

blanda

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL DE BLANES

PREU: 6 €

PRESENTACIONS. RECERQUES: El Mas Cuní / L'historiador Roig i Jalpí / Dalí, Hinojosa i Àngel Planells
La premsa blanenca / El Viana / El pintor Antoni Calderó / Les associacions de Terrassans
El Blanes dels seixanta / La Mare de Déu del Vilar / Les transformacions de la Costa Brava Sud
El pessebrisme. NOTÍCIES DE L'ARXIU: Les donacions / Noticiari. BIBLIOGRAFIA BLANENCA.

AJUNTAMENT DE
BLANES

blanda

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL DE BLANES

NÚMERO 7
BLANES - ANY 2004

Reflexions

"La retenció dels papers catalans a l'arxiu de Salamanca no tan sols és un crim contra la història, sinó un insult a la víctimes del feixisme. Dono tot el meu suport als que s'esforcen per aconseguir el seu feliç retorn als arxius catalans, d'on mai no haurien d'haver sortit"

Noam Chomsky, catedràtic del MIT

Amb la col·laboració de:

Crèdits

Edita: Ajuntament de Blanes - Arxiu Municipal de Blanes

Col·labora: Diputació de Girona

Tinent d'alcalde responsable: Joaquim Valls i Ribas

Coordinació: Arxiu Municipal de Blanes (Antoni Reyes Valent, Joaquim Roura Roger i Àngela Vázquez)

Textos no signats: Arxiu Municipal de Blanes (Antoni Reyes Valent)

Maquetació i impressió: Indústria Gràfica Montserrat, s.a.

Dipòsit Legal: GI-1126-98

Assessorament Lingüístic: Servei Municipal de Català (Elisa Sola i Ramos)

Disseny portada: RD Studio

Il·lustracions portada: Obra d'Antoni Calderó

Disseny logotip de l'Arxiu: Pepe Álvarez

Mapa de contraportada: Anna Palmada (Geògrafa)

Agraïm l'assessorament tècnic i la col·laboració de:

Josep Rondon

Antoni Calderó

Secció d'imatges de l'AMBL (Juli Baca, Mercè Palma,

Ton Castañer, Pere Molina, Joaquim Illas, Francesc Turon i Aitor Roger)

Blanda es pot adquirir a les següents llibreries:

Bitlloch

Espigulé

Segura

Blanes II

Laia

La Piona (Malgrat)

Campany

La Plantera

La Llopa (Calella)

Costa Brava

Llibresca

Llibreria 22 (Girona)

El Cel

Maves

Enric

Sant Jordi

* Els articles signats són responsabilitat de les persones que els signen. Les opinions que s'hi expresen no reflecteixen necessàriament el punt de vista dels editors de la publicació.

PRESENTACIONS

Presentació de l'Alcalde de Blanes	7
Presentació Tinent d'Alcalde responsable de l'AMBL	9

RECERQUES

Juli Baca i Vives. La vida a Mas Cuní. Vivències de masovers en el període 1920-1960	10
Josep Bota-Gibert. Les relacions de Planells, Hinojosa i Dalí	24
Dolors Condom. Notes sobre el capteniment i l'erudició de J.G. Roig i Jalpí	38
Joan Ferrer i Bernat. Blanes, capital de la comunicació (1982-2004)	44
Anna Gallart i Vilà. Breu història del "parvulari Viana"	52
Josep Manel Gómez Martínez. Antoni Calderó, el dibuix com a base del disseny i de la pintura	66
Fèlix Rabassa i Martí. Associacionisme agrari lliure a Blanes (1896-1936)	78
M. Concepció Requena. El Blanes dels anys seixanta "Petites històries de vida"	92
Aitor Roger i Delgado. Les estades de la Mare de Déu del Vilar a Blanes	108
Juli Valdunciel i Coll. Costa Brava sud (1986-2001)	
La dinàmica accelerada de les transformacions en la realitat urbana	126
Domènec Valls. Blanes en el 75è aniversari del concurs de pessebres	134

NOTÍCIES DE L'ARXIU

Breus notícies de l'Arxiu	150
Donacions 2004	154

BIBLIOGRAFIA

Enric Ballesteros. L'entorn marí de Tossa de Mar, Lloret de Mar i Blanes. Per David Moré Aguirre	160
C. Bas, F. Maynou, F. Sardà, J. Lleóart. Variacions demogràfiques a les poblacions d'espècies demersals explotades. Els darrers 40 anys a Blanes i Barcelona. Per Dolors Rosell i Melé	162
Rubén Doll-Petit. Els "Catalans de Gènova". Per Aitor Roger Delgado	164
Mayte Vieta sin fin. Per Josep Bota-Gibert	166
J.C. Baeza Berrocal. CN Napoleón Soliva. El corazón de una escuela. Per Fina Julià i Sabio	169
Jaume Reixach. Déu a peu de pàgina. Per Àlex Ros i Vidal	170
Jaume Reixach. Retrats literaris. Per Francesc Fàbrega	172
Fotoperiodisme i societat a la Costa Brava Sud. Per Lluís Costa	174
Roberto Bolaño. Entre paréntesis. Per Caterina de Quers	176
Josep Freixa i Campassol. Baranes: Som una nació. Per Neus Baltrons Graboleda	178
Diccionari d'antropònimia catalana. Per Josep Bota-Gibert	180

Josep Marigó i Costa

Eniu a les vostres mans el setè número de la revista *Blanda*, la revista de l'Arxiu Municipal. Any darrere any, sota la coordinació i direcció de l'arxiver municipal i el treball dels seus col·laboradors, s'aconsegueix aplegar un variat reguitzell de treballs d'investigació de temàtiques i estils diversos que ens enriqueixen com a poble i com a comunitat, ja que ens aporten informacions i documentació inèdita a la qual seria molt difícil accedir sense el seu treball i esforç. A tots i a totes els que hi heu participat, moltíssimes gràcies.

També, com cada any, haig de ressaltar els "altres treballs" que realitza l'arxiu i que, en aquest pròleg anual, no puc deixar d'anomenar.

Em refereixo, en primer lloc, a la tasca permanent d'estar alerta per no perdre parts de la nostra història, a l'arxiu general de la documentació municipal, a la recepció, classificació i anàlisi de les donacions de documentació que cada any entren a l'Arxiu Municipal, a la tasca documentalista per a estudiants i estudiosos, etc.

Enguany també s'han realitzat, des de l'Arxiu Municipal en solitari o en col·laboració amb altres

departaments o organismes, diverses aportacions documentals o exposicions que ens han fet reviure moments i fets inestimables. Em refereixo, entre d'altres, a "*Miratges*", "*Blanes, terra de vi i de cava*", "*El tren a Blanes*" i, molt especialment, a "*Fotoperiodisme i societat a la Costa Brava Sud. El Blanes de J. Robert*". Aquesta darrera exposició ha batut tots els rècords de visitants i va causar una gran admiració entre tots nosaltres tant pel treball que l'autor ens va aportar com per la manera en què es van presentar els inoblidables records plasmats per la màquina de fotografiar d'en Joaquim Robert.

Hem de seguir així, treballant per no perdre el coneixement de la nostra història i per recuperar-ne, per a tothom, aquelles parts que només alguns recorden personalment o que es troben en documents inèdits, sigui els que estan ben guardats al mateix Arxiu Municipal o els que encara són en algun calaix fins ara desconegut.

Que gaudiu amb la lectura i els coneixements d'aquesta *Blanda* i que tot plegat ens faci sentir més units, més forts i més orgullosos de ser blanencs i blanenques.

Josep Marigó i Costa
Alcalde de Blanes

Obrim les portes de la revista *Blanda* un any més, i ja en van set. A la tasca que porta a cap el nostre Arxiu Municipal pel que fa a la conservació i a la publicitat de la memòria local, tant la més immediata com la històrica, s'hi afegeix aquesta més creativa amb la qual s'obre una porta als autors que investiguen i expliquen els nostres fets i gent, i al mateix temps s'obre un finestral a través del qual el lector interessat veu, viu i entén el Blanes que fou abans i el Blanes que és ara.

En aquesta *Blanda*, en què el propi disseny gràfic de la revista torna a ser especialment acurat, l'espectre d'autors i de temes és ampli i prou representatiu de Blanes i dels blanencs. Enguany la revista ens situa fonamentalment en aspectes del segle XX, possiblement per la proximitat i veracitat de les fonts i també per l'interès que tenen els temes més propers per als autors, dels quals cal destacar la brillant presència de joves historiadors blanencs.

Desgranant succintament els seus continguts, en aquest *Blanda 7* hi trobareu:

Un treball interessant i planer sobre la vida a les nostres masies, sobretot durant els anys del període del franquisme, a través d'una família concreta de masovers. Un article, ben adient per a aquest any, en el qual s'aprofita l'assistència a un congrés sobre el poeta surrealista Hinojosa per escriure sobre Planells i Dalí. Un magnífic, i necessari, article que treu la mala fama (de falsificador de la història) que ha tingut Roig i Jalpí. Una llambregada als mitjans de comunicació (ràdio, televisió i premsa escrita) al Blanes de finals del segle XX i començaments del XXI. Un exercici, que serà molt popular,

per recordar l'estimat parvulari del passeig de Dintre. Una inèdita mirada a la figura i l'obra del pintor blanenc Calderó, diversos quadres del qual hem utilitzat per fer la portada del *Blanda*. Un jove historiador blanenc repassa per primera vegada la importància que va tenir l'associacionisme agrari a Blanes. Hem recuperat antics documents de qui va ser la primera assistent social que hi va haver a Blanes per fer una radiografia del poble dels seixanta a la qual s'afegeixen unes enquestes anònimes molt interessants. Un repàs a les vegades que la Mare de Déu del Vilar ha baixat a Blanes al llarg del S. XX, un article molt nostrat i oportú ara que s'acosta el cinquantè aniversari de la coronació. Un jove geògraf blanenc estudia les claus del creixement urbanístic que tant ha condicionat i condicionarà l'ésser del poble actual. I una popular i entranyable visió de la tradició pessebrista a Blanes aprofitant que fa 75 anys del concurs de pessebres.

A més, com a cada número, les ressenyes comentades de novetats bibliogràfiques que han aparegut sobre Blanes. I també les notícies de l'Arxiu, en un any especialment important en què s'ha fet molt bona feina i hem assolit un magnífic nivell d'audiència en els actes i exposicions que s'han organitzat i, fins i tot, algun èxit espectacular com el de l'exposició de Fotoperiodisme.

Darrere de qualsevol empresa reeixida hi ha la gent que la fa realitat. Per tant, s'ha d'agrair als autors el seu esforç, que queda reflectit en l'excel·lència que caracteritza els treballs, i la feina de la gent de l'Arxiu Municipal de Blanes en la confecció d'aquest exemplar que teniu a les vostres mans.

La vida a Mas Cuní Vivències de masovers en el període 1920-1960

per Juli Baca i Vives

El pare era nat de Massanes i la mare de Fogars de la Selva, ambdós fills de masovers. En "Franciscu", en Francesc, va néixer l'any 1927, quan la dictadura de Primo de Rivera no permetia la inscripció dels nadons en l'idioma del nostre país. Després, a començaments de l'any 1939, quan els franquistes ens van "alliberar" del règim republicà, la situació va empitjorar prohibint, a més, parlar en català. Així, quan vàrem poder començar a recuperar algunes llibertats, en Francesc ja tenia més de 50 anys i tothom el va continuar anomenant "Franciscu", perquè si ho feien d'altra manera es pensava que es dirigia a una altra persona.

Com era habitual en els anys 1920, la mare, de fadrina, va aprendre a fer la bugada (la rentada setmanal de la roba), a pastar la farina i a coure el pa al forn familiar i també a tallar la roba i cosir per fer-se els vestits, les camises per al seu futur marit, a apedaçar la roba de treball i la de la mainada.

La majoria de fills de masovers amb germans més grans, als quals els pertocava quedar-se a la masia amb els pares, i els que els seus pares no tenien patrimoni, o que si el tenien no eren els hereus, a més de conèixer les feines del camp, aprenien un ofici que els permetés guanyar-se la vida, que en aquells temps eren fer de ferrer, fuster, paleta, manyà, barber, baster o espardenyer i, en els pobles de marina, també de pescadors, mestres d'aixa i corders. El pare d'en *Francisco*, a més de dominar les feines del camp i de la ramaderia, també va aprendre l'ofici de matador-escorxador, amb el qual més endavant es va guanyar molt bé la vida, ja que va poder emancipar-se, deixar la masoveria i comprar un mas propi.

Els pares d'en *Francisco* es van casar a l'any 1925 i van anar a viure de masovers a Can Font, una masia que hi ha a prop de la Mare de Déu del Vilar, on el pare, de fadrí, treballava de mosso. Quan el pro-

La família Turón al Vilar. 1941

pietari del mas va instal·lar una granja de vaques a prop de Mataró i se'n va anar a viure-hi, es van entendre amb el pare, perquè es quedés de masover. Allí van néixer el seu germà gran i ell un any després. A l'any 1930, per millorar les condicions de masoveria i també per estar més a prop del nucli de Blanes, van anar a viure a la masia de Mas Cuní, propietat de la família de Cal Dragó, de cognom Costa, i s'hi van estar fins a l'any 1946, quan el pare va comprar la Masia de Can Tarranc, més coneguda com la torre Tarranc.

En *Francisco* va començar d'anar a l'escola quan tenia 5 anys, però a casa ja havia après l'abecedari d'un mosso que tenien, que era de Bescanó. El primer dia que va anar a l'escola dels Padres, ho va fer acompanyat del seu germà i d'en Salvador Puig i Pla de la Costa d'en Mateu (mas situat entre mas Cuní i Ca la Guidó). Al col·legi dels Padres hi va anar dos anys, el 1933 i 1934. El 1935 va anar a les escoles de La Vila perquè els Padres augmentaven la quota del mes cada any i a la Vila, que era de franc, deien que ensenyaven millor. L'any 1936, l'Ajuntament republicà va repartir els alumnes del poble segons el barri on vivien i el curs de 1936-37 i part del 1937-38 el va tornar a fer al col·legi dels Padres, però amb professors laics. En els últims mesos de l'any 1937, els alumnes d'aquest col·legi, cada un amb la cadira dalt del cap, es van traslladar al col·legi de les monges del carrer del Forn de la Calç, que fins aleshores només era per a nenes. L'edifici dels Padres, el van destinar a allotjar refugiats republicans del país Basc. Va ésser la primera vegada que alumnes d'ambdós sexes estudiaven junts. A començament de l'any 1938 van mobilitzar el pare per anar a la guerra i, tant en *Francisco* com el germà, van deixar d'anar a l'escola per ajudar en el que podien la mare i els avis paterns en les feines de conreu de les terres de la masia i en la cura del bestiar.

Avui ens pot semblar que nois d'11 i 12 anys són massa joves per començar a treballar i més en les tasques del camp, però en els anys 1930 era força habitual que entre 12 i 13 anys molts alumnes dei-

Germans Turón Llobet. 1929

xessin l'escola per posar-se a treballar. Tant el seu germà com en *Francisco* eren de constitució forta i la seva aportació va resultar molt valuosa per evitar que les terres de la masia quedessin endarrerides i produïssin per alimentar la família, tant de la casa com els parents que havien anat a viure a la masia.

De fet a les cases de pagès, a mesura que els infants es fan grans, els jocs estan relacionats amb l'entorn. Donar de menjar a l'aviram, recollir els ous que les gallines han post pels racons del galliner i, ja més grandets, anar pels marges dels conreus a prop de la casa, amb un tràmec petit i un sac, cercant les mates més suculentos per al menjar dels conills, són tasques o jocs habituals.

Quan el pare va marxar a la guerra, la mare i l'àvia van continuar ocupant-se de preparar i cuinar el menjar per als 3 o 4 porcs, de les 2 o 3 vaques, de munyir-les i controlar el galliner i les gàbies dels

conills, de manera que les gallines que quedaven lloques tinguessin un lloc adient per covar els ous, prèviament triats d'entre els de millor aspecte. Seleccionar els millors pollastres, d'entre els polls que anaven creixent, per tenir-los amb les gallines, i els altres posar-los a part per vendre'ls o menjar-los. La mateixa selecció feien amb els conills, per assegurar bones conillades.

En els períodes de més escassetat d'aliments, l'avi-ram, els ous, els conills i la llet de les vaques van resultar fonamentals per la supervivència dels components de la masia, d'altres parents i també de les amistats, de coneguts i, posteriorment, d'altres famílies del poble de Blanes.

Per a les feines de més envergadura, que es podien fer amb el cavall, tenien un mosso que per l'edat

Àvia, filla i neta de Can Cuniet

no va ésser mobilitzat per anar al front, que el sabia manar molt bé, però per qualsevol altra tasca, l'home no tenia suficient capacitat per decidir quan era el moment, ni de quina manera s'havien de fer, com l'adobament de la terra, la quantitat d'adob a posar, quan sembrar els planters o llavors i quan era el millor moment de començar les collites. Per aquestes tasques venia de tant en tant, un oncle del pare més gran que ell, que vivia en una masia de Massanes, per ajudar-los en els moments més decisius. D'aquest oncle i també dels avis, els dos germans van aprendre molt de com fer bé les feines en el moment apropiat, la manera correcta de podar els arbres i especialment els ceps, per assolir bones collites. A conèixer els noms i l'ús que es pot fer de plantes, arbres, i fruits del bosc, com ara el gla de l'alzina i del roure per aliment dels porcs, la planta de l'alfàbrega que, posada a les finestres, esquiven i priven una mica que els mosquits entrin dins la casa. Les propietats guaridores de moltes altres plantes, i els efectes nocius d'altres com el "rondon" que no s'ha de deixar que la mengin els xais i cabres, perquè els fa enfollir, ni menjar les canyes tendres, que els enverinen. Ni deixar que les oques es mengin les granes de les carbasses, perquè els emborratxen. A emprar les tiges del blat i d'altres granes per lligar les garbes després de la segada i així no s'ha de perdre temps per treure la lligada a l'hora de batre. O les tiges de la ginesta per lligar les feixines fetes de brucs, que portaven als flequers per escalfar els forns, que les cremaven senceres, i no deixaven residus nocius dins el forn. O també les mates de vímet, per lligar feixos de canyes i les fulles de ferro per lligar enciams.

Les deixalles i defecacions de l'estable, de les corts del bestiar, dels porcs, del galliner i dels conillers, així com les deixalles de la casa que no eren aprofitables per fer el ranxo dels porcs, s'apilaven en un femer situat en un racó de marge una mica separat de l'habitatge, perquè anessin fermentant i convertint-se en fems.

Els fems i els residus de les persones, anomenades mesquita, era una font important de l'adobament

Enric Turón llaurant a la torre de Can Tarranc

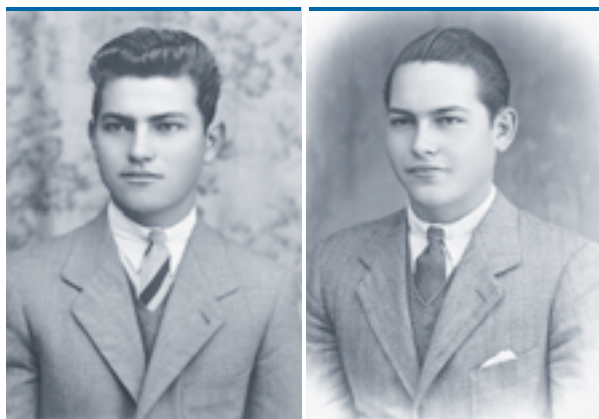
de les terres de conreu. Possiblement fins al final del segle XIX, era l'única. A principis del segle XX, va començar a utilitzar-se el "guano" o Nitrat de Xile, que és un producte natural de les defecacions d'ocells del mateix nom que abunda a les costes de l'Oceà Pacífic, i també de productes químics naturals, més o menys manipulats, com l'anomenat "moniac", ric amb nitrogen i lleugerament alcalí, i el "superfosfat", que es fabrica fent reaccionar la pedra de Fosfat Sòdic amb Àcid Sulfúric que dona una matèria rica en fòsfor i calci. Ambdós són assimilats per les plantes, mitjançant les arrels, per desenvolupar-se correctament i obtenir millors collites.

Aquestes matèries, en els anys de guerra (i també de la postguerra) eren escasses, i anaven racionades en funció de les quantitats de les collites que es lliuraven als recaptadors i, més endavant, que es venien en el Sindicat dels Pagesos. Els adobs obtinguts de la fermentació natural de deixalles en els femers van tornar a guanyar importància. En aquell

temps, qui podia imaginar-se que passats més de 70 anys i ja en el segle XXI, els adobs naturals es tornarien a posar de moda.

El pare d'en *Francisco*, quan el van requerir per anar a la guerra, per l'edat no va ésser destinat a tirar trets, però sí a primera línia del front de l'Ebre en un batalló de sapadors. Durant el dia estaven a segona línia descansant i, a les nits, els feien cavar trinxeres. Al poc temps d'ésser-hi, en un avançament de l'exèrcit franquista format per moros, el van fer presoner i enviat de rebot d'un lloc a l'altre fins a acabar al camp de concentració de Miranda d'Ebre. Quan l'exèrcit rebel va entrar a Blanes, la família d'en *Francisco* va recórrer a totes les amistats i coneguts fins a aconseguir un "aval" de bona persona i de bona conducta que acredités no haver pres part en activitats contràries al partit feixista, ni anticlericals. Ho van aconseguir i als pocs mesos el van alliberar i va poder tornar a reunir-se amb la família a Blanes.

A les poques setmanes d'acabada la guerra el 1r d'abril de 1939, es va reprendre el funcionament dels col·legis. A les Escoles Nacionals de la Vila per a nens i nenes, separats. I de particulars, el Col·legi dels Padres per a nens, amb professors civils, i el Col·legi de les Monges, per a nenes, amb monges de mestres, en el carrer Forn de la Calç.

Els Turón adolescents

En *Francisco* i el germà van anar al col·legi dels Padres, però per poc temps. Fins a l'acabament del curs, és a dir, uns tres mesos. Ja tenien 12 i 13 anys. En arribar el mes de juny els van fer fer la Comunió Solemne. Com era costum en aquell temps, una vegada feta la Comunió Solemne, tant nois com noies deixaven d'anar a l'escola. Les noies a casa ajudant a la mare en les tasques de la llar i els capvespres anar a casa d'una modista per aprendre de cosir i de brodar. Els nois els posaven a treballar al camp o a aprendre un ofici. Uns quants, pocs, seguien estudiant Comerç o Batxiller i d'aquest algun seguia estudiant a la Universitat. En *Francisco* i el germà es van quedar a la masia ajudant de pagès el seu pare.

Com he esmentat abans, els pares d'en *Francisco*, eren forasters i durant el temps en què es van estar de masovers a can Font, situat ja dins el terme municipal de Tordera, però equidistant més o menys igual d'aquest poble i Blanes, les relacions socials i econòmiques també es repartien entre els dos pobles, si bé a mesura que passava el temps es

decantaven cap a Blanes. Com a exemple, la llevadora que va ajudar a néixer el germà gran era de Tordera i un any i escaig després, la llevadora que va assistir la mare quan en *Francisco* va arribar al món, era de Blanes. Però malgrat això, el cercle de coneguts a Blanes era petit i el d'amistats, reduït. Quan van deixar la masia de can Font i van anar a Mas Cuní, això va canviar ràpidament. Primer per la proximitat de la masia al poble de Blanes i més endavant, quan va esclatar la guerra a l'any 1936, per la difícil situació de precarietat i falta d'aliments que va ocasionar que molta gent del poble de Blanes i d'altres indrets recorreguessin les masies i cases de pagès cercant alguna cosa per menjar. Com que la masia era de les primeres que es trobaven en sortir del poble per la carretera que va a Tordera, van tractar moltes famílies de tota mena d'ideologia i també van poder ajudar-los a apaivagar una mica la fam que passaven. Com és natural, moltes d'elles eren de dretes i afins al feixisme.

Com és freqüent, una part d'aquesta gent, una vegada acabada la guerra i havent guanyat "els seus" van oblidar-se que els havien conegut i ajudat. Però també molts d'altres van mantenir l'amistat i van ésser els que van fer el que van poder per aconseguir l'alliberació del pare del camp de concentració de Miranda de Ebre.

L'acabament de la guerra no va resoldre la manca de quasi de tot i, especialment, d'aliments per a la majoria de la gent. Tot al contrari. Va empitjorar considerablement. Per una banda, en els últims tres anys, el conreu de les terres i totes les activitats productives es van reduir considerablement perquè la totalitat dels homes entre els 18 i els 40 anys els obligaren a matar-se entre ells. Per tant, les terres quedaren quasi ermes, es produïa una mínima part de la necessària per alimentar la població. Per altra banda, l'objectiu prioritari del govern franquista era premiar vergonyosament la minoria d'addictes al règim, instal·lada en els ajuntaments, policies, exèrcit, sindicat únic (CNS), cúpules de les principals empreses, comissaria d'abastament,... i feia els ulls grossos a la corrupció i permetia descaradament que l'estraperlo fos el millor negoci

estatal. No va començar a normalitzar-se fins a començament de la dècada dels 1950, però va seguir amb menys intensitat amb el nom d'"influències" fins a finals de la dècada de 1970.

Hi va haver, però, un sector de la població que, independentment de la ideologia política, les mancances alimentàries no les va patir, almenys en els productes més bàsics per a la supervivència. Van ésser els sectors productors dels aliments. És a dir, els que conreaven la terra i els que criaven bestiar, que tenien la possibilitat de comercialitzar una part de la seva producció a preus del mercat, que van augmentar extraordinàriament i que sense necessitat de moure's de casa els ho treien de les mans al preu que fos. També es van aprofitar d'aquesta situació de precarietat els que formaven part de la cadena distribuïdora del racionament, com alguns botiguers i flequers. La picaresca d'aquest consistia a transformar el pes de l'unça en 30 grams, i aquest 10% que sostreien, se'l venien d'estraperlo. Per part dels forners, que ja rebien la farina d'ínfima qualitat i que era una barreja de blat amb altres granes, a sobre l'adulteraven amb farines de pitjor qualitat, com el blat de moro, de faves, i guixes. El resultat era un pa de racionament que només es podia menjar quan

es patia molta fam. La farina que escatimaven la barrejaven amb una altra de blat i en resultava el pa "blanc", que venien a preu d'or.

Al poc temps de començar la insurrecció militar a l'any 1936, el govern Republicà va crear el departament d'abastaments per a les tropes que enviava al front. Per proveir-se d'aliments, disposava de patrulles que anaven per totes les cases de pagesos i masies requisant-los la quasi totalitat del que tenien en els cellers, i els deixaven sense pràcticament res fins a la propera collita. A canvi els donaven unes cartilles de racionament per a cada una de les persones de la casa. Aquestes cartilles tenien uns quadrets amb dibuixos que representaven els diferents aliments que, en rebre'ls, el botiguer els barrava amb un segell. Els pagesos quedaven amb la sensació d'haver sigut espoliats. Aquesta sensació, en part, tenia l'origen en el fet que prèviament no s'havia fet una campanya de conscienciació de la seva necessitat, però també perquè els grups que ho duïen a terme no transmetien la sensació ni garanties d'honradesa, més aviat del contrari. S'ha d'esmentar també que aquests rumors eren aprofitats i difosos pel sector de la població políticament contrari a la República. Això va provocar reaccions

La família a Mas Cuní

La família a Can Tarranc

normals d'autodefensa, de manera que, desprevinuts, només els van atrapar la primera vegada. A partir d'aquell moment, els pagesos i ramaders es varen enginyar mil i una manera d'amagar la major part de les collites i del bestiar, per tal que en les properes recaptacions, els agafessin el menys possible. D'aquesta manera, diguem-ne involuntària, almenys al principi, aquest sector va entrar en l'engranatge de l'estraperlo.

En *Francisco* recorda que entre els anys 1936 i 1943 la mare que, de fadrina, havia après a fer pa, va utilitzar el forn que hi havia a la masia des de molts anys inactiu. Feia una pastada a la setmana i anava a buscar el llevat a una de les masies veïnes, que també es feien el pa però en diferents dies de la setmana i es passaven el llevat. La farina de què disposaven era del blat que havien amagat dels recaptadors i que havien mòlt d'amagat. A les nits anaven a un molí de Jalpí, que triturava tot tipus de grans destinades a pinsos per el bestiar i que, per tant, no separava les restes de la closca del gra (avui en diríem farina integral). Per millorar el paladar aquesta farina la passaven manualment per un sedàs, abans de pastar-la.

La gran escassetat d'aliments va produir en la població divisions importants. A grans trets es poden repartir en quatre grups. Per un costat, la major part de la població, que s'havia de conformar amb el quasi no-res que li donaven de racionament. Per

altra banda, les famílies de ramaders i pagesos que, malgrat les requisites de gran part de les cabanes i collites, els quedava una part per al consum propi i encara els en restava una quantitat per vendre-la d'amagat. Un tercer grup, reduït, format per famílies que tenien alguns diners i objectes per comprar o bescanviar d'estraperlo el més essencial. I un quart grup compost per dirigents, autoritats i significats del partit o del règim, que tenien la possibilitat de fer-se la part, abans de repartir la resta a la població i que no els va faltar mai de res.

La diferència entre els corruptes funcionaris i jerarquies del règim que desviaven al mercat negre de l'estraperlo importants quantitats de queviures que havien sigut requisades dels pagesos per repartir-los a la població mitjançant els "cupos" de racionament, acumulant importants fortunes i enormes patrimonis sense risc de cap mena, i els pagesos i ramaders que van aprofitar la pujada dels preus dels seus productes a conseqüència de l'enorme demanda per l'escassetat, era que aquests estaven exposats a ser enxampats en qualsevol moment i multats o detinguts, si les "autoritats" locals ho creien convenient per interessos polítics personals, generalment de promoció dins el règim.¹

Arribat el pare d'en *Francisco* a casa, alliberat del camp de presoners de Miranda de Ebro, va trobar que les terres de la masia no havien quedat massa endarrerides, gràcies a l'esforç de tota la família. En

Mas Cuní

Joaquima Llobet i Joan Turón

pocs mesos, treballant totes les hores que permetia el dia i part de la nit, entre pare i fills la van deixar a ple rendiment. El pare, es va adonar que la situació privilegiada en què es trobava l'agricultura i la ramaderia, a causa de la gran demanda de queviures, no podia durar sempre i havia d'aprofitar uns quants anys fins que el mercat s'anés normalitzant. Així que durant el dia conreaven les terres de la masia i part de les nits es dedicaven a matar bestiar no declarat per les masies veïnes i també de la seva pròpia, gràcies al fet que dominava l'ofici de matador que va aprendre de fadrí. Ajudat pels

dos fills es van fer uns especialistes en l'escorxament de xais, vedells i porcs. Aquests últims de manera ràpida i amb el mínim soroll. Faig menció del soroll, perquè qualsevol que hagi presenciat l'escorxament d'un porc sap que aquest animal, quan se'l mata degollant-lo, triga entre deu minuts i un quart d'hora a dessagnar-se i en tot aquest temps fa uns crits fortíssims que poden sentir-se de molt lluny, amb perill que els descobrissin.

La tècnica per evitar els crits del porc quan el mataven era molt senzilla, però també arriscada, si bé l'equip del pare i germans hi tenien molta traça i, a part d'algun petit ensurt, se'n sortien molt bé. Consistia que, al mateix temps que el pare agafava el porc per una orella i una de les potes del davant, el germà li agafava una pota del darrere i, ajudats per algú de la casa, el tombaven sobre una semal, amb el cap per fora. Immediatament en Francisco amb les mans li apressava la boca perquè no pogués cridar i el pare amb la mà que havia agafat l'orella, tallava la jugular del porc clavant-li un ganivet al coll.

Un altre pas important en l'escorxament del porc és el socarrimat del pèl que, en aquells temps, encara es feia amb el sistema ancestral de rebolcar l'animal ja dessagnat i abans d'obrir-lo per esquar-

Can Font en l'actualitat

terar-lo, per sobre d'una feixina de bruc encesa. Aquesta operació no la podien fer així, ja que després en una fortíssima pudor característica que el vent podia portar molt lluny. L'alternativa que empraven era remullar la pell de l'animal amb aigua bullent i refregar-lo amb un raspall d'espart.

No cal dir que es tractava de bestiar no declarat i, si els enxampaven, com a conseqüència d'una delació o perquè la parella de la Guàrdia Civil sentís els crits de l'animal que mataven, a més de requisar-los la carn, podrien romandre tancats a la presó algun temps, haver de pagar una multa i, a més, quedaven fitxats com a elements "no addictes al règim".

Van començar matant a casa seva el bestiar propi que aconseguien camuflar sense declarar. Després el que els portaven a casa i, una vegada escorxat, se'n duïen la carn restant per a ells la part convidada a canvi de la feina. Però es va anar escampant que es dedicaven a aquesta feina i van agafar por que algú els denunciés. Per tant, van decidir no matar a la masia i anar només per les cases i masies quan els ho demanaven.

Sense adonar-se es van trobar en el centre d'un comerç de carn de tota mena. Xais, vaques i porcs. Fent de mitjancers, cercant possibles venedors de

bestiar, escorxant-lo a casa del comprador i portant-lo dins a vila de Blanes a casa de persones particulars, com també a botigues de carnisers.

Els tractes es feien de paraula, i el pagament en el moment de rebre o lliurar el gènere. Els trasllats de bestiar es realitzaven de nit, per camins d'entre conreus i bosc. Aquestes transaccions requerien un gran esforç. Algunes duraven moltes hores, que restaven del dormir, ja que a l'endemà, a primera hora del matí, començaven les feines del camp. A l'hivern el fred que passaven era fortíssim. Sobretot, quan travessaven recs amb aigua i descalços, per no mullar-se les espadenyes (en aquell temps no tenien sabates). Pitjor que posar els peus dins l'aigua era trepitjar la terra o sorra de les ribes quan estava glaçada.

Era norma establerta no traspasar el municipi de Blanes si el venedor era foraster. Aquest ho portava fins al límit del seu municipi amb el de Blanes, on ells ho recollien. Algunes vegades havien recollit bestiar al límit de Vidreres i l'havien lliurat a Palafròls i a Tordera, portant-lo fins a l'altra banda de la Tordera. Passaven per l'antic camí del Vilar on hi ha la Creu, voltaven el turó del Vilar, seguien cap al Pi Gros, i a Mont Barbat.

Més endavant es van posar en contacte amb un parent de la part del pare que vivia a Castell d'Aro,

poble on hi havia granges de porcs. El parent va aconseguir del veterinari del poble un permís (en deien "guia") per traslladar porquets petits, a Blanes. Va fer bastants viatges, omplint el carro. Els garrins els venien per les cases de pagès, i a terrassans de les rodalies del poble que disposaven de cort. Els feien créixer per al seu consum. Quan estaven criats quasi sempre ells mateixos anaven a matar-los.

Aquest permís anomenat "guia" l'havia de tenir tot-hom que traslladés qualsevol classe d'animals o bèstia, i s'havia d'anar a buscar el veterinari, que hi apuntava els llocs de recollida i on es deixaria, i també per quins camins i carreteres passaria, tant si es feia a peu o en vehicle.

Un altre document que era obligatori tenir-lo a tots els llocs que hi hagués bestiar era la Llibreta Ganadera. Era una llibreta que s'havia d'anar a buscar al veterinari, i el pagès o el propietari de bestiar, animals i aviram, havia d'apuntar-hi el nombre de tot el que tenien a l'estable i a la cort, especificant els que havien nascut a la masia, els que eren comprats, els venuts i a qui es venien.

La parella de la Guàrdia Civil anava de tant en tant per masies i cases de pagès a comprovar si tenien aquest document al dia, però sembla que els costa-

va molt treure'n l'entrellat, especialment si se'ls convidava a berenar amb un bon entrepà de pernil o llonganissa, acompanyat del porró.

Aquesta situació va durar fins a començament dels anys 1950, quan les produccions agrícoles i ramaderes van anar augmentant de manera que el mercat de l'estraperlo va anar minvant progressivament.

També en aquestes mateixes dates van començar a canviar

La torre de Can Tarranc

les relacions entre els propietaris i masovers. De sempre, qui havia marcat totalment les condicions a complir el masover, era l'amo. Hi havia molts més candidats a masovers que masies. Amb tot i això, els pactes més corrents eren a "mitges", a "terços" i, en menys freqüència, a "quarts". Els tractes i la durada es feien de paraula i es respectaven per les dues parts com si haguessin signat un document. S'ha de dir que fins a començaments de la dècada de 1930, la quasi totalitat dels masovers eren analfabets.

Condicions més habituals en els arrendaments de masies:

- A mitges: Aquesta modalitat es pactava especialment quan la major part de les terres eren de regadiu i en terres de secà amb vinyes sembrades per l'amo. Com el nom indica, el producte de la venda de les collites, així com el cost dels adobs, llavors i planters, es repartien a parts iguals entre el propietari i el masover.
- A terços: De l'import de la venda de les collites se'n feien tres parts. Dues parts se les quedava el masover i una part era per el propietari. Dels adobs, llavors i planters, dues parts ho pagava el masover i una part el propietari. Quan una part de la propietat era de vinya i aquesta l'havia plantat el propietari, el vi es repartia a mitges.
- A quarts: En aquests casos l'import de les collites es repartia en quatre parts. Tres per al masover i una per al propietari. Els adobs, llavors i planters els pagava el masover.

No sempre la part de les collites que pertocaven al propietari se'ls donava en diners. Era freqüent que de la part que li corresponia d'alguna de les collites, una fracció la retirava en espècie.

En qualsevol de les tres modalitats esmentades la mà d'obra addicional, és a dir els mossos fixos o de temporada, ho pagava el masover. El cost de les reparacions per al manteniment de l'edifici, habitatge i estables, anaven a compte del propietari.

Quan a la masia hi coincidien els habitatges del propietari i del masover, les condicions de l'arrendament podien ser diferents. Fins i tot es donava el cas que els masovers fessin de criats dels propietaris.

Agafant com a base alguna de les modalitats indicades, es pactaven detalls tenint en compte factors com ara: la situació de la masia; si estava lluny o a prop del poble; les dimensions de la finca, de l'habitatge i dels estables; l'orientació geogràfica; si donava a solell o a bagueny; quan hi havia regadiu i secà, i en quina proporció; si dins la propietat disposava de bosc o tenien dret a fer llenya per a la llar a un altre indret; si a prop de la casa hi havia pou amb aigua de bona qualitat... etc.

Una vegada posats d'acord, les condicions es respectaven en general, però això no vol dir que fossin una bassa d'oli. Els recels sortien en quantificar les collites. Als ulls dels propietaris, els masovers

En Francesc a Mas Cuní

estiraven massa al seu favor. I els masovers retreien la manca de confiança que els tenien els propietaris.

Sobre aquest tema hi ha l'anècdota, possiblement no certa, sobre la gasiveria o desconfiança del propietari de la masia de can Forquet, situada prop de la via del tren, entre els termes municipals de Blanes i Tordera, el masover de la qual, anomenat Burgada, la tenia arrendada a "mitges". Tocant a la casa hi havia un frondós cirerer de la classe "cor de colom" que donava uns fruits saborosíssims. El masover només podia agafar-ne en presència de l'amo, i mentre era dalt de l'arbre l'obligava a cantar tota l'estona per assegurar-se que no se'n menjava ni una. Quan a l'any 1929, els pares d'en *Francisco* van fer els tractes amb els propietaris de Mas Cuní, les condicions que li van posar van ésser anar a "mitges".

A les acaballes de la primera meitat del segle XX les coses van anar canviant. Per una banda, els amos van anar deixant de viure a les masies per anar-se'n a dintre Vila o a Barcelona. Per altra banda, els fills dels masovers es plantejaven deixar de fer de pagès per anar-se'n a treballar a les fàbriques, amb jornades laborals més curtes, menys dures i quasi sempre més ben pagades. El resultat va ésser que els aspirants a masovers cada cop eren menys i algunes masies quedaven sense.

Amb els diners que en els darrers anys el pare d'en *Francisco* havia pogut recollir, treballant ell i els fills, durant el dia en el conreu de la terra i en bona part a les nits, traslladant, negociant i escorxant bestiar, a l'any 1946, va poder comprar les terres i la masia de can Tarranc, situada a poc més d'un Km. de Mas Cuní en direcció a Tordera, que estava en venda, ja que el seu masover havia donat veus que volia deixar-ho per anar a viure a dintre vila de Blanes. Així va anar i la família d'en *Francisco* es va traslladar a viure-hi.

L'edifici de la masia de can Tarranc estava format per una casa de pagès, amb façana al nord-est, per als masovers i per una torre amb façana orientada

al Sud o migdia, que es va construir a finals del segle XIX, arran del casament de Doña Elena, la filla del propietari. Doña Elena es casà de molt jove amb Don Santiago Espinosa, un apotecari, ja gran, que tenia la farmàcia en el carrer de la Muralla i que posteriorment va traspasar al Sr. Adell.

Ni en *Francisco* ni el seu germà, que era l'hereu, es quedaren a viure a can Tarranc quan es van casar. El pare va seguir conreant les terres de la masia amb l'ajut d'alguns mossos fins que, gran, es va jubilar i va anar a viure a una casa que es va fer al barri de Mas Moixa, a l'entrada de Blanes.

La masia de Mas Cuní la van deixar a l'any 1946 i al poc temps va ésser ocupada per uns altres masovers de cognom Llavina. A finals dels anys 1980, aquests masovers deixaren la casa de pagès per anar a viure a una casa tocant a Ca la Guidó, però van seguir conreant les terres de Mas Cuní. Uns anys després, per problemes de salut del masover, les terres conreades es van anar reduint i varen anar quedant ermes. A la dècada dels 1990, els propietaris de la masia van llogar les terres a un pagès de cognom Gual que hi va plantar fruiters, però que ho va deixar al cap de poc temps. Després ho va llogar el veí de Mas Llorens per continuar amb els fruiters, però tampoc li va resultar i ho va deixar. La casa de la masia, després de quasi dues dècades d'abandonament, a l'any 2000 estava feta una ruïna. Malgrat el mal estat i la manca de llum i aigua, va ésser envaïda per immigrants probablement il·legals fins a l'any 2002, en què la propietat la va comprar el municipi de Blanes per construir-hi un conjunt esportiu. El mes de març de l'any 2003, la casa va ser derruïda.

Juli Baca i Vives
Químic col·laborador de l'AMBL

Notes

¹ Sobre les requisites i l'estraperlo, he pogut reunir dues anècdotes de signes totalment oposades, que reflecteixen el comportament davant la fam i el cinisme de la corrupció:

A) En Pere va ésser mobilitzat el setembre de 1936, als 20 anys. Va lluitar al front de Teruel i més endavant en el de l'Ebre. Agafat presoner el desembre de 1938, va estar confinat en diferents llocs, passant pels camps de concentració de Logronyo i Burgos. Va tenir molta "sort" que no l'afusellessin, ja que havia assolit la graduació de tinent. Quan el desembre de 1940 el van alliberar, en arribar a Blanes es trobà que el seu germà Joan, havia desaparegut en el front de l'Ebre, que la casa on havien viscut, a la placeta de la Salut, estava derruïda per una bomba i que a més hi va morir esclafada la seva mare. El pare, sense ofici, treballant de manobre i de jornalero on podia, s'estava en un piset en el carrer de sa Massaneda. En Pere portava tanta fam endarrerida que els ulls li sortien de la cara i en el pis, de menjar, res. Res no, però el que hi havia no era d'ells. Uns nebots del pare, és a dir uns cosins-germans d'en Pere, pagesos que vivien unes cases més amunt del mateix carrer, tenien una dotzena i mitja de sacs de fesols del ganxet. Allí en el pis amagats fins que haguessin passat per la seva casa els "d'abastos" a requisar una part de la collita.

Malgrat la resistència del seu pare, va poder més la gana d'en Pere i sense rumiar-s'ho, va posar al foc una olla amb aigua, sal i fesols (no tenien oli) i se'n van atipar tant que quasi rebenten. Fins que en Pere va trobar feina i cobrar la primera setmanada per comprar el mínim necessari, van anar tirant del sac. El van buidar. Quan uns mesos després els parents van anar a retirar els sacs, els van haver de comptar moltes vegades, però finalment la realitat era que els en faltava un. En Pere no era al pis i el pare no va tenir més remei que explicar que se l'havien menjat i que a més, no tenien maneres de pagar-lo. Els parents s'ho van agafar molt malament. No els van tornar a portar coses per guardar. Tampoc es van parlar mai més.

B) L'altra història és la d'un falangista destacat, dels pocs que hi va haver a Blanes, abans de la insurrecció. Diuen que era molt extremista i que no va poder o no es va atrevir a passar-se a la zona d'Espanya ja ocupada pels rebels, restant amagat a casa seva per no anar al front. Com a tots els pobles les coses acaben sabent-se i a finals de l'any 1938 va ser agafat per un escamot anarquista, que el van tirotejar i abandonar en una cuneta del camí Ral direcció a Girona, donat per mort... Malgrat l'aparença i com els gats, que es diu que tenen set vides, restava viu, però molt mal ferit. Passades unes hores es va recuperar el suficient com per arrossegar-se i arribar prop d'una casa de pagès, on el van recollir, curar com van poder i el van tenir amagat a la pallissa, fins que va poder explicar-se, qui era i on vivia. El pagès es

va desplaçar a Blanes per comunicar a la família que restava viu. Els familiars van convèncer el pagès i aquest una nit, jugant-se la vida, el va carregar dins una tartana tapat de llenya, el va traslladar a casa de la seva dona a Blanes. Allí va poder ser atès mèdicament i amagat en el tercer pis de l'habitatge fins que Blanes va ésser ocupada per les tropes rebels. Passat un temps quan el falangista va integrar-se en l'administració del nou règim, com a agraïment d'haver-li salvat la vida, va denunciar el pagès perquè a la pallissa de la masia a on l'havien tingut quan estava malferit hi amagava part de la collita que no declarava als "d'abastos".

Les relacions de Planells, Hinojosa i Dalí

per Josep Bota-Gibert

La tercera setmana d'octubre, en qualitat d'especialista en l'obra d'Àngel Planells, vaig ser convidat a presentar una ponència en el Congrés Internacional de Literatura Espanyola Contemporània, que organitzava el «Centro Cultural de la Generación del 27» per celebrar el centenari del naixement del poeta surrealista José María Hinojosa, amb qui Planells va tenir una breu, però intensa, relació. Amb el congrés *José María Hinojosa y su tiempo*, celebrat a Màlaga, també va presentar-se l'exposició *Entre dos luces* que il·lustra la trajectòria de l'autor malagueny.

Vaig comentar el material de què disposava a tres persones, a les quals dec aquesta generosíssima invitació: al director del *Centro*, Julio Neira, a Alfonso Sánchez Rodríguez i a Jacqueline Rattray, la sensibilitat dels quals va possibilitar la redacció de la ponència *Hinojosa y Planells, encuentro en la distancia*, iniciada ara fa onze mesos.

D'aquesta relació es tenien poques notícies. Se sabia que Hinojosa havia adquirit una pintura de la primera època de Planells, que Joan Ramon Masoliver, sempre havia assegurat que eren *Les destruccions amables*, i -la dada més objectiva- que Planells havia estat l'il·lustrador de *La sangre en libertad*,

el darrer llibre de poemes del malagueny, acabat d'imprimir el 14 de gener de 1931. Aquí s'acabaven les notícies, i, durant anys, es va suposar que no es podrien obtenir dades noves. En primer lloc, perquè la casa dels Hinojosa va ser saquejada durant la guerra civil, i assassinats el pare i els dos fills; i, en segon lloc, perquè els papers de Planells o foren estripats o acabaren malvenuts per subsistir, com s'ha escrit tantes vegades.

I quan menys ens ho pensàvem, sabem que es conserva la correspondència entre Àngel Planells i Sebastià Gasch on es cita Hinojosa nou vegades, si mal no recordo, i per diversos temes: l'adquisició de tres quadres, els dibuixos per a les il·lustracions de *La sangre en libertad*, la possible aparició d'una revista surrealista a Màlaga... Només calia divulgar la troballa. I pensant que no es van conèixer sinó per carta, amb el meu amic Esteban Gutiérrez, vam trobar el títol més sobri i ideal per a la ponència: *Hinojosa y Planells, encuentro en la distancia*.

En tornar, diversos amics, entre els quals hi ha el diligent director d'aquest arxiu, m'han demanat de publicar aquestes pàgines i una petita crònica d'aquesta experiència. Accedeixo a la segona part del prec perquè l'experiència ha estat única en de-

vocions i aprenentatges, però em desdic de la primera perquè seria una immensa descortesia que ningú no mereix. Les pàgines d'aquestes ponència, doncs, no poden sinó aparèixer en el llibre d'actes d'aquest congrés, del qual en tindran cura Julio Neira, amb qui crec haver lligat una bona amistat, i Almoraima González. En qualsevol cas, si -després que la *Fundació José Manuel Lara* les editi- de l'arxiu es continua insistint en la necessitat d'una major difusió d'aquestes pàgines, les tindran a la seva disposició.

Amb Gabrielle Morelli al Museu de Màlaga

Vaig passar a Màlaga una setmana meravellosa en tots els ordres: l'extraordinari tracte que ens varen dispensar, les relacions de simpatia i amistat, les descobertes i els aprenentatges acadèmics, les ofertes de col·laboració, i, l'enriquiment personal. Sense exagerar, creguin-s'ho: en la meva vida personal i acadèmica sempre hi haurà un abans i un després de Màlaga. En primer lloc, les relacions amb hispanistes a qui mai havia pensat que coneixeria: Brian Morris, Gabrielle

Morelli, James Valender i Nigel Dennis -excuso citar les universitats de procedència- que fa molts anys que estudien autors i moviments de la literatura espanyola contemporània. A continuació, la coneixença de joves hispanistes que comencen a promocionar-se: Laurence Breyse-Chanet i Jacqueline Rattray. En tercer lloc, altres estudiosos que també varen presentar ponències brillants: Francisco Javier Díez de Revenga, Francisco Chica, Rosa Romojaro, Antonio Jiménez Millán, i els estudiosos imprescindibles d'Hinojosa, Julio Neira i Alfonso Sánchez.

D'esquerra a dreta: Julio Neira, Brian Morris i Jacqueline Rattray

Les ponències, un noranta per cent de les quals han tingut un gran nivell -com es podrà comprovar quan apareguin les actes- foren acompanyades de quatre activitats complementàries: un recital de Paco Damas, cantautor molt reconegut en aquelles latituds, que ha musicat alguns poemes d'Hinojosa. La presentació d'una nova edició de *La Flor de Califòrnia*, publicada per la *Fundació José Manuel Lara*; un llibre de poemes d'Hinojosa que Àngel

Planells llegia amb devoció, el curador del qual ha estat Alfonso Sánchez. El dia abans, dimecres 20 d'octubre, després de les ponències va celebrar-se un homenatge poètic a Hinojosa de tots els poetes de la ciutat de Màlaga, on vaig retrobar Rafael Ballesteros, un excel·lent poeta i professor amb qui fa molts anys, quan impartia classe a l'Institut Vicens Vives de Girona, vam fer una lectura pública de *Fuenteovejuna*. I, finalment, com hem dit anteriorment, l'exposició *José María Hinojosa. Entre dos luces*, amb un catàleg molt ben editat.

Durant aquests dies em vaig recolzar especialment en Julio Neira i la seva dona, Teresa, amb Brian Morris i Gabrielle Morelli. De Julio i Teresa vaig aprendre mètode i humanitat, franquesa, sinceritat i discreció, als quals vaig procurar correspondre com millor sabia. De Brian Morris, amb qui vaig compartir hotel i moltes ponències, vaig aprendre molt de surrealisme, especialment en allò que té més que tots nosaltres: experiència acumulada i facilitat per a transmetre-la amb claredat, nitidesa i brillantor. En canvi, amb Gabrielle Morelli, James Valender i Laurence Brysse vaig fer de cicerone en dues visites: la primera al Museu de Màlaga, que exhibia diverses obres d'avantguarda procedents del Reina Sofia, on vaig aprendre més jo que no Morelli. En sortir del museu, el professor em demanà que li remetés els meus treballs sobre Planells, cosa que encara no he fet, i, com qui no vol la cosa, m'oferí la possibi-

litat de col·laborar en una obra sobre l'avantguarda espanyola que properament es publicarà a Itàlia.

Amb James Valender i Laurence Brysse-Chenot vàrem visitar la col·lecció permanent del Museu Picasso. Només entrar, vàrem veure *Casagemas muerto*, un dels cinc quadres que Picasso va pintar d'aquest seu amic que va morir molt jove. Casagemas va tenir una relació breu i profunda amb Germaine Gargallo -res a veure amb l'altre Gargallo- la qual, després de la mort de Casagemas, es va acabar casant amb Ramon Pitxot. Sabia tota la història de Casagemas i Germaine Gargallo amb pèls i senyals per Cristina Massanés -amiga i estudiosa de primer ordre- que, després del seu excel·lent llibre sobre Lúcia de Cadaqués, n'està preparant un altre sobre la *outsider* Germaine. I amb això, que Valender, davant del quadre, com si jo fos expert en mil autors, em fa: *A ver, Josep, explícanos quién era Casagemas*. Naturalment, vaig deixar anar tot el que sabia i més, afegint-hi, com és natural, que Cristina està investigant el tema. Potser vaig dir fins i tot coses que ara no desvetllaré perquè són part de les novetats que en un futur presentarà Massanés. Vaig quedar d'allò més bé, i no hi va haver cap més pregunta durant la resta de la visita. Ja ho veieu: la deessa fortuna em dóna amb escreix una pàgina suplementària. Però, si he de dir la veritat, el que jo desitjava era molt més simple: fer-me una fotografia amb James i Laurence. No va poder

Presentació de l'edició de "La Flor de California", Alfonso Sánchez i a la seva dreta J.A. Mesa Toré

ser, els vigilants del museu, a l'entrada, ens varen retenir la càmera. A Laurence, que resideix habitualment a París, per parlar d'alguna cosa li vaig comentar que al Museu Picasso, el de París, em sembla que hi ha els originals d'uns poemes surrealistes del malagueny, editats a meitats dels anys trenta, que no s'han tornat a reeditar. Ella apunta la possibilitat d'editar-los conjuntament. Callo discretament, però retinc l'oferta. Seria possible?

Em va tocar intervenir el primer dia, el nucli del qual era *La generación del 27 y los movimientos de vanguardia en España*, entre les ponències de James Valender i Francisco Chica. Tot un repte. Quan ho vaig saber, durant alguns dies, abans de sortir de Blanes, m'ho mirava amb més que respecte. Dies abans, per dues vegades, havia assajat la lectura -que a l'hora de la veritat vaig haver de sincronitzar amb la projecció de trenta-sis diapositives- quan, poc abans de pujar a la tarima, Julio, per raons horàries, em demanà que resumís la introducció i la primera part de la ponència. Li vaig dir que sí, però a l'hora de la veritat, vaig veure que havia retallat prou, que no me'n sortiria i que no podia sinó llegir.

La lectura de la ponència *Hinojosa y Planells, encuentro en la distancia* va anar molt bé. Hi vaig presentar la relació entre l'un i l'altre a partir de cartes recentment descobertes que donen molt de joc. I, a continuació, vaig comparar les il·lustracions del darrer llibre de poemes de José María Hinojosa, *La sangre en libertad*, que Planells va realitzar tres mesos abans de la seva primera exposició individual, amb els mateixos poemes d'Hinojosa per veure quina lectura havia fet Planells. La darrera part de la ponència vaig dedicar-la a l'anàlisi del fil conductor de les quatre il·lustracions de Planells, el *simbol freudià del peix*, que vaig rastrejar en diverses obres literàries i pictòriques de Giorgio de Chirico, Lorca, Foix i Dalí, entre d'altres. Personalment, era de l'apartat del qual n'estava més content, perquè lligava amb un estudi de Derek Harris sobre les papallones en la literatura espanyola: *Metal Butterflies and Poisonous Lights. The Language of Surrealism in Lorca, Alberti, Cernuda and Aleixandre*. Espero que

amb la publicació de les actes, aquesta part susciti altres comentaris, esmenes i nous punts de vista que m'ajudin a millorar-lo.

Més satisfaccions: en la darrera ponència del congrés, la de Neira, *Balance de un centenario*, l'aportació sobre Planells, va ser citada per dues vegades al costat de les patums, cosa que torno a agrair des d'aquestes pàgines, sabent que es van llegir altres ponències molt més fines que la meua.

En algun moment del congrés, quan es va fer un panorama de l'avantguarda a Espanya, em va semblar que les aportacions catalanes, no eren prou considerades o es citaven desigualment. O bé el criteri no era prou definit o dominava massa la llengua dels textos. Vaig comentar-ho i no em va semblar que s'entengués prou bé. Em costava i em costa d'entendre que quan es fa una visió panoràmica de l'avantguarda a Espanya, no es citi la conferència d'André Breton a Barcelona que Magí A. Casanyes va ressenyar per a *La Publicitat i Littérature*. O que algú oblidí *L'Amic de les Arts*.

Més que desconeixement, em sembla que falla el criteri, que no ha de ser lingüístic, sinó funcional. M'explicaré. Trobaré bé que quan es parli de futurisme es prescindeixi de revistes com *Trossos*, i d'autors com Junoy i Salvat, si no hi ha relació amb autors o revistes d'aquí. Però quan la relació és faent, com en el cas de *L'Amic de les Arts* o *Hèlix*, quan entre autors en una o altra llengua s'han intercanviat llibres, cartes, objectes, pintures i telegrams, tot això a més d'analitzar-se en profunditat, s'ha incloure a les històries de les dues literatures amb independència de la llengua en què s'han escrit.

Dels col·loquis, en els quals vaig intervenir breument, vaig remarcar com s'havia rebut l'obra d'Hinojosa a Catalunya, reconeixent el seu mesuratge al costat de Lorca, Alberti, Prados i Altolaguirre. Després, però, quan Joan Ramon Masoliver va publicar *Possibilitats i hipocresia del surrealisme a Espanya*, es va carregar Hinojosa amb un argument ideològic molt radical: poques possibilitats de subversió podia oferir un burgès que tenia dos cotxes. En aquells moments, la crítica de Masoliver, dolguda potser per la fallida d'*Hèlix*, s'havia fet més radical i intransigent.

En canvi, a Planells, Joan Ramon Masoliver va tractar-lo, per primera i única vegada que jo sàpiga, amb una finor i un rigor, com pocs l'han tractat. Igual que Gasch, Sindreu, Santos Torroella, Molas, García de Carpi. Pocs dies abans de la seva primera exposició, Masoliver, a propòsit d'uns dibuixos publicats en el número del mes de febrer d'*Hèlix*, escrivia: *Àngel Planells hauria estat -i així ho hauria cregut fins no fa pas massa temps- un resclosit, un simple imitador de Dalí, -pel fet de conviure-hi- si no fos el seu temperament. Salvador Dalí haurà mostrat el camí al seu amic. Planells, tímid, incapaç de fer mal a ningú és, malgrat tot, un gran esperit rebel. Ja de petit, ens explica Sebastià Gasch, els seus dibuixos ex-artístics manifesten un fort interiorisme, el fons d'un torturat. Un turmentat, i per tal un torturador. Àngel Planells és un crit contra la burgesia, contra la societat, és el sadisme més intel·lectualitzat, i a fi de comptes hi trobem el gust per la sang, del cruent, innat a l'home. (...)*

Així l'esperit subvertit existeix, i és el jo que davant les realitzacions de Dalí descobrí un paral·lel, hi veié el camí per a manifestar-se. Ara, de ple en aquest descobrir-se ell mateix imposant-se com a sola norma la sinceritat, creiem que s'ha alliberat prou d'aquella influència: aquests dos dibuixos en són la prova.

En canvi, en alguns historiadors i crítics -Manuel Abril a les pàgines de Blanco y Negro durant els anys trenta; Joaquim Dols el 1975 a *Destino*, i, en l'actualitat, Valeriano Bozal a *Summa Artis*- o Emmanuel Guigon, a la recent *París-Barcelona*, les idees que s'han imposat han estat les dels mortals, que en veure una obra de Planells o la confonen amb un Dalí, o diuen que és un Dalí. Una pinzellada molt poc matisada que costa molt de superar.

Àngel Planells, 1945

Segons aquests crítics, la relació entre Àngel Planells i Salvador Dalí, dos temperaments a les antípodes l'un de l'altre, no ens hauria de fer perdre ni mitja hora de son. Resulta, però, que a mesura que disposem de més dades comença a demostrar-se que l'estudi d'aquesta relació no es pot passar per alt.

Al contrari, hem de plantejar-la perquè introdueix encara més matisos i planteja alguns interrogants. En el cas de Planells, aquesta relació, com van apuntar, entre 1982 i 1986 Joaquim Molas i Lucía García de Carpi, és fonamental, perquè va canalitzar les inquietuds artístiques de Planells, va fer-li conèixer *els exemples més avançats de la plàstica europea del moment*, i, finalment, va facilitar-li la relació amb altres pintors, escriptors i crítics.

Anys a venir, quan s'hagin vist prou imatges de la seva pintura entre 1933 i 1939, la seva figura creixerà, especialment quan visualitzem més quadres de l'exposició muntada per ADLAN (Amics de l'Art Nou) a les Galeries Catalònia, que llavors dirigia Josep Dalmau, entre el 5 i el 20 de novembre de 1934. Estic parlant especialment de dos quadres excel·lents -*El paraigua de Fantômas* i *Personatge misteriós*-, quadres, repeteixo, ensenyats per primera vegada a Catalònia, que dibuixen un Planells madur, que acaba d'encetar una nova etapa, amb pintures de primeríssim ordre, perdonin la passió i el superlatiu.

Ara que sabem més coses d'aquells dies, constatem que aquelles primeres acusacions dels crítics varen acabar convertint-se en *tòpics* que es repetien cada vegada que s'anunciava una nova exposició de Pla-

nells. Va haver-hi crítics que actuaren amb una mala fe manifesta. Penso especialment en les maneres de E. F. Gual des de les pàgines de *Mirador*, que més que una crítica va fer una intransigent *rebentada* de l'exposició de Catalònia, que devia deixar molt de pòsit, si no obeïa a altres directrius sectàries que volguessin fer pagar a Planells malifetes anteriors, com la publicació d'un manifest en defensa de Miró i de Dalí al qual pretenia que s'hi sumessin tots els pintors d'avantguarda. Ara bé, tampoc no es pot oblidar que si en aquell moment veus més precises, com la de Carles Sindreu, haguessin tingut més ressò, de segur que s'hauria imposat una visió de conjunt més dinàmica, que, entre altres aspectes, hauria remarcat que Planells havia encetat un camí molt més personal i significatiu. Per posar un exemple, en aquells moments encara no s'havia parlat de la ironia de Planells, com anys més tard faria Lucía García de Carpi. Tampoc la crítica no va saber veure la duresa amb què el mateix Planells es tractava, el terrible complex d'inferioritat que deixa entreveure la seva pintura... La sinceritat de Planells era innegable, i això no es va saber o voler veure.

La relació Dalí-Planells il·lustra una manera de fer, diferent de les que hem conegut fins ara. Coneixem com Dalí es relacionà amb Sebastià Gasch, J.V. Foix, Joan Miró, André Breton, Marcel Duchamp,

Planells i Gasch amb diversos pintors. París, 1951

amb Lúdia en extraordinària aproximació de Cristina Massanés... Planells no era sinó l'amic cadequesenc, l'autodidacta que volia ingressar en l'avantguarda, el que demanava ajut, el que comptava amb els amics per col·locar obra o reproduccions en revistes, el que no feia res contra el parer de Salvador Dalí, Sebastià Gasch i, més endavant, de Magí Albert Cassanyes.

En aquest article ens proposem escriure sobre la cronologia d'aquesta relació, i, a continuació, observarem com l'obra de Planells és rebuda des de dues revistes tan oposades com *Sol Ixent* i *La Veu de l'Empordà*. Pel que fa a la comparació entre *Crim perfecte*, un quadre que Planells exposa per primera vegada al saló de *El Heraldo* de Madrid l'any 1931 i *Visage de Mae West pouvant être utilisé comme appartement surréaliste*, remeto a l'article publicat en aquestes mateixes pàgines ara fa dos anys, en el sentit que aquestes influències de Dalí en Planells són un camí d'anada i tornada, d'influències de l'un sobre l'altre i de l'altre sobre l'un.

Exposarem primerament els moments no gaire positius d'aquesta relació: la preparació de la primera

exposició individual de Planells que va acabar essent gestionada per Gasch; explicarem tot seguit com va repercutir en Planells la ruptura de Dalí i Gasch; continuarem amb el retard en la projecció internacional de Planells que no es produeix fins 1936, i la negativa de Dalí a prologar un llibre de poemes de Planells el 1948. Als ulls de Dalí i del seu entorn, Planells era menor, massa menor perquè Dalí es dediqués a promoure'l obertament. Amb altres paraules: el que havia estat la seva gran sort -trobar a Dalí en el camí-, era el primer obstacle en la seva progressió; a Planells se l'havia d'ajudar, però no gaire.

Com se sap, Planells, nascut el 1901, era tres anys més gran que Dalí. S'havien conegut a principis de la dècada dels vint, poc abans que el primer anés a complir un llarg servei militar de tres anys al Marroc, i l'altre comencés la seva aventura madrilena. La relació vingué a través d'una de les criades dels Dalí, parenta alhora dels Planells, la qual comentà que el noi gran de La Mallorquina -una de les botigues on s'assortien els Dalí quan eren a Cadaqués- feia estranys dibuixos de bruixes i dimonis. La informació provocà en Salvador el desig de conèixer Planells.

Àngel Planells al seu taller de Cadaqués mentre pintava "Les destruccions amables", 1928

S'inicia així una amistat que amb alts i baixos es mantingué fins 1948, quan Dalí, just tornat d'Amèrica, es nega a prologar un llibre de poemes i dibuixos a tinta xinesa que Planells ha anat a presentar-li al Ritz. Els poemes acaben estripats, els dibuixos malvenuts i l'amistat refredada per sempre més. No era la primera vegada que estripava obres: el 1927, pressionat perquè desistís de seguir la carrera de pintor, havia esbotzat mitja dotzena de quadres.

No havia estat l'única vegada. Anteriorment, Dalí havia assumit la projecció internacional de Planells: *procuro ocupar-me de vós però és difícil en els moments actuals*, li escrivia Dalí el 1932. L'any següent hi insistia: *ja sabeu que*

estimo lo que feu i en el moment oportú us faré conèixer a París. I afegia: com podeu pensar en parlo als amics, però no cal precipitar les coses; cal ser en aquestes qüestions extraordinàriament hàbil. No va trobar ocasió de promoure'l fins l'exhibició surrealista que es va celebrar a Londres entre juny i el juliol de 1936, a les galeries *New Burlington*. Planells hi presenta tres peces: un quadre magnífic, *La tristesa del migdia*, avui al Museu d'Art Modern de Chicago; *Blanes, els fantasmes de la tarda* també conegut com *Els fantasmes familiars*, ara en mans d'un galerista de Nova York i *Silenci nostàlgic*, que probablement continua a Gran Bretanya.

Anteriorment, Planells havia tingut encara una altra semi-decepció. Va ser a finals d'octubre de 1929. Planells visità Dalí, pocs dies abans de marxar cap a París. S'emportava dibuixos i fotografies de quadres de Planells que havia d'ensenyar a Goemans. En la conversa d'aquella tarda del 27 d'octubre, Dalí va suggerir a Planells la possibilitat de fer una exposició individual en una de les sales petites de Galeries Dalmau. Va afegir encara que ell negociaria amb Dalmau. Planells informà Sebastià Gasch

de la proposta que li havia fet Dalí. I aquest -no sabem per què, però vostès són lliures d'especular-sense esperar el retorn de Dalí, va decidir de parlar immediatament amb Josep Dalmau per concretar l'exposició. Com se sap va inaugurar-se el 29 de març, estava previst que es tanqués el 12 d'abril de 1930, però es va prorrogar fins a finals de mes. Planells, que tenia la secreta pretensió que fos Dalí qui el presentés, no va arribar a plantejar-li, perquè abans va acceptar l'oferta de Gasch: seria el crític qui escriuria els mots de rigor. Més dades encara: Dalí havia promès que assistiria a la presentació. No ho va fer, i això que al cap de pocs dies havia de marxar amb Gala, cap a Torremolinos on havia estat convidat per Hinojosa.

Dalí i Gasch

DEL 29 DE MARÇ AL 12 D'ABRIL 1930		
1	Lluita de paisatges.	Pintura
2	L'hora difícil.	Pintura
3	La calma s'esquinça com un tel.	Pintura
4	El desig amagat.	Pintura
5	Tres interrogants	Pintura
6	La visita diària.	Pintura
7	Dijous.	Pintura
8	Les destruccions amables (1928-29)	Pintura
9	Monument.	Collage
10	La bona arquitectura.	Collage
11	Pesquera.	Dibuix
12	Música.	Dibuix
A LES GALERIES DALMAU		
PASSEIG DE GRÀCIA, 62		
BARCELONA		

I, finalment, quan es produí la ruptura entre Dalí i Gasch, que en certa manera reproduïa les excomunicacions de Breton, Planells va quedar desconcertat del tot, descol·locat, sense saber quina opció prendre. Mesos més tard, amb Dalí internacionalitzat, naixia el grup ADLAN (Amics de l'Art Nou), al qual es va adherir immediatament. I va ser aquesta institució, i especialment Magí A. Cassanyes qui, a partir d'aquell moment, foren la llum i guia del nou Planells. I aquesta vegada va trobar-se, com he explicat anteriorment, amb un crític malintencionat, E. F. Gual, que des de les pàgines de *Mirador* va massacrar-lo sense pietat. Gràcies eternes, senyor Gual, E. F.

Entrem, ara, en els aspectes positius. Fins llavors, Dalí l'havia ajudat considerablement. Durant els anys vint, des de Madrid li havia fet arribar revistes i llibres, que havien transformat la seva vida. De totes aquestes trameses, Planells sempre havia recordat *Los cantos de Maldoror* traduïts per Julio Gómez de la Serna i publicats a la Biblioteca Nueva, les primeres traduccions de Freud -*Psicopatología de la vida cotidiana*, *Una teoria sexual y otros ensayos* i *La interpretación de los sueños*- que li havien obert els ulls i l'havien encaminat cap a l'avantguarda.

A partir de la segona meitat de 1926, les relacions amb Dalí s'intensifiquen. Planells el veu pintar i comença a seguir els seus consells. Abans de fer *collages*, Planells ha de practicar, de fer ofici (*de tant en tant, penso subjectar-me a disciplines d'ofici, per exemple aquella pintura de la sabata*, escriu a Sebastià Gasch), i, així, copia obres de Fortuny i del mateix

Dalí com *La vicaria*, *L'odalisca* i *Noia a la finestra*. Del bracet de Planells, Dalí, per primera vegada, esdevé clàssic. Al mateix temps, se subscriu a *L'Amic de les Arts*, la revista de Sitges, i *La Gaceta Literaria* que dirigia Ernesto Giménez Caballero, i més endavant se subscriurà a *La Publicitat*, *Hèlix* i *Mirador*.

Un parell d'anys després -som a l'octubre de 1928- Planells, *motu proprio*, inicià una fecunda relació amb Gasch que va durar tota la vida. Va atrevir-se a escriure-li una carta a la redacció de *L'Amic de les Arts*, on es presentava com amic de Dalí i demanava una crítica de dos quadres seus exposats a la inaugural de les Galeries Dalmau de la temporada 1928-1929: *Crim* i *Melanconia*. Gasch que no el coneixia de res, no únicament va contestar-lo, sinó que va escriure les primeres ratlles crítiques sobre la pintura de Planells al lloc on aquest li demanava, a *L'Amic de les Arts*. Quinze mesos més tard, va col·locar-li dibui-

Meditació impura, 1930

xos a *Hèlix* i a les revistes belgues *Variétés*, *Cahiers de Belgique* i *Documents* 34. És, doncs, més que just que Planells, després de la primera exposició individual, obsequiés Gasch amb el quadre *Meditació impura*. Però no s'enganyin: Planells no es podia permetre fer gaires regals. Prou feia fent pastissos i, després dedicant-se a la seva obra.

Paral·lelament Planells aprofità els contactes de Dalí i es relacionà amb Josep Dalmau i José María Hinojosa. A partir de 1928, participa en tres col·lectives a Galeries Dalmau: la inaugural de la temporada 1928-29 i les *d'art abstracte* i *art modern nacional i estranger*. Contacta, com hem dit, amb José María Hinojosa, l'escriptor malagueny de qui Dalí, essent a la Residencia de Estudiantes, havia fet un retrat en 1925 que s'inclogué al primer llibre de poemes de Hinojosa, *Poema del campo*. Amb aquest autor, Planells hi tindrà una relació molt intensa que culminarà el 1931, com hem dit, amb la il·lustració de *La sangre en libertad*. Suposava Santos Torroella, que un dels primers quadres de Planells, *Les destructions amables*, -amb innegables ressons que recorden *La Mel és més dolça que la sang* de Dalí- havia estat adquirit per Hinojosa, segons que ha explicat Alfonso Rodríguez, estudiós d'aquest autor. Avui, gràcies a la correspondència entre Planells i Gasch, i el creuament de dades amb *Sol Ixent*, sabem que Hinojosa va adquirir tres quadres, els títols dels quals són: *Claror de silenci*, *La calma s'esquinça com un vel* i *El desig amagat*.

Simultàniament, la relació amb Dalí va continuar creixent encara. Ho proven *El joc lúgubre* i *L'home invisible*, obres que Àngel Planells va veure pintar. En el cas de *El joc lúgubre*, fins i tot va col·laborar-hi pintant les lletres del pedestal: *gramme*, *centigramme*, *milligramme* com va explicar a Rafael Santos Torroella, sense que aquest s'ho cregués. No cal donar-hi més importància, ni tampoc representa cap demèrit per Dalí; era una altra cosa, una prova d'amistat, potser.

Quan la família Planells ja s'ha traslladat a Blanes, Dalí continua exercint el seu consell: *diumenge, seré a Figueres, de pas per París, i ensenyaré a les 7 del*

vespre els meus quadros a uns quants amics, a casa Puig Pujades, carrer de Girona. Si veniu pregunteu a l'hotel París podrieu veure coses importants. Més encara: hi ha constància que en les primeres anades a París, 7 de novembre de 1929, Dalí s'emporta fotos de quadres i dibuixos per ensenyar-los a Goemans, primer marxant internacional de Dalí.

Des de les pàgines de *Sol Ixent*, amb notícies anònimes o articles signats, Àngel Planells, que n'era redactor i havia fet dos gravats per a la capçalera, va fer-se ressò de l'arribada de la troupe surrealista a Cadaqués l'agost de 1929. Com se sap, hi havia els Eluard amb la seva filla, els Magritte, Camille Goemans i la seva amiga Ivonne Bernard i uns dies més tard se'ls va afegir Luis Buñuel. Planells sempre havia sostingut que havia sintonitzat molt amb Magritte, a qui va veure pintar *Le temps menaçant* i *La clef des songes*, i amb qui va intercanviar obra. Aquesta relació és probable que també li ajudés a obrir les portes de les revistes belgues. Però Planells mai no va explicar res de la relació amb Buñuel, com si hi passés per sobre. Sembla inqüestionable que també s'hi va relacionar, i que Buñuel va comprar-li dues peces, una per a ell -*Camí de somnis*, que havia reproduït *La Gaceta Literaria*- i l'altra per al vescomte Charles de Noailles, el títol de la qual era *El possible final*. La cosa va anar més enllà perquè Miralles afirma que el nostre pintor va participar activament en el rodatge de les escenes cadequesenques de *L'Âge d'or*.

D'aquesta visita grupal que Planells va seguir atentament, però també amb una certa distància, en sortiren tres articles que publica a *Sol Ixent*: un dedicat al moviment surrealista, un altre dedicat a Dalí, a qui llavors el seu pare havia excomunicat de la família, i un darrer dedicat a René Magritte. Al primer, que duia per títol *Superrealisme*, Planells marcava una certa distància amb el moviment surrealista: *"nosaltres no en som uns incondicionals, però no neguem la gran simpatia que sentim per aquesta tendència tan injustament atacada"*. En canvi, al segon, defensava obertament Dalí amb un paràgraf com aquest: *Dalí és un gran pintor, un meravellós pin-*

tor. Les seves obres més realistes són el resultat d'una fusió admirable i emocionant per pocs pintors assolida, de l'objectivisme més absolut i de la sensibilitat més exquisida. En l'article que dedicà a René Magritte explicava una part de la relació que hi tingué: *Les obres que produí durant la seva estada a Cadaqués aquest estiu, que amablement ens mostrà abans de la seva marxa, responen a la seva especialíssima concepció de la pintura. Hom veia en les seves teles elements purament objectius disposats segons unes lleis de composició absolutament poètica, o bé transformats o deformats per una interpretació original que dotava a uns objectes sovint vulgars d'un resplendor enigmàtic o obsessionador.* De l'article laudatori de Dalí m'ha interessat especialment la idea de fusió, de suma de fragments de dos cossos per crear-ne un de nou.

Les destruccions amables, 1928-1929

Aquests dies havia començat un atac dels crítics Joan Sacs i Rafael Benet contra la pintura d'avantguarda, especialment contra Dalí i Miró. Planells

s'ho va prendre molt malament fins al punt que escrigué a tots els avantguardistes demanant-los l'adhesió a un manifest col·lectiu en defensa dels pintors atacats. Només respongué Papiol; Planells, decebut, paralitzà l'acció solidària. Finalment, el manifest aparegué en full volant el 1931, i *Sol Ixent* el reproduí en la seva edició de 21 de març de 1931.

Aparellat ja definitivament amb Gala, Dalí promou que aquesta li compri el quadre *Dona paisatge* i més endavant s'ofereix per portar un quadre a Breton que Planells volia regalar-li, el títol del qual, *El somni de la voluntat ferida*, s'havia exposat al saló de *El Heraldo* de Madrid el 1931 amb el títol de *Corcho herido*. El regal era gasiu, molt mal triat i no reflectia el que llavors feia Planells. De fet, no era la primera vegada que es mostrava gasiu, també va repetir-se amb Joaquim Gomis, i això passava perquè Planells havia de fer molts esforços -personals i econòmics- per dedicar-se al món de l'art.

Un cop Dalí s'estableix a París, li envia publicacions seves i d'altres membres del grup surrealista, entre les quals destaquem *La femme visible*, *L'amour et la mémoire*, *Minotaure*, *La femme 100 têtes*, *Dalí ou l'anti-obscurantisme...* obres que Planells va acabar malvenent en la postguerra per subsistir. Però, a més a més, no deixava d'aconsejar-lo: *mediteu sobre el parc Güell*, en uns moments en què el mateix Dalí ja es plantejava escriure sobre Gaudí.

La crítica empordanesa reproduceix el tracte que Planells rep a Barcelona. Gaietà Rahola, per exemple, a les planes de *Sol Ixent* de juny de 1932, a propòsit de l'exposició a les galeries Syra, el qualifica de romàntic. I afegeix: *Àngel Planells vol ser un pintor d'avantguarda i s'esforça per rompre amb els motllos tradicionals del sentiment de la bel·lesa; les seves teles són una lluita aferrissada entre el seu propòsit artístic tradicional i els seus pòsits aníms que pugnen per manifestar-se de fàisó sana i pregonament artística.*

Des d'un setmanari tan diferent com *La Veu de l'Empordà*, Ramon Bartolomé escrivia el 21 de març de 1936: *La recentment clausurada exposició de pin-*

tures d'Àngel Planells a la Sala Edison ha estat de fix de la més visitada i també la més comentada de quantes han estat allí celebrades, i si sorprenent és que aital expectació no la motivaven les belles i acurades teles realistes, per cert prou interessants, sinó les indesxifrables sobrerrealistes, malgrat conèixer els figuerencs molta part de l'extraordinària producció i desenvolupament artístic del nostre conciutadà, l'avui famós pintor Salvador Dalí, creador més que impulsor del surrealisme, la subconsciència del qual palesada mestrívolament en quasi totes les seves obres, i quines petjades segueix, sense introspecció segurament, Àngel Planells discretament i amb prou originalitat. I sobre l'atracció que suscitaven les obres surrealistes afegia: *Un amic em deia davant l'obra sobrerrealista de Planells: «si em donaven un quadro d'aquests i mil pessetes amb la imposició de posar-lo a les parets de casa, no acceptaria», però qui així parlava concorria un i altre dia a l'esmentada exposició i es sentia tan atret per aquelles monstrositats pictòriques que tan obertament refusava, com les papallones a la llum. I és que les obres de Planells, com les de Dalí, són fantasmagòricament atractívoles i encisadores, i no obstant seria de desitjar que l'encís ens vingués més d'un assumpte francament bell sense maldat, com algunes de les seves que no del descoratjador i endimoniat de «El desnonament del moble aliment», que uneix a la plasmació pictòrica de tècnica genial una obsessió prosaica i en extrem materialista. Suposo que no hauran pas passat per alt els subtils adjectius que Bartolomé aplica al desnonament del moble aliment, i, potser, per extensió, a tota l'obra de Dalí: descoratjador, prosaic, materialista, endimoniat... adjectius, com veuen, carregats de reprovació, d'ideologia, precedits d'elogis, perquè la influència del pare notari, tot i haver-lo expulsat de la família, a la Figueres dels trenta devia ser considerable. Potser per això deia Ramon Bartolomé que Planells seguia el seu camí discretament i amb prou originalitat.*

Ja ho veuen, girades del revés o del dret, unes relacions interessants i singulars.

Josep Bota-Gibert

Notes sobre el capteniment i l'erudició de J.G. Roig i Jalpí

per Dolors Condom

En una de les aprovacions que figuren en els fulls liminars del llibre *Verdad triunfante. Discurso histórico-apologético por el cap. XXII ... del Resumen historial ...* (1680) el canonge de l'església de Barcelona, el Dr. Daniel Sanyol, diu que el seu autor, el Pare Roig i Jalpí, és una persona de «molts estudis i lletres». Jo crec que aquesta consideració és la que més escau a l'historiador blanenc, atès que per les notícies que en tenim i per les obres que ens ha deixat, es desprèn a bastament el seu afany de saber i la seva vena d'apassionat erudit.

És en aquest sentit que jo vull presentar, ara, la figura de Roig, sense ànim, però, d'aportar-hi una informació exhaustiva sobre la base dels testimonis que tenim a l'abast per a l'estudi de la seva personalitat complexa i controvertida, com molt bé tots sabem.

De la seva trajectòria personal i professional sempre s'han conegut i s'han fet ressaltar més la seva particular metodologia historiogràfica i la consideració de falsari que no pas el seu paper a casa nostra dins d'un moviment d'intel·lectuals que defensaven amb llurs escrits el passat gloriós de Catalunya i les històries locals.

No podem oblidar que va viure al segle XVII i que formava part, sens dubte, de l'estol d'escriptors que, sota la influència fabulosa del dominic Annio de Viterbo (1432-1502), envoltaven els esdeveniments històrics de faules, mites i llegendes, de manera que no sempre resultava fàcil destriar la ficció de la realitat, o saber en quina mesura un relat tradicional respon a la veritat històrica.

Entre llegenda i història hi ha, per a nosaltres, una oposició substancial: la llegenda prové de la imaginació, la història, en canvi, de la realitat.

Si ens remuntem a l'Antiguitat clàssica, recordarem que l'historiador Titus Livi afirmava que hi ha esdeveniments de determinades èpoques que els coneixem més per les llegendes poètiques que per

documents històrics indiscutibles. Així, es concedeix a l'Antiguitat el privilegi o llicència de fer més sublim l'origen de les ciutats barrejant les coses humanes amb les divines.

Ciceró (Brutus, XVI, 62) fa al·lusió a escrits que han omplert de mentides la història: fets que no han passat mai, triomfs imaginaris, falses genealogies, etc.

Les obres de Roig, així com també altres dels historiadors del seu temps, es nodreixen sovint de tradicions reflectides en escrits apòcrifs o de relats poc acreditats. No obstant això, si tenim en compte les dificultats que moltes vegades presenta la investigació històrica, és escaient acudir a aquests relats, en tant que són exponent de tradicions molt arre-

lades i de parers antics i populars, lligats amb determinats fets i amb determinats temes d'interès. Penso ara en la història de Girona i dels pobles de la seva província. Si ens endinsem, per exemple, en les pàgines del llibre *Resumen historial de las grandezas y antigüedades de la ciudad de Gerona...* ens adonarem de les moltes concessions que Roig fa a les tradicions llegendàries, però enmig d'aquestes els investigadors posteriors poden trobar-hi notícies ben profitoses per a llurs estudis. Ell tracta amb molta passió i freqüència temes com la vinguda de Carlemany i la reconquesta de Girona, l'acolliment de Sext Pompeu per part dels gironins, la tradició de l'ensenya de les «quatre barres», la font i l'antiguitat de determinats llinatges, la naturalesa gironina de Sant Narcís, la sèrie de sants originaris de Catalunya, els orígens dels monestirs de Vall de Maria i de Sant Daniel o, per no allargar-ho més, les accions de l'imaginari príncep ilerget «Leonero»

o del famós i pretès capdavanter dels laietans o dels blandenses «Teolongo Bachio», que el presenta amb tota fermesa com a natural de Blanes, però que en una ocasió (p. 485) diu que «se cree que es natural de la misma ciudad Blanda y que en ella tenia la silla de su principado».

Amb els seus encerts i desencerts, no ha d'estranyar-nos que encara avui el testimoni de Roig sigui adduït en més d'una ocasió en els textos que parlen del passat de les nostres contrades, ja sigui per acceptar o per combatre els seus punts de vista, tant en matèria històrica com llegendària.

El nostre historiador era un lector incansable i ell mateix retreu la seva diligència i interès en l'adquisició de manuscrits antics i còdexs; li abellia molt de tenir-los a la seva disposició en la seva biblioteca.

El fet d'ésser membre destacat de l'orde religiós dels Mínims li permetia de poder accedir fàcilment als documents i material bibliogràfic dels seus convents i poder satisfer en bona part la seva curiositat i la seva vocació d'historiador, mogut, sobretot, com ell afirmava, «por el amor que tengo a la Patria y a mi Nación».

Si seguim la seva trajectòria personal, cal que parem atenció en la relació que va tenir amb el Pare agustinia Gaspar Sala i Berart, que morí a Perpinyà l'any 1670 i que era persona de gran prestigi. Fou professor de la Universitat de Barcelona i abat del monestir de Sant Cugat; destacà com a escriptor polític i defensor de la causa catalana en la Guerra dels Segadors i entre els seus escrits assenyalen *Notícia universal de Catalunya*, *Proclamació catòlica i De los límites antiguos de España y Francia*; com a orador cal esmentar el Sermó de Sant Jordi i el sermó que pronuncià en les exèquies de Pau Claris.

Pels volts de l'any 1652 el Pare Sala va adreçar una carta al Pare Roig i Jalpí, en què li comunicava que estava treballant en l'obra *Armonia geogràfica de España*, en la qual, segons informació del Pare

consiente la decencia que se debe a mi profesión de chronista real y público...»- Al final del llibre, referent-se a la *Crónica general de Cataluña* que està redactant, fa al·lusió als molts arxius que ha visitat i a la descortesia i grolleria dels seus guardians, tot planyent-se de l'oblit en què tenen les escriptures «carcomidas del polvo y de la polilla».

Tenim notícia de la visita que l'any 1673 va fer a l'arxiu municipal de Girona, on probablement el va introduir el també historiador i jurat en cap gironí Jeroni Real de Fontclara, tot complint la norma que establia que en la recerca a l'arxiu d'alguns documents calia que hi fossin presents senyors del Jurat o alguna persona notable. Així ho explica el Dr. Lluís Batlle i Prats en l'article *El P. Roig i Jalpí a l'Arxiu Municipal de Girona* (Analecta Sacra Tarraconensia, vol. XLIV, 1972). El Dr. Batlle remarca que de la visita a l'arxiu gironí se'n beneficià el llibre *Resumen historial...* en aspectes com la qüestió del govern de la ciutat, el privilegi de les Fires que es troba en el «Llibre Vermell», Eiximenis i els seus llibres, la lletra de Felip IV del 1653 i altres, sense oblidar la referència al «tesoro de noticias» del venerable Jeroni de Real sobre els fets del seu temps.

Roig manifesta sovint la seva admiració envers aquells que considera i anomena «doctes», però a vegades no s'està de blasmar-ne alguns, quan el parer d'aquests discrepa del seu.

Fa esment sovint dels seus coneixements de la llengua llatina i reconeix l'autoritat dels autors grecs i llatins, als quals recorre en diverses ocasions, citant-ne no només el nom, ans també el passatge corresponent, que copia en la llengua original. Mostra un interès especial per Plini el Vell, de qui diu que en posseeix un còdex, i recull també moltes dades de l'historiador Titus Livi, sobretot, les que fan referència a certs esdeveniments antics, ocorreguts en les nostres terres entre romans, ibers i cartaginesos. Sobre la interpretació particular d'aquests fets, vaig tenir ocasió de parlar-ne ja fa molt de temps en un article publicat als *Annals de*

l'Institut d'Estudis Gironins (vol. XXV, 1979-80) sota el títol *Notes sobre una interpretació de Titus Livi en la nostra historiografia*.

Amb aquest ràpid recorregut per la trajectòria personal i professional de l'historiador Joan Gaspar Roig i Jalpí, cal concloure que aquest fou en el seu temps un blanenc singular, un erudit apassionat, que es va distingir en una activitat prou lloable, la d'escriure i investigar, i que, malgrat ésser titllat de «falsari» pel *libre de feys d'armes de Catalunya*, que atribueix a Bernat Boades, i pel *Cronicó de Liberat*, va estimar, com el mateix deia, les referències a les coses petites, tot aportant en els molts llibres que ens ha deixat «notícies dignes que se sàpiguen per a la fe i puresa de la història tant profana com eclesiàstica».

Dolors Condom Gratacós
Catedràtica de Llatí

Blanes, capital de la comunicació (1982-2004)

per Joan Ferrer i Bernat

Introducció

Tot i que l'objectiu d'aquest treball és parlar dels mitjans de comunicació que hi ha hagut a Blanes durant els darrers vint anys, crec que el millor serà fer una mirada enrere, primerament per situar-nos i, posteriorment, per poder valorar els canvis.

Fa 25 o 30 anys, l'oferta televisiva es reduïa a «Televisión española» en el seu primer i segon canal. L'oferta radiofònica també era molt limitada i cal recordar que a les hores en punt, fessin el que fessin, s'havia de connectar amb les notícies de Radio Nacional. Tothom havia de rebre la mateixa informació; és a dir, les mateixes consignes.

Pel que fa als diaris, el dilluns només sortia la popular «Hoja del Lunes». En tots aquests mitjans, l'idioma que predominava i que, per tant, s'imposava era el castellà. El 1976 hi va haver els primers grans canvis. A l'abril es va publicar el número 1 del diari AVUI i al mes de desembre van començar les emissions en català de RÀDIO 4. En parlar dels mitjans de comunicació de Catalunya de les dues darreres dècades, cal destacar l'any 1983, any en què van començar les emissions de TV3 i CATALUNYA RÀDIO. En aquests mitjans ja no s'utilitzava el castellà i, fins hi tot els protagonistes de Dallas, parlaven en català. El canvi estava servit i començava una nombrosa implantació de premsa, ràdio i televisió feta a casa nostra per gent del nostre país i pensada per al públic català.

La premsa escrita

No es pot parlar a Blanes de premsa escrita sense destacar la tasca i la continuïtat de RECULL. El primer número de la revista es va publicar el 1920. En aquests moments ja se'n porten més de 1900 edicions. Els fundadors de la revista, tal com es recorda cada quinze dies en els crèdits, van ser: Salvador Cornellà i Ribas, Francesc Balliu i Barreras, Fèlix Andreu i Alum, Joan Abril i Albertí, Joaquim Sagrera i Bou, Emili Bitlloch i Cornellà, Salvador Roig i Puig, Joaquim Alemany i Serrat i Francesc Cruz i Pons. Durant molts anys l'ànima de RECULL va ser Benet Ribas i Fugarolas, creador també dels premis literaris del mateix nom, uns premis que ja han arribat a la 41a edició i que al llarg dels anys s'han distingit per la descoberta de nous valors de la literatura catalana. Tant la revista com els premis sempre han tingut com a principal objectiu la defensa de la llengua catalana. L'actual director de la revista és Joaquim Abril.

També cal destacar la publicació de la revista ELS PITEUS, una publicació que va viure diverses èpoques amb diferents persones que la van fer possible. L'equip de redacció inicial estava compost per Carme Amat, Jordi Gelabert, Argemir González, Maria del Vilar González i Josep Sola. El primer número va sortir l'abril de 1982 i els darrers són de l'any 1998.

Aquests darrers anys s'han imposat les revistes gratuïtes. La publicitat facilita l'edició periòdica

d'aquests treballs i se'ls troba amb facilitat a les bústies de cada casa o als comerços i llocs públics.

En aquest sentit hi ha L'ACTUAL (1995), editada per Udo Baumann i LA NOTA (2002) i EL CEL OBERT (2003), una iniciativa de Lluís Amat. A totes dues hi ha més informació que publicitat, a diferència d'altres productes que són comercials pràcticament al cent per cent. L'Actual combina el castellà i el català, i La Nota i El Cel Obert són exclusivament en català. L'Actual arriba a Blanes, Lloret i Palafolls, i el Cel obert té edicions a Blanes i Lloret.

Cal fer menció igualment de la gran quantitat de publicacions que han sorgit durant aquests anys a l'empara d'associacions diverses i partits polítics.

Dos diaris d'informació comarcal també han estat molt arrelats a la població de Blanes. Es tracta del DIARI DE GIRONA i el PUNT. El més antic és el Diari de Girona: primer LOS SITIOS, posteriorment Los Sitios-Diari de Girona i finalment, DdG. Amb els canvis de nom també s'ha passat d'una edició íntegrament en castellà a una de bilingüe i, finalment, a una en català cent per cent. Des de fa uns anys, el DdG té una delegació al carrer Ample. El Punt, que ja ha superat els seus primers 25 anys de vida, es va implantar ràpidament a la societat blanenca. Sempre ha utilitzat el català. Fa uns anys hi havia una delegació que cobria des de Blanes, la Selva i l'Alt Maresme. Aquests darrers anys el Punt ha viscut un important procés d'expansió que l'ha fet arribar a Barcelona tot i que manté les edicions

comarcals, especialment la de Girona. Diversos blanencs, per afecció o per professió, han treballat en els dos diaris de corresponents, redactors o fotògrafs.

El món de la ràdio

Entre el 1982 i el 1983 va passar a Blanes el que s'ha repetit en nombroses ocasions en diversos àmbits de la vida cultural, social i esportiva. Blanes feia molts anys que no era la seu de cap emissora de ràdio, en pocs mesos, se'n van posar en marxa dues: RÀDIO MEDITERRÀNIA i RÀDIO BLANES que posteriorment s'anomenaria RÀDIO ANTENA BLAVA. Ràdio Mediterrània va ser un projecte que van engegar Francesc Pla, Rafel Carbó, Josep Frigola i Dioscórides Ortuño. Ràdio Blanes va ser una iniciativa en la qual han treballat aquests anys, entre d'altres, Climent Polls, Salvador Roca, Joaquim Vilanó, Francesc Illas i Emili Bitlloch.

Ràdio Mediterrània tenia els seus estudis al veïnat de mas Enlaire i Ràdio Blanes va fer les primeres emissions des del carrer de l'Antiga per passar posteriorment a uns locals de Ca la Guidó. Ràdio Blanes disposava de la llicència de la Generalitat i es

va incorporar al projecte de Cadena 13, un projecte que mai va arribar a quallar. L'any 1985 Ràdio Mediterrània va tancar a requeriment del govern català. Això era a principis d'estiu. Uns mesos després, els responsables d'Antena Blava i Ràdio Mediterrània van arribar a un acord i van posar en marxa RÀDIO MARINA que a hores d'ara continua emetent al 103.3 de la FM. Ràdio Marina és una emis-

Entrevista a Jordi Pujol per a Ràdio Marina (J. Ferrer, J. Pujol i F. Robert)

sora privada i comarcal que no forma part de cap cadena, un fet únic i diferencial a Catalunya. L'emissora basa la seva programació en una ràdio fórmula musical amb informatius comarcals propis cada hora, entenent com a comarca la zona compresa entre Tossa de Mar i Calella, zona anomenada per alguns historiadors com la Marina de la Selva. Ràdio Marina ha estat sempre al costat de la cultura patrocinant l'edició de la narració guanyadora dels premis literaris Recull, editant un CD amb motiu de l'any Ruyra o convocant els concursos de Medi Ambient o de recerca de la Història local, per posar-ne quatre exemples.

Del 1985 al 1991 Blanes va ser la seu d'una única emissora. El 1991 es va posar en marxa un nou projecte, el de l'emissora municipal. RÀDIO BLANES emet des d'aquell moment al 97.7 de la FM i el seu finançament és mixt: publicitat i municipal. Un dels espais que habitualment ha captat més atenció entre els oients ha estat la retransmissió mensual del ple municipal. Un altre espai que ha generat expectació i polèmica, quan s'ha emès, ha estat el «Debat dels polítics.»

En aquests moments s'està treballant en el projecte de ràdio digital. Algunes grans cadenes ja reemetten la seva programació en digital, tot i que l'elevat preu dels receptors fa que les audiències siguin mínimes. El cost de la implantació del sistema digital pot posar en greus problemes les emissores locals si algun dia la FM arriba a desaparèixer.

La televisió a Blanes

Tal com havia passat amb les emissores de ràdio un any abans, el 1984 es van posar en marxa dues propostes de televisió local. De no tenir-ne cap, un cop més, es va passar a tenir-ne dues. Una de les iniciatives l'encapçalava el fotògraf Carles Herrero i l'altra, els responsables de ràdio Mediterrània. Les emissions eren de caràcter setmanal i d'unes dues hores de durada aproximadament. En un dels casos, s'aprofitava el repetidor de TV3 de Sant Joan i un cop s'acabaven les emissions, al voltant de la mitjanit, s'hi connectava un magnetoscopi amb una cinta de vídeo on hi havia l'actualitat blanenca. L'altra emissora utilitzava el mateix sistema del vídeo domèstic per emetre la seva programació, però disposava d'un repetidor propi en una casa particular de la mateixa muntanya de Sant Joan. En aquest cas hi havia més llibertat per a poder escollir l'horari d'emissió. Televisió Mediterrània es va acomiadar del públic blanenc el dia de Sant Jordi del 1985 després de 25 programes. Televisió de Blanes va deixar d'emetre posteriorment.

El 1989 es va posar en marxa un nou projecte de televisió. En aquest cas va sorgir des de ràdio Marina. La programació de TV MAR era diària amb un informatiu en directe que posteriorment es repetia en diverses ocasions per facilitar als blanencs el seu seguiment. La televisió també disposava d'un emissor propi, la qual cosa facilitava el contacte amb els espectadors. Aquest projecte, però, no va ser ben vist des del primer moment per telecomunicacions.

Debat organitzat per Ràdio Marina l'any 1988 sobre la possible ampliació del port

Després d'alguns mesos d'emissió i d'una campanya de recollida de firmes de suport al projecte, es va haver de tancar. Unes setmanes després naixia un quart projecte, canal 28, un número que era precisament la freqüència on es podien trobar les emissions. El cinquè projecte de televisió local en poc més de vint anys és el que hi ha actualment. TV BLANES depèn dels mitjans de comunicació municipal i cobreix la majoria de les despeses amb diners del pressupost municipal. El teleservei, una de les novetats en relació als altres projectes, permet informar la població les 24 hores del dia de l'actualitat municipal, els telèfons d'urgència o les activitats del dia. TV Blanes disposa, entre d'altres espais, d'un informatiu diari de dilluns a divendres i emet íntegrament els plens municipals un dia després d'haver-se dut a terme. Quan hi ha esdeveniments especials com ara Nadal, el Carnaval o la Festa Major sol emetre espais especials amb les millors imatges d'aquestes jornades.

La gran assignatura pendent de la televisió local és poder arribar a tots els blanencs. Els habitatges de Blanes tenen encarades les seves antenes a

Sant Joan, Rocacorba i Calella. Les emissions de les televisions locals sempre han sortit de Sant Joan i, per tant, d'entrada, ja hi ha una part del poble que no les pot sintonitzar.

Noms propis

Parlar de noms propis és un dels temes més delicats. Els que citaré a continuació són d'algunes de les persones que jo recordo dels primers anys al gremi periodístic o amb qui he compartit més estones cobrint actes de Blanes. D'entrada, demano disculpes a qui no anomeni, perquè la història pe-

Entrevista a Ivette Barbezà per a TV MAR i Ràdio Marina (I. Barbezà, J. Ferrer, E. Palau i R. Ferrer)

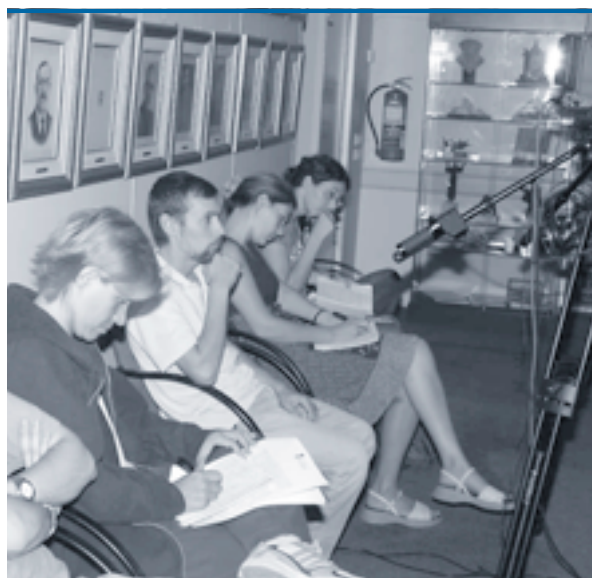
riodística de Blanes ha estat una tasca de molta gent, sigui quina sigui la seva aportació i dedicació.

Agustí Abril i Raimond Gouzy van marcar una època del periodisme blanenc. Sempre anaven junts, tot i que defensaven els interessos de mitjans de comunicació diferents. En moltes ocasions també els feien costat en Josep Romaní, en «Josepet», i en Joaquim Robert com a fotògrafs. Enguany Robert ha tornat a col·laborar en reportatges fotogràfics per a Recull després de la mort de Jesús Crous, fotògraf habitual dels esdeveniments de Blanes. Robert també col·labora amb el Cel Obert.

Diversos blanencs han fet aquests darrers anys el salt de la premsa local i comarcal a mitjans de comunicació de Barcelona. Aquest és el cas de Fina Brunet, que porta molts anys als serveis informatius de Televisió de Catalunya després d'haver passat per Antena Blava. Un dels espais més recordats és el RACÓ DE LA BALDUFA dedicat als més petits de la casa. Rafel Bagot és una de les cares conegudes de l'Àrea d'Esports de Televisió de Catalunya després d'haver col·laborat en l'emissora de ràdio municipal i la revista Recull. Francesc Robert, després d'haver estat molts anys a Ràdio Marina, dirigeix actualment a Barcelona Onda Cero després de també haver dirigit Interconomia, dues emissores del grup Planeta. Un altre blanenc que també ha fet el salt és Quim Rutllant que, després de col·laborar en la majoria de mitjans de comunicació de Blanes, ara treballa en diversos programes dedicats al món de la sardana de la Corporació catalana de Ràdio i Televisió. També ha participat en diversos programes de ràdio i televisió Adam Martín. En aquest capítol, voldria tenir un record per un torderenc molt arrelat a Blanes, en Lluís Matas, que, després de treballar a Ràdio Marina, va marxar al Diari de Barcelona, el Brusi. En un dels trajectes de tornada a casa va perdre la vida en un accident de trànsit.

Al llarg dels anys he coincidit amb molts periodistes del nostre poble o de fora que han treballat a Blanes. En aquests moments, només citaré els qui aquests darrers anys han acudit a la majoria de rodes de premsa i d'altres esdeveniments:

- En Jordi Cañellas, amb arrels blanenques, i l'Eva Palau són dues persones que van arribar a casa nostra procedents de Barcelona i que fa molts anys que ja formen part de la vida blanenca a tots els nivells cobrint els actes per a la televisió local.
- Jordi Caupena, veí de Tordera molt arrelat a Blanes, ha estat relacionat amb Diari de Girona des que té una delegació a Blanes. Caupena també ha col·laborat i col·labora en la majoria de mitjans de comunicació de la nostra població.
- El Punt compta actualment a Blanes amb Laura Juanola, una periodista que viu al Maresme però que té part de la seva família a Blanes.
- Almudena Montañó corresponsal durant uns anys de La Vanguardia i periodista de Ràdio Blanes, Rosa Giralt, corresponsal de Catalunya Ràdio, Udo Baumann de l'Actual, Montse Esteba, que viu a Santa Coloma i que treballa des de fa molts anys a Ràdio Marina, són quatre persones més amb les quals he compartit moltes hores d'aquests darrers anys.
- Pel que fa l'àmbit esportiu, una de les persones que cobreix l'esport blanenc per a més mitjans de comunicació des de fa molts anys és l'Enric López, acompanyat per l'Albert Ros.

Diversos periodistes en actiu

Una de les cabines de control de Ràdio Marina

L'evolució tecnològica

El mètodes que s'utilitzen actualment per treballar no tenen res a veure amb el que es feia fa quinze o vint anys.

Un camp on hi ha hagut grans canvis ha estat en el de la fotografia. No fa gaire anys, un fotògraf anava a qualsevol esdeveniment, s'havia de desplaçar al laboratori per revelar ràpidament el rodet per a poder publicar la fotografia l'endemà, tots els responsables de mitjans escrits han utilitzat autocars de línia, transportistes i, fins i tot, taxis per fer arribar les fotografies a les redaccions centrals. Ara, amb les càmeres digitals, el procés és molt més ràpid i senzill: es fa la fotografia, i amb un ordinador portàtil i un telèfon mòbil, es pot fer arribar on es vulgui. Les cròniques de fa uns anys es passaven per telèfon a les teclistes dels diaris. Ara, s'escriuen a l'ordinador i un simple correu electrònic deixa la notícia a punt d'imprimir. En el món de la ràdio, les tradicionals gravadores pràcticament han desaparegut del mapa, i tot el procés és digital. En els estudis de les emissores, les bobines obertes han estat substituïdes per ordinadors que guarden les notícies, la música i qualsevol sintonia de l'emissora. Les programacions poden ser automàtiques perquè els ordinadors et fan sortir cada cançó o cada falca publicitària en el moment desitjat. En parlar de televisió, tots recordarem les càmeres enganxades a un magnetoscopi molt pesat amb un cable. Gravar sense llum era missió impossible. Ara les màquines porten la cinta incorporada i poden

gravar en ambients pràcticament foscos. La qualitat de les gravacions ha anat millorant d'una manera notable. La televisió digital és un altre dels reptes de futur.

L'evolució tecnològica ens ha portat al fet que un diari o una revista editada a casa nostra es pugui llegir arreu del món gràcies a Internet. Els programes de ràdio també es poden escoltar des de qualsevol indret. Aquest és un camp al qual ja s'hi han afegit alguns mitjans de comunicació blanencs, tot i que encara hi ha molt camí per recórrer.

Blanes, capital de la comunicació de la Selva i l'Alt Maresme

Aquests darrers vint anys es pot assegurar, per tant, que Blanes ha estat la capital de la comunicació de la comarca de la Selva i l'Alt Maresme. No hi ha cap població d'aquesta zona que tingui els estudis de dues emissores de ràdio. Els diaris, quan han obert una delegació, ho han fet a Blanes i no en un altre indret. La televisió local, iniciativa d'uns o d'altres, pràcticament ha estat sempre oferint els actes i l'actualitat blanenca. Les revistes de periodicitat quinzenal o mensual continuen oferint diversos punts de vista.

Un altre fet a destacar és que la majoria d'aquestes iniciatives tenen el català com a idioma d'ús normal de contacte amb el lector, l'oient o el televident. Internet permet que el que es fa a Blanes, si s'introdueix a la xarxa, es pugui veure arreu del món, un fet que ajuda a la promoció local i facilita el contacte amb persones que viuen molt lluny del nostre poble.

L'evolució tecnològica i l'evitació que els fets globals es mengin els locals són els dos grans reptes que es presenten de cara als propers anys.

Joan Ferrer i Bernat
Periodista

Breu història del "parvulari Viana"

per Anna Gallart i Vilà

*E*m varen demanar que escrivís la història del Parvulari Viana per a la revista Blanda... Així que ho intentaré, tot i que ja han passat molts anys...

L'escola Viana es va fundar el setembre de 1961; érem dues sòcies: Vicenta Alemany i una servidora, Anna Gallart, i el nom de Viana prové de Vicenta i Anna.

La idea d'obrir un parvulari va ser del Dr. Manel Rubió i Lois. Crec que, per entendre bé com va sorgir, seria convenient fer una mica d'història.

Hem de començar parlant dels anys 1950-52. En aquells moments en el segon pis del col·legi vell de la Sagrada Família, anomenat «dels Padres» i situat al carrer de Santa Bàrbara, hi havia un aquàrium dirigit pel biòleg Dr. Manel Rubió (aquàrium que posteriorment es traslladà a unes dependències del port de Blanes, més adequades per al cas).

A la planta baixa d'aquest col·legi hi havia les instal·lacions de l'acadèmia que regentava el Sr. Pere Cortada. En una de les classes hi era jo amb els més

Entrada a la casa on hi va haver el Viana, c.1959
J. Robert (AMBL)

petits, (nens de quatre a sis anys). El Dr. Rubió, a qui agradaven molt les criatures, sovint quan anava a la seva feina a la segona planta, se'ls trobava al pati. Era llavors quan aprofitava per parlar una mica amb ells... "Són els homes del demà" deia i, seguitament, elogiava la meua tasca tot insistint en la importància de la seva formació des de petits.

Jo vaig ésser l'última parvulista de l'anomenada acadèmia, ja que a l'any 1953 s'havia d'entregar

Al terrat del Viana quan era al c/ Roig i Jalpí. 1962

l'edifici als seus antics propietaris (els «Padres» de la Sagrada Família), per continuar la seva tasca que, com tothom sap, havia estat interrompuda per la Guerra Civil a l'any 1936.

A partir de l'any 1953 vaig perdre la pista del Dr. Rubió i no el vaig retrobar fins set anys més tard, al 1960. Fou llavors quan el vaig trobar casualment i després de saludar-nos em comentà que tenia dues filles en edat escolar, que Blanes no disposava d'un parvulari i que el col·legi anomenat «de les Monges» (Cor de Maria) estava molt saturat. Així que, segons ell, es trobava amb un problema molt gran. En aquells moments em proposà que, mentre no trobés altra solució, fes de mestra particular a les seves dues filles, la Mariona i l'Anna. Durant els mesos que van durar les classes amb les esmentades nenes, el matrimoni Rubió va madurar la idea que Blanes necessitava un parvulari, ja que en el seu mateix cas es trobaven moltes famílies de Blanes.

Aleshores és quan em proposà obrir un parvulari, al·legant que amb la meua experiència ho podia fer molt bé. M'hi vaig negar rotundament, ja que tenia altres projectes, però ell no es va donar per vençut, deia que com a bona blanenca fins i tot hi tenia una obligació.

Li vaig dir que ja m'ho pensaria i, de fet, ho vaig estar pensant molt. Vaig explicar a la meua amiga Vicenta Alemany la proposta que em va fer el matrimoni Rubió i ella, molt entusiasmada, em va dir que ho trobava molt bé. Al mateix temps em va dir que ho podríem fer entre totes dues, ja que a ella li agradaven molt les criatures. Fou llavors, quan entre un i l'altra

em convenceren per dur a terme aquest projecte. El Dr. Rubió, quan tenia un forat a la seva feina, ens reunia a totes dues i amb gran entusiasme ens parlava de les escoles modernes i de com era de gratificant formar dia a dia els infants. Ens va oferir el seu suport en tot el que calgués i vam pensar que valia la pena d'intentar-ho.

I així fou, quan amb el suport i l'orientació del Dr. Manel Rubió i de la Sra. Isabel Casamor i Ribas (que va ser la persona que em va introduir en l'acadèmia del Sr. Pere Cortada), ens vàrem decidir a fer realitat aquest projecte.

Primer vàrem anar a Barcelona a fer uns cursets i pràctiques a l'escola DECROLY, que és un mètode d'ensenyament modern creat per un metge i pedagog belga del mateix nom, per tal de conèixer aquest sistema. També ens assessoràrem a l'escola Montessori.

Abans de continuar crec que seria interessant, explicar una mica la història del Dr. Decroly.

El Dr. Ovide Decroly neix a Renaix el 1871 (Brussel·les) i mor el 1932. Aquest metge i també psicòleg belga, va crear el 1907 l'escola de l'Ermitage

Xocolatada de Nadal. 1962

VIANA
COLEGIO

PARVULARIO
JARDIN DE INFANCIA
Avenida Generalísimo, 13 - BLANES

REGISTRO DE ENTRADA

Nombre y dos apellidos del alumno _____

Nombre y dos apellidos del padre _____

Nombre y dos apellidos de la madre _____

Domicilio _____ n.º _____ Ciudad _____

Profesión del padre _____ Teléfono particular _____

~~~~~

Nació el día _____ de _____ del año _____

En (Natal) de _____ Provincia _____

Bautizado en la Paredra de _____ de _____

¿Está confirmado? _____ en _____ (filio la Primera Comandante) _____ en _____

Fue vacunado contra la viruela el año _____ contra la difteria el año _____

Contra la poliomielitis el año _____ (Padre alguna dolencia de especial gravedad) _____

¿Cuál? _____

¿Se quedará la hora de permanencia? _____

Firma (padre o madre) _____

Blanes, _____ de _____ de 19 _____

de Brussel·les, sota el lema "École pour la vie et par la vie" (una educació per a la vida i per mitjà de la vida), que va adquirir un gran prestigi internacional manifestat per la difusió d'aquesta metodologia DECROLY arreu del món.

La seva pedagogia es basa en l'interès del nen, "Primera palanca de tot aprenentatge", en el procés natural d'aprenentatge dels infants i també posa de relleu la singularitat de cada infant en aprendre. Per això crea un sistema metodològic i didàctic adaptat a les necessitats del nen/a en cada moment del seu desenvolupament.

Crec que també és important ressaltar que l'escola Decroly de Barcelona, que és on vàrem anar la Vicenta i jo per conèixer aquest sistema, va ser fundada l'any 1958 pel pedagog i prevere Mn. Josep M. Bosch i uns pares interessats a crear una escola a Barcelona que s'adaptés millor a les necessitats dels infants.

I així, sense rumiar-ho més, amb les nostres pràctiques i il·lusions, al setembre de 1961 la Vicenta i l'Anna iniciaren la gran aventura d'obrir un parvulari al mateix cor de Blanes. Primerament, al carrer de Roig i Jalpí núm. 18 i, després de tres anys, al passeig de Dintre núm. 13.

Per a poder fer bé la nostra feina buscàvem sempre cases grans i millor que hi hagués pati, tant en l'edifici del carrer de Roig i Jalpí com en el del passeig de Dintre. Per a fer classe utilitzàvem les dependències que donaven a l'exterior, i les professores usaven les interiors com a habitatge, ja que normalment les mestres no eren filles de Blanes. Llavors vivien en el mateix parvulari i disposaven de cuina, menjador i de les habitacions interiors que necessitaven.

La casa del passeig de Dintre núm. 13 ens la van proporcionar les Sres. Ribas (ties de la meva sòcia,

Pessebre vivent. Nadal 1964

Vicenta Alemany i Ribas). Val a dir que no era fàcil trobar casa destinada a la canalla, ja que la gent s'espantava quan els dèiem el motiu del lloguer. Crec que va ser un bon detall per part de les Sres. Ribes i els ho voldria agrair des d'aquest escrit.

Les professores ens les proporcionava la Delegació d'Ensenyament de Girona, amb qui teníem bona relació. Hi havia un funcionari, el Sr. Serra, que ens tramitava tots els papers oficials. Ens tractava molt bé, ens veia de tant «bona fe» que fins i tots ens protegia. Quan necessitàvem alguna professora ens posàvem en contacte amb ell i, com que sempre en tenia una llista de les que buscaven el seu primer lloc de treball, ens entregaven la documentació pertinent i l'enviàvem a Girona.

Però no sempre era tan fàcil. L'última professora que tinguérem al VIANA era de la província de Castelló i es deia M. Rosa Boils. Va ser molt curiós,

ella buscava feina a Barcelona; va anar a l'Escola de Magisteri de la ciutat i, en el tauler d'anuncis va trobar un rètol que deia "Parvulari VIANA de Blanes necessita professora, persona interessada pot trucar al telèfon..." Una amiga nostra de Barcelona, Sra. Rosa Eritja, l'havia posat perquè sabia la situació en què ens trobàvem.

Aquell primer any vàrem obrir la matrícula amb dotze nens i acabàrem el curs amb vint-i-cinc alumnes.

El següent curs, 62-63, ja teníem trenta-cinc alumnes, o sigui que vàrem poder fer dues classes, una de tres a quatre anys i l'altra de quatre a cinc. En aquest curs ja s'incorpora la primera mestra, Sra. Angelina Llinars, de Caldes de Malavella. La Vicenta i jo compartíem una mateixa classe, per tal que sem-

Pessebre vivent. Nadal 1964

Nadal 1966

Nadal de 1966

pre una de nosaltres estigués lliure per poder atendre els pares dels alumnes o bé altres assumptes que sempre sorgien.

Per desenvolupar aquest mètode Decrolyà era molt important que les classes no fossin gaire nombroses, màxim vint alumnes per classe, i si podien ser quinze millor.

Programa dels nens de tres a quatre anys:

En aquesta edat, els treballs dels nens consistien a jugar molt, cantar cançons amb molta mímica, treballs manuals com retallar, enganxar el que havien retallat, pintar, dibuixar, modelar, etc... Després amb tots aquests treballs feien un àlbum que cada trimestre s'emportaven a casa i els pares podien apreciar periòdicament si avançaven o no. També

era molt important per a les mestres, que podien valorar com es desenvolupava la mentalitat del nen, la seva imaginació, les seves habilitats, etc...

A les tardes, els treballs eren més tranquils; de les 15:00 h a les 16:00 h anàvem a passejar, sempre que el temps ho permetia. Dos dies a la setmana teníem teatre de guinyol, altres dies contes que ells mateixos explicaven; es tractava de desenvolupar i enriquir el seu vocabulari. Altres dies, jocs instructius, etc. Tot això durava fins a l'hora del berenar. Encabat, ho endreçaven tot i sortien a les 18:00 h. Per als pares interessats hi havia una hora més, que en dèiem "quedar-se recomanat".

Programa dels nens de quatre a cinc anys:

En aquesta edat els nens ja començaven a aprendre. Al matí, treballaven les matèries que requerien més concentració i esforç (llengua i matemàtiques) i a la tarda, les més lleugeres (experimentals, plàstica, religió i música)

Els primers dos anys, dues tardes a la setmana tenien classe de francès i la professora era la nostra estimada blanenca Sra. Josefina Planells. Més tard els pares dels alumnes varen opinar que no ho consideraven gaire important, tenint en compte que aquest extra feia incrementar el rebut del mes. Tam-

bé un cop a la setmana tenien classe de música amb la professora Sra. M. Rosa Vidal, molt reconeguda a tot Blanes. Feien música activa: ritmes, instrument i cant.

També una tarda a la setmana teníem classe de religió, sempre adequada a la seva edat i amb molts dibuixos, que ells mateixos creaven segons els seus propis criteris. Solíem seguir el calendari litúrgic. A Setmana Santa fèiem uns dibuixos molt

Dia de la Mare en el Teatre Fortuny. 1966

Final de curs en el passeig de Mar. 1966

expressius, murals que pintaven amb "gouache", amb colors molts vius, i penjaven a les parets per decorar les classes. Al mes de maig fèiem el Mes de Maria i per Nadal el Pessebre Vivent. Recordo que en una ocasió es va representar una petita obra on molts països anaven a adorar el Nen Jesús i cada país vestia la seva pròpia indumentària, tot oferint algun producte propi: Escòcia portava bacallà al Nen Jesús; els esquimals, pells; la Xina, arròs; Catalunya, vi i mel; i l'escola Viana l'obsequiava amb Nades.

Dia de la Mare en el Teatre Fortuny. 1968

Als nens els agradava molt representar aquestes obres i els ajudava a viure-ho millor... Després de les Nades, fèiem una gran xocolatada amb tots els alumnes.

Per falta d'espai, l'any 1964 ens vam traslladar al passeig de Dintre núm. 13. Aquest any ja teníem uns seixanta alumnes, i tres classes obertes.

Recordo que volíem posar un rètol al balcó que digués PARVULARI VIANA, però no disposàvem de

A la sortida del Fortuny després de fer una taula de gimnàstica. 1970

Nadal de 1970

diners perquè ho fes un professional. Així que una amiga nostra, la Sra. Rosa Eritja, es va oferir per fer-ho ella mateixa.

Més tard, l'any 1969, i a petició dels pares, vam decidir ampliar el parvulari i iniciar el primer cicle de l'E.G.B. fins als nou anys. Aquest cicle el vam impartir fins a l'any 1974, any en que vàrem tornar al parvulari.

Penso que és de justícia destacar l'ajut que en tot moment ens va donar l'estimat mestre Sr. Napoleó

Soliva, llavors director de l'escola Joaquim Ruyra, i que va fer tot el que estava al seu abast per aconseguir que el Viana pogués impartir Educació General Bàsica.

Recordo que l'ensenyament al Viana era molt personalitzat, en un ambient molt relaxat, i els alumnes eren dòcils i obedients. Seguïem el guió dels llibres de text, però procuràvem fer fitxes d'ampliació sobre els diferents temes. No teníem a l'abast les tecnologies d'ara, ho fèiem tot a mà: fitxes, controls, exàmens, fulls de càlcul, etc. El mètode d'ensenyament per a aquests cursos superiors era el mateix que el que he exposat, tot i que adaptat a cada nivell.

Com que a l'edifici no hi havia pati, sols un de petit interior, a l'hora de l'esbarjo els acompanyàvem a la platja i quan plovia ens quedàvem a les classes i trèiem els jocs de taula. També disposàvem d'una petita biblioteca, per si algú volia llegir.

En dies assenyalats com Nadal, el dia del Pare o dia de la Mare, cada nen feia el seu treball manual per regalar.

Final de curs. 1972

Final de curs. 1972

Per Festes de fi de curs es feia un concert, i de vegades concursàvem amb altres col·legis, cosa que fèiem amb entusiasme. Es duia a terme al Teatre Fortuny o bé al passeig de Mar. El nostre amic Sr. Jesús Crous, estimat per tot Blanes, era qui s'ocupava d'organitzar i coordinar les activitats amb gran èxit.

També el nostre recordat Dr. Xavier Brunet tenia el seu paper al VIANA: era l'encarregat de curar alguns talls dels nens que queien i necessitaven algun punt, ja fos al cap o al braç, i que nosaltres no

podíem evitar. Quan ens veia deia: "no vos poseu nervioses noies... carn que creix no pot estar quieta..."

Entre les moltes anècdotes viscudes que recordo, n'explicaré unes quantes:

Quan anàvem amb els alumnes a la platja a jugar, teníem per costum portar la pape-rera i la posàvem al mig de la rotllana que fèiem per berenar. Com que tots anaven d'uniforme cridàvem l'atenció. Tothom ens mirava encuriolit. Un dia, fins i tot uns estrangers ens varen fotografiar. Aquesta

foto va sortir publicada en una revista del seu país, ja que l'estiu següent ens la vingueren a ensenyar. Ens va fer il·lusió, llàstima que no la conservem!

Aquesta mateixa anècdota es va repetir en una altra ocasió amb el nostre estimat escriptor blanenc Sr. Vicenç Coma i Soley: un bon dia, tot passejant -com era el seu costum, portava la càmera fotogràfica penjada al coll- també els va fer una foto. Aquesta foto la va enviar a una revista de Girona on hi havia un apartat de "Concurs de fotos". El Sr. Vicenç li va posar el següent títol "MANTENGA LIMPIA

Final de curs. 1977

Final de curs. 1978

LA PLAYA" (ja que, com sempre, hi havia la pape-rera al mig de la rotllana...). Va guanyar el 2n PRE-MI, que eren cinc-centes pessetes. No ens va donar les cinc-centes pessetes, però sí la revista (crec que era l'any 1973). Ara sento no tenir-la, ja que la vaig regalar a un exalumne que hi sortia.

El dia del Dijous Llarder, cada any fèiem una sorti-da. Solíem anar fins on avui en dia hi ha els càmpings, i allà els alumnes portaven la tradicional truita i coca de llardons. Gràcies al pastisser Sr. Jiménez, les mestres del Viana també menjàvem coca de la seva pastisseria Santa Anna, ja que els seus nens eren alumnes nostres.

Durant aquests anys i fins al 1980 teníem el col·le-gi ple fins al capdamunt: uns cent deu alumnes, repartits en cinc classes.

Trimestralment teníem reunió amb els pares dels alumnes. Solíem parlar del sistema educatiu, dels problemes que hi havia i de la seva solució. En una d'aquestes reunions va sortir la qüestió de les va-cances. Per què els/les mestres tenen tantes vacan-ces? Una pregunta que encara avui tots els pares es fan i no troben resposta. Però, una de les mares assistents, catedràtica per cert, va respondre ben sec i contundent: "Perquè les mestres no es tornin histèriques".

Com que el Parvulari no tenia les dimensions exigides pel Ministerio de Educación y Ciencia, vàrem estar els vint-i-tres anys que va durar l'escola sempre provisionalment. És a dir, en el moment en què Blanes disposés de les suficients places escolars, Viana havia de tancar les seves portes al públic. Per aquest fet, no podíem com-plaure els pares que contínua-ment ens demanaven la mitja pensió (i que per a molts era una necessitat), ja que per fer aquest nou servei forçosament

haviem de fer unes reformes, que segurament no hauríem amortitzat mai, ja que mai sabíem, quan començàvem un curs, si aquest seria l'últim. L'última paraula la tenia sempre la inspecció de Girona, ja que eren ells qui portaven el control de les ne-cessitats que tenia Blanes de places escolars.

Final de curs. 1978

Aules del Viana

Al final de cada curs teníem per costum anar d'excursió. Recordo que una vegada vàrem anar a Arenys de Munt; d'altres ens quedàvem per Blanes, a la Cala Sant Francesc, al Jardí Botànic... i els més grans anaven a passar el cap de setmana a Santa Ceclina. En aquestes sortides els nens s'ho passaven d'allò més bé.

També celebràvem el fi de curs amb una festa, que fèiem al mateix Parvulari. Els nens representaven contes populars, "La Caputxeta Vermella, La Rateja que escombrava l'escala..." i a continuació una taula de Gimnàstica Rítmica. Em consta que avui dia encara hi ha pares que guarden les fotos de record. I evidentment!, no podia faltar la nostra tradicional xocolatada!

Crec que no estaria de més ressaltar l'entusiasme i la col·laboració que vàrem tenir en tot moment de les germanes Núria i Esperança Alemany que, entre altres coses, ens ajudaven en els decorats, disfresses i diàlegs.

Aules del Viana

D'aquesta manera, vàrem arribar a l'última festa de fi de curs, a l'any 1984, semblant a les altres, però aquesta sí que va ser l'última. Diria una mentida si digués que no ho vàrem sentir, vint-i-tres anys deixen petjada...!!!

Durant la festa de comiat del parvulari, els pares dels alumnes ens varen obsequiar amb una placa molt bonica, que encara conservem, on es llegeix "En agraïment per la seva labor en el Parvulari Viana durant aquests anys. Amb afecte, els seus alumnes".

També la nostra alumna Gisela Funalleras i Puig ens va recitar una poesia, escrita pel nostre gran poeta de Blanes Sr. Pere Puig i Llença.

M'agradaria que la llegíssiu:

"PRIMERA VOLADA"

*"La Verge Maria
quan era xiqueta,
anava a costura
a aprendre de lletra"*

*Nosaltres som nenes
d'un aire joliu,
que hem vingut a aprendre
com ocells al niu.*

*Les lleis de la vida
per quan serem grans,
de llegir i escriure
coses importants.*

*Nostres primers passos
en sortir d'aquí,
potser que ensopeguin
un roc pel camí.*

*Per això la Verge
ens ha de guiar,
sense mai deixar-nos
de la seva mà.*

*De les senyoretes
que ens han ensenyat,
hem de recordar-nos
sempre de bon grat.*

Final de curs. 1983

*Com segones mares
que amorosament,
han anat formant-nos
el cor i la ment.*

*Bones cristianes
si ens hem ben après,
la santa Doctrina
no hem de témer res.*

*No oblidem pas Viana
si emprenem el vol...
el Mar que es bressola
ens durà consol.*

*I en deixar el niu ara
de grata escalfor,
posem-nos en braços
de Nostre Senyor.*

Crec que seria honrat per part meva, fer esment de la paciència i bon humor que sempre va tenir la Vicenta amb tots els problemes i contrarietats que sorgien.

A banda de la Vicenta Alemany i d'una servidora, les mestres que han passat pel Viana des del seu inici fins al 1984, amb les quals encara mantenim

contacte, són: M. Àngela Llinars, Margarida Subiranas, M. Carmen Fernández, Isabel Cruañas, Catalina Figueres, Antònia Espunya, M. Àngela Llorà i M. Rosa Boils.

També hi van haver algunes substitutes que intentaré recordar: Salvadora García, Beatriz Soler, Josefina Sagrera, M. Teresa Bota, Maria Gràcia Geremies i Montse Pagès.

El dia que es posava alguna mestra malalta, a corre-cuita, avisàvem a la meva germana Lola Gallart i ens feia la substitució per sortir del pas. Encara és l'hora que em diu: no tothom serveix per estar amb criatures.

No vull acabar sense fer esment a la Sra. Aurèlia, la Sra. Assumpta Pascual i la Sra. Lourdes Alenyà, que durant aquests anys varen cuidar amb molt d'afecte els més petits.

Vull agrair que en una ocasió, per completar el quadre de mestres, necessitàvem un títol i la Sra. Montserrat Burcet, de Blanes, generosament, ens el va oferir.

Homenatge a Assumpció Pascual. 1983

També dels anys 1980 a 1983, varen venir al Viana tres exalumnes que els interessava fer unes pràctiques per completar els seus estudis. Ens va fer molta il·lusió que tornessin després de tants anys: Nuri Ruiz, Isa Solé i Montse Sola.

Demano disculpes per si m'he deixat algun nom.

No sé si vàrem complir les expectatives que tenia el Dr. Rubió però, si més no, ho vàrem intentar... molts d'esforços i molta dedicació que es veuen compensats quan ara trobem exalumnes pel carrer i ens diuen: "encara me'n recordo, del Viana!!!"

Anna Gallart i Vilà
Cofundadora del Viana

La colla del Viana. Juliol de 2004

Antoni Calderó, el dibuix com a base del disseny i de la pintura

per Josep Manel Gómez Martínez

"A algú li pot complaure un paistage perquè l'associa a la imatge de casa seva, o un retrat perquè li recorda a un amic. No hi ha res de dolent en això. Tots nosaltres, quan veiem un quadre, ens posem a recordar mil coses que influeixen sobre els nostres gustos i aversions. Mentre aquests records ens ajudin a gaudir del que veiem, no tenim per què preocupar-nos" ⁽¹⁾

E. H. Gombrich

L'apropament a l'obra d'un artista esdevé molt més enriquidor quan, a més de les característiques pròpies de l'autor i l'obra, es coneixen altres vessants que s'han conjugat en la creació d'un estil personal. I això és precisament el que ens podem trobar si volem albirar el que hi ha darrere dels quadres d'Antoni Calderó Ges. Molt poques vegades hom pot ser espectador de luxe en un procés creatiu que té lloc a l'altre cantó del teu carrer, de finestra a finestra, tot veient el modelatge dibuixístic que traspuja un esbós o com llueixen esclatants colors d'una intensitat només controlada per la mà que es recolza en l'aguantabraç, i a la vegada poder periòdicament intercanviar parers amb l'autor i gaudir d'haver seguit la seva trajectòria expositiva.

Blanes té una prolífica tradició de pintors tant locals com foranis que s'han interessat pels seus motius i

han produït per a una clientela autòctona manifestacions artístiques diverses, però el que sens dubte ha abundat més han estat els quadres de cavallet⁽²⁾ amb una finalitat decorativa-emotiva -pot tenir o haver-hi també altres finalitats- que no per aquesta raó ha de venir mancada de qualitat artística, tot i que sí és cert que un cert mercantilisme no ha ajudat gaire. Podríem entrar a discutir molt sobre la consideració artística d'aquests autors i dels seus quadres⁽³⁾, però crec que primer haurem de fer l'esforç de *rellegir* les seves obres -oblidant per un moment el nostre tractament *vilatà* d'artista i imatge- per tal de conèixer i situar adequadament el personatge, en el nivell o grau que li pugui pertocar, i no haver de fer això tan lamentable d'esperar a la seva mort per tal d'iniciar la seva redescoberta i *resurrecció* artística.

Segurament es podrien sintetitzar gran part dels plantejaments artístics de l'Antoni Calderó amb el

terme oriental *hua*, que designa la pintura, el dibuix i l'escriptura com a elements plàstics valorats i treballats a un mateix nivell⁽⁴⁾. Aquestes línies volen mostrar, per una banda, vessants no gaire conegudes però que han influït en el seu estil -la matriceria i el disseny, el cartellisme i la caricatura, la fotografia-; en segon lloc, fer una aproximació a les característiques tècniques d'aquest estil⁽⁵⁾, i per últim volem parlar de les seves *escasses* incursions en el món oníric del surrealisme, amb quadres de format considerable, segurament no gaire coneguts. Nascut a Lleida el 12.XI.1921, a partir dels tres anys ja resideix a Blanes al barri de Sa Carbonera com a resultat del trasllat del pare (Mosso d'Esquadra). Serà aquesta figura paterna qui primerament el mení al dibuix, ja que era afeccionat a reproduir artistes de cinema al carbó. Va fer els seus estudis primaris al Col·legi de la Vila, per passar després a formar-se en l'ofici de matricer i al mateix temps -entre els 13 i els 15 anys- ser alumne de l'*Escola d'Arts i Oficis*, coneguda com *Can Guardiola*, al carrer de l'Esperança, on impartien classes mestres com l'Àngel Planells o en Salvador De Pau⁽⁶⁾. Fou aquest últim qui més el va influenciar. Posteriorment, dominarà la formació autodidacta amb llibres d'estètica i de figuració per una banda, i d'obres i pintors per l'altra. A partir d'aquí seran cabdals les experiències en la seva producció de matris, la pràctica en el disseny relacionada amb aquesta mateixa activitat i les aportacions del món de la fotografia.

Va viure amb notable protagonisme juvenil el temps de la República i l'esclat de la guerra. Va seguir la tradició policial familiar i va servir en unitats de suport a la rereguarda gairebé sempre, amb una molt discreta participació a la Batalla de l'Ebre -per edat, tot i que no pas per quinta, pertany a la popular *lleva del biberó*-, i va passar a França el febrer de 1939 per anar a parar al Camp de Refu-

giats de Setfons, a la Cerdanya, on va romandre set mesos (aquí, i després més endavant, les seves facultats dibuixístiques li foren de gran utilitat). Decidí tornar a Espanya i, després de superar els greus entrebancs que hi havia davant les noves autoritats *nacionales*, va haver de fer el servei militar destinat a diferents indrets de l'Estat espanyol.

En tornar va poder casar-se amb l'Angeleta Ponsdomènech (1950), i treballà de matricer a Malgrat a diferents empreses entre les qual destaquem *Can Solé* i *Can Boix*. A la primera va desenvolupar, gràcies al dibuix, una enorme feina de disseny de mostraris de tanques de bosses de mà i moneders, a la qual seguia el procés de configuració i realització d'altres parts i ressorts mecànics i metàl·lics. La seva producció abundant i de qualitat va motivar el que avui es coneixeria com un cas d'espionatge industrial, ja que a partir d'un comercial de l'empresa començaren a aparèixer imitacions de tota mena. Apuntar com a exemple d'això que, en voler substituir i superar la tradicional tanca de sistema de boles, dugué a terme una esculturació matricial d'un peix amb les seves escames i aletes dorsals destacades que, mitjançant un particular mecanisme, quedava obert en dues meitats⁽⁷⁾. Aquesta vessant laboral finalitzà als *Tallers Mecànics Comas* de Blanes amb també valuoses aportacions.

L'afició futbolística el va portar no només a practicar aquest esport, sinó també a col·laborar amb el *CD Blanes* en diferents tasques d'il·lustració, especialment a la dècada dels 50 i dels 60: aportà idees compositives en el disseny de l'escut, realitzà impactants pissarres que es penjaven al passeig de Dintre i fou l'autor de diferents portades i il·lustracions de publicacions del Club. És curiosa la sèrie de caricatures de diferents membres de la Junta, jugadors o persones relacionades amb el Club

que, juntament amb una semblança biogràfica, van aparèixer a la revista *Gol*, el butlletí de l'entitat. Aquesta participació il·lustradora també la podem trobar en altres entitats i publicacions, com ara les portades dels programes de Festa Major dels 60, la realització de decorats per a grups de teatre i, ja a la dècada dels 80, en els cartells del Mercat del Vaixell Usat, del qual va guanyar el concurs de l'any 1985.

Va ser també als 60 quan es desenvolupà l'altra activitat que marcarà la seva visió pictòrica: el món de la fotografia. Com a membre de l'*Agrupació Fotogràfica de Blanes* -de la qual fou president- va practicar amb la càmera fosca d'una manera tan intensa que durant un temps aquesta afició el va portar a arraconar els estris de pintura i dibuix i participar en concursos i revistes, formar part de jurats i dur a terme contínues sortides en les quals l'enquadrament a partir de l'objectiu, els llums i contrallums

i una nova visió temàtica van esdevenir un important revulsiu en la tradicional formació acadèmica. De tots és sabut que davant la mera reproducció a l'abast de qualsevol, la creació artística arriba quan aquella imatge -pictòrica, fotogràfica, fílmica,...- té la capacitat de provocar una reacció en l'espectador, que generalment és emotiva, i de la qual podem també admirar altres qualitats tècniques (la profunditat de camp, la llum i el color, l'equilibri compositiu,...) i iconogràfiques (el testimoni social i temporal per exemple). Apuntar també que en *Ton* -signà amb aquest afectuós apel·latiu diverses vegades i així se'l coneix popularment- fou l'autor del primer disseny del prestigiós *Trofeu Quillat de Fotografia* que cada any organitza l'entitat blanesca.

És entre finals dels 60 i començaments dels 70 que torna a posar-se davant del cavallet per tal de dedicar-se a una creació pictòrica que tècnicament restarà centrada en l'oli sobre tela i en quadres en blanc i negre com a resultat d'una tècnica mixta de tinta xinesa diluïda, llapis litogràfic⁽⁸⁾ i carbó. A part de quadres exposats a terres lleidatanes, a començaments dels 70 fa la seva primera exposició a la Casa del Poble, a la qual li seguiran diverses fins a la darrera, que va tenir lloc a la Sala Municipal d'Exposicions M. Luisa Garcia-Tornel l'agost de 2002. Allà vàrem poder trobar mostres de tècnica mixta d'oli, tinta xinesa i carbó o, el que és el mateix, de quadres de blanc i negre amb contrastats tocs de color aplicats localment, la qual cosa comporta un particular tractament de l'àrea de tela a colorejar.

El dibuix ha estat sempre la base de la seva pintura tal com ell no es cansa de recordar i, tot i quedar enfrontat a d'altres visions, insisteix que amb el seu modelatge i difuminats constitueix la cimentació correcta per a un bon quadre. Això el situa en principi entre els defensors de la *pintura linial* i dins d'una de les dialèctiques més tradicionals de la pintura figurativa⁽⁹⁾: els partidaris d'aquesta opció lineal consideren que la representació de la realitat s'ha de fer amb un domini correcte del dibuix que

"Llops de mar"

permeti una bona reproducció dels seus objectes, figures i formes i que, per tant, ens proporcioni imatges pictòriques perfectament modelades, definides. Per contra, els defensors de la *pintura pictòrica* consideren que és la llum, expressada en els quadres mitjançant les gradacions tonals dels colors, la que marca la realitat i ens la permet traslladar als quadres, que destacaran per aquests efectes lumínics i atmosfèrics. Aquests neguen el dibuix en considerar que la línia és una frontera que no existeix a la realitat, dominada per la llum i els seus matisos tonals, i els anteriors els critiquen la indefinició formal i poc nítida. Des del moment en què les acadèmies del XVIII i del XIX insisteixin en aquesta preeminència del dibuix com a fonament de les arts, es passarà a titllar d'*academicistes* -artistes de concepcions rígides i seguidors d'unes normes i que per tant no són lliures en els seu procés creatiu- als partidaris del primer corrent. Aquesta controvèrsia ha estat superada només en part⁽¹⁰⁾, ja que dibuix i llum (color) es treballen de manera no enfrontada. Però en *Ton* ho té molt clar i, tot i que com veurem no és un academicista del tot, en qüestions de dibuix és força taxatiu:

"Si domines el dibuix, passant hores i hores, pintant qualsevol cosa, per exemple la dimensió de relleu d'una esfera que sembla una cosa senzilla quan ho saps fer -les ombres que li donen relleu i aquest difuminat intens que progressivament va minvant-, s'obren unes capacitats extraordinàries d'expressió (...). I amb l'esfera i el cub domines la representació de la tridimensionalitat, des de l'escorç d'una cama fins a les barques que, per tal de representar-les bé, les has d'encaixonar en un rectangle en perspectiva i aconseguir l'efecte d'un primer terme i d'un segon, juntament amb l'ombrejat de concavitat que es va pressentint per sota i gradualment perd intensitat de tal manera que aconsegueixes aquest punt de fugacitat tan bonic" ⁽¹¹⁾

El respecte a les normes queda molt més patent i esdevé crítica contundent, tot i que admet prèviament un principi de llibertat que també s'ha de respectar:

"La trilogia dibuix, llum i ombra sempre haurà d'estar present, però... he vist quadres, he vist barques que més que una barca allò era un ull, i

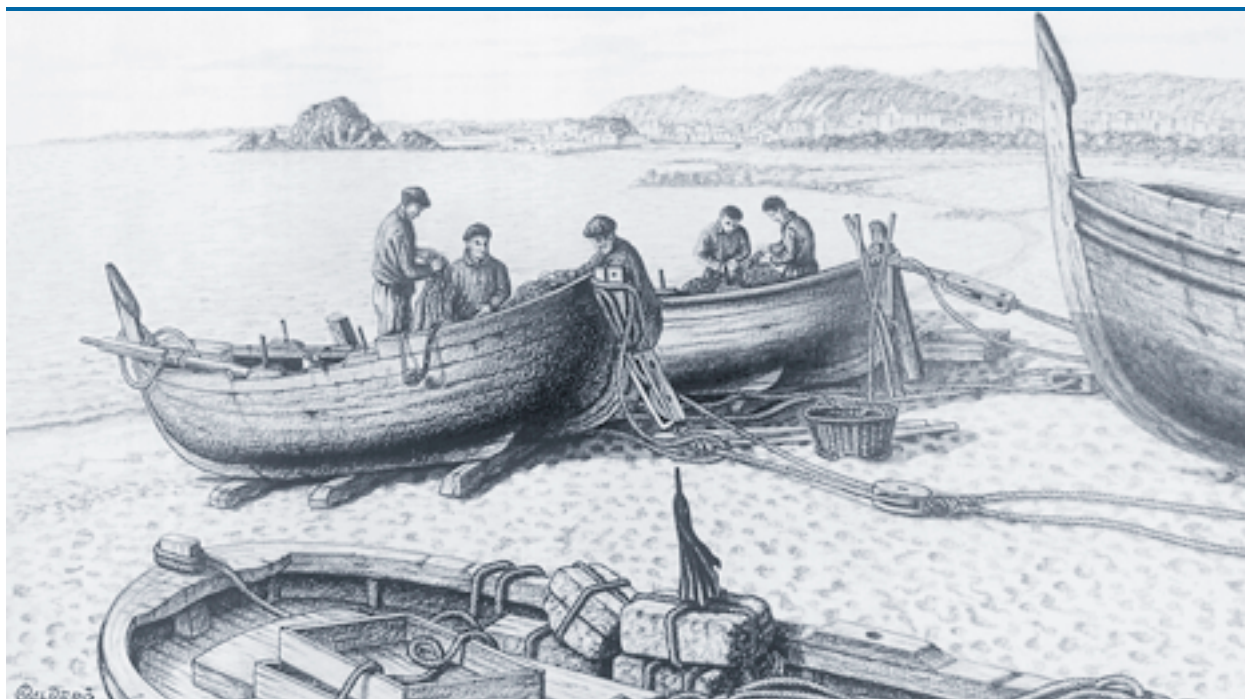
això no pot ser. No es pot renyir amb els cànons del que és el dibuix i del que és la pintura; s'han establert per tal de dotar de bellesa al quadre i s'han de seguir. Però és clar, com que això costa i requereix un sacrifici i una constància que avui això... je, je, je,... no existeix gaire, doncs aleshores es passa per sobre i llavors veus coses estranyes. Jo preferixo no pintar!" (12)

Malgrat això, també admet que en qüestions compositives no és "...d'anar amb tant d'academicisme", i encara que procura mantenir-se dins les pautes de la perspectiva no dubta, per tal de potenciar les figures, a alterar-la:

"... les posicions de les figures alteren aquesta mateixa perspectiva a favor d'una major espontaneïtat. No pot ser un quadre amb totes les figures més o menys centrades, ja que esdevindria massa estàtic. Hi ha d'haver aquest moviment de figures que dona aquella vida, aquella intensitat a les figures. Hi ha qui no és gens partidari de barrejar paisatges amb figures, i realment tenim paisatgistes fantàstics, però a mi m'agrada més aquest to humà i per aquesta raó li dono preferència a la figura." (13)

Juntament amb el dibuix, l'altra peculiaritat distintiva dels seus quadres és el color, anormalment pujat i estrident⁽¹⁴⁾, tot just controlat per la llum: "no hi ha una raó; l'única raó de ser és que a mi m'encanta". Fuig, per tant, de pautes habituals a la recerca d'una bellesa més artificiosament artística. Ambdues coses fan que no intentem en els seus quadres buscar imatges relaxants ni càlides tonalitats, ja que el seu enèrgic dibuix, de profunda línia i contorns afermats, i la marcada accentuació del color fan que fins i tot marines temàticament plàcides o solitaris bodegons traspuïn força, tensió i dinamisme, ja sigui mitjançant un rocam escabrós o unes replegades tovalles, o bé mitjançant detalls més secundaris com ara les formes inconcretes d'un terra, els rellegams d'unes cordes o les mateixes ondulacions de reflexos en l'aigua.

També la llum incideix, o més aviat *pica*, de tal forma que potencia els colors i fa llampurnar diversos detalls. Les experiències fotogràfiques li han portat a concebre els seus quadres amb llums laterals, que són les que donen més relleu i força, però també li ha agradat treballar amb llums ondulades i irreals en el moment de crear paisatges imaginaris o fantasmagòrics.

"Tasca a la badia"

"Bodegó de cargols"

Temàticament aquests elements també poden variar en funció de les necessitats:

"En el bodegó sí que jugo a bastament amb les pintures fortes, molt, perquè per fer sobresortir una ploma, si li fots una superfície amb un fons una mica opac, una mica així amarronat, no té vida allò, ha de ser més fosquet i llavors l'augmento amb les ombres i surt d'allà amb un esclat extraordinari de força qualsevol objecte. Després hi ha el mirall, que juga el paper de reflectir i absorbir molts objectes que tu vols captar. S'ha de buscar una mica de variant en els bodegons, ja que no es pot seguir una mateixa normativa. Del bodegó és fàcil l'elecció, el que és difícil és la meticulositat d'aquest bodegó: si el vols fer autèntic, amb elements que denotin vellesa, com fulles de llibres mitg amarronades pels anys, animals difícils com el gat, que requereix superposar diverses capes de color o préssecs d'una pell que evidencii les porositats del seu

pelusam, és una feina altament complicada, però el resultat és molt bonic i satisfactori" ⁽¹⁵⁾.

El sistema de treball arrenca inevitablement a partir del dibuix en esbossos que, de la mateixa manera que el músic o el poeta, no acostuma a ser com pensen molts a partir d'una sobtada inspiració que porta a la realització de l'obra, sinó que és un treball progressiu que, a partir del dilema del full en blanc -què faré?-, comença amb la conjugació d'elements en el paper i segueix amb proves: objectes, figures, paisatges... que són afegits, són modificats o són esborrats en funció de la perspectiva o les ombres: "esborrant, trencant, queixant-me i emprenyant-me, i a vegades aixecant-me de nit"⁽¹⁶⁾. Després vindrà el pas a la tela en el cas de la pintura o la realització en blanc i negre.

Barques i altres paisatges de marina són els motius més coneguts i abundants de la seva obra, amb fons

blanencs generalment costaners i Sa Palomera com a motiu més habitual, del qual ha recollit llegendes marines, i pel qual s'indigna -no és el primer, i cada cop n'hi ha més- per la pèrdua del seu aspecte agrest i el seu esmicolament després de tanta pólvora i erosió artificial que l'esquerden i tornen lli-sa. No dubta a reconèixer que fa molts d'aquests quadres per encàrrec, per a la mica d'aficionats que vénen i compren els seus quadres⁽¹⁷⁾, la qual cosa no vol dir que li desagradi o posi menys interès: a força de fer barques, lògicament en domina la representació. Però si tenim l'oportunitat de veure la seva producció, encara que sigui a través de fotografies dels seus quadres, podrem descobrir realitzacions no del tot conegudes per molta gent⁽¹⁸⁾.

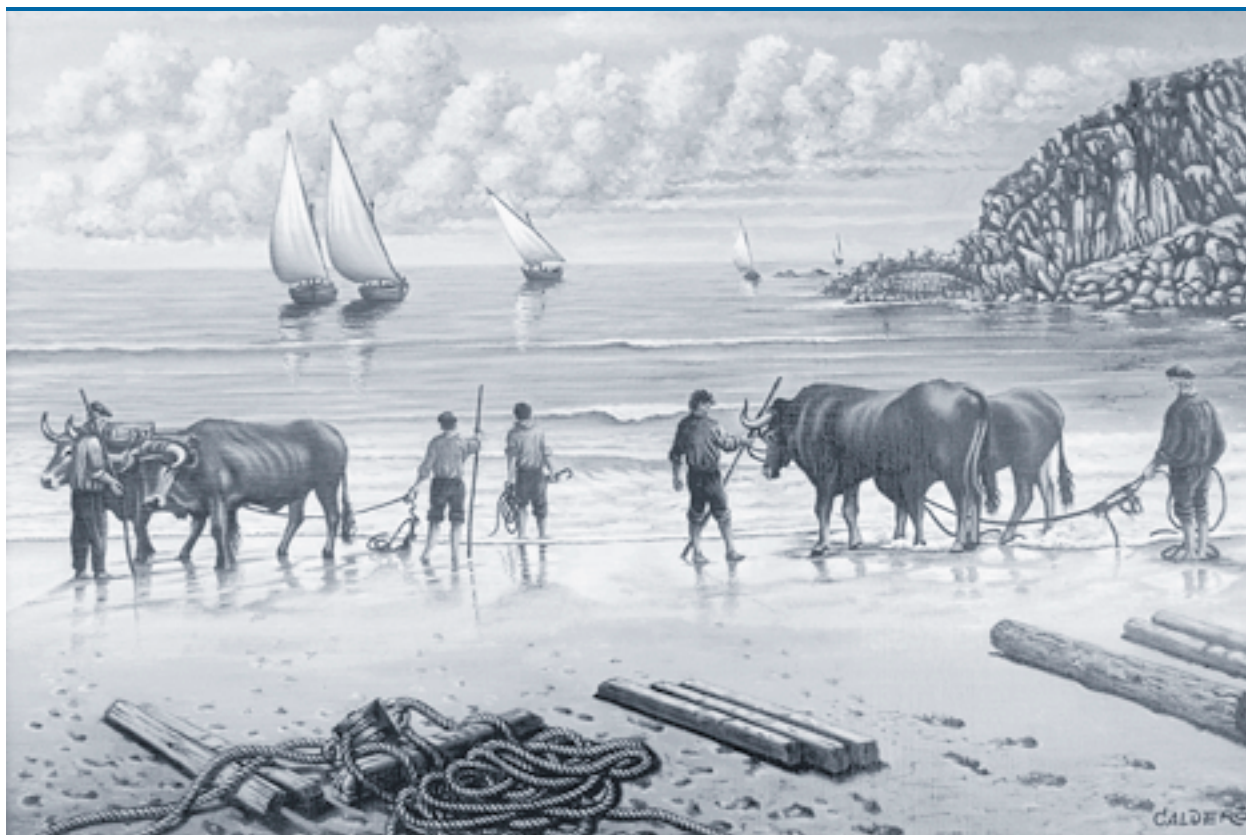
Ja hem vist que les figures són motiu protagonista en els seus quadres. Considera que el nu femení té una proporcionalitat harmoniosa formidable⁽¹⁹⁾, i el cos de la noia és extraordinari per a fer lluir amb vestits transparents, però afirma que és la mirada el que més l'atrau: "...ulls una mica rasgats, orientals, que donen un físic d'interès, d'intriga, d'enigma

a la figura humana". Certs entrebancs que s'ha trobat en el retrat -clients/es que volien un tractament més agraciats- l'han portat a deixar de banda models concrets i a recórrer a instantànies fotogràfiques per tal de capturar mitjançant el teleobjectiu multitud d'expressions de les quals ha seleccionat les que li han semblat més interessants, autèntiques, emotives.

Els seus plantejament pictòrics han estat sempre amb la pintura figurativa, que per a ell és el mètode real de captació de la realitat -"com, si no, es pot captar la mirada candorosa d'un nen!"- però que ha de tenir un *impacte visual* que digui quelcom i provoqui una resposta o revulsiu en l'espectador. Potser per aquesta raó i amb el lògic respecte i admiració cap a clàssics com Velázquez o Vermeer, i amb un particular recordatori a Tiépolo, el seu gran referent és Peter Paul Rubens per la força de les imatges, la gosadia de les seves composicions i l'exultació del color amb aquells potents clarobscurs⁽²⁰⁾. Però en l'únic corrent on ha fet incursions molt esporàdiques ha estat en el surrealis-

"Elucubracions surrealistes"

"Ja arriben! Pesca al bou, l'any 1900"

me, amb realitzacions de tamany mitjà o gran -dins sempre del que és la tradicional pintura de cavallet- d'estètica més aviat daliniana. Han estat quadres d'aquells que *em feien aixecar de nit i sortir fum del cap*, motivats per situacions oníriques o al·legòriques que el pintor també considera portades per la seva pròpia experiència d'artista.

"El món dels qui ens dediquem a dibuixar i a pintar així també haig de confesar que és una mica rar, perquè vivim capficats i, si no és irreal, sí que és una mica estrany, perquè enfoques la teva vista i vius mitjançant o en referència a tot el que representa l'art de la pintura, del dibuix o de la fotografia. Se't crea un cúmul d'exemples o de referents als quals has de donar un camí ... i a vegades costa una mica (...). Recordo a Mallorca una excursió grupal en què van haver de venir a buscar-me per anar a dinar, ja que

m'havia quedat totalment abstret i sense consciència del temps prenent apunts de dibuix i fotografiant unes oliveres centenàries que tenien uns troncs amb unes configuracions amb les quals jo ja m'imaginava la fantasia que es convertien en cavalls o en serps, o en dinosaures,... I tenia allà una gamma de figures, d'il·lusions i de dibuixos que ja veia gairebé fets"(21)

Aquí hem volgut mostrar dos d'aquests quadres i, com en d'altres que podríem haver reproduït per tal d'exemplificar millor el discurs, tenim el handicap que no podem contemplar-los amb la seva total riquesa i intensitat cromàtica. Us recomano, per tant, una visita al seu taller si us ve de gust.

Josep Manel Gómez Martínez
Professor de secundària

Notes

¹ GOMBRICH, E. H.: *Historia del Arte*. Madrid: Alianza, 1990. Pàg. 3

² Aquest tipus de pintura ha estat una mica menystinguda a nivell local per tenir més de quantitat que no pas de qualitat, però també recordem que va rebre fortes crítiques a nivells superiors fins al punt que artistes del s.XX van arribar a augurar el seu final i extinció. Vegeu el capítol "La pintura y sus oponentes" a COLLINS, Judith et alii: *Técnicas de los artistas modernos*. Madrid: Tursen Hermann Blume, 1996. Pàgs. 8 / 10.

³ Interrogants com quan un quadre és una obra d'art? o com cal practicar la pintura perquè sigui art? van ser l'inici d'una sèrie de conferències aplegades pel seu autor a WOLLHEIM, R.: *La pintura como arte*. Madrid: Visor, 1997.

⁴ Als països d'Extrem Orient, la Xina o el Japó, un únic terme, *hua*, designa la pintura, el dibuix i l'escriptura, unificats en el pla teòric i tècnic quant a procés de formació conceptual d'imatges que, al mig de la seva objectivitat, consideren semblants. Cit. a MALTESSE, Corrado (coordinador): *Las técnicas artísticas*. Madrid: Cátedra, 1999. Pàg. 219.

⁵ Si bé estem parlant d'un pintor que no s'ha mogut per cercles artístics externs ni ha format part de l'epicentre de corrents artístiques de renom, les seves qualitats tècniques -patents en quadres pensats a tal fi- constitueixen la seva gran vàlua, especialment en aquests temps de produccions estandarditzades on la qualitat personal torna a ser valorada: pensem en la nova visió -i cotització- d'un pintor com Vicente López, revaloritzat d'un temps ençà que, tot i aconseguir el reconeixement en vida per la seva magnífica factura -fou pintor de càmera dels monarques espanyols Carles IV i Ferran VII- restà arraconat en la història de l'art per la força innovadora i creativa de Francisco de Goya y Lucientes.

⁶ Hi ha una petita referència a aquesta escola a BOTA-GIBERT, Josep: "Aproximació a la vida i obra de Rafael Bataller" a la rev. *Blanda*. Blanes: AMBL, 2003. Núm. 6, pàg. 43.

⁷ Tot i la nostra voluntat de recerca, malauradament no en podem mostrar cap exemplar. Pel que fa a la relació dibuix i disseny industrial, és interessant veure el llibre de MUNARI, Bruno: *El arte como oficio*. Barcelona: Labor, 1968.

⁸ Sobre la litografia i els llapis litogràfics es pot veure MALTESSE, Corrado (coordinador): op. cit., pàg. 269 i següents.

⁹ "... la supremacia del dibujo o del color, un debate que ha tenido una importancia crucial en el desarrollo del arte (...). Artistas y teóricos del arte se dividían en dos facciones: los toscanos daban la preeminencia al dibujo, lo consideraban el punto de partida del arte y el modo a través del cual el artista medía, controlaba y reproducía las figuras; los venecianos, en cambio, eligieron a Tiziano como el representante del color, gracias al cual las figuras y la naturaleza adquirirían vida y credibilidad. La contraposición entre dibujo y color afectaba incluso al sentido mismo del arte: para los toscanos consistía en la creación de una *naturaleza artificiosa*; para los venecianos, en una *expresión de vida*. Los resultados son evidentes: en la pintura toscana el contorno define con claridad cada elemento, mientras que en el arte veneciano los paisajes son mucho más graduales, en una sucesión de tonos de luz y color". ZUFFI, Stefano: *Gran Atlas de la Pintura*. Del año 1000 al s.XX. Barcelona: Electa, 2002. Pàg. 11. També es pot veure una petita anàlisi històrica del dibuix i la seva preeminència davant la preponderància del color a MALTESSE, Corrado (coordinador): op. cit., pàgs. 228 i 229. Aquest debat, per la seva durada i persistència en el temps en diferents corrents estilístics se l'ha conegut com concepció florentina o toscana contra concepció veneciana, poussinistes contra rubenistes (de Poussin i de Rubens), neoclàssics versus romàntics,... Pel que fa a la seva incidència en les formes -tancades o obertes- paga la pena llegir TRIADÓ, J. R. : *Las claves de la pintura. Cómo identificarla*. Barcelona: Planeta, 1992. Pàgs. 25 / 28.

¹⁰ "A pesar de las sensacionales novedades que han renovado por completo el comportamiento técnico de muchas corrientes artísticas de las últimas décadas del siglo, son muchos los artistas individuales o los movimientos pictóricos que continúan utilizando una pintura de línea, clarooscuro y color, desde Klee a Mondrian, de Tanguy a Miró, (...) ... en el momento del triunfo de la tecnología, y en plena sociedad de consumo, sobrevive la fe humanista que espera del *homo faber*, del hombre "artesano" la recuperación ética de la humanidad. Dentro del fenómeno de deterioro de los valores tradicionales y evolución de las técnicas de representación y búsqueda, *la pintura de acción* (...) constituye el límite extremo de la crisis de la pintura hecha con color. Por ejemplo, Pollock, que fue uno de los máximos representantes de esta corriente y que, como Van Gogh, hace revisar trágicamente en el arte su propia tragedia existencial como tragedia universal". MALTESSE, Corrado (coordinador): op. cit., pàg. 443.

¹¹ Converses gravades a finals d'agost de 2004, adaptació. Aquests aspectes són molt ben tractats a SMITH, Stan: *Anatomía, perspectiva y composición para el artista*. Madrid: Tursen Hermann Blume, 1996.

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Intensificat fins al punt de treballar amb colors purs, verges. És a dir, no barrejats ni suavitzats.

¹⁵ Converses...

¹⁶ És molt interessant el que planteja Gombrich sobre "l'expressió de sentiments de l'artista" o sobre "l'encert" en el resultat final. I ho compara perquè ho puguem entendre amb la configuració que tots podem haver fet d'un ram de flors o d'un centre de taula, on traiem, afegim o redistribuim formes i colors per tal d'aconseguir un equilibri compositiu en el que finalment podrem, després de moltes proves, arribar a concloure "ho he encertat". Però de la mateixa manera que no necessàriament ens ha calgut fer el plantejament de quins sentiments volem transmetre, l'artista també pensa sovint molt més en si ho ha encertat que no pas en altres qüestions iconosubjectives. GOMBRICH: op. cit., pàgs. 13/16.

¹⁷ "El client i l'encàrrec és el títol del capítol que dedica a aquesta relació el llibre de FURIÓ, Vicenç: Sociologia de l'art. Barcelona: Barcanova i Universitat de Barcelona, 1995. Pàgs. 171 / 208.

¹⁸ Molta ha estat la gent que, en mostrar-li àlbums de fotos dels seus quadres que gentilmente m'ha deixat l'autor, s'ha mostrat sorpresa per no saber de la prolífica varietat del pintor.

¹⁹ Tot i alguns exemples com el de gran format que té al seu estudi, sembla que una exposició seva on va presentar uns quants nus va ser motiu de negatius comentaris *pudents*, segurament resultat de la incultura repressiva de temps no tan pretèrits, però el fet sembla que el va desanimar a continuar aquesta vessant temàtica. Es pot veure sobre el tema la part introductòria que fa referències a l'actualitat del llibre de VAL CUBERO, Alejandro: La percepción social del desnudo femenino en el arte. Madrid: Minerva, 2003.

²⁰ Va posar com a exemple El davallament de la creu (1612, Catedral d'Amberes)

²¹ Converses...

"Degustació"

Associacionisme agrari lliure a Blanes (1896-1936)

per Fèlix Rabassa i Martí

Introducció

Aquest article pretén donar fe de la rica vida associativa pagesa que va caracteritzar Blanes durant el primer terç del segle XX. Fins al 1936 van sorgir a la nostra vila diversos gremis, cooperatives (anomenades aleshores sindicats), societats d'obriers del camp, i delegacions locals d'entitats agrícoles catalanes, els objectius dels quals foren variats en funció dels interessos econòmics, polítics i de classe de cadascun d'ells.

El naixent associacionisme pagès sorgeix els darrers anys del segle XIX en un marc de crisi del sector agrari, com una de les conseqüències de la irrupció del capitalisme al camp, on encara regien certes relacions de producció d'Antic Règim. Als Països Catalans, aquesta crisi agrària es veié agreujada les dues darreres dècades del XIX per la crisi de la fil·loxera, una plaga que arrasà les vinyes catalanes. Aquesta conjuntura deixà en una precària situació econòmica les classes més desfavorides de la pagesia i

generà una forta conflictivitat social arreu del territori en forma d'aldarulls més o menys violents.

L'any 1897, l'establiment dels drets de portes a la nostra vila provocà el descontentament de les classes populars blanenques (especialment dels terrassans més pobres)¹. Les noves tarifes dels consums generaren també controvèrsia: a Blanes hi havia la sensació que l'augment dels consums posava en una situació precària els jornalers del poble. Aquestes noves tarifes establien que el preu del vi pujaria 10 cèntims per porró, en un context de crisi en el sector vitivinícol. Tot això va crear un pòsit d'inseguretat entre la classe terrassana que feia preveure la imminent creació d'alguna entitat en defensa dels seus drets econòmics i laborals. Segons el setmanari *La Costa de Llevant*, a Blanes es comentava que hi havia la intenció de constituir un gremi o associació de terrassans per fer front a la precària situació dels jornalers agrícoles².

La Germandat de Sant Isidre i la Joventut Agrícola

A les darreries del XIX i la primera dècada del XX va funcionar a Blanes la Germandat de Sant Isidre, un gremi o societat agrícola de socors mutus que prestava ajut als seus afiliats en cas de malaltia³ i que també organitzava la processó de la diada del seu patró. Al costat d'aquesta trobem la Joventut Agrícola⁴, una entitat recreativa constituïda per joves terrassans. Les seves activitats es circumscrivien en l'àmbit del lleure i consistien principalment en l'organització de balls amb motiu de les diades agrícoles i locals més assenyalades, tant a Can Bastart (l'edifici anomenat actualment dels Terrassans) com a l'envelat que aquesta associació muntava per la festa major de Santa Anna. El rastre de la Joventut Agrícola es perd a mitjan de la dècada dels 20.

Les societats d'obriers agrícoles

La Fraternitat Obrera, entitat formada per treballadors de tots els oficis, el 1905 ja comptava amb una secció d'obriers agrícoles⁵. Però mancava encara una associació que vetllés pels interessos dels terrassans més desafavorits econòmicament. Aquest buit fou emplenat amb l'aparició de dues societats: l'Emancipació Agrícola i la Unió Agrícola, que es van desenvolupar durant la segona dècada del se-

gle XX, moment d'apogeu de les societats de treballadors del camp a la comarca del Maresme i els seus voltants⁶ (també a Blanes).

La Unió Agrícola

La Unió Agrícola fou fundada el 10 de novembre de 1912, la seva seu social estava situada al carrer de la Muralla núm. 2 (al bar de la Cotorra, compartint local amb societats obreres d'altres oficis) i l'any 1924 tenia 50 socis⁷.

L'Emancipació Agrícola

Creiem que l'Emancipació Agrícola existia des del 1904⁸. Una de les activitats per la qual l'Emancipació apareix amb més profusió a la premsa de l'època és per l'organització de balls per a les diades més assenyalades, tant al seu local de Can Panxo, al carrer Mar núm. 1 (actual carrer de Roig i Jalpí) com a l'envelat que muntava per Festa Major. Sabem que l'any 1915 els balls de l'Emancipació foren objecte d'una forta polèmica, ja que se'n van fer per Quaresma, contràriament a les normes de la moral catòlica imperant en l'època⁹. Aquesta polèmica ens fa pensar que es tractava d'una entitat políticament d'esquerres. Creiem que l'Emancipació Agrícola evolucionà fins a esdevenir el Sindicat Agrícola Comarcal (SAC). Aquest procés d'evolució de societat d'obriers del camp a sindicat agrícola ja ha estat observat per Jordi Pomés en el cas del Maresme¹⁰, i a Blanes ens ho confirma la revista *Recvll*¹¹.

Antic local social del SAC i la CSA

Can Panxo, seu de l'Emancipació i després del SAC

El Centre Catòlic, que aixoplugà el SAB
Procedència: Centre Catòlic

El Sindicat Agrícol de Blanes

El 22 de juny de 1907¹² es constituí oficialment el Sindicat Agrícol de Blanes (SAB), una cooperativa agrícola d'orientació catòlica i emparada per la llei de sindicats agrícoles del 26 de gener de 1906, la fundació de la qual cal situar-la en el marc del sorgiment de moltes entitats d'aquestes característiques arreu dels Països Catalans¹³ i a la resta de l'Estat espanyol. Per fer front a l'extensió entre la pagesia de les idees d'esquerreres i per mirar d'invertir el creixent procés de descristianització dels pagesos¹⁴, l'Església va reaccionar mitjançant la implantació arreu del territori de sindicats agrícoles d'arrel catòlica. Altres objectius del catolicisme social agrari eren el manteniment i extensió de la petita propietat de la terra, i l'establiment de l'harmonia social entre pagesos i terratinents. Els socors mutus, el crèdit agrícola i l'extensió de les millores tècniques i de la química aplicada a l'agricultura, eren els diferents camins per aconseguir els objectius plantejats.

El model de creació d'aquests sindicats era gairebé sempre idèntic: el mossèn de cada població reunia els principals terratinents i propietaris de cada poble per convèncer-los de la conveniència de la seva implicació en la gènesi del sindicat. El cas de Blanes va seguir també aquesta pauta. Mossèn Jaume Arcelos, rector de la parròquia, convocà al Centre Catòlic una sèrie de personalitats, de les quals en sorgí una comissió encarregada de la redacció dels estatuts de la futura entitat¹⁵.

Els estatuts del SAB demostren la seva estreta vinculació amb el Centre Catòlic: el sindicat tenia el seu domicili social al carrer Mar, núm. 20, «*en el local del Centro Católico de Blanes, debiendo considerarse como sección del mismo*». En els estatuts s'especifica també que l'entitat és social i catòlica, que depèn del bisbe de Girona i del Consell Diocesà, i que tindrà un reverend conciliari que vetllarà per aquells aspectes del SAB referents a la moral i la religió. Així mateix, era obligatori per poder esdevenir soci del sindicat «*ser católico, honrado y de buenas costumbres*».

En Mateu Vilà i Vila primer president del SAB
Procedència: Maria del Vilar Vilà i Bota

El SAB era un sindicat interclassista, ja que els seus membres podien ser «*propietarios, colonos, jornaleros ó braceros, de otras personas de profesión conexas con la agricultura*»¹⁶. A Blanes sabem que els grans propietaris s'afegiren al projecte del sindicat catòlic. No en va en Mateu Vilà i Vila i en Josep Ametller i Roura, que eren dos dels majors propietaris rurals i contribuents¹⁷ de Blanes, foren presidents del SAB en els seus primers anys. Així mateix, bona part dels petits propietaris de terres, que a la segona meitat del XIX i el primer terç del XX a Blanes eren molt nombrosos¹⁸, s'integraren també al SAB, ali-neant-se amb els terratinents en la defensa dels interessos agrícoles comuns.

En els seus primers anys, el SAB va donar una gran importància al conreu de la vinya, i no serà fins als anys 20 i 30 quan el sindicat catòlic (com l'altre sindicat blanenc, del qual parlarem més endavant) se centri en la patata primerenca. Val a dir que aquells foren els anys d'apogeu d'aquest cultiu a la costa catalana.

El sindicat catòlic de Blanes tenia seccions com la Mutualitat de Segur del Bestiar (que es creà a principis de 1911¹⁹) i una Mutual de Socors en Jornals, que potenciaven els socors mutus entre els socis de l'entitat. També tenia un forn de pa cooperatiu, venia adobs als seus afiliats i els oferia maquinària agrícola de forma rotatòria. Però la secció amb un pes específic més important en el sindicat era la Caixa Rural²⁰, que entrà en funcionament el setembre de 1910²¹. Gràcies a un títol de préstec per la compra d'adobs de la Caixa Rural que s'ha conservat²², datat a l'any 1911, sabem que oferia préstecs del 4% als seus socis. La Caixa Rural concedia crèdits als seus associats per la compra de bestiar d'engreix i de treball, d'adobs i insecticides, i potser també per a l'arrendament o la compra de terres. A través de la Caixa Rural, el sindicat organitzà diverses activitats socioculturals d'animació com ara la «Festa de l'estalvi de la infantesa» (gener de 1911) i el «Concurs de premis a fets virtuosos i accions meritòries» (agost de 1911), que pretenien transmetre una colla de valors moralitzadors com ara l'estalvi i la cooperació.

En el camp de la instrucció agrícola, el SAB es proposava millorar els coneixements tècnics i culturals del terrassà mitjançant «enseñanzas, publicaciones, experiencias y cuantos medios conduzcan á difundir los conocimientos útiles á la agricultura é industrias anexas», tal com deien els estatuts de l'entitat. S'organitzaren conferències²³ (sobre temes com la vinya, els adobs o la ramaderia) i una escola nocturna organitzada en col·laboració amb membres del Centre Catòlic, que va començar el 1910 i que funcionà com a mínim fins al 1915. *La Costa de Llevant* ens informa també que el sindicat va dur a terme una sèrie de lliçons d'agricultura anomenades «Fonaments Agrícols», dirigides per n'Esteve Rocafort i Vila i, el 1915, un curs de viticultura.

Un dels actius amb els quals comptava el SAB per difondre els coneixements agrícoles, així com també les seves activitats i l'ideari socialcatòlic, era el butlletí mensual *Sindical*, publicació que tenia la seva redacció a les dependències del sindicat

de Blanes i de la qual va ser fundador en Joan Ribas i Carreras. El primer número de *Sindical* va veure la llum el gener de 1911, i la seva existència es perllongà, com a mínim, fins al març del 1913. La revista, tal com resava el seu subtítol, era «Portavéu del Sindicat Agrícol de Lloret de Mar, del Sindicat Agrícol de Blanes, del Sindicat Agrícol de Malgrat y sa comarca y del Sindicat Catòlich-Agrícol de Pineda y Sta. Susanna», i durant un temps fou el llaç d'unió d'aquests quatre sindicats.

Efectivament, *Sindical* fou la revista portaveu de la Unió Agrària Sindical, formada pel sindicats de Blanes, Lloret, Malgrat i Pineda-Santa Susanna. Aquesta federació, que cristal·litzà l'octubre de 1911²⁴, va ser el fruit dels esforços d'en Joan Ribas i Carreras, que en fou el president. Aquesta unió no va durar gaire temps, i el 1913 ja no existia.

Les fonts consultades ens donen pistes de quina fou l'evolució del SAB els anys que va funcionar. Mentre que els primers anys les notícies de premsa referides a les activitats del sindicat catòlic són molt nombroses, fet que ens fa suposar que l'embranchada amb la qual va néixer fou molt important, a mesura que passaven els anys aquestes notícies es van anar fent cada cop més escasses, coincidint amb la davallada arreu del catolicisme social agrari. Pel que fa el nombre de socis, es mové dels 140 de l'any 1917, als 84 de l'any 1934, passant per un màxim de 160 el 1924 i un mínim de 59 el 1933²⁵. Sembla que durant els seus darrers anys d'existència el sindicat experimentà una efímera recuperació. Així ho demostra l'augment de 25 socis de 1933 a 1934, després d'anys d'esllanguiment. En aquest sentit, *Recvll*²⁶ ens informa que cal «remarcar la nova marxa que ha emprè el «Sindicat Agrícol de Blanes» i que fa preveure una acció eficaçíssima en bé dels agricultors associats».

Durant el règim dictatorial i corporativista de Primo de Rivera el SAB va tenir dret de designar un regidor a l'Ajuntament²⁷.

El SAB, com les altres organitzacions agràries de Blanes, desaparegué amb l'esclat del conflicte de 1936.

Delegació de la Unió de Vinyaters de Catalunya

La Unió de Vinyaters de Catalunya (UVC) disposava d'una delegació amb més de 40 socis a la nostra vila que (segons la crònica de *La Costa de Llevant*), després del míting celebrat en el local del SAB el 8 d'abril de 1912, augmentà fins arribar a més d'un centenar d'afiliats. El delegat local de la UVC a Blanes era en Rodolf Bourlon, i en Joaquim Roquet-Jalmar i Oms i en Pere Puig i Domènech en foren nomenats sotsdelegats²⁸.

El Sindicat Agrícol Comarcal

Aquest sindicat prové de l'evolució de l'Emancipació, que a finals de la dècada dels 10 es convertí en sindicat agrícola. Els primers estatuts²⁹ d'aquesta entitat estan datats l'1

de febrer de 1919, i tenen la particularitat de referir-se a la creació d'una secció d'aprofitament de les brises del raïm i a la instal·lació d'una

fàbrica on efectuar la transformació d'aquests residus de la vinificació en alcohols. La secció d'aprofitament de brises del SAC, que funcionà almenys entre 1921 i 1924³⁰, havia de convertir-se en l'alternativa cooperativa a la fàbrica de Can Massonet, que funcionava des del 1917, i que era dirigida per prohoms del SAB. El primer president del Sindicat Agrícol Comarcal (SAC) fou en Francesc Martí i Montells, que aleshores era regidor republicà a l'Ajuntament, cosa que

Francesc Utset i Puigtió, un dels presidents del SAB
Procedència: Joan Utset i Rabassa

ens fa pensar que l'entitat que dirigí estava dominada per membres d'aquest corrent ideològic, enfrontat amb el partit local anomenat de «les dretes», de filiació catòlica, molts membres i simpatitzants del qual formaven part del SAB. Sabem que el SAC tenia llogada la sala de ball de Can Panxo i, posteriorment, una colla de socis de l'entitat llogaren l'edifici dels Terrassans, per cedir-lo al SAC. El 1926 el SAC es va dissoldre per donar pas a la Càmera Sindical Agrícola.

La Càmera Sindical Agrícola

Una part dels directius del recentment dissolt SAC van fundar tot seguit la Càmera Sindical Agrícola (CSA), que tenia el seu estatge social a Can Bastart, l'actual edifici dels Terrassans, immoble que aquest sindicat comprà l'any 1928. Allí s'hi realitzaven

conferències i s'hi celebraven els balls dels Terrassans. Sabem que molts joves terrassans blanencs es van fer socis de la Càmera perquè s'hi duïen a terme balls molt lluïts³¹. Segons *Recvll*, la CSA es regia per uns estatuts molt similars als del sindicat catòlic, que anteriorment havien estat considerats reaccionaris pels actuals dirigents de la Càmera. Les cròniques ens diuen que menys de la meitat dels membres de l'antic SAC es van adherir a la Càmera³², sindicat de tarannà més conservador que el seu predecessor, cosa que ens fa pensar que els terrassans que no van ingressar a la nova entitat eren gent d'esquerres, que un temps després van crear algun sindicat pròxim a les seves idees polítiques (més endavant en parlarem). Tot i això, sabem que la Càmera tenia força socis d'esquerres, gràcies a l'ambigüitat ideològica de l'entitat, i potser perquè pensaven que aquest sindicat defensaria millor els seus interessos econòmics.

En els anys posteriors a la seva fundació, la Càmera va augmentar significativament el seu nombre de socis, situant-se en els 207 el 1933, encara que l'any següent baixà fins als 175³³, coincidint amb l'ascens en socis del SAB. Arribats a aquest punt hem de recordar que entre 1933 i 1934 el SAB experi-

mentà un increment de 25 socis, paral·lel a la reducció en 32 efectius de la CSA. Pensem que aquesta circumstància no és gratuïta i que està lligada a l'aprovació l'abril de 1934 per part del govern de la Generalitat de la Llei de contractes de conreu³⁴. Segurament, els majors propietaris de terra associats a la Càmera la van abandonar per integrar-se a un sindicat catòlic que, aleshores, s'oposava frontalment a l'esmentada Llei³⁵.

La Càmera fou el sindicat de més pes econòmic i social a Blanes des de la seva creació fins al 1936, i durant aquells anys va dedicar una especial atenció a l'exportació de la patata primerenca, que tants beneficis econòmics portà a l'estament terrassà blanenc.

Les organitzacions sindicals d'esquerreres a Blanes els anys 20 i 30

Després de l'aparició els primers anys del segle XX de dues societats d'obriers agrícoles a Blanes, durant els anys 20 i 30 hi va haver una nova onada de sindicalisme agrari d'esquerreres. Els membres potencials d'aquest sindicalisme de classe als anys 20 eren els pocs jornalers que hi havia aleshores a

Blanes i un nombre important de propietaris molt petits de terra, arrendataris i parcers que s'havien de llogar com a jornalers³⁶. Tot i que molts petits agricultors blanencs estaven afiliats als sindicats conservadors o dominats pels grans propietaris, tenim testimonis que ens indiquen que bona part de la pagesia blanenca havia experimentat les darreres dècades una evolució que es manifestà en l'adquisició d'una consciència de classe inèdita fins aleshores. Enric Comas i Pou, per exemple, afirmava que les masses de terrassans de Blanes «*sempre han fugit dels Sindicats regits armoniosament per cultes propietaris*»³⁷. Així mateix, tenim coneixement que entre 1914 i 1918 hi va haver a Blanes una important vaga de camperols³⁸. D'altra banda, Josep Matas i Balaguer va comptabilitzar entre 1931 i 1936 a Blanes 18 conflictes entre propietaris i arrendataris³⁹. El sindicalisme de resistència i d'esquerres, doncs, tenia a Blanes prou força. És lògic, doncs, que aquests pagesos cerquessin nous projectes sindicals en organitzacions de classe i no dominades pels terratinents de la població. Van

jugar un paper important en aquest sentit el sindicalisme agrari d'inspiració anarquista, i el republicà (en el marc de la Casa del Poble) en relació amb la Unió de Rabassaires.

El Centre Agrícol l'Aurora Blandense

La primera referència que tenim del Centre Agrícol l'Aurora Blandense (CAAB) és de l'octubre de 1927 i la devem a *Recvll*. No sabem si exercí les funcions d'una cooperativa agrícola o si es tractava d'una societat de terrassans, però una de les activitats que duia a terme era l'organització de conferències. Era una entitat d'ideologia republicana⁴⁰ i anticlerical⁴¹ que (com la CSA) sorgí d'una escissió del SAC⁴². Creiem que la vida del CAAB fou molt curta. Desconexem la data de la seva dissolució, però pensem que amb l'aparició els anys 30 de la delegació local d'Unió de Rabassaires (UR) ja no devia existir.

Secció local d'Unió de Rabassaires

L'aparició a Blanes el 1933 d'una secció local d'UR⁴³ es pot explicar per la proximitat amb els nuclis rabassaires del Maresme i pel suport que la Casa del Poble oferí a la naixent secció, cedint-li les seves instal·lacions⁴⁴. La revista *Recvll* es refereix a una secció de terrassans de la Casa del Poble que es tracta, de ben segur, dels rabassaires blanencs, que fou impulsada per en Bru Centrich i Nualart⁴⁵, que havia estat alcalde de Blanes pel Partit Radical. La força de la UR a Blanes es demostrà durant la Guerra Civil, moment en el qual aquesta organització controlà la conselleria municipal d'agricultura.

El Sindicat de Foment Agrícola

Aquest sindicat ja existia el mes de gener de 1930. Tenia el seu local als baixos del cine de can Vila, al carrer Ample, i comptava aleshores amb 164 socis⁴⁶, una xifra prou important per tractar-se d'una entitat d'ideologia anarcosindicalista. Els dirigents del Sindicat de Foment Agrícola (SFA), però, negaven que

La Casa del Poble, antiga seu de la secció local d'UR

es tractés d'un sindicat anarquista, i que volguessin fer-lo ingressar al Sindicat Únic, que depenia de la CNT. En aquest sentit és significatiu que, des de certs sectors de Blanes, els membres d'aquest sindicat fossin anomenats «bolxevics»⁴⁷, apel·latiu que ens pot donar pistes de la seva ideologia d'esquerra radical. D'altra banda, sabem que un sindicat agrícola blanenc (pensem que es tractava del SFA) constava en el còmput global del Ple Regional de Camperols de la CNT de Vilafranca del Penedès, celebrat entre el 8 i el 10 de setembre de 1932⁴⁸.

No és estrany que a Blanes l'anarquisme tingués tanta força entre els terrassans, si tenim en compte els precedents de lluita sindical organitzada de parcers i obrers agrícoles i la proximitat de l'important nucli anarcosindicalista relacionat amb la SAFA. Amb tot, durant el conflicte de 1936-1939, els intents dels anarcosindicalistes de socialitzar la terra a Blanes fracassaren.

Aquesta rica vida associativa del camp blanenc va quedar estroncada amb l'esclat de la guerra el 1936 (i posteriorment amb el franquisme), circumstància que comportà la creació del Sindicat Agrícola de Producció de Blanes, dirigit pels homes de la UR, que posaren de manifest que la seva no era la via revolucionària impeding la col·lectivització de

les terres agrícoles del municipi, a diferència dels pobles del voltant i del que havia ocorregut amb la resta d'oficis del poble.

Conclusions

Blanes fou una població pionera a l'aleshores anomenada Costa de Llevant (regió que anava des del nord del Barcelonès fins a la Selva de marina) pel que fa a l'organització d'un moviment sindical de classe en el camp. És a Blanes que trobem l'Emancipació Agrícola, una societat d'obriers agrícoles de les més antigues de la zona⁴⁹. Més endavant, els anys 30, es constituirà a Blanes el SFA i una secció d'UR, unes de les poques organitzacions agràries del seu signe de comarques gironines en la seva època. Aquestes organitzacions van topiar amb l'oposició del catolicisme social agrari, representat pel SAB, entitat pionera també en el bisbat de Girona, que volia aglutinar al voltant d'una sèrie de valors que predicava l'església (pau social entre classes, treball...) el petit agricultor i el terratinent, sempre sota la paternal direcció d'aquest darrer. El SAB va tenir molta força a Blanes entre la seva creació el 1907 i mitjan de la dècada dels 10, moment en el qual van aparèixer a Blanes dues organitzacions sindicals d'obriers del camp: l'Emancipació

La vinya, un dels conreus més importants de Blanes
Procedència: Salvador Vives i Puig

Agrícola i la Unió Agrícola. Fou llavors quan el sindicat catòlic funcionà de contrapès d'aquestes organitzacions. Amb l'adopció del cooperativisme per part de l'Emancipació i la seva transformació en Sindicat Agrícola Comarcal, el SAB va quedar força desdibuixat. No serà fins als anys 30, i en un context d'agitació política i social al Principat com a conseqüència del debat i de la instauració de la Llei de contractes de conreu⁵⁰, que el SAB predrà una nova força, intentant contrarestar la implantació entre els agricultors de la nostra població de l'anarcosindicalisme i dels rabassaires.

El SAC i posteriorment la Càmera, la seva continuadora, representen el progrés econòmic d'una capa important de la pagesia blanenca, que anteriorment havia format part d'unes societats obreres que ja no representaven els interessos d'uns terrassans ara més propers als propietaris que no pas als jornalers. La Càmera no tenia interessos polítics aparents (a diferència del SAB), i es va centrar en el benefici econòmic dels seus associats, bàsicament a través de l'exportació de patata primerenca per la via cooperativa. El pragmatisme de la Càmera durant aquells anys li va permetre convertir-se en el sindicat agrícola de referència en el Blanes d'aquells anys i aixoplugar una part important dels terrassans de Blanes, amb independència de la seva ideologia.

Fèlix Rabassa i Martí
Llicenciat en història

Notes

¹ *La Costa de Llevant*, núm. 28, 10 juliol 1898; núm. 29, 17 juliol 1898.

² *La Costa de Llevant*, núm. 29, 17 juliol 1898.

³ *La Costa de Llevant*, núm. 49, 13 desembre 1903.

⁴ La primera referència que en tenim es troba a *La Costa de Llevant* (núm. 4, 26 gener 1907) encara que la revista lloretenca *El Distrito Farnense* (núm. 146, 12 abril 1896) ja parlava de la presència a Blanes d'una agrupació de joves agricultors que organitzaven balls a la Sala de Dalt de Can Bastart.

⁵ *La Costa de Llevant*, núm. 19, 13 maig 1905.

⁶ POMÉS VIVES, Jordi «Les «Mataró's Potatoes» i el cooperativisme agrari al Maresme (1903-1939) (*La Federació de Sindicats Agrícoles del Litoral*)», Mataró, 1991, pàg. 213.

⁷ *Boletín Oficial de la Provincia de Gerona extraordinario*, 18 desembre 1924.

⁸ En el *Llibre registre d'associacions per municipis (1897-1937)* (AHG) de la província de Girona apareix una societat obrera anomenada l'Emancipació, la data de constitució de la qual és el 16 d'octubre de 1904.

⁹ El corresponsal de la revista catalanista i conservadora *La Costa de Llevant* (núm. 9, 28 febrer 1915) censurà l'actitud de l'Emancipació, asseverant que aquella societat estava «orientada cap a l'anticlericalisme».

¹⁰ POMÉS VIVES, Jordi Op. cit., pàg. 213-216. Aquest procés es deu al fet que parcors i arrendataris, que havien format part de les societats d'obriers agrícoles, havien progressat econòmicament i anaven accedint a la propietat de la terra, cosa que féu que ara s'identifiquessin més amb els propietaris que amb els jornalers, i que fundessin sindicats agrícoles per defensar-se dels grans propietaris i de les reivindicacions dels jornalers.

¹¹ Que ens parla del SAC com d'una entitat que en el passat es deia l'Emancipació (*Recvll*, núm. 157, 25 desembre 1925).

¹² *Boletín Oficial de la Provincia de Gerona extraordinario* núm. 80, 3 juliol 1920.

¹³ El bisbat de Girona (juntament amb el de Tortosa i els del País Valencià) fou un dels focus principals d'aquest moviment. El Sindicat Agrícola de Lloret, fundat el 1906, fou el sindicat agrícola degà del bisbat i l'únic fundat aquell any. L'any 1907 se'n van constituir tres més a la diòcesi, a part del de Blanes: el de Banyoles, el de Cistella i el de Cassà de la Selva.

¹⁴ Sense anar més lluny, a finals de la dècada de 1910, la diada de Sant Antoni a Blanes s'havia esllanguit enormement «degut a la extensió de les idees anticlericals que s'han anat infiltrant d'una manera alarmant entre la classe terrassana» (*La Costa de Llevant*, núm. 4, 10 febrer 1918).

¹⁵ *La Costa de Llevant*, núm. 25, 22 juny 1907.

¹⁶ Les tres darreres cites, referents als estatuts del SAB, provenen dels «Estatutos del Sindicato Agrícola de Blanes», una còpia dels quals es troba a l'ADG.

¹⁷ *Boletín Oficial de la Provincia de Gerona extraordinario* núm. 29, 7 març 1918.

¹⁸ SERRA I CERVANTES, Isidre «L'evolució del paisatge a la conca baixa de la Tordera en el període 1860-2001» Memòria de recerca, pàg. 127-130. Aquesta idea ha estat corroborada també pel testimoni de diversos veterans terrassans blanencs.

¹⁹ *Sindical*, febrer 1911.

²⁰ En Josep Ametller i Roura i en Joan Ribas i Carreras (que en fou el fundador) foren presidents de la Caixa Rural a principis de la dècada de 1910 (*La Costa de Llevant*, núm. 3, 15 gener 1911; núm. 38, 17 setembre 1911).

²¹ *La Costa de Llevant*, núm. 37, 10 setembre 1910.

²² Agraïeix la consulta d'aquest document particular al senyor Agustí Robert i Vives.

²³ Sobre algunes de les conferències organitzades pel SAB, vegeu, a tall d'exemple, els següents números d'aquestes publicacions: *La Costa de Llevant* (núm. 15, 11 abril 1908; núm. 21, 23 maig 1908; núm. 2, 8 gener 1910, etc.), *Recvll* (núm. 244, 29 octubre 1927).

²⁴ *Sindical*, octubre 1911.

²⁵ Dades extretes de: MINISTERIO DE FOMENTO. Dirección General de Agricultura, Minas y Montes. Acción Social «Memoria descriptiva-estadística social agraria de las entidades agrícolas y pecuarias en 1º de Enero de 1917»; MINISTERIO DE AGRICULTURA. Dirección General de Agricultura «Censo estadístico de Sindicatos Agrícolas y Comunidades de Labradores», Madrid, 1934; *Boletín Oficial de la Provincia de Gerona extraordinario*, 18 desembre 1924; *Boletín Oficial de la Provincia de Gerona*, 22 juny 1933.

²⁶ *Recvll*, núm. 599, 26 gener 1935.

²⁷ *Boletín Oficial de la Provincia de Gerona extraordinario*, 22 setembre 1925.

²⁸ *La Costa de Llevant*, núm. 14, 7 abril 1912; núm. 15, 21 abril 1912.

²⁹ Ens informen que aleshores el domicili social del Sindicat Agrícola Comarcal estava situat a la carretera de Lloret, sense número (*Estatutos del Sindicato Agrícola Comarcal de Blanes*, Barcelona, 1923) encara que més endavant estarà situat a can Panxo, al carrer Mar núm. 1, local de l'antiga Emancipació.

³⁰ Fons Cal Rei de Raval (Terrassans), 1836-1970. Expedient: Sindicat Agrícola Comarcal (AMBL).

³¹ Ho sabem gràcies el testimoni de diversos terrassans que ho van viure.

³² *Recvll*, núm. 183, 26 juny 1926.

³³ *Boletín Oficial de la Provincia de Gerona*, 22 juny 1933; MINISTERIO DE AGRICULTURA. Dirección General de Agricultura «Censo estadístico de Sindicatos Agrícolas y Comunidades de Labradores», Madrid, 1934.

³⁴ Que establia que l'accés a la terra tenia funcions socials, i que ampliava els drets de parcers i arrendataris enfront dels propietaris.

³⁵ El SAB estava adherit a l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (IACSI), entitat agrària del Principat que es va oposar aferrissadament a la Llei de contractes de conreu. La vinculació entre el sindicat catòlic i els més radicals opositors a la Llei de contractes de conreu, doncs, és evident.

³⁶ Així ens ho va explicar en Josep Alum i Utset (entrevista de maig de 2004), i ho confirmen les paraules de F.P. a *Recvll* (núm. 311, 18 maig 1929). Molts jornalers del camp van anar a treballar aquells anys a la SAFA.

³⁷ *Recvll*, núm. 310, 11 maig 1929.

³⁸ Entrevista amb en Josep Alum i Utset (maig de 2004). Eren parcers que treballaven terres del pla de la Tordera, que no estaven d'acord a anar a parts (en concret a mitges) amb els propietaris terratinents. Les seves reivindicacions es concretaven, simplement, a pagar un lloguer per les terres que treballaven. La gran majoria de blanencs estaven del costat dels vaguistes, perquè quan aquests foren desnonats els propietaris van tenir grans dificultats per trobar nous parcers. Els que finalment foren contractats per treballar aquelles terres van ser motejats despectivament pels blanencs amb el malnom d'«esquirols».

³⁹ MATAS I BALAGUER, Josep «Aproximació als conflictes agraris a les comarques gironines durant la II Repú-

blica» dins Jornades d'Estudi Commemoratives del Cinquantenari 1986 «*La Guerra Civil a les comarques gironines: 1936-1939*», Girona, 1986, pàg. 36.

⁴⁰ Entrevistant terrassans que van viure aquells anys ens hem assabentat que bona part dels membres de l'Aurora eren membres de la Casa del Poble (d'altra banda, l'òrgan de premsa de la Casa del Poble aquells anys duia també el nom d'Aurora) i que la seu social de l'entitat es trobava en un cafè situat al costat de la font de la Mina Cristal·lina, al passeig de Dintre.

⁴¹ El local de l'Aurora (juntament amb la Casa del Poble) va tancar les seves portes al pas de la processó de Corpus (Recvll, núm. 313, 1 juny 1929).

⁴² Recvll, núm. 270, 28 abril 1928.

⁴³ PUIG, Nònit «*Què és la Unió de Rabassaires*», Barcelona, 1935. Nònit Puig ens informa que a poblacions tan properes com Malgrat, Tordera, Sant Pol i Santa Coloma hi havia sindicats d'UR.

⁴⁴ Segons ens va explicar en Joaquim Casas i Camps, que formà part de la secció local d'UR.

⁴⁵ Recvll, núm. 577, 18 agost 1934.

⁴⁶ Boletín Oficial de la Provincia de Gerona Extraordinario, 25 gener 1930.

⁴⁷ Vegeu Recvll (núm. 374, 23 agost 1930 i núm. 377, 13 setembre 1930). En aquests dos números, Recvll ens informa que un nombre important de socis del SFA, coneixent les gestions dels seus dirigents (que, per cert, provenien de la Càmara) per fer ingressar l'entitat al Sindicat Únic, van decidir abandonar-la.

⁴⁸ Només tres sindicats gironins consten en aquest còmput: el de Blanes, un de Palafrugell, i un altre de Llofriu (CÁRDABA, Marciano «*Col·lectivitats agràries a les comarques de Girona, 1936-1939. Pagesos i revolució a Catalunya*», Girona, 2002, pàg. 61).

⁴⁹ Com ja hem dit abans fundada el 1904, i només igualada en antiguitat per la Societat d'Obrers Agricultors el Progrés de Mataró (POMÉS VIVES, Jordi Op. cit., pàg. 213).

⁵⁰ És llavors quan alguns grans propietaris i terratinents de Blanes s'afilien a l'IACSI (INSTITUTO AGRÍCOLA CATALÁN DE SAN ISIDRO «*Anuari de 1933*», Barcelona, 1933).

Fonts consultades

Bibliografia

- CÁRDABA, Marciano «*Col·lectivitats agràries a les comarques de Girona, 1936-1939. Pagesos i revolució a Catalunya*», Girona, 2002
- INSTITUTO AGRÍCOLA CATALÁN DE SAN ISIDRO «*Anuari de 1933*», Barcelona, 1933
- MATAS I BALAGUER, Josep «Aproximació als conflictes agraris a les comarques gironines durant la II República» dins «*La Guerra Civil a les comarques gironines: 1936-1939*», Girona, 1986
- MINISTERIO DE AGRICULTURA. Dirección General de Agricultura «*Censo estadístico de Sindicatos Agrícolas y Comunidades de Labradores*», Madrid, 1934
- MINISTERIO DE FOMENTO. Dirección General de Agricultura, Minas y Montes. Acción Social «*Memoria descriptiva-estadística social agraria de las entidades agrícolas y pecuarias en 1º de Enero de 1917*»
- POMÉS VIVES, Jordi «*Les «Mataró's Potatoes» i el cooperativisme agrari al Maresme (1903-1939) (La Federació de Sindicats Agrícoles del Litoral)*», Mataró, 1991
- PUIG, Nònit «*Què és la Unió de Rabassaires*», Barcelona, 1935
- SERRA I CERVANTES, Isidre «*L'evolució del paisatge a la conca baixa de la Tordera en el període 1860-2001*» Memòria de recerca
- SINDICATO AGRÍCOLA COMARCAL «*Estatutos del Sindicato Agrícola Comarcal de Blanes*», Barcelona, 1923

Documentació

- Arxiu Diocesà de Girona (ADG) «Estatutos del Sindicato Agrícola de Blanes»
- Arxiu Històric de Girona (AHG) «Llibre registre d'associacions per municipis (1897-1937)»
- Arxiu Municipal de Blanes (AMBL). Fons Cal Rei de Raval (Terrassans), 1836-1970. Expedient: «*Sindicat Agrícola Comarcal*»

Un títol de préstec de la Caixa Rural que el Sr. Agustí Robert i Vives ha conservat

Hemeroteca

- Boletín Oficial de la Provincia de Gerona, diversos exemplars entre 1918 i 1933
- El Distrito Farnense, 1893-1898
- La Costa de Llevant, 1894-1922 (AMBL)
- Recvll, 1921-1936 (AMBL)

Testimonis orals

Diverses xerrades amb el Sr. Joaquim Casas i Camps i una entrevista amb el Sr. Josep Alum i Utset

El Blanes dels anys seixanta "Petites històries de vida"

per M. Concepció Requena

En començar la meua feina com a assistent social a Blanes ara fa més de 37 anys, concretament l'any 1967, i per començar a conèixer la realitat de la Vila i les opinions dels seus habitants sobre diversos temes, a més de visitar totes i cadascuna de les famílies que vivien als blocs de Ca la Guidó («Patronat de Sta. Cruz de la Selva»), Valldolig i territori pertanyent a la Parròquia dels Pins, vaig dedicar moltes hores a parlar amb persones de la població, triades per mostrar-me entre els diferents barris llavors existents, a les quals demanava contestar verbalment una enquesta. Es tractava d'un percentatge molt reduït dels caps de família (el 5% aproximadament) i considero que la seva inestimable col·laboració va facilitar-me conèixer ràpidament alguns aspectes de la situació i també una part de les aspiracions i experiències d'aquelles persones.

Malgrat el temps transcorregut i perquè crec que, encara que molt petita, és una aportació a la història blanenca, voldria ara oferir-vos un resum d'aquelles enquestes, realitzades entre setembre de 1967 i desembre de 1968, ja que penso que aquest treball, tot i la seva modèstia, pot ajudar els blanencs i bla-

nenques d'avui a conèixer una mica més la situació i els pensaments de dones i homes d'aquella època, de la qual segurament hi ha molt poca cosa escrita, algunes de les seves opinions i els problemes que més els preocupaven. Tot i que cal contextualitzar-ho tot plegat, ja que parlem d'un temps molt diferent a l'actual. (La situació social de Blanes a finals dels anys 60 queda resumida a l'article «Cinc anys de treball social en un poble de la costa» publicat al núm. 2 d'aquesta mateixa revista).

Llavors moltes coses senzilles semblaven sospitoses i, per exemple, el meu nom va figurar en una llista de possibles comunistes de la província de Girona, enviada al Govern Civil, només pel fet de preguntar quins problemes es veien al país o a la vila de Blanes.

S'intentava que responguessin les preguntes els caps de família i varen fer-se per mitjà d'entrevistes personals als domicilis, on es mantenia una conversa, de vegades molt llarga, sobre els diferents temes prefixats. En cada cas explicava a l'entrevistat que jo havia començat a treballar a Blanes com a assistent social i em calia conèixer algunes dades i opi-

"Sant Josep de la Muntanya" al racó d'en Portes. J. Robert (AMBL)

nions concretes de veïns triats a l'atzar. Evidentment, eren anònimes. En general la rebuda era molt cordial, molts dels entrevistats m'invitaven a seure, m'oferien un cafè o un refresc i no tenien cap problema per col·laborar. Per part meua només prenia nota d'alguna dada molt concreta i la part més subjectiva l'omplia després al despatx. En algun cas estaven presents la dona o els fills de l'entrevistat.

És possible que algun dels entrevistats no fos del tot sincer en respondre, encara que en general jo diria que la manca de costum de ser preguntats sobre les seves idees i el fet de no prendre cap nota durant les entrevistes eren elements que ajudaven a crear un cert clima de confiança.

Les enquestes són en total 124 i actualment estan dipositades a l'Arxiu Municipal de Blanes. A l'annex 1 hi trobareu un exemplar per poder veure com estaven formulades.

En rellegir-les ara, després de tants anys, he vist que algunes són quasi petites «històries de vida»: D'elles n'he seleccionat 22 que us ofereixo al final d'aquest resum. Voldria que fos un reconeixement a aquelles persones que em van donar la seva confiança en oferir-me, a més de les seves opinions, aspectes de la seva vida que em semblen molt rics i que avui us presento, ja que crec que poden representar moltes altres persones que hem conegut o coneixem i que no mereixen ser oblidades.

Les 124 enquestes varen ser contestades per 118 homes i 6 dones, tant del centre de la vila com de les diverses barriades, segons el següent detall:

Zona centre	56
Els Pins.....	35
Carretera de Lloret i propers	9
Ca la Guidó	4
Mas Ferrer/Quatre Vents	4
Valldolig	8
Mas Enlaire	5
Diversos	3
	124

Dones a la plaça, c. 1959. J. Robert (AMBL)

Recordem que en aquell moment en els terrenys de Ca la Guidó el Patronato de Santa Cruz de la Selva havia construït tres blocs de 40 habitatges cadascun on vivien en total 107 famílies. A cada bloc vivien 30 famílies de treballadors de SAFA. Els habitatges eren espaiosos i alegres, encara que les portes segona i tercera tenien grans humitats en algunes parets. Un sol camí en bon estat unia el Grup amb la carretera de Tordera, encara que no estava asfaltat i quan plovia s'omplia de fang i grans tolls d'aigua.

Pel que fa a la parròquia dels Pins, l'estudi es va dividir en dues parts. Una primera part relativa al Racó d'en Portes (carrers Racó d'en Portes, Aurora, Sant Maximià, Sant Pau, Sant Josep de la Muntanya, Miramar i Senda del Molí, carrer Rosselló i Mas Ferrer) on vivien en total 190 famílies. La urbanització de la zona era molt deficient, concretament alguns veïns del carrer Sant Josep de la Muntanya patien una allau de sorra quan plovia. Algunes cases estaven llogades a dues o tres famílies i s'havien construït habitatges molt precaris al voltant del Mas Ferrer i a la part de darrere d'algunes casetes de Sant Josep de la Muntanya.

L'altra part de l'estudi de la zona pertanyent a la Parròquia dels Pins comprenia 437 famílies i els habitatges, entre d'altres, del Grupo Nuestra Señora del Vilar, construïts per l'Obra Sindical, i els edificis Montecarlo, Iberia i Catalunya. Cal destacar les bones condicions del Grup construït per l'Obra Sin-

dical, ja que tots els habitatges tenien jardí o un petit hort. A aquesta part estaven incloses també les cases del carrer Circumval·lació i algunes cases de pagès.

(L'estudi complet d'aquestes barriades està també dipositat a l'arxiu municipal).

Tornant als enquestats, la seva distribució per edats és la següent:

De 18 a 24 anys	1
De 25 a 59 anys	103
De 60 a 60 anys	11
De 70 a 79 anys	8
No consta	1
	124

Respecte de la seva situació laboral:

Treballadors en actiu	116
Jubilats	7
Mestressa de casa	1

Els treballadors en actiu els podem agrupar segons el següent detall:

Obrers (SAFA, Fibracolor i petits tallers)	69
Encarregats	9
Funcionaris i empleats bancs	5
Autònoms	23
Pescadors	4
Pagesos	3
Neteja i cuina	2
Guàrdia Civil	1
	116

Pel que fa a les condicions dels habitatges, alguns tenien manca de serveis bàsics, segons detall a continuació:

Aigua corrent:

En disposaven	110
No en tenien	12
No consta	2
	124

Electricitat:

En tenien	114
No en tenien	8
No consta	2
	124

Bany o dutxa:

En tenien	92
No en tenien	30
No consta	2
	124

Els 8 que no disposaven de cap dels serveis vivien a Valldolig i tampoc no tenien aigua corrent 4 famílies que vivien, respectivament, als carrers Sant Bonosi, Santa Bàrbara (aquestes dues s'abastien d'un pou), darrere Circumval·lació, i a una casa de camp. La resta dels que, malgrat tenir aigua i llum, no gaudien de bany o dutxa residien al nucli antic de la població.

Dels 12 que no disposaven d'aigua corrent només un havia nascut a Blanes. La resta eren immigrants procedents d'Andalusia (7), Extremadura (3) i Aragó (1) i residien des de feia entre 29 anys i 4 mesos.

En referència als nivells d'instrucció, 56 persones manifesten tenir estudis primaris i 41 «elementals» o «molt elementals», 5 batxillerat, 5 «comerç», 5 estudis tècnics de grau mitjà i 2 universitaris. No consta la resposta en 3 casos i 7 persones es declaren analfabetes.

Pescadors, c. 1959. J. Robert (AMBL)

Encara que pot semblar proporcionalment elevat el nombre d'analfabets, cal recordar que en aquella època molts homes aprenien a llegir quan feien el servei militar i eren moltes les dones que no n'aprenien mai o només en sabien, com deien elles, «pa mi apaño».

Respecte als 7 analfabets que varen respondre l'enquesta, detallo seguidament algunes de les seves dades:

<u>Lloc de naixement</u>	<u>Treball del pare</u>	<u>Edat inici treball</u>
Blanes	Pagès	No consta
Prov. Badajoz	Jornaler	No consta
Prov. Badajoz	No consta	No consta
Prov. Màlaga	Pastor	10 anys (en morir el pare)
Prov. Màlaga	Espardenyer	12 anys
Prov. Múrcia	Va morir quan ella era molt petita	7 anys
Prov. Sevilla	Jornaler	11 anys

Ens ha semblat important fixar-nos detalladament en aquestes 7 persones perquè creiem que són un bon exemple de la realitat de moltes altres que en aquella època vivien i treballaven a Blanes. En el moment de respondre, les seves edats eren:

De 30 a 40 anys	3
De 41 a 50 anys	1
De 51 a 60 anys	3

Els Olivers i la Plantera, 1972. J. Robert (AMBL)

Del total, 5 eren homes i 2 dones, ambdues vídues, i les feines que realitzaven:

Construcció	4
Hotels	2
Neteja carrers	1

Pel que fa a les aspiracions per als seus fills, un no tenia fills, 4 volien que acabessin la primària (alguns ja ho havien fet) i els altres dos haurien volgut que estudiessin alguna carrera, encara que sabien que no s'ho podien permetre.

Tornant ara al total de les enquestes i en relació a les hores diàries de treball, tots declaraven fer-ne, com a mínim, 8 i com a màxim 15 o 16 a la temporada d'estiu. Dels 124 entrevistats, 30 feien hores en algun altre lloc a més del seu treball principal.

Respecte al temps lliure, que en la majoria dels casos no era gaire, l'emplenaven majoritàriament a anar a passeig amb la família o la promesa, descansar, dormir, fer bricolatge, llegir i anar a caçar o a pescar. Com a activitats de lleure minoritàries citen alguns dedicar-se al voluntariat, esports, política, esbart dansaire o junta de veïns.

A la pregunta de quins creien que eren els problemes més importants d'Espanya, les respostes majoritàries varen ser, per aquest ordre:

- Estem bé, tenim tranquil·litat i pau.
- Manca de treball, especialment a altres províncies, fet que obliga a emigrar a molts treballadors.
- La carestia de la vida.
- Manquen escoles per als fills d'obrers.

Dels problemes de Blanes, els que més destaquen els entrevistats són els següents:

- Hi ha poques escoles i les privades són cares. Aquí no es pot cursar el batxillerat.
- La vida és molt cara.
- Manca d'habitatges a preus assequibles.

Cal destacar que un nombre considerable d'enquestats (29 persones) manifesten que «A Blanes es viu bé» o que només els preocupa el futbol.

A la pregunta sobre quin és el problema més urgent per l'enquestat destaca, amb molta diferència, el de «poder viure amb els diners que guanyo», seguit dels que diuen que viuen bé i que no hi ha res que els angoixi especialment.

Respecte a si creuen que existeix solidaritat entre els companys de treball, la majoria creu que sí i citen els següents exemples:

- Diu un plomista: «Treballàvem a preu fet i entre cinc havíem de cobrar una quantitat determinada, però un dels companys va patir un accident de treball i en acabar la feina vaig suggerir que, encara que ho havíem fet entre quatre, repartís-sim la quantitat entre els cinc. Alguns ho van entendre i d'altres no, però al final va fer-se».
- Un obrer de Fibracolor diu: «Quan un noi se'n va a la mili recollim diners entre tots els de la secció i els els donem quan marxa».
- Un mecànic diu que quan algú està malalt entre tots els companys recullen diners per ajudar-lo.
- Un encarregat de la SAFA explica: «Un any un treballador, pare de molts fills, va perdre la paga extra de Nadal. Vàrem creure la seva explicació i vàrem recollir diners. Al final vàrem poder donar-li més del que havia perdut».

Barri de Quatre Vents. Col·lecció Martín (AMBL)

- Un obrer de SAFA recorda que el seu cunyat va estar malalt uns mesos i fins a la seva mort els companys li pagaven la diferència entre el seu jornal real i la quantitat que cobrava de la Seguretat Social.
- Un altre diu: «Ens ajudem entre tots. Per exemple, hi ha un company que té un bar i si a l'estiu no pot anar a treballar el diumenge els companys ens ho combinem perquè pugui fer festa».
- I un altre comenta: «Abans que jo entrés a tre-

llar volien acomiadar un company perquè deien que «s'havia ficat» amb una senyora d'allà, però no era veritat i tots els companys es varen unir per defensar-lo. Van anar a Girona i es va aconseguir que no l'acomiadessin».

Són diversos els obrers de SAFA que diuen que quan un company té molta feina els que en tenen menys l'ajuden i també que quan recollien diners per ajudar un company malalt, si l'empresa els ho prohibia, ho feien d'amagat.

Barri de Mas Carolet. J. Robert (AMBL)

En fi... han passat molts anys, més de 35, i sens dubte moltes coses han canviat al món, a Espanya, a Catalunya i a Blanes. Si fem una lectura optimista de la realitat d'avui direm que ha augmentat, i molt, el nombre d'escoles a la Vila de Blanes i que ha disminuït considerablement el d'alumnes per aula. Fa anys que funcionen els Instituts d'Educació Secundària i són realitat equipaments que llavors no podríem ni somniar, com l'Arxiu Municipal, la Biblioteca Comarcal, la Casa de la Cultura i tantes i tantes associacions i entitats culturals i socials.

Existeixen, també des de fa anys, els serveis socials municipals. Tots els barris tenen associacions de veïns i els aturats que compleixen certes condicions poden cobrar el subsidi d'atur.

En l'aspecte mèdic la millora ha estat més que notable: hi ha l'Àrea Bàsica de Salut i és una realitat l'Hospital Comarcal de la Selva. Hi ha serveis de transport municipals per anar als diversos barris i l'urbanisme ha millorat de forma ostensible.

Les indústries capdavanteres han desaparegut o disminuït molt la seva activitat i els residents que provenen d'altres llocs d'Espanya han estat plenament acceptats.

Però... sempre hi ha un però. Una segona lectura, més crítica, ens fa pensar que potser no són tan diferents els problemes que preocupen els blanencs d'avui, entenent com a blanencs tots aquells que viuen i treballen a Blanes. Veiem que moltes persones no troben feina, molts joves han d'acceptar contractes escombraria i és cada cop més difícil aconseguir un habitatge a preus assequibles; per a molts gaudir d'un habitatge significa endeutar-se per tota la vida.

Els que han arribat els darrers anys vénen de països molt llunyans i lluiten per ser acceptats, per poder trobar feina i habitatge i una vida millor per als seus fills.

I em pregunto: Si en general s'ha millorat però els problemes principals persisteixen, encara que siguin altres persones les que els pateixen avui, serien molt diferents algunes respostes si fos ara quan fésim les enquestes?

M. Concepció Requena
Assistent Social

La Vall de burg i els Pins al fons, c. 1962. J. Robert (AMBL)

Annexos:**Annex 1** (Model d'entrevista)

Nombre:	Estado civil:
Natural de:	Edad: Nº hijos:

Años de residencia ¿Le gusta más vivir aquí?

¿Por qué?

¿Asisten sus hijos al colegio? ¿A cual?

(Caso "no", ¿por qué?)

Enseñanza que desearía para sus hijos:

Enseñanza que espera obtener:

¿Trabaja su esposa? ¿En qué?

¿Cual es su trabajo principal?

¿Otros trabajos?

¿Cuántas horas en trabajo principal? ¿Y en otros?

¿Que jornada de trabajo estima normal?

¿Está satisfecho de su trabajo? ¿Por qué?

¿Cree que hay solidaridad entre sus compañeros de trabajo?

Ejemplos:

Esperanzas respecto cuando empezó a trabajar:

¿A que edad empezó a trabajar? Estudios:

¿Que era su padre?

Tiempo libre al día: Lo emplea en:

Datos sobre la vivienda					
Nº de habitaciones	____	Propiedad	____	Agua corriente	____
Nº personas habitah	____	Alquilada	____	W.C.	____
		Subarrendada	____	Baño o ducha	____
				Electricidad	____

¿Cuales cree son los principales problemas de España?

¿Y los de Blanes?

¿Cual pondría en primer lugar?

¿Cual es el más acuciante para Vd.?

¿Cree que en la vida hace falta ser honrado y no hacer daño a nadie o hace falta algo más?

Annex 2 (Entrevistes)

* A les enquestes se'ls ha donat un número d'ordre, per a poder identificar-les, si cal.

Núm. 3

És un home de 37 anys que viu al nucli de la població, casat, amb un fill de 5 anys. Va néixer a Saragossa i fa 15 anys que viu a Blanes.

Fill d'un pagès, va començar a treballar al camp als 6 o 7 anys. El seu germà gran va haver d'anar a la guerra i ell, a aquesta edat, era «l'home de la casa» i ajudava tot el que podia amb els ramats i treballant al camp. Les seves germanes havien de llaurar i fer les tasques més pesades.

De nen no va poder anar mai a l'escola, ja que al seu poble no va obrir-se, ni primer amb els «rojos» ni després amb els «nacionals». Quan ja tenia 17 anys va anar a classe durant 3 mesos i va aprendre allò més bàsic.

Li agrada llegir en les seves estones de lleure i també escriure alguna cosa. Treballa com a obrer a la SAFA i per al seu únic fill voldria que pogués cursar una carrera universitària. Tant ell com la seva dona, que treballa a les tardes en un taller de sastreria, diuen que faran tot allò que calgui perquè el seu fill pugui tenir una carrera.

Respecte de les seves aspiracions, quan va començar a treballar diu que al camp i essent tan petit i en una situació tan dolenta no aspirava a res i ha aconseguit més del que llavors hauria imaginat.

Creu que a Espanya es viu bé, que és una època bona i tranquil·la pels espanyols i com a principals problemes de Blanes indica la manca d'habitatge a preu assequible i la carestia de la vida.

Diu que cal ser honrat «poder anar pel món amb la cara ben alta, viure tranquil sense ficar-se en política i tenir prou diners per a poder viure sense penúria».

Núm. 18

Tenia 66 anys en el moment de la nostra entrevista i era un home que va néixer a Blanes, on havia viscut sempre. Casat en segones núpcies amb una vídua que va aportar dos fills del primer matrimoni, en va tenir 2 més, que llavors tenien 22 i 16 anys respectivament.

Fill d'un pastor de cabres, va començar a treballar als 14 anys i va fer treballs molt diversos: ha estat pastor, manobre, pagès, carreter, soldat, presoner, empleat de l'Ajuntament (que era el seu lloc de treball en aquell temps), jardiner del Botànic i amic d'en Carles Faust.

Al col·legi va fer la primària, igual que els seus fills, perquè no va poder donar-los més estudis. A ell li hauria agradat estudiar però, diu, «a casa érem més aviat pobres i no vaig poder ni anar als Padres que semblava el col·legi millor».

A les seves estones d'oci exerceix com a cronista de la Vila i periodista amateur. Li agrada llegir, escriure i participar en tertúlies i diu haver après molt als llibres i en tertúlies amb homes més instruïts que ell.

Com que quasi bé no ha sortit de Catalunya, desconeix altres realitats i veu com a principals problemes de Blanes la manca d'instrucció i de facilitats per obtenir-la. També creu que hi ha una gran apatia, que són molt poques les persones que llegeixen i s'interessen per alguna cosa. Diu que hi ha pressions de grups minoritaris, especialment SAFA i «un fàstic d'eleccions prefabricades, de burlar-se de la bona fe de la gent. Parlen dels russos i jo crec que nosaltres podríem ensenyar-los a falsejar votacions i percentatges».

Diu que és difícil fixar els límits de la frase «ser honrat i no fer mal a ningú» ja que, segons ell, «hi ha gent que, essent aparentment honrat i sense fer mal a ningú, és en realitat un autèntic lladre que fa mal sense exposar-se a res».

Núm. 19

Home de 52 anys, pare de 6 fills dels quals dues noies estan servint i una altra, casada, viu amb ells. Ara té al seu càrrec els tres fills petits, de 12, 8 i 6 anys; el de 12 és subnormal profund.

Va néixer a la província de Córdoba i fa 6 anys que va venir aquí tot sol. Ara fa dos anys que va poder portar la seva família. Li agrada més viure aquí perquè hi ha més possibilitats per guanyar-se la vida.

El seu pare era jornaler i ell va anar molt poc a l'escola. Va començar a treballar de molt jove i ho ha fet en diverses feines. Ara és policia municipal a Lloret de Mar, encara que està de baixa per malaltia perquè va patir una recaiguda de la tuberculosi pulmonar que ja havia tingut a la seva terra, on va haver d'estar internat en un sanatori antituberculós. Aquí els horaris de treball són molt dolents, sovint de nit, i no pot dinar bé ni a les hores adequades. A més, ell no és de plantilla sinó que li anaven renovant els contractes de treball i així sempre era eventual, sense cap dret laboral. Ara sembla que el deixaran al carrer quan faci 15 mesos de baixa per malaltia.

Com a problemes principals a Espanya veu manca de protecció per als treballadors i que no es facin complir les lleis. Diu que «Franco hace las leyes bien y las empresas hacen lo que quieren». A Blanes troba que tot és massa car i el jornal no arriba per poder viure.

Núm. 22

És un home de 71 anys, nascut a Blanes on ha viscut sempre, pare de dos filles ja casades que van estudiar Peritatge Mercantil i Comerç. Creu que varen estudiar perquè ell, en haver patit la guerra i veure que li havien pres tot allò que tenia, va voler donar a les filles quelcom que ningú no els pogués prendre: estudis.

Ell va començar a treballar als 13 anys i ho ha fet sempre confeccionant espadenyes, ofici que va aprendre del seu pare i que ell, com a fill únic, va continuar després de fer estudis primaris. Ara, a més d'això, ven calçat i en tot l'ajuda la seva dona.

Recorda que, quan ell era jove, es treballava 12 hores diàries o més, però, la gent ho feia a gust; la feina era quelcom agradable, una distracció, i ara veu que es treballa per força, desitjant que arribi l'hora de plegar. Diu que 50 anys abans a Blanes la població es dividia en tres grups: pescadors, pagesos i espadenyers.

El problema principal que veu és que quan algú té un excés d'autoritat asserveig els altres i sorgeixen monopolis. A Blanes ho concreta en SAFA i la Panificadora. Del pa constata que aquí és més dolent que a les poblacions del voltant i la gent que surt torna carregada de pans. No obstant això, un forner no pot establir-se aquí i a la Panificadora han de fer tant de pa que no poden coure'l bé. Respecte de la SAFA creu que, en ser una indústria tan important, no hi ha lloc per d'altres més petites i molts tallers petits depenen d'ella.

Considera que viu bé, no li manca res i, a més de ser honrat i no fer mal a ningú, pensa que cal preocupar-se de qui està pitjor i si algú va per mal camí mirar de fer-li veure i tractar de tornar-lo al camí recte.

Núm. 28

Home de 50 anys que va néixer a la província de Barcelona i vivia a Blanes des de feia 20 anys. Casat, amb dos fills ja grans que conviuen amb el matrimoni.

Ell és industrial, fill d'un pagès i va començar a treballar als 11 anys. Va fer estudis primaris i els seus dos fills (noi i noia) han acabat el Comerç.

Treballa, com a mínim, unes 12 hores diàries i diu que a l'estiu en fa més, ja que el seu negoci és de cambres frigorífiques i s'hi dedica inclòs el diumenge. Diu que treballar és la seva distracció preferida i que si tota la família no s'hi dediquessin molt haurien de contractar algú que els ajudés i això sempre pot portar problemes. Quan era jove aspirava a molt i està content amb allò que ha aconseguit, encara que creu que no ha arribat encara a cap meta sinó que pot arribar molt més amunt.

De problemes diu no veure'n al país. Comenta que no li interessa la política i que no és dels que gaudeixin llegint i assabentant-se de tot. S'estima més treballar. A Blanes també creu que es viu bé i potser caldria que hi hagués feina per a tothom.

Opina que a la vida, a més de ser honrat i no fer mal a ningú, cal ser treballador i creient. La seva dona afegeix que també cal estimar-se i ajudar els altres, no pensar únicament en nosaltres mateixos sinó fer tot el bé que es pugui, tenir bons amics i viure en pau amb tothom. Expliquen que sovint van a visitar una senyora gran i malalta que viu sola en una masia i agraeix molt la seva visita.

Núm. 58

És un home de 53 anys, pare de 4 fills que tenen entre 22 i 8 anys. Va néixer a la província de Córdoba i va venir a Catalunya fa 10 anys. Treballa de manobre i la seva dona ho fa a l'estiu als hotels. Hauria volgut que els seus fills estudiessin molt però només la noia, que ara té 20 anys i treballa a Andorra, va fer uns cursos de batxillerat perquè llavors vivien a Pont de Suert i allà no havien de pagar l'escola. El seu fill petit va a l'escola municipal i el de 12 anys fa d'aprenent de pastisser i va a escola a les tardes i vespres.

La dona és analfabeta i això li sap greu. Ella sola ha après «la cartilla» per poder ensenyar alguna cosa als més petits.

Per poder tenir més ingressos a l'estiu deixen lliure la casa i la lloguen a estrangers, com fan molts altres veïns. Llavors les dones van a treballar internes als hotels i els homes se'n van «de patrona».

Com a problemes de Blanes diu que les escoles són molt cares i caldria tenir un servei mèdic d'urgència adequat, ja que quan hi ha un accident, com va passar-li al seu fill petit quan va explotar-li un petard amb pèrdua d'un ull, s'ha d'anar buscant quin metge hi ha a la seva consulta i de vegades esperar-lo al carrer fins que torna per atendre l'accident.

Núm. 60

És un home de 50 anys que va néixer a la província de Granada i va venir aquí fa tres anys. Casat, amb tres fills de 22, 18 i 12 anys, treballa de manobre 12 1/2 hores diàries. Va venir aquí perquè volia que els seus fills grans aprenguessin bé un ofici. Quan eren petits no hi havia cap escola al seu poble i van aprendre gràcies a unes classes particulars que ell els va procurar.

Voldria que quan els fills fossin bons especialistes d'algun ofici se'n tornessin tots al poble, però ara no ho veu possible perquè els fills s'han acostumat a viure aquí, els agrada més i ja no volen tornar. Ell no està gaire content perquè al seu poble treballava en llibertat, no el manava ningú i, en canvi, aquí el mana tothom.

Com a problemes més importants d'Espanya diu que a la seva terra el caciquisme, ja que un sol home ric és l'amo de tot el poble i aquests senyors són els qui ho dirigeixen tot i «els pobres ens hem de deixar trepitjar o marxar». Diu que només a Blanes viuen 400 persones del seu poble i que una altra dificultat allà és que no es pot sortir ni fer amistat amb persones d'una classe superior.

A Blanes els problemes principals que hi veu són l'habitatge i el nivell de vida, molt car en relació al jornal. En canvi veu que aquí hi ha més facilitats per a tot i estan els fills... però allà hi ha la mare i els germans, i és la seva terra...

Malgrat la duresa de la seva vida, sempre ha volgut ser solidari. Al seu poble va ser regidor de l'Ajuntament i aquí col·labora amb la Creu Roja.

Núm. 61

En aquest cas parlo amb la dona i el fill gran, de 22 anys. El cap de família té 56 anys, és de la província de Badajoz i fa 3 anys que viu a Blanes. Abans havien vingut el noi i una filla, que aviat es casarà. Després va venir el pare amb una altra filla; els homes estaven «de patrona» i les noies internes en un hotel. Des de fa 3 anys és quan viuen tots a Blanes.

El noi està content de viure aquí, ja que fa 8 anys que hi és i ha après aquí l'ofici de mecànic, en el mateix taller on continua treballant. Els pares van venir una mica «a remolc» dels fills.

El pare treballa de manobre, de 10 a 12 hores diàries i la dona a l'estiu als hotels i a l'hivern fa feines, si en troba.

Quan els faig l'entrevista és el mes de gener i viuen en una habitació d'un hotel d'Els Pins que els la lloguen durant els mesos d'hivern i on dormen tots quatre (matrimoni, el fill de 22 anys i la filla de 20). (A l'habitació hi ha dos llits, a l'un dormen la mare i la filla i el pare a l'altre; el noi ho fa en un sofà del menjador i quan arriba el bon temps els homes se'n van «de patrona» i les dones internes a hotels. La dona comenta que en dormir d'aquesta manera a l'hivern i estar separats a l'estiu no poden tenir «una vida regular de matrimoni» i afegeix rient que el seu marit vol escriure a la senyora Francis (*) per exposar-li el problema. Ara estan en tractes per llogar un apartament si es posen d'acord en el preu del lloguer.

Com a problemes principals veuen, al seu poble, la manca de llocs de treball, i aquí, la dificultat per a trobar habitatge a preu assequible.

(*) Consultori radiofònic sentimental molt popular aquells anys.

Núm. 64

Home solter de 47 anys, natural de la província de Badajoz, que fa 13 anys que viu a Blanes amb els seus pares, ja força grans. La seva mare és cega.

Fill d'un jornalier del camp, va començar a treballar als 6 anys guardant porcs i no ha trepitjat mai una escola. Sap llegir, escriure i comptar una mica perquè en va aprendre quan va haver d'anar a la guerra, ja que hi tenia interès.

El seu ofici és paleta, però està aturat ja fa 6 mesos malgrat no cobrar encara el subsidi d'atur. El problema més gran que veu a Espanya i a Blanes és la manca de llocs de treball i aquí també d'escoles i d'habitatges a preus assequibles per als obrers. A tot arreu creu que hi ha manca de preocupació per l'obrer, que és tractat amb hipocresia. Comenta la injustícia que representa alguns facin moltes hores extres mentre hi ha molts aturats, per exemple, molts treballadors de la SAFA, que cobren un jornal petit, fan hores extres a una altra empresa i l'empresari, en lloc de contractar un aturat i fer-li un contracte de treball, agafa dos de SAFA a 4 hores cadascú, els paga menys i no té cap responsabilitat.

Diu que els sindicats estan de part de les empreses i explica que un grup de treballadors volia fer una assemblea al local del Sindicat, com sembla lògic, però quan van veure que eren més de 300 només en varen admetre a 15 i la resta hagué de quedar-se a fora, creant-se així una mena de manifestació que ningú havia volgut ni buscat.

Explica el cas d'un treballador de SAFA, que portava 20 anys allà i, fent hores a una altra empresa, va tenir un accident i va perdre un ull. La SAFA, com que no li havia passat allà, va acomiadar-lo i a l'altre lloc se'l quedaren mig per caritat. Així que va perdre molt i ha de donar les gràcies per la caritat.

Al final diu «Crec que ha arribat el moment que la gent se sent massa oprimida i sorgirà algú que no tindrà por de jugar-se la pell per dir la veritat i després un altre i un altre... i crec que estem en aquest moment crític».

Núm. 67

Home de 46 anys, natural de la província de Córdoba. Va arribar fa dos anys i li agrada més viure aquí perquè hi ha més facilitats per tot. És casat i té 3 fills d'entre 1 i 5 anys. És fuster, però actualment està a l'atur. Va patir un accident de treball que va deixar-li inútil el dit índex de la mà esquerra i amb el pretext d'una crisi de treball el varen acomiadar, fent-

li signar una declaració per la qual renunciava voluntàriament al lloc de treball, sense dret a res més que la indemnització rebuda.

Com a problemes d'Espanya diu que hi ha poca protecció per als treballadors, que Franco és «el pare dels treballadors» i mana coses bones i justes, però els que estan per sota d'ell no compleixen les seves ordres.

Un problema molt gran que veu a Blanes és que «aquí tots es posen d'acord per donar-te una patada», la gent en general no és religiosa i els companys de treball no el volien perquè ells blasfemaven i això ell no ho podia sentir i sempre discutien. Diu, amb orgull, que ell és requeté i el seu lema és «Déu, Pàtria i Rei» però ara que té problemes recorre als seus i els seus no el defensen i ho compara amb allò que diu l'Evangeli: «Va anar als seus i els seus no el reberen».

Núm. 69

Home de 44 anys casat i amb 2 fills de 4 i 2 anys. Va néixer a la província de Guadalajara i fa 18 anys que viu a Blanes, ja que a la seva terra no hi ha feina i la terra no la vol ningú.

Treballa a la SAFA i diu que no s'atreveix a anar a treballar a les obres perquè té la mà esquerra bastant mutilada per un accident que va patir a la guerra. Per això no ha trobat cap treball complementari, encara que econòmicament el necessita.

De l'empresa diu que fan el que volen i mana tot el poble, que ningú pot queixar-se de res i el jurat d'empresa està comprat, ja que mai en formaria part algú que no tingui el visticla dels caps. Afegeix que el treball és tòxic perquè es respira tot el dia sulfur. El temps lliure el dedica a passejar amb les criatures. Diu que, ja que durant 8 hores diàries respira sulfur, com a mínim vol oxigenar-se la resta del temps.

De la feina es queixa també de la manca de solidaritat i explica que cobren una «prima» per nombre de cons fets, no pel pes de la seda, i ara els fan fer els cons molt més gruixuts però el nombre és el mateix. Així s'estalvien molts diners de les primes. «Si vols anar a queixar-te al cap de personal, els companys et deixen sol, només parlen al darrere, però no volen donar la cara».

El seu pare era pagès i ell va començar a treballar als 7 anys com a rabadà, guardant els ramats. Va poder anar a l'escola molt poques vegades.

A Espanya veu com a principal problema la manca de feina i de mitjans de vida a les zones rurals; els seus pares ara viuen sols al poble i no cobren cap subsidi. Ell tampoc guanya prou per poder-los ajudar.

A Blanes hi veu manca d'escoles i principalment el problema sanitari (la manca d'habitatges no l'afecta perquè viu a les cases unifamiliars del Grup Ntra. Sra. del Vilar, dels Pins). Dels metges troba malament haver de pagar «la iguala» i el taxi, si ha de fer visites a domicili, i també els desplaçaments que ha de fer a Girona quan cal consultar un especialista. També veu un contrasentit ser considerats treballadors tèxtils quan treballen amb sulfur.

Creu que a la vida cal, a més de ser honrat i no fer mal a ningú, espavilar-se i lluitar per defensar els teus drets.

Núm. 71

Home de 64 anys, casat i pare de 3 fills, el més gran dels quals havia mort a la postguerra als 22 anys. Ell treballava a la SAFA, encara que estava de baixa per malaltia, i a més feia de pagès criant pollastres i porcs.

Diu que el seu pare era pescador i pagès i que ell havia començat a treballar als 5 anys, ja que a la sortida de l'escola anava al taller d'un espadenyer on posava les vetes a les espadenyas. Més tard, als 10 anys, va ser teixidor; recorda que li permetien sortir una hora abans per poder anar a catecisme i preparar-se per rebre la comunió. Als 11 anys estirava la corda de la barca i després va fer de pagès al camp del seu pare i també com a jornalier a d'altres camps més grans.

Tenien un terreny on va construir-se la fàbrica SAFA i amb els diners que va rebre de la venda d'aquest terreny va comprar el solar on van fer la casa on ara viu i ell va poder entrar a treballar a la fàbrica. Tenia llavors 18 anys.

Dels problemes generals no vol saber-ne res. Diu que a ell ara l'únic problema que el preocupa és la manca de salut.

Núm. 80

És un home de 33 anys, casat i amb 3 fills menors de 7 anys. Viu a Els Pins, als habitatges del Grup Ntra. Sra. del Vilar. Natural de la província de Soria fa 12 anys que viu aquí, on veu que hi ha més facilitats per la feina, però li sap greu haver hagut de deixar la terra on ha nascut, s'ha criat i hi té molts amics.

El seu pare era pagès i ell va començar a treballar als 11 anys. Va cursar la primària i ingrés i primer de batxillerat. Explica que aquests dos cursos se'ls va pagar ell anant a fer encàrrecs i repartint diaris. Li sap greu no haver pogut seguir estudiant i li agradaria que els seus fills, alumnes de l'escola pública, poguessin estudiar, però creu que només podrà pagar-los la primera ensenyança.

Treballa a la SAFA com a pintor i també pinta alguns locals i domicilis durant les seves hores lliures, per augmentar els seus ingressos.

Com a problemes generals d'Espanya indica la manca d'indústries a moltes regions, manca d'interès per part dels rics a invertir i crear empreses que donin riquesa i llocs de treball. «En canvi a Catalunya, on sí que hi ha treball, ens miren als que no som d'aquí com a éssers inferiors o desgraciats». També assenyalava la manca de llocs de treball per a dones i la carestia de la vida.

Respecte a Blanes i referint-se concretament als habitatges del Grup Ntra. Sra. del Vilar es queixa que paguen per la conservació del carrer i està en molt mal estat i també són deficientes les clavegueres. En general hi veu el problema escolar i la segregació que hi ha per part dels catalans envers els que vénen de fora a treballar aquí.

Núm. 84

És un home de 54 anys amb dos fills ja casats que va néixer a la província de Burgos i fa uns 7 anys que viu aquí. Li sembla un poble molt maco al qual van venir quan ell, ara guàrdia civil retirat, va ser destinat a aquesta població.

Fill i nét de militars, va anar a l'acadèmia militar perquè no li varen deixar cap més opció, encara que li hauria agradat més anar a la Universitat o a una acadèmia de Belles Arts. Per aquest motiu va tenir molt interès que els seus fills triessin el seu propi camí i, encara que fent grans sacrificis, va poder donar-los estudis superiors: l'un és llicenciat en química i l'altre està també molt ben situat.

Respecte del seu treball, diu que ell estava destinat a les oficines i que ser guàrdia civil és un treball com un altre i qui ho és no té per què estar d'acord amb tot allò que passa al país. En el seu temps lliure, que ara és molt, li agrada pintar i llegir.

Com a problemes principals d'Espanya hi veu la manca d'instrucció i que no hi ha facilitats perquè la gent estudiï. Diu que la majoria de persones tenen por d'expressar les seves opinions o, encara pitjor, ni tan sols les tenen i creu que «hi ha massa gent adormida».

A Blanes veu com a problema greu la manca de preocupació per l'ensenyament i per fer coses que ajudin a despertar l'esperit.

Creu que a la vida, a més de ser honrat i no fer mal a ningú cal tenir un ideal i lluitar per aconseguir les fites que cadascú es proposi i estar ben despert i reflexionar sobre tot allò que es veu i es viu.

Núm. 90

Home de 35 anys, casat i amb dos fills d'onze i sis anys. Va néixer a Blanes, on ha viscut sempre.

Treballa com a pescador i va començar a fer-ho als 7 anys. Fill d'un obrer de la SAFA vol que els seus fills aprenguin el màxim, especialment el gran, que té paràlisi en una cama i va haver d'estar molt de temps ingressat a Sant Joan de Déu, on va patir 10 intervencions quirúrgiques. Ara porta un aparell ortopèdic i estudia intern als Salesians de Barcelona.

Ell no ha anat mai a l'escola i amb prou feines sap llegir i escriure. El que sap ho ha après de gran, anant a classes nocturnes.

Li agrada molt la seva feina; diu que el patró l'ha tractat sempre molt bé i que ell va voler entrar a treballar a la SAFA un any que la barca va anar a Maó i ell tenia la seva mare malalta. Un cop a la fàbrica va veure que no podia acostumar-se a treballar en un lloc tancat i, quan la barca va tornar, dos mesos després va tornar a fer de pescador.

No parla de cap problema en particular, ja que a ell li preocupa únicament poder aconseguir una bona preparació laboral per als seus fills, especialment per al gran, que tindrà més dificultats per poder trobar feina.

Núm. 92

Home de 37 anys casat fa sis mesos; encara no tenen fills. Va néixer a la província de Granada i fa 11 anys que viu aquí, on creu que es viu millor i està tot més avançat.

Fill d'un pagès, va començar a treballar als 7 anys. Ara és obrer a la Fibracolor, però li agradaria més treballar la terra. Explica que quan va pujar al cotxe per venir a Catalunya, se li van crispar els punys de ràbia. Es deia «Serà possible que hagi de deixar tot això per sempre? Que no pugui guanyar-me la vida aquí?».

Va poder aprendre molt poc. Va anar a l'escola durant 9 mesos en dies alterns i, quan ja tenia 12 anys, un mestre particular anava a donar-li classes a casa seva. D'ell va aprendre a llegir, a escriure i les quatre regles, que és tot el que sap. El seu temps lliure el dedica a passejar o jugar als escacs. Respecte dels problemes d'Espanya, diu que a Andalusia era greu la manca de treball i la manca d'explotació de la terra. Explica que quan ja estava a punt de venir a Catalunya varen oferir-li treballar una finca, posar-la en marxa i als 3 anys, quan comencés a ser rendible, donar la meitat a l'amo, quan ell creu que el que hauria estat just seria partir una finca entre els dos. Ara aquella terra està abandonada i s'ha perdut tot. També creu que, encara que alguna cosa ha millorat, cap pagès d'allà vol treballar per l'Estat, perquè, per exemple, fas una collita de patates i si aquell any en sobren tens de deixar-les podrir. Li sap greu veure com s'abandona la terra i deixa de conrear-se, com ha vist també aquí.

A Blanes veu problema a les escoles i el fet d'haver de pagar una «igualada» al metge del SOE, a més de la despesa de gasolina si ha de fer una visita a domicili. Es queixa de la carestia de la vida.

Núm. 103

És un home de 31 anys, solter, que ha nascut i viscut sempre a Blanes, actualment als blocs de Sta. Cruz de la Selva (Ca la Guidó).

Està empleat a la SAFA com a administratiu, on també treballa el seu pare; va començar a treballar als 15 anys, després d'estudiar comerç.

Com a problemes principals d'Espanya comenta la manca de temps per tot, ja que això dificulta que les persones pugin dedicar-se a activitats que els agraden i enriqueixen.

De Blanes veu com a gran problema el «tant-se-me'n-fotisme», la manca general d'interès per fer alguna cosa, especialment entre els joves, encara que creu que si hi ha algú que els anima i va de capdavanter la joventut respon. També pensa que, en algunes coses, el turisme ha sigut perjudicial, ja que ha matat moltes empreses petites i mitjanes: alguns propietaris varen transformar antigues fàbriques en hotels moderns i així es van perdre llocs de treball i possibilitats de riquesa industrial.

Dedica el seu temps lliure a l'Esbart J. Ruyra, del qual n'està molt enamorat i també forma part de la junta de veïns del bloc.

Creu que, a més de ser honrat i no fer mal a ningú, cal dedicar-se a alguna cosa que ens agradi i valgui la pena i també preocupar-se pels altres.

Núm. 105

Home de 47 anys, casat i amb 4 fills d'entre 6 i 15 anys. Va néixer a la província de Soria i fa 23 anys que viu a Blanes, població que li agrada força i considera en tot millor que la seva terra.

El seu pare era obrer en una fàbrica de farines i ell va començar a treballar quan tenia uns 10 anys ajudant els segadors i transportava el blat amb cavalleries. Recorda que eren 12 germans i el jornal del seu pare petit, motiu pel qual va haver de començar a treballar tan jove. Diu que sempre estava molt cansat i sovint s'adormia recolzat sobre la taula. A més de fer aquests treballs continuava anant a l'escola i va aprendre força, «inclosa la regla de tres i de companyia». «Aquells sí que eren bons mestres!» exclama.

Ara treballa com a obrer a SAFA i actualment no fa hores a cap altre lloc. Anys endarrere va haver de fer-ne moltes com a pagès i a la construcció per poder fer-se la casa on ara viuen. Ara no li cal treballar tant perquè a la fàbrica guanya més i el seu fill gran ja ha començat a treballar.

Creu que a Espanya s'ha millorat molt en moltes coses i que, per exemple, a la seva terra la vida ara és diferent d'abans i molt més còmoda.

A Blanes diu que els camins són molt dolents per anar amb la moto i especialment quan plou. També creu que és un gran problema necessitar que vingui el metge a visitar un malalt quan és de nit.

No obstant això, diu que ja està content i voldria continuar vivint sempre com ho fa ara.

Núm. 110

Home de 25 anys, casat i amb dos fills de 3 anys i 4 mesos, respectivament. Va néixer a la província de Màlaga i només fa 4 mesos que viu a Blanes. Abans havien viscut a Sant Feliu de Guíxols, però diu que pagaven massa per una habitació amb dret de cuina.

Fill d'un pagès que va tenir 8 fills i no guanyava prou per poder mantenir-los, va començar a treballar als 11 anys i amb prou feines va anar a l'escola. Diu que sap molt poc de llegir i escriure. Treballa de manobre i voldria que els seus fills estudiessin i poguessin guanyar-se la vida amb més facilitat, però no sap si podrà pagar-los alguns estudis.

Treballa unes 11 hores diàries i explica que el jornal és molt petit però abans, quan varen vindre, va estar un mes llarg aturat, sense poder donar de menjar a la família. Va haver d'anar a demanar ajuda al capellà explicant-li la seva situació i aquest va aconseguir-li aquesta feina.

Viuen a la part alta de Valldolig (Camí de Sant Pere) i no paguen cap lloguer perquè l'amo de la caseta vol que marxin aviat.

Com a problemes, diu que ell no hi entén però només sap que per a ells la vida és molt difícil, manquen llocs de treball i els que hi ha són molt mal retribuïts i costa molt poder pagar un habitatge, aigua i llum i a més els col·legis.

Diu que a més de ser honrat i no fer mal a ningú, cal poder tenir recursos perquè, si no és així, una persona aviat deixa de ser honrada.

Núm. 116

Home de 31 anys, casat i amb 5 fills menors de 10 anys. Va néixer a la província de Sevilla i viu a Blanes des de fa un any. Li agradava més la vida d'allà, però no hi havia feina segura. Explica que de vegades el llogaven 4 dies i després es podia estar quatre setmanes sense fer res.

El seu pare va morir quan ell era molt petit, la seva mare es va tornar a casar i el seu padrastre no el volia perquè ell es negava a anar pels trens amb una cistella venent dolços i, si ho feia, no sabia comptar els diners i l'estafaven. Llavors, quan tenia 8 anys, se'n va anar sol pel món a guanyar-se la vida i va llogar-se per guardar un ramat de cabres.

No va anar mai a l'escola i el poc que sap va ensenyar-li l'amo de les cabres, amb el que vivia.

Ara treballa com a obre a la SAFA i no fa hores en cap altre lloc perquè els temps lliure el dedica a acabar de fer-se la casa on viu, a Valldolig.

Com a problemes d'Espanya diu que, concretament a Andalusia, que és la província que ell coneix, manquen llocs de treball i que al seu poble, a 33 km. de Sevilla, hi havia plans per a construir uns canals, perquè la terra és bona, però mai no han arribat a fer-se.

Aquí encara no coneix gaire la situació. A ell li preocupa tenir feina i un jornal que li permeti viure i educar els seus fills.

A la vida creu que, a més de ser honrat i no fer mal a ningú, cal tornar bé per mal i, si algú et perjudica, fer-li tu un bé, perquè si no ho fas així et poses a la seva mateixa alçada.

Núm. 120

Home de 46 anys, casat i sense fills, encara que espera el primer d'aquí a unes 4 o 5 setmanes.

Va néixer a la província de Logronyo i fa 28 anys que viu a Blanes, encara que li agradava més la vida d'allà. Ara ja s'ha acostumat a viure aquí i també li agrada.

El seu pare era pagès i ell va començar a treballar abans dels 14 anys. A l'escola va anar-hi només un any i el seu pare el va fer plegar quan va tenir edat d'anar a treballar.

Treballa com a obrer a la SAFA i se sent molt satisfet del seu treball, per una banda perquè va començar com a aprenent i amb un jornal molt petit i ara ja guanya per mantenir la família. Per altra banda, valora molt la producció de la fàbrica i diu amb satisfacció que fan fils de tergal i és l'única empresa d'Espanya que els fabrica.

Com a problema principal d'Espanya indica la manca de llocs de treball i també veu aquest problema a Blanes, a més del que suposa el turisme.

Creu que a la vida és molt important no fer mal a ningú i recorda que el seu pare li deia: «Qui no et fa cap mal ja t'està fent un bé».

Núm. 122

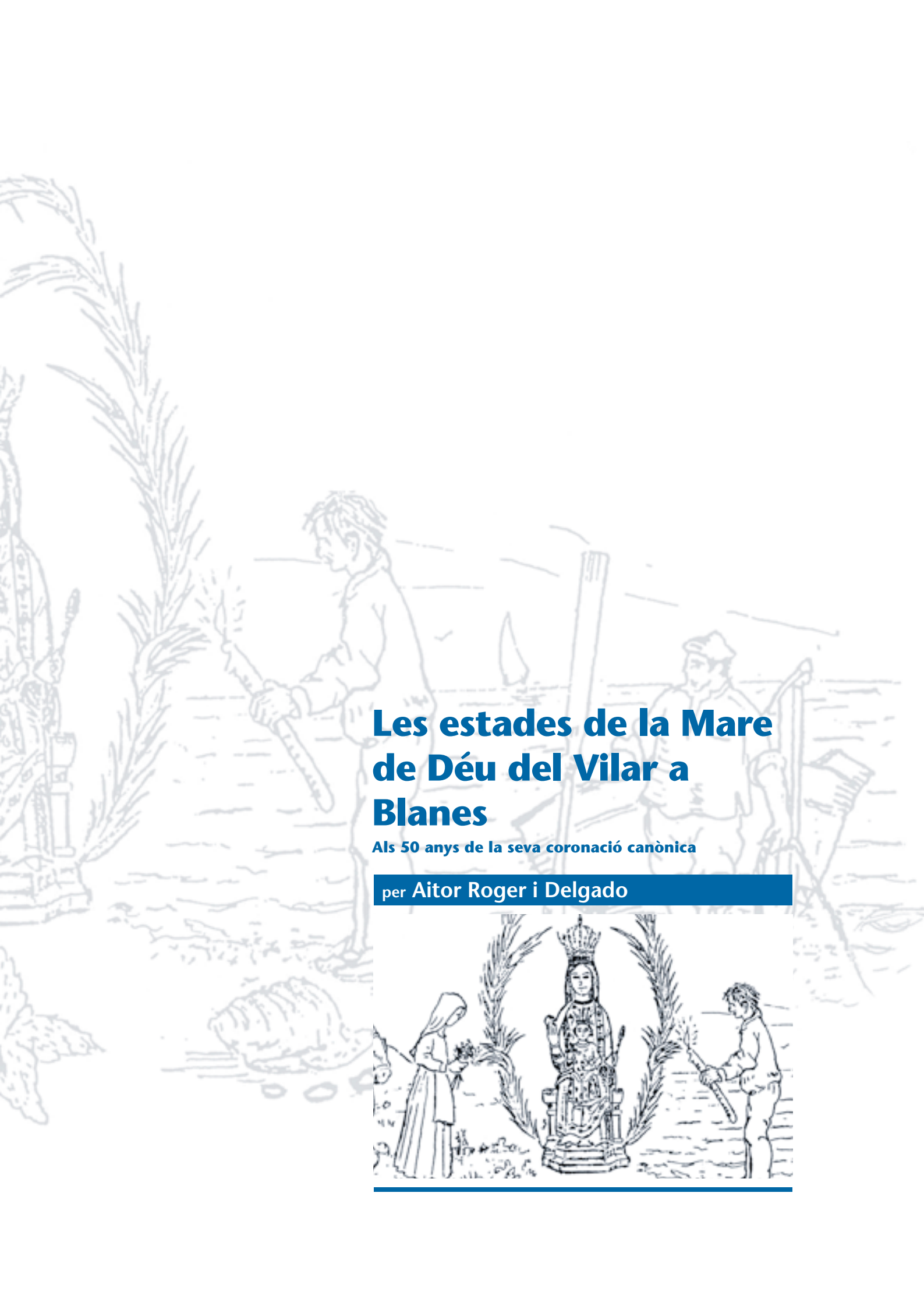
Home de 47 anys, casat i amb un fill de 19 anys, que va néixer a la província de Saragossa i fa 23 anys que viu a Blanes, que li agrada més perquè «hi ha més vida». El seu poble és molt petit i no hi ha cap indústria.

És pagès i viu a un mas als afores de la vila. Li agrada molt el seu treball, que valora perquè permet estar tot el dia a l'aire lliure. Abans havia fet diversos treballs, entre ells va estar a la SAFA, però no li provava i va patir algunes lesions de pell. També creu que la vida més natural i sana del camp ha ajudat molt a la millora de la salut del seu fill, que de petit havia estat malalt. Nogensmenys, diu que al noi no li va la vida de pagès i està estudiant Comerç a les tardes.

Com a problemes d'Espanya, destaca la manca de llocs de treball, que fa que els pobles petits es buidin, ja que la maquinària agrària és tan cara que una única persona no pot comprar-la.

A Blanes creu que a les escoles hi ha massa criatures per aula i que la terra d'aquí vol ser molt treballada per donar rendiment, ja que tant les llavors com els fertilitzants són molt cars i segons el temps que fa i les èpoques de l'any de vegades els pagesos perden diners.

Les estades de la Mare de Déu del Vilar a Blanes

Als 50 anys de la seva coronació canònica

per Aitor Roger i Delgado

*Ajudeu de nit i dia
els devots del vostre Altar.
Doneu-nos goig i alegria
Mare de Déu del Vilar*

Aquest article, un resum centrat en les visites que ha fet a Blanes la imatge de la Mare de Déu del Vilar en els darrers cent anys, és només una petita contribució perquè no resti en l'oblit la seva història i l'efemèride del dia de la seva coronació canònica, aviat farà cinquanta anys.

Entre la diversa documentació que he consultat per elaborar aquest petit treball hi ha nombrosos documents i llibres conservats a l'Arxiu Municipal. Molts d'ells, són fruit de les donacions que han fet moltes famílies blanenques, enriquint d'aquesta manera els fons documentals de l'arxiu i contribuint a millorar els treballs de recerca dels historiadors interessats en la història i les tradicions blanenques.

Els actes del Novè Centenari

La primera notícia, del segle XX, referida a un trasllat de la Verge del Vilar al nostre poble es remunta a l'any 1912. Si en les ocasions anteriors la seva presència era requerida per posar remei a les més variades inclemències meteorològiques o per protegir la població del setge d'exèrcits enemics, l'any 1912 ho va fer per una raó molt diferent: volien festejar els 900 anys de la troballa de la imatge mariana.¹

La llegenda popular explica que la troballa va esdevenir-se a les vuit del matí del dia 5 d'agost de 1012, quan una jove pastora i serventa de la família Vilà, pasturava el ramat prop de la casa pairal. Segons s'explica, el seu emplaçament original era al cim de

Junta Organitzadora de les Festes del Novè Centenari. Porxo del Vilar, 1 d'agost de 1912

la roca de sa Palomera, però va haver de ser amagada terra endins en temps del domini musulmà.

Diversos estudis sobre la talla romànica, sobretot els de l'any 1940, quan va patir una profunda restauració per reparar els desperfectes produïts per estar enterrada gairebé tres anys, asseguren però que és una talla de la primera meitat del segle XIII. Respecte a la família Vilà, la seva presència a la zona es troba documentada des del segle XIV, en un pergamí datat a les calendes de juny de l'any 1340 on es menciona Salvador del Vilar i la seva muller.² Probablement, el seu establiment encara deu ser més antic. També es diu que al mateix lloc on fou trobada la imatge, s'hi va construir la seva primera capella, d'unes dimensions molt reduïdes. No serà però fins l'any 1612 quan, gràcies a una subscripció popular entre els blanencs, s'inaugura un nou recinte més espaiós com a santuari. De l'antic porxo d'entrada, aixopluc dels devots en dies de pluja, ja se'n té notícia el 1680.

Amb la voluntat d'organitzar el millor possible aquella efemèride gairebé mil·lenària es va constituir una Junta Organitzadora. El president d'honor va ser el canonge penitencier de la Seu de Girona, Dr. Antón M. Oms; el vicepresident d'honor, el mossèn blanenc destinat a Buenos Aires Josep Larger; els presidents efectius foren el rector de la parròquia Santa Maria Mn. Antón Adroher i l'alcalde de Blanes Joan Carbó i Xifra; actuaren de vocals, el jutge municipal Agustí Vilaret i Massó (substituït a la seva mort per Joaquim Vila i Roura), el fiscal municipal Pasqual Boada i els sacerdots Francesc Magí, Emili Cornellà i Josep Blanc i el secretari fou en Joan Ribas i Carreras. Completaven la Junta els administradors del Santuari del Vilar, Mateu Vilà (propietari del Mas Vilà), Joan Burcet, Josep Illas, Andreu Espinosa de los Monteros, Amat Carreras i Josep Ametller. També es va crear una comissió de dones i noies perquè ajudessin al bon funcionament de tots els actes. Aquesta comissió femenina estava integrada a Blanes per: Amèlia Espinosa de los Monteros, Joana de Moraleda, Dolors Vilaret, Encarnació Bitlloch, Maria Pujol, Esperança Ribas, Francisca Tordera i Lola

Missa als boscos del Vilar. 5 d'agost de 1912

Vidal. A Barcelona, l'encarregada d'informar sobre l'esdeveniment i atendre la important colònia blanenca establerta a la ciutat comtal era la senyora Obdúlia Massó d'Elies de Molins, que també tenia una magnífica residència a Blanes situada al xamfrà del passeig de Mar amb el carrer Ample. La mateixa tasca, però a la ciutat de Girona, la va dur a terme Concepció Oms de Roquet-Jalmar. La feina de la comissió femenina, tant a Blanes com a les poblacions veïnes, es va centrar a col·laborar en la recollida de donatius i adhesions, la venda d'objectes de record, passar la bacina durant els oficis religiosos o ajudar les esposes dels obrers Pilar Ruyra de Vilà, Adela Roura de Burcet i Emília Ferrer de Ribas, a confeccionar els guarniments florals del tabernacle que acolliria la venerada imatge.

Altres col·laboradors de la Junta Organitzadora van ser el director de la Capella de Santa Cecília Mn. Joan Batlle, la comunitat parroquial i els seus vicaris Mn. Martí Mir i Salvador Riera, el Noviciat i la comunitat de religiosos de la Sagrada Família o els professors i professores públics i particulars.

Amb la voluntat de fer la màxima difusió possible dels actes, es va editar un full periòdic, sense tenir fixada la seva periodicitat, que es repartia a la porta de moltes parròquies. El seu nom era *Novè Centenari* i se'n van publicar tres números. El primer va sortir el dia 10 de maig i anava adreçat als «*germans de la Selva y de la Costa*». El 15 de juny va sortir el segon número, amb una edició especial pel terme de Blanes i el 15 de juliol el tercer, que va incloure un detallat programa de les «Festes d'Homenatge á la Excelsa Verge del Vilar ab motiu del Novè Centenari de sa troballa que's celebrarán els dies 1, 2, 3, 4 y 5 d'Agost de 1912». Sabem que s'editaren grans cartells anunciant el programa de festes, que van ser enviats a tots els rectors i alcaldes de les poblacions veïnes i també als alcaldes de les ciutats més importants de Catalunya.

Feia 35 anys que la imatge del Vilar no baixava en processó fins a Blanes. La tarda del primer dia d'agost, la primera jornada de celebracions, un repic de campanes i una sorollosa tronada de coets van anunciar la seva arribada. El *Memorandum* de les festes ens explica la seva sortida de la següent manera: «A vora de les cinq, eixí del Santuari sa Augusta Sobirana. Fou aquell un moment de fonda emo-

ció: les campanes brandaven mages-tuoses, ab un tó com de viva recansa; en els ulls d'En Mateu Vilà, son hereu Joseph María, vellet masover, ermitans, fillada y aplech de pagesos reunits per despedir a la Santa Imatge, hi espurnávan abundoses les llàgrimes. ¡Se'ls enduynen l'estrella de sos amors!». Una copiosa comitiva, amb l'alcalde Joan Carbó i Xifra com a màxim representant muni-

cipal, s'esperava entre ca la Guidó i can Gallart per acompanyar-la en el seu trajecte fins a la parròquia. La processó, «*á la qual hi assistíren unes mil persones*», va realitzar el seu trajecte per uns carrers engalanats amb arcs de flors, ramatges i banderes. Baixant dels Massans³, la comitiva va continuar pels carrers de Jaume Ferrer de Blanes⁴, Raval, Muralla, Passeig, Ample i Nou fins davant del temple parroquial, on la nena Anita Puig Costas va fer volar un simbòlic colom blanc. Aquella primera nit va ser il·luminada la roca de sa Palomera, ja que creien que en aquest indret era «*ahont antigament havia estat edificada la capelleta de la Verge de la Paloma, segons tots els indicis la mateixa trobada al Vilar*». A la platja, al costat de les drassanes de l'Esteveta, es van ballar sardanes. El dia 2, a les vuit del matí, s'iniciaven els actes religiosos que continuarien durant els següents dies. El dia 4 va tenir lloc al Centre Catòlic el repartiment dels «bonos» als pobres.⁵ A la tarda es va fer una elevació de globus al pati del Palau, amb focs d'artifici i sardanes a la plaça de l'Església. El darrer dia de les festes, el 5 d'agost, va sortir de Blanes una processó que acompanyà la imatge de retorn al seu indret de devoció. La sortida va ser a les sis del matí, per ser a lloc a les vuit, l'hora que creien havia sigut trobada la imatge 900 anys enrere. La comitiva oficial va acomiadar-se de la resta de fidels que continuaven a peu davant la fàbrica Pastells i Petit «els Teixits». Al Vilar s'hi va celebrar un gran aplec comarcal, una missa de companya presidida per la Verge abans d'entrar-la al seu cambril, un sermó a càrrec del blanenc Mn. Joan Roquet-Jalmar i Oms i les habituals sardanes a l'era i sota l'ombra de les alzines sureres.

Les anteriors visites

Tot seguint la informació que ens ofereixen les diferents cròniques i els llibres d'actes de la Universitat de Blanes, podem comprovar com la imatge ha sigut traslladada a la vila en nombroses ocasions. La notícia més antiga que tenim és de l'any 1580, quan fou portada en processó fins a la parròquia amb el desig que acabés amb un «*persistent aixut*».

Ja en el segle XVII, sabem de la seva presència l'any 1650, quan va haver de romandre uns dies més a la vila per evitar la mortaldat ocasionada per una epidèmia de pesta. Només moriren 30 persones, un número reduït si el comparem amb les xifres d'altres poblacions. La manca d'aigua pels «aixuts generals» eren el principal motiu del trasllat de la imatge a la Vila, per poder-li demanar que es produïssin les desitjades pluges. Aquesta circumstància es produeix els anys 1680, 1683, 1734 i 1739. A finals del segle XVIII s'inicia un període on per por a l'ocupació de les tropes franceses es requereix de nou el trasllat de la imatge a Blanes. Durant la Guerra Gran amb França «essent una tan sangrienta guerra que, al no ser lo patrocini celestial, ja no teníem recurs, fou com en esta vila acudirem al patrocini de Nostra Senyora del Vilar, a on ab solemne professó anàrem la major part del poble i reverent comunitat a buscar dita Santa Imatge» i s'acordà que «en lo dia que se tornaria a traslladar dita Santa Imatge en sa pròpia capella, seria en dit dia i tots los demés anys, en la mateixa diada, festivitats solemne, anar en dita capella a visitar-la i cantar-li un solemne ofici».⁶ Aquest vot de vila fou ratificat davant el notari Manel Miralbell el dia 24 d'octubre de 1795, diada de Sant Rafael. Aquesta protocol·lària cerimònia s'ha anat renovant anualment com a recordatori de la protecció de la

Verge en deslliurar la població del setge francès. L'amenaça francesa es repeteix el 1809, però llavors la imatge es trasllada al convent dels caputxins i gran part del tresor i les joies del Vilar han de ser venudes durant la guerra per ajudar a les despeses de l'exèrcit. La seva estada a Blanes durant el segle XIX es repetirà en 5 ocasions més, els anys 1834, 1836, 1854, 1855 i 1872.⁷

La Guerra Civil i el Vilar

El dia 26 de juliol de 1936, coincidint amb els primers dies de la Guerra Civil i amb el dia central de la Festa Major de Blanes, es produirà la destrucció del Santuari del Vilar. Serà un cop dur per a la població, que veurà com també eren cremades la resta de les ermites del poble i la seva parròquia, desapareixent mostres d'art de primer ordre com el seu retaule barroc o les trones dissenyades per Antoni Gaudí.

De les nombroses imatges que hi havia a les ermites i capelles blanenques només es van salvar del foc la talla barroca de la Mare de Déu de la Salut i la del Vilar. Afortunadament, gràcies a la intervenció de mossèn Josep Masllovet i dels membres de

Diferents aspectes de la imatge de la Mare de Déu del Vilar

la família Vilà, la imatge del Vilar va poder ser substituïda a temps per una rèplica. Primer va romandre amagada darrere la font (la nit del 22 al 23 de juliol), després al Mas Vilà (la nit del 23 al 24) i en un lloc enmig del bosc conegut com el «bassi de les cabres». El mateix dia de la crema del Santuari Mn. Masllovet decideix lliurar la imatge a la senyora Dolors Marrull del Mas Miret, que l'amagà tota sola prop de l'indret del «Pi Gros». Per iniciativa del jove Sebastià Llorens i del Pare Jaume Puig, superior del col·legi Santa Maria de Blanes, fou traslladada a un emplaçament més segur i allunyat del seu lloc de culte. El dia 29, un forat davant del mas Llorens cobert d'una pila de jaç de pi i sureres, seria el seu amagatall definitiu.

En Sebastià, en assabentar-se que el Pare Puig havia estat cridat a declarar davant del Comitè, va decidir anar corrents cap a Blanes dalt d'una bicicleta que li havia deixat el terrassà Joan Turón, masover del mas Cuní. Aquella tarda-nit del 30 de juliol van ser tirotejats a la sortida del poble. Van ser les primeres morts d'una cruel i fraticida guerra, que a Blanes finalitzava el dia dos de febrer de 1939 amb l'entrada de les tropes nacionals.⁸

En Sebastià havia comunicat el lloc on s'ocultava la imatge al seu amic íntim Francesc Puig, al seu germà Josep⁹ i a Pilar Carbó. Gràcies al testimoni encara viu de l'Aurora Carbó sabem que en Sebastià també va facilitar a la seva germana un plànol del mas, amb la localització de la imatge i els passos exactes que s'havien de fer per trobar-la. Acabada la guerra, després de ser desenterrada del seu cau el dia 8 de febrer de 1939, començava la tasca de restauració del Santuari i de la imatge del Vilar. Pasqual Boada i Francesc Puig foren dues de les persones que més esforços dedicaren per assolir aquests dos objectius.

La imatge embolicada de la Mare de Déu va ser traslladada en automòbil als tallers de Joaquim Renart a Barcelona. Per poder realitzar aquest viatge fou necessària una autorització prèvia de les autoritats del moment, en concret del cap local de Falange. Una vegada obtingut aquest salconduit, els senyors

Emili Bitlloch, Pasqual Boada i Josep Maria Vilà van poder sortir de Blanes.

Entre els artistes que participaren en la reconstrucció del temple podem citar l'arquitecte Isidre Puig Boada, el pintor i escultor Jaume Busquets i els seus ajudants Joan Pueyo i Pere Sunyer, el ceramista Josep Roig, l'artesà Joaquim Canyelles o els mestres d'obres Saura i Perpiñà. La culminació de les obres de reconstrucció es produí amb la inauguració el 1951 de la magnífica porta jubilar; coneguda amb aquest nom perquè la seva realització va coincidir amb la celebració de l'Any Sant de 1950. Situada a la façana principal, figures, pilastres i cornises de terra cuita emmarquen aquesta portalada de línies barroques i un gran treball de ferro forjat és present a les finestres laterals.

Les Festes de Restauració del Vilar

Per celebrar el retorn de la Mare de Déu del Vilar s'organitzaren actes populars i un gran aplec el dia 13 de maig de 1940. Una junta formada per blanencs, sota la presidència honorària del bisbe de Girona Josep Cartaña i l'efectiva del rector Antoni Falcó i l'alcalde Rogeli Puig Costas, va ser l'encarregada d'organitzar aquest esdeveniment. La seva execució va ser encarregada a la «Comisión de Acción y Propaganda», formada pels joves F. Puig Llena, N. Bibiloni Carbonell i Miquel Colomer. A les poblacions de Tordera, Malgrat de Mar, Calella, Sant Pol, Arenys de Mar, Arenys de Munt i Girona també hi havia una persona com a representant de la Junta organitzadora. La primera reunió es va celebrar el dia 8 de febrer i, com ja havia succeït el 1912, també ara s'edita una publicació: *Restauración del Vilá*, on s'hi recullen molts escrits que ja havien aparegut al *Novè Centenari*. D'aquesta publicació en van sortir quatre números, els dies 15 de març, 5 d'abril, 9 i 25 de maig. Dins dels actes programats van destacar una exposició de cartells de temàtica mariana fets pels artistes blanencs Àngel Planells, Juli Ros, Josep Portas, Rafael Bataller, Narcís Oliva, Salvador Arniges, M. Teresa Bedós, Antoni Núñez, Tomàs Bedós, Jaume Reixach, Josep M. Grau, Josep Vilaseca, Jaume Casas

i Josep Pons; una altra exposició amb objectes i fotografies vinculades amb el Vilar; la benedicció de la nova Creu del Vilar i d'una nova campana pel Santuari ¹⁰ i sobretot el trasllat de la imatge restaurada fins a Blanes el dia 5 de maig. A les cinc de la tarda d'aquell dia es va inaugurar el monument en forma de creu que recordava l'indret on van ser assassinats el jove Sebastià Llorens i el Pare Puig S.F. Una hora més tard, procedent del Mas Llorens, arribava la Verge del Vilar «llevada por varios jóvenes de Acción Católica y por el Obrero mayor, José Maria Vilà y el benemérito patricio Pascual Boada. El momento fué de una emoción sincera y profunda. Brazo en alto, a los acordes del Himno Nacional, mientras tocaban las sirenas de las Fábricas y se disparaban unas salvas, fué recibida la Imagen de Ntra. Señora del Vilà en esta villa, donde no había estado desde el año 1912, a partir del cual debió sufrir tantas vicisitudes...»¹¹ El tabernacle de la Verge es dirigí cap a l'altar major de la parròquia i va ser portat per les primeres autoritats municipals: Rogeli Puig Costas, alcalde; Rodobaldo Aldama, cap de Falange; Cels Bassols, jutge i Ramon Baltrons, fiscal. La imatge va romandre-hi una setmana, fins que fou retornada en solemne processó el dia 13 de maig a les set del matí. La imatge va ser portada per Emili Cornellà, Llorenç Roca, Agustí Andreu i Pere Rusalleda, els quatre eren sacerdots i blanencs de naixença.

La Santa Missió

La Missió era l'obra dels sacerdots que anaven a predicar els evangelis entre els infidels. Ho feien durant diversos dies amb una sèrie continuada de prèdiques i exercicis espirituals, que sovint realitzaven els sacerdots d'altres localitats.

La Santa Missió de 1950 va tenir lloc del 18 al 29 d'octubre. El dia 22 s'havia celebrat al Vilar el tradicional aplec de Sant Rafael, on després de llegir-se el vot es va decidir que la imatge fos traslladada a la parròquia. Arribà a Blanes enmig de la sorpresa dels blanencs que participaven en els actes litúrgics de la Missió dirigits i predicats pels pares missioners Mn. Sebastià Regí, Antoni M. Terre S.J i

Santa Missió, octubre de 1961

Fortian Puig S.J. El dia 29 d'octubre, després d'una setmana entre els blanencs presidint les processons, una missió infantil, prèdiques especials i una comunió de malalts va retornar al Santuari.¹²

Del dia 11 al 22 d'octubre de 1961 té lloc la darrera Santa Missió. A les cròniques de l'època s'anuncien els seus objectius i s'informava que no es feia «para crear problemas a nadie. La Misión es para dar soluciones a todos. El peor mal que puede sobrevenir a un hombre es estar convencido de que no tiene problemas que solucionar. Ante todo se necesita sinceridad. La Misión nos necesita y nosotros necesitamos de la Misión».¹³

Coincidint amb el quart dia de Missió la Verge del Vilar tornà al mateix indret on havia sigut coronada feia pocs anys. Després fou traslladada a la parròquia, d'alt de l'altar i al costat del Sant Crist. En aquesta ocasió va portar les valuoses joies de 1955

i darrere seu s'instal·la l'antiga aurèola. Mn. Joan Quer va oferir uns bells recordatoris fotogràfics, on també hi quedà constància del nom dels missioners: Rvds. Venanci Plana, Sebastià Regí, Jordi Carrera, Lluís Fluvià i Narcís Nierga.

Aquest 2004, gràcies a la pel·lícula «Santa Missió, 1961» de Joaquim Robert, inclosa en l'audiovisual de l'exposició *Fotoperiodisme i Societat a la Costa Brava Sud. El Blanes de Joaquim Robert 1960-1975* realitzat per TV Blanes i l'AMBL, s'han pogut veure a Blanes les imatges en moviment d'aquest esdeveniment. A la pel·lícula s'observa la seva rebuda al passeig de Mar i la processó dels fidels i les prediques dels missioners pel carrer Ample i la plaça d'Espanya, unes imatges que no van deixar indiferent a ningú, sobretot a la gent més jove.

A la façana de l'església parroquial, al costat de la porta principal, trobem un record en forma de creus de la celebració de les missions realitzades en el segle XX. Les tres creus corresponen a les missions de 1927, 1950 i 1961.

La Coronació de la Mare de Déu del Vilar

El diploma amb la concessió per poder realitzar la coronació canònica de la Mare de Déu del Vilar va

arribar a Blanes el 14 d'abril de 1955. Ja feia mesos que es treballava amb el programa d'actes i amb la realització de la corona. Ara calia acabar-ho de concretar tot i esperar que arribés el dia 30 de maig, la diada escollida per ser coronada.

Durant la festivitat de la Candelera de 1954 i «secundant els desigs del Sant Pare en aquest Any Marià, comptant amb l'aprovació del Senyor Bisbe de Girona, i recollint l'anhel repetidament manifestat per nombrosíssims devots de la Mare de Déu del Vilar»¹⁴ ja s'havia iniciat la campanya per recollir donatius per a la corona i la gran aurèola aèria. En els fullets que es van repartir es demanava «el donatiu dels que poden molt i la petita almoïna dels que puguin poc» i s'informava que s'acceptaven especialment «qualsevol classe d'objectes de plata, d'or i de pedreria». Els obsequis podien lliurar-se al rector-arxiprest de Blanes o a qualsevol membre de l'Obreria del Vilar.

Les noves corones, així com un petit ceptre, van ser doncs realitzades amb les joies i els donatius econòmics dels devots, «com una riquíssima anella en la cadena d'una tradició multiseccular, i un llegat i una ensenyança a les generacions futures». Les riques joies del segle XVIII havien desaparegut amb la Guerra del Francès, moltes d'elles venudes per poder afrontar les importants despeses militars. Després de la darrera Guerra Civil va succeir el mateix amb els antics vestits i moltes de les joies i rosaris de la Verge. La quantitat i el nom dels donants que volien participar en la nova ofrena eren publicats periòdicament en llargues llistes i van ser moltes les activitats que s'organitzaren «pro corona de la Mare de Déu del Vilar». Fins i tot es va editar un interessant opuscle explicatiu del projecte artístic on es destacaven les tres parts de la nova corona.¹⁵ La primera part del projecte són les corones d'or i els seus quatre valors. El primer era el valor espiritual «dels actes de pietat que ha provocat i provoca encara la campanya»; seguit d'un valor material «que li donarà particularment l'or, l'argent i les pedres precioses que hem d'esperar puguin lluir en l'obra que s'està preparant»; del valor artístic d'una bella obra d'art «en tenen el càrrec i la responsabilitat decisiva l'arquitecte Isidre Puig Boada, l'artista Jaume Busquets i l'orfèbre Puig Dòria» i finalment té el valor simbòlic que «la pot fer única i verament admirable per a tota persona que la conegui». D'un estil gairebé gòtic, fet que provocà certa controvèrsia al ser una talla romànica, el principal material amb què està feta és

D'esquerra a dreta: les antigues corones ofertes l'any 1867 i les noves joies de 1955

l'or. Presenta unes originals fulles estilitzades amb roses i margarides d'esmalt i platí amb petits brillants i diamants. A la diadema inferior s'hi pot llegir una llegenda escrita en llatí que diu «Tu es facta tota divinitus». Una sèrie d'arcs amb perles culminen en una creu de robins. El Nen Jesús porta una corona semblant, però d'unes dimensions més reduïdes. A la diadema inferior, una malla amb petits robins és una *«triomfal al·lusió a l'única corona, la de sang i espines, que Ell havia de dur en aquest món»*. La possibilitat de gaudir d'aquesta obra d'art de l'orfebreria, com bé s'explica en el llibret, es reserva *«solament en els moments solemnes i vigilats. Fora d'aquests moments, la Santa Imatge podrà dur una altra corona similar, però d'argent daurat i sense la rica pedreria»*.

La segona part de la corona són les tres aurèoles, una mena de resplendors, que simbolitzen la glòria de la Verge i al mateix temps serveixen de protecció. L'aurèola de Verge, feta d'una gran làmina d'argent lobulada i de forma cònca, actua de respall; l'aurèola de màrtir, envoltant la imatge, té la forma d'un arc de palmes de bronze amb roses d'aram encastades i l'aurèola de doctor està simbolitzada per una glòria radiant en forma d'el·lipse de bronze i argent, que inclou les llengües de foc de la doctrina i els raigs de llum de la predicació que apareixen en la teoria de Sant Tomàs d'Aquino.

Finalment, la darrera part que integra el projecte de 1955 és el baldaquí aeri que es troba penjat a les voltes del cambril. Està format per una gran anella de bronze integrada per dotze àngels i tres arcàn-

gels: Sant Miquel i Sant Rafael mirant cap amunt i Sant Gabriel dirigint-se a Maria per comunicar-li el seu missatge. Tres tirants de bronze suporten l'anella i porten escrites les llegendes «Te creavit Pater ingenitus», «Obumbravit te Unigenitus» i «Fecundavit te Sanctus Spiritus». El sentit d'aquestes paraules queda resumit en la frase que porta escrita en la corona la Mare de Déu del Vilar.

És bo recordar que el cambril on es venerava la imatge havia sigut arranjat feia poc. L'any 1947 s'inaugurava un escultòric pedestal amb l'escut de Blanes, una glòria daurada com a fons i al voltant seu una barana de ferro protectora amb lloc per a sis ciris. L'any 1950 s'instal·laven als seus peus dos gran gerros de ceràmica policromada. Cal afegir que l'antiga corona de 1867, donatiu del matrimoni format per Fèlix Massó i Obdúlia Verdaguer, no s'havia perdut. Gràcies als retrats del gran fotògraf blanenc Josep Pons i Girbau podem veure quin era l'aspecte de la Mare de Déu amb l'anterior corona. En aquell temps la talla romà-

El baldaquí aeri a l'actualitat

nica no era visible ja que s'utilitzaven rics vestits brodats per tapar-la. Després de la guerra, quan es va restaurar la imatge i la seva base, va ser incorporada al capdamunt de l'aurèola com una joia més. No coronava a la Verge sinó que formava part del conjunt ornamental. Actualment es troba ben conservada i hem volgut fer alguna fotografia per incloure-la en aquest treball i poder apreciar-la millor.¹⁶

És curiós comprovar el debat que s'originà entre els regidors blanencs al voltant de les elevades despeses que comportaria la celebració de les festes de la coronació. En una sessió consistorial i després d'una exposició del Sr. Sureda sobre quins eren els costos que hauria d'afrontar l'Ajuntament, *«tanto a lo que afecta a la contribución a actos religiosos (...) como en lo que afecta a la contribución para la grandiosidad de los festejos públicos»*, intervingué el Sr. Robert. Com a representant de la Comissió d'Hisenda Municipal, adverteix que *«es necesario estudiar un orden de proyectos a realizar de conformidad con la hacienda municipal»*. El Sr. Frigola també era partidari de *«no dejar, en ningún momento, la puerta abierta para gastar discrecionalmente en actos y festejos»* i el Sr. Carles *«de que se observe cierta austeridad en los gastos»*. En canvi, el Srs. Ribas i Santaolalla es manifesten *«en favor de una organización que responda a la importantísima festividad»* i s'hi adhereixen els Srs. Doll, Saura i Tordera afirmant que s'ha de procurar que *«las Fiestas de la Coronación revistan la grandiosidad que es obligado procurar por todos los medios»*.¹⁷

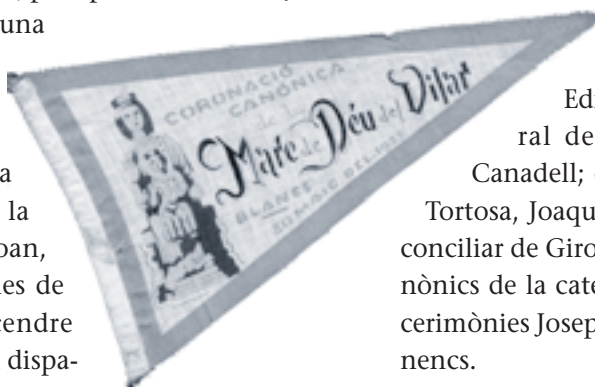
Tot i el debat, a partir del dia 6, el mes de maig de 1955 va estar replet d'activitats.¹⁸ Es van celebrar conferències al Centre Catòlic i exhortacions preparatòries a la parròquia Santa Maria. Entre les moltes conferències dutes a terme aquells dies destaquem el pregó de les festes de la coronació a càrrec del vocal de la Junta Tècnica Central de la Acció Catòlica de España i expresident general de la F.J.C. Fèlix Millet; les conferències «Missatge de la Verge Coronada» del publicista i advocat Octavio Saltor i «Qui dona or, dona el cor; qui dona el cor, dona amor» del també publicista Àngel Marqués i la dissertació «La Verge Maria al Paradís» de la Divina Comèdia que va fer el poeta Josep Maria de Sagarra el dia 25. Aquest mateix dia, el Dr. Josep Roig i Raventós va inaugurar a la Residència de Productors (Casa del Poble) l'exposició «Maria y el Mar» organitzada per l'Institut d'Investigacions Pesqueres, i des del dia 27 de maig les corones van ser exposades a la nova sala d'actes de l'Ajuntament.

Els dies centrals de les festes van ser tres, del diumenge 29 al dimarts 31 de maig, coincidint amb la Pasqua de Pentecostes. El dia 26 ja havia sortit del santuari la comitiva amb la imatge, acompanyada d'una nova bandera del Vilar¹⁹ i del simbòlic Rem de trenta-quatre.²⁰ Al seu pas pel Mas Llorens van fer una pausa i es va beneir una làpida que recordava l'indret on va estar amagada. Aquest petit monument encara existeix, ara envoltat d'una gran morera i de llorens, i s'hi pot llegir la seva inscripció escrita en català.²¹

El cardenal Arriba i Castro coronant la santa imatge i la processó al carrer Ample. Col·lecció: G. Zola (AMBL)

Van arribar al temple parroquial al voltant de les nou del vespre i quedà instal·lada en el presbiteri. El dia 29 tingué lloc en el Cinema Fortuny el Vuitè Homenatge a la Vellesa, però prèviament Mn. Joan Quer havia celebrat una missa amb la gent gran i una emotiva ofrena floral a la Verge. Als cims de la roca de Sa Palomera i de la muntanya de Sant Joan, després de les sardanes de la tarda, es van encendre unes fogueres i es van disparar coets.

El dia 30 començà amb la presència amenaçadora dels núvols i amb una gran gentada pels carrers. Si tenim present la informació que va facilitar la direcció dels ferrocarrils prop de 5.000 persones havien utilitzat aquest mitjà de transport per arribar a Blanes. A aquestes xifres hi hem d'afegir la gent que va venir en autocars i cotxes particulars. Blanes veia com es doblava la seva població. Arribaren a una vila totalment guarnida per una ocasió tan especial. Els arcs de triomf amb inscripcions dedicades a la Verge i la decoració vegetal dels carrers, també presents en les visites anteriors, ara es veien multiplicats. Hi havia carrers on s'imposava la temàtica marinera, amb nusos i xarxes d'on penjaven barques en miniatura, rosaris i creus. En d'altres sectors hi havia grans branques de palmeres i canyes de la Tordera. Fins i tot es construïren elements arquitectònics, personatges i animals de fusta que serviren per embellir els racons per on passaria la comitiva. Foren moltes les personalitats de tots els àmbits que es desplaçaren a la nostra població per assistir a un acte d'afirmació catòlica que difícilment es podrà repetir. Molta gent encara recorda aquella diada com la vegada que ha vist més capellans junts. La màxima representació religiosa va ser la del cardenal arquebisbe de Tarragona Benjamín de Arriba i Castro, que havia sigut escortat des d'Arenys de Mar (límit del bisbat de Girona) per una caravana de seixanta motoristes. Altres autoritats eclesiàstiques també presents en el princi-

pal acte del dia eren el bisbe de Girona, Josep Cartañà Inglés; el bisbe de Colofón, Fra Matias Solá; el bisbe de Libau (Letònia), Antoni Urbss; el bisbe auxiliar de Vic, Ramon Masnou; l'abat de Montserrat, Aureli Maria Escarré; l'abat de Poblet, Edmundo M. Garreta; el vicari general de la diòcesis de Girona, Esteve Canadell; el vicari general de la diòcesis de Tortosa, Joaquim Blanch; el rector del seminari conciliar de Girona, Damià Estela; el capítol de canònics de la catedral de Girona amb el mestre de cerimònies Josep Teixidor... i tots els religiosos blanencs.

Entre les autoritats civils destacava la presència del governador civil de la província de Girona, Luis Mazo Mendo; l'almirall en cap del sector naval de Catalunya, Rafael Fernández de Bobadilla; el governador militar de la província, coronel Baldrich; el president de la Diputació Provincial de Girona, Pere Bretcha Galí; l'alcalde de Girona, Antoni Franquet; els procuradors a Corts per Girona i Tarragona, senyors Massaguer i Aromir; el delegat provincial de sindicats de Girona, J. Manuel Santiesteban; el tinent coronel de la Guàrdia Civil, Manuel Chamorro; el jutge de partit, Juan Cabezas; el Sr. Calderón, comandant de la corbeta «Atrevida»...

Representant al municipi de Blanes hi havia tot el consistori municipal; el capità de la Guàrdia Civil de Blanes, Manuel Seco; el jutge de pau de Blanes, Joan Ribas i els membres de l'obreria del Santuari

Carrer Ample, maig de 1955. Col·lecció: G. Zola (AMBL)

del Vilar, Francesc Girbau Granés, Ramón Baltrons Urgell, Pere Puig Llena, Jaume Frigola Marés i Josep Perpiñà Burcet.

Actuaren com a padrins l'alcalde de Blanes Rodobaldo Aldama Adalia i Dolors Telarroja Pla, mare de Sebastià Llorens.

A primeres hores del matí tenia lloc un rosari de l'Aurora que va transcórrer pels barris de la vila, parant davant les cases on vivien persones malaltes. A les vuit, la cobla «La Principal de Cassà de la Selva» interpretava cinc sardanes marianes davant de les cinc capelles de Blanes que honoren la Mare de Déu. A les deu arribava el moment d'iniciar-se la solemne processó del seguici pontifical, que des de l'església parroquial es dirigí al passeig de Mar. Davant del carrer Ample s'havia instal·lat la tarima on seria coronada la «Reina de Blanes». L'emissora «Radio Villa de Blanes» era l'encarregada de transmetre en

directe aquella cerimònia per aquells que no gaudien del privilegi d'un lloc reservat prop de l'altar o preferien esperar a veure-la en un altre indret i evitar així la gran gentada que s'acumulava al carrer Ample, a la platja i a tot el passeig de Mar. Domènec Valls, per micròfon, fou l'encarregat d'anar explicant als assistents tot el que estava passant. Abans de la missa pontifical la «Schola Cantorum» del seminari de Girona va interpretar algunes peces polifòniques i es va cantar la missa «Cum Jubilo». En el moment de l'ofertori es van oferir els productes de la terra, el mar i la indústria blanenca. El moment culminant de la cerimònia, quan el cardenal coronava la imatge després de llegir un apassionat discurs, va provocar l'entusiasme general del públic assistent. La corbeta «Atrevida», on hi ondejava la bandera del Vilar, va disparar 21 salves d'honor i la resta d'embarcacions ancorades a la badia també van fer sonar les seves sirenes. El cardenal va voler participar d'aquells moments de joia i pronuncià unes

Acte central de la commemoració de la Mare de Déu del Vilar. Passeig de Mar, 30 de maig de 1955
Col·lecció: G. Zola (AMBL)

lloances en català tot dient «Visca Crist Rei! Visca la Mare de Déu del Vilar! Visca el Papa! Visca l'Espanya Catòlica!». A continuació es va llegir el telegrama que havia enviat monsenyor Dell Acqua, Substitut de la Secretaria d'Estat de Sa Santedat Pius XII. De retorn al temple els carrers van quedar encatífats amb les flors que tiraven des dels balcons. Després d'un àpat institucional a l'antic convent de Blanes, propietat dels senyors Biosca, s'iniciaren els actes de la tarda. Altra cop seria protagonista la imatge coronada i la gran tarima del passeig, ara però mirant cara el mar. Era el moment d'acomiar-se del mar de Blanes i dels seus pescadors. La bandera del Vilar, damunt d'una petita barca, retornava a terra i s'iniciava la processó cap a la parròquia, on es faria un llarguíssim besamans. Mentrestant, al passeig, tenien lloc dues audicions de sardanes, l'actuació d'una colla local de ball de bastons i de l'agrupació coral «La Flor Blanenca». Aquella nit, els carrers guarnits de Blanes foren el millor escenari per fer una passejada abans d'anar a dormir.

El dia 31 al matí, després dels torns que vetllaren la Santa Imatge durant tota la nit i de la missa celebrada per l'abat de Montserrat, era el moment de tornar-la al santuari. Al seu costat marxaren nombrosos fidels, juntament amb la bandera i el Rem de trenta-quatre, que també l'acompanyaren en el viatge d'anada. Arribats al Vilar, el vicari general de Tortosa Joaquim Blanch, en representació del bisbe de Girona, va beneir les aurèoles i la nova decoració del cambril i entronitzà, enmig dels aplaudiments, la imatge que tantes mostres d'estimació havia rebut aquell mes de maig.

La pel·lícula del fotògraf gironí Narcís Sans «Coronación-Blanes» és un testimoni excepcional per entendre la magnitud d'aquest esdeveniment. Sans fou el càmera i el responsable de la redacció i muntatge. Un primer pla de la pancarta «Reina de Blanes!», situada al capdamunt del carrer Ample, dóna inici a un reportatge ric en comentaris i amb el peculiar llenguatge de l'època que convertia a «Blanes, marinera y fabril, en un gran templo de la fe mariana».

La imatge del Vilar passant pel carrer de l'Antiga
25 de maig de 1980

Commemoració del vint-i-cinquè aniversari de la coronació

Per la Pasqua Granada de 1980, per celebrar el 25è aniversari de la seva coronació, fou portada de nou a Blanes. El diumenge 25 de maig, procedent del barri de Ca la Guidó, on es va penjar una pancarta que deia «La Virgen es de todos», es dirigí a l'Hospital-Asil Sant Jaume. Des d'aquest punt, després de visitar els malalts, es traslladà cap a la parròquia on va ser rebuda per Mn. Miquel Ayats. Els blanencs guarniren tots els carrers per on va passar: els veïns del carrer Antiga amb grosses fulles de palmeres i plantes a les voreres, els de la Muralla amb xarxes i ormeigs de pesca, els del passeig de Dintre amb una llarga catifa de flors i els del carrer Ample penjaren 32 penons i enrotllaren clavells blancs i vermells als arbres. El carrer Raval i Nou foren igualment guarnits. En diferents punts del recorregut, davant de l'ermita de l'Antiga o al carrer Muralla, també es van fer grans catifes circulars

de flors. El matí del Dilluns de Pasqua es va fer una missa pels infants i la joventut i a les quatre de la tarda una vetllada-festival a l'Esbarjo on es va projectar la pel·lícula de la Coronació. La missa de les vuit del vespre fou presidida pel bisbe de Girona Jaume Camprodón, acompanyat del bisbe de Castelló-Segorbe Josep Cases i d'altres religiosos fills de Blanes i/o establerts a la vila. També hi assistiren els membres de l'Obreria del Vilar, l'alcaldesa Maria Dolors Oms i altres representants de l'ajuntament.

Aquella mateixa nit la imatge fou traslladada fins al seu cambril en un vehicle descapotable, facilitat pel senyor Alventosa «Cuca». Fou acompanyada per una filera de cotxes que s'hi van voler afegir.²²

Si l'any 1955 va ser un professional l'encarregat de filmar la cerimònia de la coronació, ara són un grup d'aficionats locals (J. Baltrons, Coll...) els encarregats d'enregistrar unes imatges també històriques. L'obrer del Vilar Joan Ferrer es va encarregar de fer unir les diferents cintes en una de sola. Els comentaris del senyor Ferrer i de la seva esposa Montserrat Bernat van acompanyats d'un fons musical amb sardanes i cançons populars catalanes. Fins i tot s'hi recita una poesia recordant els vint-i-cinc anys transcorreguts i demanant la protecció de la verge. Diu així: «Vint-i-cinc anys fa avui que tot un poble amb l'alegria al cor us coronà / reina del cel i de la terra alhora i del recés angèlic del Vilar / A Blanes vàreu vindre entre cantúries que els àngels s'emportaren cap

el cel/ i ens prometéreu vos Verge encisera que eternament serieu d'ella estel. / I avui torneu, més ai, no som els que érem!, alguns gosen la glòria prop de vos, / més els que encara hi som com aquell dia que vinguéreu amb cants, amb goigs i amb flors. / Us renovem oh verge la preguera que acceptareu oh, verge somrient, / que sempre Blanes visqui en primavera i amb més llum al seu si que al firmament».

La història de Blanes i el Santuari del Vilar

Si fem un repàs a l'extensa llista de noms que han anat sortint al llarg d'aquest escrit, fàcilment podríem explicar la història del nostre poble durant el passat segle XX: el record de la recent pèrdua de les colònies americanes de Cuba i Puerto Rico, l'arribada dels *americanos*, les estades de la colònia estiuenca, les persones que han passat pel consistori durant tots aquests anys, l'adveniment de la Segona República, l'homenatge a Ruyra, la guerra civil i les seves conseqüències, la restauració del Santuari, el retorn de la democràcia i la primera vegada que el Vot de Vila el llegia una dona... Aquesta història seria però parcial, amb un clar protagonisme de les classes dirigents i benestants, així com de l'estament religiós, que va veure augmentar la seva hegemonia i predomini després de la sublevació militar d'aquells que estaven descontents amb les mesures i el caire que anava adquirint la Segona República espanyola. La Història que durant molts anys s'ha ensenyat a les escoles ha girat al voltant de la vida d'aquests grans personatges i dels conflictes bèl·lics, amb inacabables llistes de noms i dates que s'havien d'aprendre de memòria sense estar emmarcades dins d'una visió més completa de la societat d'aquell moment. No ha sigut fins fa poc que s'ha començat a donar veu a d'altres personatges i realitats que també formen part de la Història. Així, han nascut noves disciplines per analitzar i comprendre millor el nostre passat. Algunes d'aquestes noves visions són la microhistòria, la història de la vida quotidiana, la història de les dones o la rica història oral, que ens permet conèixer aspectes bàsics de temps passats i en molts casos gràcies al testimoni dels mateixos protagonistes.

Josep Llorens a l'indret on va romandre amagada la imatge Mas Llorens, octubre de 2004

La crònica sobre la imatge i la coronació de la Verge del Vilar no podria ser entesa del tot sense explicar l'estima del nostre poble cap a la seva imatge i per tot el paratge que envolta el seu Santuari. Les classes populars, els terrassans i pescadors blanencs, són els que han fet possible el manteniment del seu culte i són ells els vertaders protagonistes de la seva extensa història. La devoció cap a la Mare de Déu del Vilar s'ha mantingut al llarg del temps. Ha superat períodes adversos i plens de dificultats i d'altres de gran esplendor amb una forta presència de la religió dins la societat. Aquesta devoció ha superat el pas dels segles, però és obvi que actualment no passa pels seus millors moments. Les noves generacions, potser empeses pel desig d'ostentació sense límits i pel ferotge consumisme del nostre temps, hem donat l'esquena a la religió i als valors més essencials del cristianisme com són l'amor i l'altruisme, el fet de donar sense esperar rebre res a canvi. Certes normes del Vaticà, els sovintejats escàndols dins l'Església o la retrògrada educació que van rebre en plena dictadura franquista molts dels actuals pares també hi hauran influït.

Malgrat tot, els tradicionals aplecs amb la família o els amics el dimarts de Pasqua granada, el Vot de Vila per Sant Rafael, la presència d'exvots agraïts per la protecció i els favors de la Verge del Vilar, els donatius dels emigrants blanencs establerts a Cuba, les poesies i el conegut goig en honor seu, la gran quantitat de parelles que s'hi han casat, la gent que ha volgut formar part de l'Obreria²³ o les llegendes que han anat apareixent al voltant de la seva imatge són una mostra palpable de l'estimació i devoció que li han professat i encara professen homes i dones de totes les condicions, tan de Blanes com dels pobles de les rodalies.

D'entre les moltes llegendes que s'expliquen, m'ha semblat curiós reproduir-ne un parell incloses en el *Memorandum* de 1912 i que encara recorden la gent més gran. Una és «la del desertor francès ó contrabandista que irreverent doná una unglada en sa santa fás - que actualment encar hi es marcada - per a probar á un pastor qu'era de fusta, havent quedat repentinament cech». L'altre llegenda és «la de que, tirant les noyes una

branqueta de qualsevol planta en el ninxo del oratori que s' trova seguint el camí de dalt ó de la Verge, que conduheix al Santuari - avuy per dissort sense Imatje ni reixeta - trigarán en casarse anys com cops sia precis tirar el ram perquè resti allá depositat».

Precisament, el rostre unglat apareix en una poesia que va aprendre a l'escola i que encara recita de memòria la Sra. Francesca Llorens i Prats. Aquesta poesia, gràcies a la recopilació de la Sra. Maria Robert, va sortir publicada en el Full Parroquial del dia 15 d'agost de 2004. Tot i ser poc coneguda, gairebé inèdita, he comprovat que va aparèixer publicada al Recvll²⁴ amb el títol «A la Verge del Vilar», una mica més extensa i signada per «un devot». Crec però que és interessant donar-la a conèixer dins d'aquest escrit.

A la Verge del Vilar

Verge bruna, Verge bella,
Verge santa del Vilar,
la de llavis de rosella,
la de franc i dolç mirar
que teniu vostra capella
al bell mig d'un alzinar.

La de casa, la ben nostra,
la que Blanes fa glatir,
la que porta unglat el rostre
que les penes fa endolcir,
la que porta al braç i ens mostra
ben rialler son fill diví.

Oh! mireu-la que és formosa
i escaient en eix altar
que l'avior sempre pietosa
i agraïda va aixecar.
¡No hi ha d'altra tan xamosa
com la Verge del Vilar!

Nostre poble se l'estima
com tresor el més preuat
i ella, en canvi, re escatima
tot li dona de bon grat,
quan recau el reanima,
sempre es troba a son costat.

Dels dolors en fa alegries
quan tocats són de ses mans.
Son amor no té falsies,
no té quarts, ni té minvants.
És el sol de nostres dies
com ho fou el temps abans.

És l'estel de l'esperança
quan les naus perden el nord,
és l'estrella de bonança
que als vaixells guia en el port,
és l'albada d'amistança
quan tremola el pobre cor.

Fou l'ensenyà directòria
que feu gran la nostra gent
i omplenà la nostra història
de lluïssors d'or i d'argent:
sigui ara estel de glòria
que enllumeni el brau jovent.

Oh! Mireu-la i estimeu-la
cada dia amb més delit,
sa bonesa ciselleu-la
en el fons de vostre pit,
sempre, sempre recordeu-la,
no ens l'esborri el negre oblit.

Verge bruna, Verge bella,
Verge santa del Vilar,
a aquest poble que us venera
no el deixeu mai d'estimar.

Cinquanta anys després de la coronació

La commemoració, el proper dia 30 de maig de 2005, dels cinquanta anys de la coronació canònica de la Mare de Déu del Vilar, evocarà a la gent més gran molts records d'aquella diada històrica. Els actes que puguin tenir lloc a Blanes per celebrar l'aniversari de la coronació no tindran res a veure amb els d'ara fa cinquanta anys, quan la religió, l'exèrcit i els sectors més benestants i fidels al règim franquista tenien un paper predominant en una societat i un estat confessional. Ara, quan ja hem sobrepassat els vint-i-cinc anys de democràcia, tot i que encara queda molt camí per a fer, la nostra societat i els seus costums han sofert un canvi radical. El record i els possibles festejaments s'hauran de fer, afortunadament, dins d'un estat democràtic i laic, com ja va succeir l'any 1980 tot i ser encara molt recent la fonda empremta que havien deixat trenta-nou anys de dictadura. Respectant les diferents ideologies i la llibertat de cultes, també s'ha de tenir present l'especial significació que ha tingut al llarg de la seva història el Santuari i la imatge de la Mare de Déu del Vilar. Aquesta efemèride hauria de ser motiu de festa per a tots els cristians de Blanes, lluny però de la «*pompa y cortejo*» pretèrits. Uns dies per fer memòria històrica i reflexionar sobre el nostre passat, per mirar cap al futur amb optimisme i on la pregària, el desig de pau i la pràctica dels valors cristians siguin la nostra millor ofrena a la Verge del Vilar.

Aitor Roger Delgado
Llicenciat en història

Notes

¹ Alhora d'aprofundir en el contingut dels actes i els motius que van propiciar el seu trasllat, m'ha estat de gran utilitat el Memorandum de les festes d'homenatge a la Escelsa Verge del Vilar. Publicat aquell mateix any a la impremta Roig de Blanes, situada al carrer del Raval núm. 27. Està ricament il·lustrat amb documents, poesies i gran quantitat de fotografies realitzades pel Pare Jaume Coromines de la comunitat de la Sagrada Família. Amb un gruix de 46 pàgines, és un valuós testimoni per conèixer els actes commemoratius que s'organitzaren a Blanes.

² Maurí i Serra, Josep; Història del Santuari de la Mare de Déu del Vilar de Blanes. Capítol II «De l'antiga masia del Vilar». Gràfiques Marina S.A. Barcelona. 1952

³ L'actual carrer Anselm Clavé.

⁴ Aquesta via havia sigut inaugurada l'any 1911, un any abans de les festes del Novè Centenari. La gent més gran la coneix com «la Reforma», ja que millorà notablement l'entrada a la nostra població.

⁵ Aquests cupons es podien intercanviar després per una quantitat fixada d'aliments; que habitualment eren carn, arròs i farina. Aquesta pràctica, molt freqüent a tots els municipis, s'acostumava a realitzar en la vigília de Santa Anna, coincidint amb la Festa Major.

⁶ Segon Llibre d'Actes de la Universitat de Blanes, full 229. Any 1794 (AMBL)

⁷ Veg. Maurí i Serra, Josep; Història del Santuari...

⁸ Per conèixer amb més profunditat els fets a l'entorn de la salvació de la imatge aconsellem llegir l'article de Benet Ribas «En aquellos días de las hogueras satánicas de 1936. Precisiones históricas sobre la salvación de la Santa Imagen del Vilar». Recvll extraordinari de la Coronació, maig de 1955.

⁹ En Josep Llorens Telarroja tingué cura de vigilar que no fos descobert l'amagatall. En comprovar que la imatge s'estava degradant molt decidí introduir-la en una bóta de vi per a protegir-la millor.

¹⁰ La campana, ofrena del Sr. Enric Ferrer, va ser batejada amb el nom d'Enrica i porta gravada la llegenda «A la excelsa Virgen del Vilar al reintegrarse a su tradicional capilla. Venerada Señora. Ruego por tus devotos. Ofrenda de E.F.P. Año 1940»

¹¹ Restauración del Vilá. Boletín publicado por la Junta Organizadora de las Fiestas de Restauración del Vilá. Imprenta Blandonia. Blanes, 25 de maig de 1940.

¹² Recvll, núm. 695, 14 d'octubre de 1950.

¹³ Recvll, núm. 963, 30 setembre de 1961

¹⁴ Fulletó «Anteprojete de la nova corona i gran aurèola que, ajudant Déu, serà oferta a la Mare de Déu del Vilar,

de Blanes». Festa de la Candelera de l'any del Senyor 1954. Dibuix de Jaume Busquets. Col·lecció Zola (AMBL)

¹⁵ Maurí i Serra, Josep; La Corona de la Mare de Déu del Vilar de Blanes. Explicació del projecte. Gràfiques Marina. S.A. Barcelona. 1955

¹⁶ L'any 1994, coincidint amb el segon centenari del Vot de Vila, van ser incloses a la mostra de Goigs de la Mare de Déu del Vilar (col·lecció D. Valls) i de fotografies històriques que va tenir lloc a la Sala d'Exposicions Municipal.

¹⁷ Llibre d'actes de l'ajuntament de Blanes, 16 febrer de 1955. (AMBL)

¹⁸ Bibliografia sobre els actes de la coronació: Col·lecció Zola (AMBL); els Recvll de 1955; i els llibres de Jesús Crous i Collell, Blanes. Cronologia històrica. Ajuntament de Blanes. 1994; Blanes. Història local. Parròquia Santa Maria. Capella Santa Cecília. 1996 i Santuari de la Mare de Déu del Vilar. Commemoració dels 200 anys del Vot de Vila. Obreria del Vilar. 1994.

¹⁹ La nova bandera fou un donatiu de les cooperatives agrícoles de Blanes, Malgrat, Palafròls i Tordera.

²⁰ El primer rem, ofert per l'escriptor Joaquim Ruyra el 27 de setembre de 1934 per agrair l'èxit que havia aconseguit la seva novel·la, va desaparèixer amb l'incendi del Santuari. Aquesta rèplica del rem original fou un donatiu ofert per la família Robert Balvey el 28 de març de l'any 1948. Per a més informació vegeu: Reyes, A; Roger, A; Valls, D. El rem de trenta-quatre. De la ficció a la realitat. Ajuntament de Blanes, Blanes, 2003.

²¹ Diu així: «En aquest lloc estigué soterrada la Santa Imatge de la Mare de Déu del Vilar des del XXIX de juliol de MCMXXXVI al VIII de febrer de MCMXXXIX. Per a preservar-la de la fúria sacrílega l'amagà ací el noi gran d'aquest mas Sebastià Llorens i Telarroja, havent ofert la vida per a salvar la imatge fou mort a XXX de juliol de MCMXXXVI.»

²² Programa de la Commemoració dels vint-i-cinc anys de la Coronació de la Mare de Déu del Vilar. Pasqua Granada. Any 1980. Col·lecció Zola (AMBL) Recvll núm. 1368, 31 maig de 1980.

²³ Aquest 2004 s'ha procedit a la renovació dels membres de l'Obreria del Vilar. S'hi ha incorporat gent més jove, però el fet més remarcable és que per primera vegada hi trobem la presència de dones. Són tres: Júlia Saura, Montserrat Bernat i Pepita Creixell.

²⁴ Recvll núm. 63, 17 de juny de 1923

Costa Brava sud (1986-2001)
La dinàmica accelerada de les transformacions en la realitat urbana

per Juli Valdunciel i Coll

Extracte

Aquest article¹ vol posar de manifest les transformacions accelerades que han patit els municipis de la Costa Brava sud (Blanes, Lloret de Mar i Tossa de Mar) en els dos darrers decennis. El creixement més recent, que es basa en una progressiva terciarització i especialització en el sector immobiliari, ve abonat per una etapa d'infraestructuració i d'equipament públic que posa les bases per a l'arribada de nous fluxos de capital i de població procedents de l'àrea de Barcelona.

D'altra banda, cal esmentar que aquest article és una revisió ampliada de la comunicació presentada el març de 2004 al Debat Costa Brava.

1. Introducció

Les transformacions urbanes que han patit els municipis de la Costa Brava sud (Blanes, Lloret de Mar i Tossa de Mar) en els darrers dos decennis són el resultat d'una redefinició de la base econòmica dels municipis, que aboca a un model de creixent especialització en el sector serveis i la construcció. El resultat és un creixement accelerat de l'espai dedicat als usos residencials i a les activitats de consum i d'oci, en detriment dels dedicats a les activitats agrícoles i forestals, industrials i de turisme «tradicional», fet que té conseqüències directes en l'agreuiment dels conflictes lligats a la preservació dels espais naturals, la manca de dotació de capital públic dels ambients urbans, la mobilitat i l'accés a l'habitatge. La recerca analitza la repercussió d'aquest procés en la morfologia urbana prenent com a indicadors la producció de noves infraestructures i de nous espais urbanitzats.

Detall del Pla general vigent

Els resultats vénen a afegir llum al que alguns treballs com els d'Helga Nuell (2001) ja han posat de manifest: l'existència d'una segona onada de creixement urbà que, a diferència de l'expansió preexistent (la dels anys seixanta i setanta), s'ha desenvolupat en un marc de legitimació del planejament democràtic. Aquest fet ve a posar de relleu el creixent desfasament que hi ha entre processos i formes espacials, categories interpretatives, i eines per la planificació i la gestió del territori.

2. Canvis en la morfologia urbana

Infraestructures

La Costa Brava sud és un dels àmbits de les Comarques de Girona que més s'ha beneficiat de les inversions en matèria d'infraestructures viàries i en transport públic dels darrers 15 anys. La major part d'aquestes inversions no s'han materialitzat directament en el territori, però sí en les àrees adjacents de les comarques de la Selva i de l'Alt Ma-

resme, amb un impacte en termes de millora de l'accessibilitat notable, especialment cap a l'àrea de la Regió Metropolitana de Barcelona.

La inversió a la Selva per part de la Generalitat de Catalunya en matèria d'infraestructures viàries durant el període 1990-1999 ha sigut de 27.932 milions de pessetes. La major part d'aquestes inversions s'ha materialitzat en la construcció del tram selvatà del l'Eix Transversal de Catalunya i la consolidació de l'eix Lloret-Olot (C-63), dues vies que han obert a la costa els fluxos procedents de la Catalunya interior. D'altra banda, les comunicacions mitjançant autopistes de peatge amb l'àrea de Barcelona han millorat enormement, tant amb la perllongació de l'autopista A-19 (C-32) fins al terme de Palafolls com amb la construcció del tercer carril de l'autopista A-7 (E-15), des de Sant Celoni fins a Maçanet de la Selva. A més a més, en el camp del transport públic, el territori s'ha beneficiat de la consolidació i millora de la xarxa de trens de rodalies de Barcelona, amb un servei, des de l'estació de Blanes, cada 30 minuts.

Tanmateix, resten encara pendents per resoldre alguns punts conflictius de la xarxa, com el tram selvatà de la N-II, de titularitat Estatal, i, sobretot, la carretera d'accés a la Costa Brava GI-682, ambdues vies amb intensitats mitjanes diàries de trànsit que superen, en alguns trams, els 15.000 vehicles dia, és a dir, el llindar marcat per la Generalitat per al desdoblament de les carreteres.

Producció de sòl i activitat immobiliària

Els indicadors d'oferta i de producció de sòl, així com els d'activitat immobiliària, mostren un creixement general de la producció d'espai, que se suma a les accelerades expansions preexistents. D'una banda, l'oferta de sòl ha estat massiva, tal com demostra el fet que els tres municipis han desenvolupat, a través dels seus plans generals vigents², un volum de sòl urbanitzable superior en un 50% al consolidat. En aquest sentit, la taxa d'ocupació urbana del sòl³ és molt elevada, fins al punt que supera, en els municipis de Blanes i Lloret, el 30% del sòl municipal. Aquest fet és prou rellevant si tenim en compte que el territori amb pendent inferior al 20% o apte per a la urbanització, representa, pel conjunt de la comarca de la Selva, un 50,4% del total del sòl.

Figura 1. Ocupació urbana del sòl (2000)

	<i>Urbà (ha)</i>	<i>Urbanitzable (ha)</i>	<i>Sup.total municipal (ha)</i>	<i>Total urbà i urbanitzable (ha)</i>	<i>Taxa d'ocupació urbana del sòl(%)</i>
Blanes	388,5	211,6	1.784	600,14	33,6
Lloret de Mar	865,1	705,9	4.787	1.570,97	32,8
Tossa de Mar	275,5	138,4	3.818	413,97	10,8

Font: Elaboració pròpia a partir de la Base de Dades de Planejament de les Comarques Gironines.
Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Direcció General d'Urbanisme.

La dinàmica immobiliària d'aquest període s'inicia amb un creixement a finals de la dècada dels anys vuitanta -amb un pic a l'any 1990-, continua amb un període recessiu a principis dels noranta, i des de 1993 repren un creixement progressiu, que no s'atura fins als nostres dies. La darrera etapa, que cal contextualitzar en el marc de l'expansió conjuntural que es produeix a tot l'Estat, respon al que Naredo (1996) ha anomenat «bombolla immobiliària», que es caracteritza per un creixement de la demanda d'habitatge deguda a la canalització de bona part de l'estalvi cap a la inversió en immobles (per la baixada del tipus d'interès i l'aflorament de capital procedent de l'economia submergida), a la qual correspon una davallada del paper del sector públic, que deixa la producció d'habitatge quasi exclusivament en mans del mercat.

Figura 2. Evolució de la població (1986-2001)

	Habitants 1986	Habitants 1991	Taxa variació mitjana (%) 1986-1991	Habitants 1996	Taxa variació mitjana (%) 1991-1996	Habitants 2001	Taxa variació mitjana (%) 1996-2001	Taxa variació mitjana total període (%) 1986-2001
Costa Brava Sud	41.400	44.120	6,57	48.240	9,3	57.438	19,1	38,7
Selva	91.238	98.255	7,7	104.233	6,1	119.906	15,0	31,4
Catalunya	5.978.638	6.059.434	1,4	6.090.040	0,5	6.361.365	4,5	6,4

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat.

Aquest transvasament de capitals cap a la producció d'immobles té una territorialització molt determinada. Concretament, tot l'àmbit de la Regió Metropolitana de Barcelona, amb formes d'assentament lligades a la difusió de les activitats econòmiques i a la formació de xarxes creixents de pendularisme, i els «tradicionals» espais turístics de segona residència, vinculats a les xarxes d'oci i de turisme de cap de setmana. En aquest sentit, Blanes, Lloret i, en menor mesura, Tossa, continuen essent el focus principal del creixement urbà de la comarca de la Selva, concentrant, durant el període analitzat, el 58% dels habitatges construïts i prop del 60% de l'augment de població de la comarca⁴. La població de la Costa Brava sud ha experimentat, durant aquest període, un creixement del 38,7%, una xifra sis vegades superior a la mitjana catalana.

En aquest sentit, la relació entre el volum d'habitatge construït i el creixement de la població posa de manifest que la producció d'aquest bé (bàsic per a la reproducció de les famílies) obeeix, en una proporció que pel conjunt de l'àrea supera el 50%, a la seva consideració com a bé d'inversió. Si a la pujada del preu de l'habitatge consegüent, li afegim la caiguda de la promoció per part del sector públic i la baixada de la promoció sota la figura de protecció oficial, tenim com a resultat la impossibilitat pels estrats de població de rendes baixes d'accés a l'habitatge i, per tant, les condicions perquè apareguin casos de segregació social en l'espai per motius de renda. En definitiva, doncs, podem dir que els municipis de la Costa Brava sud compleixen les dues premisses citades (una bona accessibilitat vers l'àrea barcelonina i una bona qualitat dels paisatges), fet que abona l'especialització cap a un model econòmic on el creixement dels llocs de treball en el sector dels serveis i de la construcció, l'augment de la població i el creixement urbà accelerat, funcionen com un engranatge de desenvolupament que no té en compte ni la capacitat de càrrega del territori ni el problema de l'accés a l'habitatge.

Figura 3. Relació augment de la població/producció d'habitatge (1986-2001)

	Número Habitatges	Percentatge sobre total (%)	Increment població (1986-2001)	Taxa de població esperada segons capacitat d'alberg ⁵
Blanes	6.326	51,7	9.060	17.080
Lloret de Mar	4.562	37,3	5.922	12.560
Tossa de Mar	1.340	11	956	3.618
TOTAL	12.228	100	15.938	33.258

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat.

Pel que fa als models d'ocupació de l'espai, el creixement urbà s'ha desenvolupat seguint dos eixos bàsics: d'una banda, mitjançant la promoció de nous sectors d'exemple d'edificació densa («Can Borell» a Blanes

o «Santa Clotilde» a Lloret de Mar), d'escassa qualitat urbana, tant pel que fa a les tipologies d'edificació com a la concepció i disseny de l'espai urbà; de l'altra, culminant el reguitzell d'urbanitzacions -a partir del model de ciutat-jardí- que empastifen el territori o promovent-ne de noves mitjançant plans parcials legalment aprovats («Pinya de Rosa» a Blanes, «Cala Banys» a Lloret o «Cala Morisca» a Tossa). El creixement urbà accelerat ha convertit les viles de Blanes i Lloret en un continu urbanitzat amorf, de traçats estrets, desarticulats i cimentats, que posa al límit la capacitat de càrrega dels espais naturals, de les infraestructures i dels equipaments públics. Com a resultat, les demandes de sostenibilitat de la societat civil s'han organitzat entorn de dues plataformes: Salvem Pinya de Rosa i SOS Lloret, que han fet de la lluita contra l'especulació urbanística i la defensa dels espais naturals la seva ensenya⁶.

Els polígons industrials «Carretera de l'estació» i «Blanes nord» mostren el desfasament creixent que hi ha entre planificació i processos espacials. El que va ser concebut com un espai per a usos industrials s'ha convertit en un clúster on es concentren les noves activitats de consum i d'oci.

Equipament públic i privat i redefinició funcional del territori

La situació perifèrica en el vessant politicoadministratiu i funcional d'aquesta part de la comarca de la Selva s'ha corregit enormement en els darrers 15 anys. La producció pública d'equipaments ha tingut una doble vessant: d'una banda, aquella d'àmbit general, duta a terme per l'administració de la Generalitat, que ha incidit en la dotació d'algunes infraestructures i serveis d'abast comarcal (la depuradora, la dessaladora, els jutjats, l'hospital comarcal o les casernes dels mossos d'esquadra, per citar-ne algunes), seguint el patró de localització marcat pel policentrisme urbà d'aquesta àrea; de l'altra, la municipal, que, mitjançant l'atorgament de llicències d'obres per cobrir els dèficits de finançament, ha incidit en la construcció de nous equipaments socials, esportius i culturals, així com d'altres projectes d'obra menor, que han pal·liat bona part dels dèficits heretats de l'etapa predemocràtica.

La producció privada de grans equipaments ha estat massiva en els sectors de la distribució comercial a l'engròs i al detall de béns de consum bàsics, i de l'oci i el lleure. Això s'ha materialitzat en l'ocupació de tres tipus d'espais bàsics: colmatació dels polígons industrials preexistents, ocupació de les vores dels vials de la carretera d'accés a la Costa Brava i la C-63 (Lloret-Olot) amb edificacions aïllades, i mitjançant autoritzacions de llicències per a intervencions en sòl rústic (segons article 44 del RGU). Especialment interessant és el cas del Polígon industrial promogut per l'Incasol «Carretera de l'estació» de Blanes, que s'ha convertit en un espai de nova centralitat, on les grans cadenes sectorials de la distribució, del *fast food* i de l'oci s'han

agrupat per formar un clúster d'activitats, que mostra clarament la dinàmica espacial del procés de globalització: concentració del capital, homogeneïtzació dels patrons de consum i producció d'espais-espectacle homogenis.

El procés de reequipament iniciat pel sector públic i les dinàmiques de localització de les activitats de consum i oci guiades pel mercat, han començat a donar una potència en termes funcionals i de centralitat a aquesta àrea, que ve a accentuar el seu paper d'espai ròtula entre l'aglomeració barcelonina i l'àrea urbana de Girona. Tanmateix, mentre aquest procés ve a pal·liar el dèficit acumulat durant l'etapa predemocràtica, el ritme accelerat de les transformacions recents perpetua el desfasament crònic que es produeix entre creixement urbà i la dotació de capital públic.

3. Conclusions. La dinàmica accelerada de les transformacions en la realitat urbana

Els municipis de la Costa Brava sud han patit en els dos darrers decennis un procés de progressiva especialització econòmica basat en un model en què el creixement del sector serveis i immobiliari, l'augment de la població i el creixement urbà accelerat han anat íntimament lligats. Aquest procés ha estat abonat per la inversió en infraestructures de comunicació i de transport de caràcter regional (seguint el model de penalització social que suposen els peatges), en la mesura que això ha accelerat la integració d'aquest espai dins de la Regió Metropolitana de Barcelona i ha afavorit l'arribada de nous fluxos de capital i de població.

El creixement urbà d'aquesta etapa és el resultat de la plasmació sobre el territori del planejament municipal iniciat després de la democràcia. Aquest ha tingut efectes positius, en la mesura que ha incidit en una major regulació del mercat del sòl i en l'ordenació dels creixements, i, per tant, ha reduït el problema de la urbanització incontrolada. Tanmateix, però, no ha incidit en la moderació de l'oferta; al contrari, ha servit per canalitzar expansions cada vegada majors, focalitzades en certes àrees del territori.

L'empremta d'aquest procés sobre el territori s'ha traduït en una expansió dels espais residencials i de consum lligats a l'oci i, per contra, s'han perdut espais agrícoles i forestals, espais productius industrials i espais turístics «tradicionals». A banda del creixement de l'espai residencial, l'expansió recent ha abonat la producció privada de serveis d'oci i lleure que comencen a canviar la geografia de les centralitats del territori, creant nous espais de consum i de socialització, en punts fins ara perifèrics. Això posa de manifest la nova escala d'articulació de la realitat urbana, caracteritzada per una expansió de la mobilitat i, per tant, dels àmbits de mercat abastables amb relativa independència de la localització, i una difusió d'usos sobre el territori.

En definitiva, doncs, el model d'ocupació accelerat de l'espai ha abocat a una saturació de la capacitat de càrrega del territori, tant des de l'òptica de la preservació i gestió dels espais i dels recursos naturals, com des de l'òptica de la configuració dels ambients urbanitzats. En el darrer cas, la producció de noves infraestructures i d'equipaments públics és insuficient per pal·liar un dèficit en la dotació de capital públic que, no només es perpetua sinó que s'agreuja amb l'emergència de noves problemàtiques com la mobilitat o l'accés a l'habitatge. Tot això ha començat a generar una resposta activa des de la societat civil, que s'ha organitzat mitjançant plataformes cíviques, per custodiar i defensar de la urbanització depredadora els darrers paratges del territori.

Juli Valdunciel i Coll'

Llicenciat en geografia i becari de recerca Universitat de Girona

Notes

¹ Els materials exposats en aquest article provenen de dues recerques: en primer lloc, de la tesi doctoral que estic elaborant sota la direcció del doctor Joan Vicente, que porta per títol «Procés de construcció i forma del territori contemporani. El cas de la Catalunya urbana emergent»; en segon lloc, de la recerca realitzada l'any 2002 des de la Unitat de Geografia de la Universitat de Girona -sota la direcció de la doctora Isabel Salamaña i amb la col·laboració de Gemma Boix- per analitzar les transformacions a la comarca de la Selva dels darrers 15 anys.

² Els tres plans d'ordenació urbana municipals han estat redactats i aprovats en època democràtica: Blanes (1981), Lloret de Mar (1985) i Tossa de Mar (1986).

³ La taxa d'ocupació urbana del sòl és el resultat de la suma del total de sòl urbà i urbanitzable desenvolupat en el planejament municipal vigent, dividit pel total de sòl municipal. Aquesta taxa és un bon indicador per analitzar la capacitat de càrrega del territori.

⁴ Cal dir que el creixement urbà accelerat també està afectant amb força la Plana de la Selva. Les casuístiques són diverses, però el que és evident és que alguns municipis, que podem denominar de «segona línia», com ara Vidreres, s'han desenvolupat en el marc de plans generals expansionistes -en termes de sòl classificat d'urbanitzable i de volum d'habitatges previstos- assolint augments demogràfics i de l'espai urbanitzat considerables.

⁵ La taxa és el resultat d'operar l'stock d'habitatge produït durant el període analitzat per la mitjana d'individus per llar. La xifra utilitzada per fer el càlcul és 2,70 persones per llar, això és, la mitjana d'habitants per llar a Catalunya de 2001, calculada a partir de les dades d'Idescat.

⁶ En aquest sentit, Oriol Nel·lo (2003) enquadra l'onada de moviments de defensa del territori que s'han aixecat arreu de Catalunya en els darrers temps, com un procés general de resposta a una conjuntura política i econòmica poc curosa amb el medi ambient.

⁷ Llicenciat en geografia i becari de recerca Universitat de Girona, Plaça Ferrater i Móra, 1, 17071, Girona, juli.valdunciel@udg.es

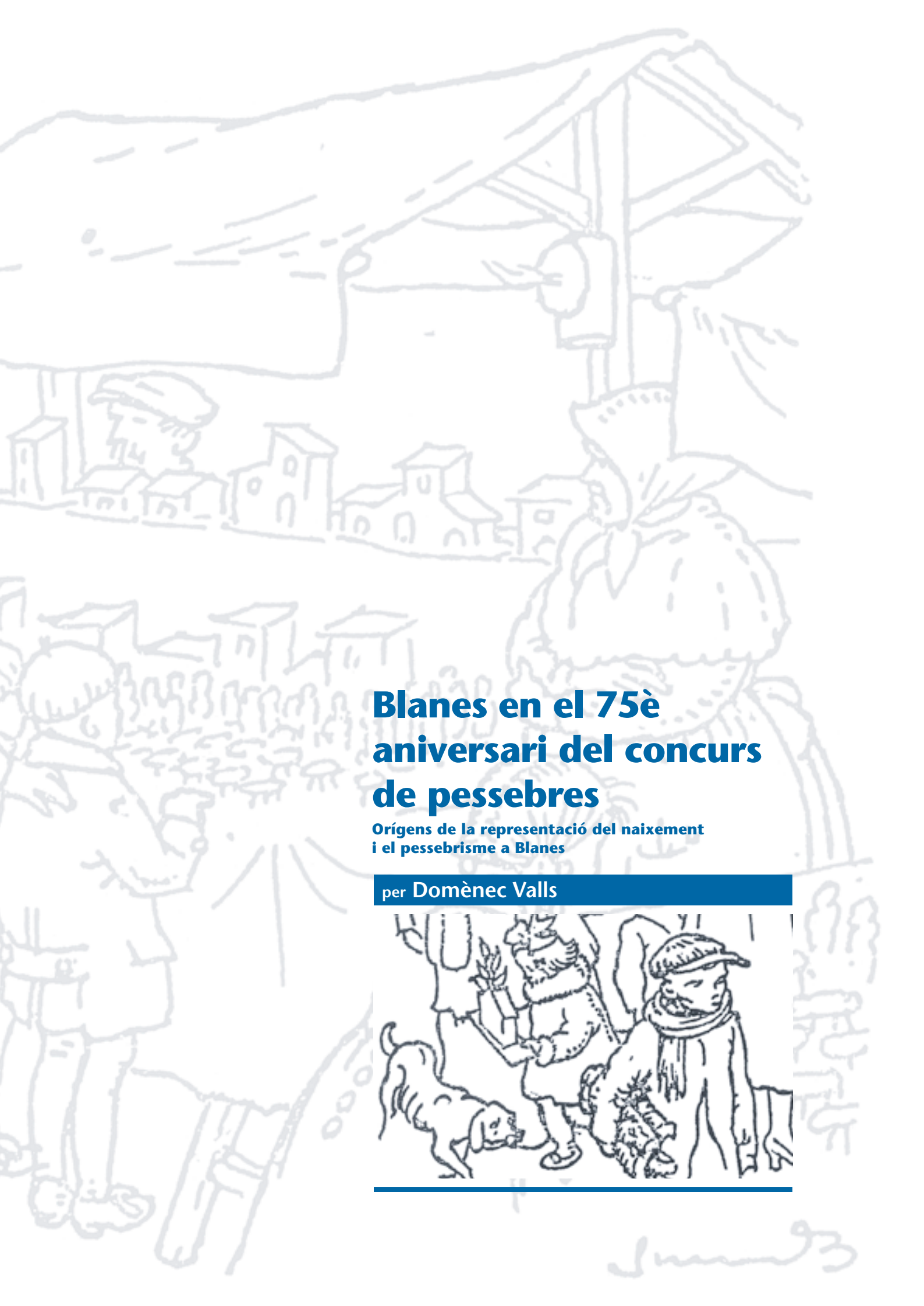
Bibliografia

1. COL·LEGI OFICIAL D'APARELLADORS I ARQUITECTES TÈCNICS DE CATALUNYA. *15 anys d'edificació a les comarques gironines*. Girona, 2001.
2. DIRECCIÓ GENERAL D'URBANISME. *Base de dades de planejament a les comarques gironines*. Girona: Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Generalitat de Catalunya, 2000.
3. NAREDO, Jose Manuel. *La Burbuja inmobiliario-financiera en la coyuntura económica reciente (1985-1995)*. Madrid: Siglo XXI, 1996.
4. NÜELL, Helga. *Evolució dels usos del sòl a la Costa Brava 1957-1993*. Girona: Memòria de Recerca. Universitat de Girona, 2001.
5. NEL·LO, Oriol. *Aquí no!. Els conflictes territorials a Catalunya*. Barcelona: Empúries, 2003.
6. SALAMAÑA, Isabel; VALDUNCIEL, Juli; BOIX, Gemma. «La Selva una comarca singular per la seva heterogeneïtat». *Revista de Girona*, núm. 215, novembre-desembre 2002.
7. VALDUNCIEL, Juli. «Blanes: clarors i foscors d'una capital sense comarca». *Recull*, núm. 1890, març 2003.
8. VALDUNCIEL, Juli. «Blanes és la ciutat de Girona amb major creixement demogràfic», *Diari de Girona*, 1 d'agost 1999.

Altres fonts

9. Pàgina web del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya. <http://www.gencat.es/ptop/estadis/index.htm>
10. Pàgina web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. <http://www.idescat.es>
11. Pàgina web del Instituto Nacional de Estadística. <http://www.ine.es/inebase/cgi/axi>

Blanes en el 75è aniversari del concurs de pessebres

Orígens de la representació del naixement
i el pessebrisme a Blanes

per Domènec Valls

Introducció. El naixement de Jesús segons els evangelis

Dels quatre evangelistes, només dos tracten del seu Naixement: el de Mateu, escrit en arameu, i el de Lluc, en grec. Aquestes narracions evangèliques són la reproducció literal de les primeres prèdiques dels apòstols, fet que certifica la seva fidelitat.

LLUC 2, 7 "... i va néixer el seu fill primogènit; ella el va faixar amb bolquers i el posà en una menjadora, perquè no havien trobat cap lloc on hostatjar-se".

LLUC 2, 9 "Un àngel del Senyor se'ls va aparèixer, i la glòria del Senyor els envoltà de llum. Ells es van espantar molt. Però l'àngel els digué: No tingueu por: Us anuncio una bona nova que portarà a tot el poble una gran alegria: avui a la ciutat de David, us ha nascut el Salvador, que és el Messies, el Senyor. Això us servirà de senyal: Trobareu un infant faixat amb bolquers i posat en una menjadora".

L'Evangelista Lluc afirma que no tenien lloc a l'hostal o Khan, que es devia trobar en el camí ral que unia Jerusalem amb Hebron, al peu de la muralla de la ciutat fortificada de Roboam. Betlem s'hi tro-

ba només a 8 Km. i era el lloc ideal per passar la nit, ja que en els seus afores abunden les coves que, proveïdes de menjadores, eren utilitzades com a refugi dels pastors i els seus ramats.

MATEU 2, 1 "*Després d'haver nascut a Betlem de Judea, en temps del rei Herodes, uns mags vinguts d'Orient arribaren a Jerusalem i preguntaren: On és el rei dels Jueus que ha nascut. Hem vist sortir la seva estrella i venim a adorar-lo*".

La localització de Betlem com el poble en el qual naixeria Jesús està profusament indicat en les profecies de l'Antic Testament. Així s'expressa, amb tota claredat, el profeta Miquees: MIQUEES 5, 1 "*Diu el senyor: "I tu, Betlem Efrata," - ets petita per ser comptada - entre els clans de Judà,- però de tu sortirà - el qui ha de governar Israel*".

Precedents històrics de la representació del naixement de Jesús

El Nadal, com moltes altres festes, és també la cristianització d'una festa pagana. Això succeeix du-

rant el segle IV, quan la religió cristiana és reconeguda i acceptada per Roma i a poc a poc es va eliminant el paganisme existent amb la consegüent adoració de les diferents divinitats. Això permet no tan sols la predicació de la doctrina cristiana amb la paraula, sinó la seva representació gràfica a través de l'art.

La popular celebració ancestral en tot el món romà de la festa pagana de l'adoració del sol, que commemorava el pas del solstici d'hivern juntament amb la renovada crescuda de la llum diürna del sol (Natalis Solis Invicti), va dur al propi emperador Constantí a cristianitzar aquelles festes amb les formes promogudes pels mateixos cristians.

Fins aleshores el Nadal cristià havia passat moments ben difícils. Diu la tradició que Sant Anacleto (que fou el tercer papa durant els anys 78-91) va commemorar el naixement de Jesús amb una missa en el soterrani d'una casa de Roma propietat d'una noble matrona de nom Lucina, que va protegir molt els primers cristians en aquells anys.

L'any 303, l'emperador Dioclecià va ordenar l'incendi i destrucció de l'església de Nicomèdia a la ciutat de Bitínia situada a l'Àsia Menor, perquè s'havien reunit en el temple gran quantitat de cristians per celebrar la nativitat del Senyor. La majoria d'ells moriren cremats i com a reparació espiritual d'aquell crim i en homenatge a les víctimes, en el transcurs de l'any 323, va celebrar-se a la ciutat de Nicomèdia un Concili.

En els primers segles del cristianisme les esglésies d'Orient celebraven el naixement de Jesús en dife-

rents dates, unes al mes d'abril i d'altres al maig. En el segle IV el papa Julio I (337-352), després de promoure oportuns treballs d'investigació encaminats a determinar la data més probable en què va tenir lloc la Nativitat, la va situar en el 25 de desembre. El papa Benedití XIV va confirmar més tard definitivament l'esmentada data.

L'any 597, l'emperador Justinià va escollir la data del 25 de desembre, nativitat del Senyor, per a la consagració de la basílica de Santa Sofia en Constantinoble.

Orígens del pessebrisme

Els orígens més remots de la representació del naixement de Jesús són difícils de situar en el temps; les constants persecucions sofertes pels primers cristians durant els tres primers segles de l'era cristiana fan quasi impossible trobar cap testimoni gràfic on s'hi representi el naixement. Una vegada imposada la pau per part de l'Emperador Constantí i acabades les persecucions, els cristians, ja fora de les Catacumbes, finalment poden expressar en públic les seves creences, predicar la seva fe i interpretar a través de l'art i de la iconografia els símbols de la seva identitat.

Segons la tradició, en temps del papa Teodoro (624-649) varen ser traslladades a Roma des de Betlem unes fustes i la menjadora, valuoses relíquies que varen ser utilitzades per l'artista Arnolfo di Cambio per construir la primera imitació de "l'antro praesepe" o cova de la menjadora en la basílica de Santa Maria la Major. Entre altres representacions

antigues documentades de la cova del Naixement, cal esmentar el "Praesepe Sancta Maria" que en temps del Papa Joan VII (705-717) existia en la Basílica del Vaticà. Hi ha constància també del "Praesepe de Santa Maria Trastevere", que va ser construït a l'església romana del mateix nom. A poc a poc va creixent la devoció al Naixement i també la seva representació plàstica en la iconografia, que traspasa de les esglésies i convents a les llars dels cristians.

Definició i evolució històrica del pessebre

"Entenem per pessebre la representació plàstica i objectiva del naixement de Jesús mitjançant la disposició d'un país vist d'una manera panoràmica, dintre del qual se situen una diversitat de figures mòbils que es poden bellugar i alterar de lloc a gust del qui mena el pessebre". (Definició aprovada en el II Congrés Pessebrista Internacional celebrat a Roma l'any 1955).

Una definició més simple és la representació en figures plàstiques del naixement de Jesús que hom sol fer a les esglésies i a les cases durant el temps nadalenc.

L'origen oficial i solemne del pessebre com una interpretació artística, acceptat i consolidat per tots el pessebristes del món, s'acostuma a atribuir a Sant Francesc d'Assís a Itàlia, en la nit del mes de desembre de l'any 1223, quan realitza el seu somni d'organitzar una missa en un estable de la localitat de Greccio, lloc idíl·lic situat a la Vall de Rieti. En la celebració de l'esmentada missa, crea un muntatge molt singular i a la vegada de gran simbolis-

me: el pessebre estava format per una figura del nen Jesús sobre la menjadora i uns joves de la rodalia representaven Maria i Josep, amb la companyia del bou i la mula. Completava el seu entorn el recolliment d'unes poques persones que varen gaudir del privilegi de convertir-se en la representació real d'aquells antics pastors. La simplicitat extrema de la humil església, el frare Franciscà celebrant de la missa ajudat pel mateix Francesc d'Assís,... Tot s'encaminava a atorgar a Sant Francesc el privilegi de ser considerat el constructor del primer pessebre i proclamat com el patró dels pessebristes.

A partir d'aquell moment els Franciscans tenen cura de repetir cada Nadal l'escena del pessebre on es representa el naixement amb imatges del nen Jesús, la Verge Maria, Sant Josep, el bou i la mula.

La presència del bou i la mula en el pessebre vivent de Sant Francesc d'Assís, va ser acceptada més endavant pels mateixos papes, que varen relacionar-la amb les paraules del profeta Isaïes: ISAÏES- 1-39. *"Un bou coneix el seu propietari, i un ase, l'estable del seu amo, però a mi, Israel no em coneix, el meu poble m'ignora".*

La tradició popular del bou i la mula en la representació del Naixement, l'historiador Tillemant la situa dintre el segle V. Hi ha altres historiadors que encara la suposen més enrere a l'esmentat segle.

La llavor pessebrista fructificà a Itàlia amb força. Segons Angelo Steffannucci, la primera notícia d'un pessebre pròpiament dit data del 1330 i se situa a l'església de Santa Clara de Nàpols, propietat de les clarisses. Durant els segles XIV i XV les esglésies tos-

canes s'omplen de bonics pessebres. No cal discutir que Itàlia és el bressol dels naixements, introductors dels més variats materials en la seva construcció: el marbre, la terra cuita, la porcellana, la fusta, el corall, la cera,... materials que fan servir per construir espectaculars pessebres que, a més, atresoren un preciós cabal de petites i grans figures.

La presència del pessebre dintre la història de l'art es reflecteix en els diferents estils. Iniciat en el Bizantí, continua en el Romànic (s.X-XIII) on es representa l'escena del naixement dins del seu marc més estricte: són representacions molt marianes de la Verge amb el nen.

Durant el Gòtic (s.XIII-XVI) el naixement sol estar representat pel part de la Mare de Déu, on es pot veure la Verge al llit i on figuren també altres personatges. És en aquesta època, quan a l'any 1223, Sant Francesc d'Assís creà el popular pessebre que ja hem descrit anteriorment. Convents i monestirs es converteixen en els promotors d'aquestes representacions.

En el Renaixement (s.XVI-XVII) el pessebre s'anà separant de l'interior del temple i es va tornar una mica més laic. Cada vegada són més les famílies que en construeixen a les seves cases. És el moment en què més es propaga el pessebre popular, quan el pessebre emprèn la seva màxima difusió per tota la Mediterrània i resta d'Europa. Les figures ja són de fang i els pastors i la gent humil de samarreta i esclops van guanyant terreny en les representacions.

A partir del segle (XVII-XVIII), durant el període Barroc, l'extensió del pessebre a Catalunya és un

fet ben palès, és ja una part bàsica de les festes nadalenques en el nostre país. En l'etapa Romàntica (s.XIX) es va promoure el costum de fer pessebres permanents en les cases senyorials i pairals. A aquest fet hi contribuï en gran mesura la passió pessebrista del rei Carles III, i el costum de seguida va ser adoptat no tan sols per la noblesa, sinó per tota la ciutadania. Catalunya fou ben aviat un dels llocs que més prestigi va assolir dintre el món pessebrista, ja que eren poques les cases catalanes que no tenien el seu pessebre.

Per part d'historiadors catalans com Tomàs Batallé i Clos, Josep M. Garrut i Joan Amades, tots ells especialitzats en l'estudi del pessebrisme, s'ha arribat a la conclusió que el pessebre català del segle XVII i XVIII, va convertir-se en un autèntic mirall per a la resta d'Europa.

Els primers pessebres a Blanes

El pessebre de Sant Francesc d'Assís a Greccio, realista, místic i líric a la vegada, en la seva sensibilitat profundament popular, va arrelar fortament en el nostre país dins dels típics costums i tradicions plens dels més entranyables sentiments cristians, però res no hauria estat igual si no fos per la gran tasca d'apostolat pessebrista de l'església i dels ordes religiosos. En el cas concret de Blanes, el treball dels frares caputxins del Convent va ser fonamental.

Segons Joan Amades, la representació pessebrista més antiga documentada es refereix a un pessebre construït pels Jesuïtes l'any 1562 que es va instal·lar

Detalls de l'auca de l'Associació de pessebristes de Girona editada per la Generalitat l'any 1981

a l'interior d'una església. Però Josep Maria Garrut, en un article sobre el pessebre, afirma que hi ha una obra a Catalunya que demostra l'existència d'un pessebre al voltant de l'any 1300. Pel que fa a Blanes, poble amb una sòlida tradició de molts anys enrere, es pot constatar doncs amb tota seguretat que la construcció de pessebres en les llars blanenques ja existia durant el segle XVI. Hi ha proves convincents i documentals de la presència d'un pessebre a la població l'any 1583, precisament l'any de la fundació del convent de Caputxins de Blanes.

Hi ha documentació que reflecteix que l'any 1587 va existir un diaca que va prendre l'hàbit franciscà en el mateix convent de Blanes -Fra Feliu de Perpinyà- que era qui tenia cura d'organitzar les cerimònies litúrgiques i festivitats, principalment les festes de Nadal.

En l'Arxiu Provincial dels Caputxins de Catalunya, a part dels valuosos documents referents al Convent de Blanes, en l'apartat dels objectes trobats en el convent en el moment d'abandonar-lo l'any 1835 hi ha la imatge d'un Nen Jesús amb les característiques pròpies de les figures del segle XVI, que representaven els Naixements, conjuntament amb la Mare de Déu, Sant Josep, el bou i la mula. Aquest

detall ratifica la presència del pessebre en el convent dels frares caputxins de Blanes.

El període més important del pessebre a Blanes, pel que fa a difusió i quantitat, comprèn des de la darrereria del segle XVIII fins a les acaballes del XIX. El segle XX fou el temps més esplendorós en qualitat.

El pessebre blanenc fins a finals del segle XIX era eminentment popular, però amb les característiques especials en la seva concepció artística d'imitar al màxim el paisatge sobri de les vinyes, camps de conreu i boscos de l'entorn de la vila. En Sagimón Albertí n'és un bon exemple: els seus pessebres excepcionals varen marcar una època daurada, encara en el record dels nostres avis. L'artista pessebrista era un terrassà autodidacte popularment conegut a Blanes com en Simon de Santa Bàrbara, el seus pessebres eren construïts amb elements naturals com la molsa, el suro, branques i arrels d'arbres, meticulosament escollits en el mateix bosc, sorra, pedres i tota mena de materials que la mateixa naturalesa li proporcionava. El pessebre ocupava tot el celler de la casa, era immens i la seva base estava formada per tota una renglera de bótes plenes de vi. Diuen que contemplar aquell pessebre era tot un plaer. No calia fer propaganda, tot Blanes anava a visitar-lo.

Vaig tenir la sort, tot fullejant "Reculls" d'anys enrere, de trobar-ne un de l'any 1925 en el qual hi havia un comentari, que transcrib literalment, que descriu un pessebre d'en Simon de Santa Bàrbara, tot subratllant els detalls que més vida donen a la seva monumental obra:

Jo sóc el primer veí que gaudeix de la contemplació del pessebre. Entro a la casa i em veig davant d'un naixement formidable que omple un pany de paret molt llarg. Fillets de Déu si n'hi ha de coses! Un devessall de figures, construccions, ponts, rius, salts d'aigua, prats, comes, penya-segats, camins i caminets, camps sembrats d'escarola. El Portal de Betlem. Els tres reis amb un brillant seguici. La Bréna. Les muntanyes de suro i cuirent, els pics més alts espolsats de farina que imita la neu. Al costat d'un camperol hebreu camina un pagès amb barretina. En un rierol una dona renta la roba. Un pastoret amb samarra que porta un anyell al coll...

Expressament he volgut resumir aquesta descripció perquè serveixi de declaració real i convincent de com eren, segles enrere, la majoria dels pessebres que es construïen a la nostra vila. Evidentment, no tan enormes en extensió com els d'en Simon de Santa Bàrbara, però sí del mateix estil popular.

Fins a principis del segle XIX es va mantenir fidelment la construcció del típic pessebre, on dominava la molsa, el suro i les tradicionals figures. Cal esmentar com a nota important que en la majoria dels pessebres les figures les modelaven amb fang els mateixos constructors, que habitualment eren els infants més grans de la casa. Poques de les que s'han pogut conservar tenen especial interès i es poden considerar peces gairebé arqueològiques.

En aquella època la celebració del Nadal tenia un caire molt familiar i, a part dels actes religiosos com la tradicional "Missa del Gall" amb l'adoració del Nen Jesús, una de les coses que no podia faltar dintre la llar era el pessebre; la seva presència era indispensable. Davant d'ell s'hi reunia tota la família, s'hi cantaven les nades i era el lloc ideal per fer cagar el Tió.

A casa nostra el pessebre més representat era el que actualment anomenem **pessebre popular**, que és el propi de les llars catalanes. Habitualment representava una interpretació panoràmica de relleu amb un espai pla en primer terme i en segon terme un terreny muntanyós per on lliscaven caminois i rierols, i altres elements com camps de conreu i masies de pagès. Els materials constructius més emprats eren el suro, el paper d'embalar pintat, la sorra i la molsa. El lloc més corrent on es feia el pessebre era damunt d'una taula en el lloc més preferent de la llar.

A finals del segle XIX i començaments del XX neix el concepte actual de **pessebre artístic**, en el qual la llibertat de creació del pessebrista permet que es realitzin veritables obres d'art. Si bé la majoria d'autors mantenen els cànons i les escenes clàssiques, d'altres opten per construir pessebres més agosrats i més d'acord amb les tendències artístiques del moment.

Dibuix del 50è aniversari del concurs de pessebres
Autor: J. Rondon

Escenes i figures tradicionals del pessebre

La cova

És l'escena cabdal del pessebre, dintre la qual es figurava la sagrada família amb el bou i la mula. L'infant Jesús en els pessebres antics solia ser rosset i grassó, no s'hauria entès d'altra manera. La figura de la **Mare de Déu** se solia representar com una noia jove de faccions molt perfectes; generalment estava asseguda i en actitud de mirar el seu filllet, i era habitual que portés mantell blau cel i el vestit blau marí o verd. **Sant Josep**, el sant patriarca, era representat dret i gairebé sempre amb la vara florida; solia vestir amb túnica vermella i mantell groc i se'l representava amb una barba molt llarga i blanca. **El Bou i l'Ase**, encara que la tradició catalana diu que era una **mula**. **Un àngel** vestit de blau cel amb les ales daurades, que sostenia una cinta amb la inscripció "Glòria in excelsis Deo".

L'Anunciata

Un Àngel del Senyor que fa conèixer la bona nova als **pastors** que vetllaven el **bestiar**. Era costum de

representar els pastors fent rodona al voltant d'una foguera.

Els Reis

En el pessebre era típic i de rigor representar l'**estel d'Orient**, normalment sempre en forma de cometa amb la corresponent cua i la presència física dels tres Reis: **El Rei Baltasar** era ros, **Gaspar** blanc de cabells i **Melcior** era negre. Algunes vegades es representaven cavalcant damunt de camells i d'altres sobre cavalls. El Rei blanc i el Rei ros solien anar vestits a la moda reial gòtica, i el negre amb vestit oriental. Moltes vegades els Reis anaven acompanyats de servents.

Altres figures

El Pastor del be al coll, una de les figures profanes més emblemàtiques i el més conegut dels personatges que van a adorar.

La Dona del Pollastre, representada amb un gall a les mans agafat per les potes.

La Dona del cistell d'Ous, no sol faltar en la majoria dels pessebres.

La Filadora.

La Bugadera.

La Dona que ve de cercar aigua.

La Dona del Pa.

L'Home del forc d'Alls.

El de la Carbassa.

El Flabiolaire.

La Dona de les "tites", que dona menjar a les gallines.

El Pescador.

El Caçador.

El Caganer.

El Llenyataire amb un feix carregat al coll.

El Capellà amb sotana

...i tants altres que segurament ens deixem.

Per completar l'ambient camperol que les figures comporten en l'escena del pessebre, **el bestiar** també forma part important en la seva construcció. Els animalons que més abundaven són **els bous i les cabres**, que van amb els pastors, i **els bous i les**

mules. Com a animal de bosc solia figurar-hi **el conill**, i del bestiar casolà, **el gos i el gat**.

L'Aviram forma el conjunt més variat de la fauna pessebrista: **els galls, gallines i galls d'indi** i també **els ànecs i les oques** acostumaven a ser abundants.

Consolidació definitiva del concurs de pessebres

A partir del segle XIX el pessebre va evolucionar radicalment. Seguint el curs del temps i dels avanços tecnològics també es va modernitzar: era imprescindible un teló de fons pintat de color blau, les senzilles figures de fang varen ser substituïdes per altres de més sofisticades que majoritàriament es compraven en les parades de la fira de Sant Tomàs que cada any se celebrava a Blanes el 21 de desembre. Altres preferien viatjar fins a Barcelona a comprar-les a la Fira de Santa Llúcia.

Una tradició molt popular que va durar molts anys era la visita a les cases on es feia un pessebre de certa importància que, a part de servir per admirar

i elogiar l'obra, era un vincle d'unió i amistat entre les famílies blanenques. Un pessebre molt popular era el que construïa en Quimet Nonell a l'Hospital de Sant Jaume en el qual, a part de la seva bellesa artística, hi havia unes figures molt boniques procedents de l'escola Olotina. La visita al pessebre de l'Hospital era un dels actes obligats durant el Nadal.

El primer concurs

La qualitat dels pessebres blanencs, l'interès en la seva construcció i el nombre creixent de pessebristes va donar peu a posar en marxa una bona idea: Els "padres" del Col·legi dels Fills de la Sagrada Família, l'any 1920, varen organitzar el primer Concurs de Betlems a Blanes. Gràcies a ells la nostra vila és una de les poblacions pioneres de Catalunya en l'organització de concursos de pessebres. L'any 1921, en la revista local "Recull d'Or", en el seu núm.27, llegim la notícia de la convocatòria del Segon Concurs de Betlems, i l'any 1923, en el Recull núm.51 del 24 de desembre, hi ha la tercera convocatòria. D'aquesta manera, durant els anys successius quedà consolidat el concurs com un esdeveniment que forma part del nostre patrimoni artístic. Des d'aquells primers passos l'interès pel pessebrisme va seguir creixent amb puixança, tot millorant sensiblement la qualitat de les obres i també la rivalitat entre els artistes, per assolir els guardons anuals de reconeixement de la seves creacions.

A partir dels anys 30 el pessebre experimenta una transformació tècnica i artística, i es comencen a utilitzar altres materials com l'arpillera, el guix, i la fusta. La utilització d'il·luminació, principalment en la Cova i en detalls com els pastors entorn d'una

foguera, són el preludi del que més endavant s'anomenaria pessebres artístics.

El Nadal del 1935 finalitza una primera etapa de la brillant trajectòria del concurs blanenc, ja que va quedar estroncada per la guerra civil.

Després de la guerra la tradició pessebrista inicia una nova etapa i, a partir de l'any 1940, el Centre Catòlic convoca el tradicional Concurs de Pessebres seguint les mateixes pautes dels anteriors, amb un extraordinari èxit tant en el nombre de pessebres participants com en la seva qualitat.

El 25è aniversari

A partir dels anys quaranta s'esdevé un període d'or del pessebre blanenc i el concurs, plenament afermat, es converteix en una de les activitats estel·lars de les festes de Nadal i va sumant èxits edició rere edició.

L'any 1954 el Centre Catòlic va convocar un Concurs de Pessebres extraordinari, conjuntament amb una sèrie d'altres actes, per commemorar la xifra de 25 anys de la seva celebració. El RECULL Núm.798 de 8 de gener de 1955 comentava l'efemèride de la següent manera: "Arribar a la xifra de 25 anys en la

celebració d'un Concurs de Pessebres no és pas un fet que succeeix amb freqüència a casa nostra i cal commemorar-lo. Així ho va creure el nostre Centre Catòlic. El ressò de la tasca de divulgació ha donat els seus fruits i el resultat ha satisfet els esforços esmerçats."

Els pessebres inscrits en l'apartat dels artístics eren catorze i els populars gairebé un centenar. El jurat qualificador estava presidit pel prestigiós historiadore Josep M. Garrut i compost pels senyors Josep Ametller, Pere Puig i Llena, Salvador Reynaldos amb Vicent Albertí en funcions de secretari. Després de visitar tots els pessebres inscrits, ultra la deliberació del Jurat, aprova concedir els premis convocats de la següent forma: Primer premi: Domènec Valls. Segon premi: Jaume Coll. Tercer premi: Fèlix Roca i Josep Blanch. Quart premi: Carles Gränitcher. Els restants per ordre de mèrit corresponen als següents senyors: Josep Mas, Pere González, Francesc Xavier Adell, Rafel Cornellà, Salvador Romans, Josep M. Gallostra, i Joan Ponsdomènech. El mateix Sr. Garrut va quedar sorprès del gran nombre de pessebres que participava en el concurs i, encara més, de la seva qualitat artística. Nota significativa, i de gran satisfacció per part meua, va ser la seva visita particular a casa, pocs dies després del repartiment de premis, per interessar-se en la tècnica que jo havia utilitzat en la construcció i sobre alguns detalls, com les estrelles parpellejants del firmament.

A partir d'aquesta commemoració, any rere any, el nombre de pessebristes va anar-se incrementant de manera espectacular, amb l'aparició de nous artistes i el restabliment del tradicional costum de la visita dels pessebres per les cases durant el cicle nadalenc

El pessebre popular experimenta també una radical transformació, ja que no tan sols són els infants que fan pessebres populars, sinó que els més grans també fan veritables obres d'art, tant en la seva concepció com en la realització artística. Els pessebres populars es construeixen procurant mantenir les normes de perspectiva, principalment en la col·locació de les figures i en la interpretació del paisatge,

motiu pel qual apareixen pessebres de gran bellesa. Una mostra recent la tenim en el pessebrista Josep M. Borràs, que durant molts anys va construir pessebres populars amb gran mestria fent realitat aquella frase que defineix el pessebre popular com l'expressió més genuïna del poble català.

Des del XXV aniversari els concursos pessebristes continuen cada any amb tota regularitat, però sempre depenent de l'entitat que l'organitza. El centre Catòlic va traspasar durant molts anys la seva organització a la Catequística Parroquial amb la col·laboració dels joves d'Acció Catòlica, que finalment es van constituir com a Associació Pessebrista de Blanes, entitat encarregada de vetllar per al manteniment i propagació de la tradició pessebrista de la nostra vila.

50è aniversari

Any 1979, en el Recull del 17 de novembre, en la secció Blanes notícia, podem llegir: *"Enguany l'Agrupació pessebrista celebra el 50 Concurs i aprofita l'avinentesa que li brinda Recull per fer una crida a tots els pessebristes blanencs a participar al mencionat concurs, com també a tots els qui puguin col·laborar amb algun donatiu per així poder donar el màxim relleu a l'esmentada commemoració amb premis per als participants, tot mantenint viva, aquesta tradició nadalenca de la nostra vila"*

En el Recull Extraordinari del Nadal de 1978, referint-se al proper Concurs, publica la següent notícia:

"Són cinquanta anys de continuïtat -no és poca cosa- el que celebra enguany l'Agrupació Pessebrista de Blanes. La Catequística Parroquial, eix d'aquest manteniment cultural i religiós, ha concertat un concurs de cartells nadalencs i un curset de "com construir un pessebre" i ha obert una exposició de Diorames als carrers de Mercaders núm.18 i Santa Bàrbara núm.11, per donar relleu a aquesta efemèride..."

El curset sobre la manera de construir un pessebre es va dur a terme a la Casa de la Cultura i el vaig impartir jo mateix.

L'any 1971, l'Agrupació Pessebrista, en el seu desig de reviuere l'interès en la construcció de pessebres populars, va instal·lar un monumental pessebre en els baixos de la casa sindical (l'antiga CNS de La Muralla), construït per l'artista Josep Baltrons. En el mateix local també es podien admirar dos pessebres artístics, obres dels pessebristes Josep Llorens i pel mateix Josep Baltrons.

Pessebres per tot el poble

Un pessebre el cim del turó del Vilar: El Club Excursionista de Blanes fa realitat el que diu l'Auca del pessebre, *"Si vols ser pessebrista, has de fer-te excursionista"* i un grup de socis inicien l'any 1979, adherint-se els actes dels cinquanta anys de concurs, el simpàtic costum de pujar un pessebre al cim del Turó del Vilar.

Els barris de Blanes també comencen a construir els seus propis pessebres i en el Nadal de l'any

1978, la Parròquia de Santa Teresa del barri de Ca la Guidó va convocar el seu primer Concurs de Pessebres. Els veïns del barri de la Plantera construeixen un bonic pessebre popular de grans dimensions en l'avinguda de Catalunya que, conjuntament amb el pessebre vivent de Valldolig, acaben de completar i reafirmar la nostra tradició pessebrista.

El pessebre del passeig de Dintre: Una fita important és la de l'any 1993 quan l'alcaldesa de Blanes, M. Dolors Oms, va demanar a l'Associació Pessebrista si es podia fer càrrec de la construcció d'un pessebre monumental al passeig de Dintre, davant de l'Ajuntament. D'aquesta forma es faria honor a una tradició pròpia de Blanes, en substitució de "l'arbre de Nadal". Aquell oferiment fou acceptat i executat amb entusiasme i des del primer pessebre monumental, deu anys després, se segueix construint el pessebre municipal, una autèntica obra d'art del pessebrisme popular.

Inauguració del primer pessebre monumental al passeig de Dintre. Any 1994

En aquest mateix any, s'esdevé un altra fita pessebrística, com és la inauguració en el local del Centre Catòlic, de la 1a Mostra de Diorames i Pessebres Artístics "Vila de Blanes".

Conclusió

Vull acabar amb una frase que per si sola defineix el pessebre blanenc: *A Blanes el pessebre "es fa", a diferència d'altres indrets "que es posa el pessebre". Fer el pessebre representa sentir-se esperonat, cada any, a una superació constant.* (Joan Amades).

A l'albada del segle XXI, l'any 2004, assolim els 75 anys des que Blanes organitza el seu Concurs de Pessebres, una tradició que expressa els sentiments populars i religiosos d'un poble amb un llenguatge directe i artístic, de manera viva i contagiosa i que constitueix una riquesa personal i social autèntica. Mantenir aquesta tradició durant segles proporciona també elements d'identitat i Blanes té una notable sintonia amb aquests valors pessebrístics.

PER MOLTS ANYS!

Domènec Valls i Coll
Estudiós i excalcalde de Blanes

Fonts i bibliografia

Arxiu Municipal de Blanes (AMBL)

Revista *Recull*, Blanes

Martínez Palomero, Pedro. *El Pessebre*, Aura Comunicació, 1993

Dalmau Coromines, Jordi. *El Pessebrisme*, Quaderns de la Revista de Girona, 39, 1992

Alavedra, Joan. *Poema del Pessebre*, edició clandestina, 1958

Amades, Joan. *Costumari Català*, Salvat Ed. I Edicions 62, 1982

Detall del pessebre monumental

Notícies de l'Arxiu

Breus notícies de l'Arxiu

Organització de l'exposició: Fotoperiodisme i societat a la Costa Brava Sud. El Blanes de J. Robert (1960-1975)

Coincidint amb l'inici de la Festa Major de Blanes va tenir lloc la inauguració de l'exposició que, sota el títol «Fotoperiodisme i societat a la Costa Brava sud», pretenia fer una aproximació al món del periodisme gràfic i escrit que es va desenvolupar en el nostre entorn proper de 1960 a 1975. Les presentacions varen anar a càrrec de JV. Gay, exdirector del Diari de Girona, Enric Matarrodona, president del Col·legi de Periodistes a Girona, Joaquim Valls, Tinent d'alcalde de l'Arxiu i Josep Marigó, l'alcalde de Blanes. Com a fil conductor es va utilitzar la trajectòria i l'obra del fotoperiodista blanenc Joaquim Robert i Ruiz. La mostra va ocupar dues plantes de la Casa Saladrigas. A la planta baixa s'hi va instal·lar un audiovisual amb la producció filmica de Robert realitzat per TVBlanes, juntament amb un seguit de plafons i vitrines que contenien informació sobre el món dels corresponsals de premsa que en aquells moments operaven a la nostra zona. A la primera planta, es va plantejar un recorregut per cinc àmbits temàtics diferents, cadascun dels quals estava situat en una sala diferenciada. Això va permetre una certa exploració de temes com el turisme, la vida oficial, l'esport, el paisatge urbà i la vida quotidiana d'aquell canviant període històric. La incursió en aquests temes es va

plantejar sobretot a través de les imatges de Robert, però també a través de plafons amb text, vitrines amb documentació, taules de llum i objectes de l'època. Tot plegat amanit amb els èxits musicals d'aquells anys.

Cal dir que el resultat final ha estat molt satisfactori. Les cinc mil persones que

la varen visitar i els comentaris recollits en el llibre de visites així ho avalen. A banda d'això, hem comprovat de nou que els canals de transmissió del coneixement mai no són unidireccionals. Això vol dir que no només hem intentat difondre el que sabíem d'un període sinó que, en l'intent, n'hem après moltes coses. Per exemple, que a banda dels periodistes més consolidats també varen començar a actuar un seguit de joves decidits, algun dels quals encara avui es manté en actiu. Un d'aquests joves va ser en **Joaquim Abril i Roig**. Abril va començar a col·laborar a *L'Indépendant* al costat de J.B. Planells l'any 1968. Aquest mateix any ja col·labora com a corresposnal blanenc del *Noticiero Universal* fins que l'any 1970 passa a la corresposnalia del diari *Tele-eXpres*. A banda d'aquestes corresposnalties, Abril havia col·laborat amb diversos articles a la revista *Recvll* des d'almenys 1967.

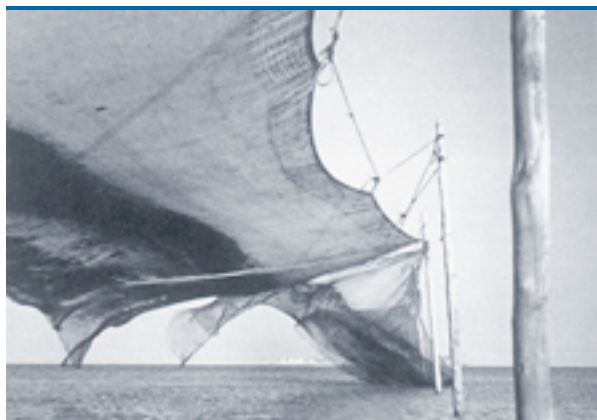
Un altre d'aquests joves va ser en **Josep Freixa i Campassol**. Amb 18 anys Freixa va començar a fer de corresposnal local del *Diario de Barcelona*. Aquesta tasca es va allargar entre 1969 i 1976. Inicialment,

entre 1968 i 1970 també havia col·laborat en la revista *Villa de Blanes*.

Tornant a l'exposició, després de prorrogar-ne diverses setmanes el tancament, l'exposició va ser clausurada a fins de setembre. Enguany només en queden les vivències de cadascú, un catàleg de 175 pàgines amb totes les imatges de Joaquim Robert i els textos complets d'anàlisi històrica del Blanes de l'època.

Préstec de documentació per a exposicions

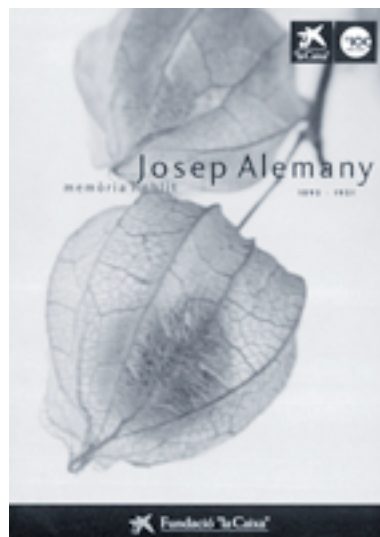
Acomplint una de les funcions principals dels arxius que consisteix a difondre el que s'atresora per donar-li vida i rendibilitzar la inversió feta en la conservació i organització de la documentació, l'AMBL va prestar un seguit de documentació per a dues importants exposicions. La primera va ser la titulada *Imatge i destí. Cartells turístics a les comarques gironines*. Aquesta exposició, organitzada pel Museu d'Art de Girona, proposava un passeig pel cartellisme turístic des dels inicis del turisme a les comarques gironines tot reflexionant sobre els orígens i l'evolució d'aquesta indústria a casa nostra. Aquesta exposició va poder ser visitada a Girona entre els mesos de novembre de 2003 i març de 2004. Des de l'Arxiu es varen prestar diversos plànols turístics de Blanes que varen quedar reproduïts en el complet catàleg de la mostra.

J. Alemany "Windblown Weir". Howard Greenberg Gallery, NY

L'aportació a la segona de les exposicions va ser més significativa. Es va tractar de l'exposició titulada *Josep Alemany 1895-1951*.

Memòria i oblit organitzada per la Fundació «la Caixa» i comissariada per la Sra. Adelina

Moya, professora de la Universitat del País Basc. Aquesta exposició va voler reivindicar i treure de l'oblit la figura i l'obra del fotògraf Josep Alemany i Bori. Aquest creador va néixer a Blanes i era fill de l'intel·lectual Josep Alemany i Borràs. Les vicissituds de la vida varen fer que des de Barcelona, per lliurar-se del servei d'armes, fugís als Estats Units on va fer de professor universitari i va desenvolupar la seva faceta artística, sobretot a Pittsburgh i a la ciutat costanera de Provincetown. Allí va assolir reconeixement internacional en el camp creatiu de la fotografia.

Gràcies a la donació que fa uns anys va fer la Sra. Margarida Gratacós del fons de Josep Alemany i Borràs, on es conserva documentació sobre el seu fill, l'AMBL va poder prestar per a aquesta exposició diverses còpies originals d'imatges, dibuixos i articles de premsa de Josep Alemany i Bori. A banda, la seva comissària va extreure informació tot investigant en el fons del nostre arxiu. Aquesta exposició es va poder veure a Madrid del 2 d'abril al 30 de maig, i a Girona del 8 de setembre a l'1 de novembre d'enguany. Cal dir que la documentació prestada que es va poder veure a l'exposició ha quedat recollida en l'esplèndid catàleg de l'exposició. A banda d'això, diversos representants de l'AMBL varen assistir a la conferència titulada *Josep*

Alemaný. Entre dos móns, que la Sra. Adelina Moya va pronunciar a Girona dins el cicle de conferències titulat *La fotografia: diferents mirades*. En aquesta conferència la Sra. Moya va presentar Alemaný com un fotògraf avantguardista i professor de llengües modernes integrat als Estat Units que mai va deixar de mantenir contactes amb la seva família i el seu país.

Conferència de la Sra. Adelina Moya

Presentacions de llibres

Pels volts de Sant Jordi l'Arxiu Municipal va organitzar i acollir la presentació de dos llibres significatius per a Blanes. El primer va ser *Variacions demogràfiques a les poblacions d'espècies demersals explotades. Els darrers quaranta anys a Blanes i Barcelona*, dels autors Carles Bas, Francesc Maynou, Francesc Sardà i Jordi Lleonart. La seva presentació va tenir lloc el 2 d'abril i va anar a càrrec dels mateixos autors de la publicació i del Sr. Xavier Márquez i Ventura, secretari de la Confraria de Pescadors de Blanes. Cal dir que aquesta publicació no s'explicaria sense la intensa vinculació de més de cinquanta anys del Dr. Bas amb Blanes i el seu sector pesquer.

El segon llibre va ser *Els «catalans de Gènova»: història de l'èxode i l'adhesió d'una classe dirigent en temps de guerra*, de l'autor blanenc Rubèn Doll-Petit. L'acte va tenir lloc la diada de Sant Jordi i la presentació va anar a càrrec del mateix autor i del Dr. Francesc Vilanova i Vila-Abadal, investigador de la funda-

ció Pi i Sunyer i professor d'història contemporània de l'UAB. Doll estudia en aquest treball la fugida cap a Itàlia de les persones de llei i ordre que varen ser perseguides en esclatar la revolució de 1936 a Catalunya. Cal dir que ambdós actes varen fer petita la sala d'actes de l'Arxiu.

Víctimes de la Guerra Civil

Acomplint la funció de servei públic adreçat a la comunitat, recentment l'AMBL ha pogut col·laborar a solucionar el cas d'una bona colla de blanencs aportant informació i antecedents a les seves sol·licituds. Així, com a dipositaris de la memòria històrica col·lectiva, l'AMBL va ser requerit pel Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya a aportar informació sobre 43 blanencs sobre els quals no es tenien antecedents que permetessin lliurar-los un certificat de privació de llibertat que havien sol·licitat. Bàsicament es tracta de persones que durant la Guerra Civil i la postguerra varen haver de patir empresonament en camps de concentració o batallons de treball forçat. Després d'una intensa recerca per part d'una funcionària de l'AMBL, s'ha pogut aportar informació i dades sobre més del 80 % dels afectats. Aquesta informació ha estat aplegada bàsicament a través de la diversa documentació de la sèrie de quintes. Així, doncs, un cop més, el fet de tenir conservada i organitzada la documentació pública palesa que és un element imprescindible per a resoldre aspectes del present de la nostra comunitat.

Exiliats arribant al camp de concentració de Bram. Aude, França. Foto: Agustí Centelles

Les Exposicions de petit format

Durant aquest any l'AMBL ha participat en l'organització de diverses exposicions temporals de petit format. Potser la de major magnitud va ser la de ***Miratges. 300 anys de projectes no realitzats a les comarques gironines***. Com comentàvem en aquest mateix apartat del número anterior de Blanda, una mica abans de la Festa Major vàrem poder veure la materialització de la participació de l'AMBL en el

Projecte de l'Eblansa. 1965

projecte de la Diputació sobre l'estudi dels projectes urbanístics que no es varen arribar a realitzar. Concretament a la tercera planta de la casa Saladrigas es van poder veure una vintena de plafons, 10 dels quals contenien els projectes de Blanes. A banda d'això també es va presentar el catàleg general de l'exposició que conté tota la informació de la recerca gironina. En la inauguració de l'exposició varen intervenir els dos coordinadors del projecte gironí, l'arxivera Rosa Maria Gil i l'arquitecte Josep Mariné. Com a representant a la Diputació de Girona el Sr. Antoni Solà. I com a representants de l'Ajuntament de Blanes, el Sr. Joaquim Valls, Tinent d'Alcalde responsable de l'Arxiu i Antoni Reyes, director de l'Arxiu Municipal.

A banda també es varen organitzar dues petites exposicions més. La primera es titulava ***Blanes, terra de vi i cava***. Aquesta exposició estava composta de diversos plafons amb imatges i textos on es podien seguir l'evolució i les característiques de l'elaboració del vi i el cava a Blanes durant el s. XIX i el

XX. Aquesta exposició es va poder veure durant la mostra organitzada pel departament de Fires i Festes de l'Ajuntament de Blanes titulada ***Blanes, Pioners del Cava*** que va tenir lloc el dia 8 de maig al darrera del pavelló polisportiu. Recentment, durant la jornada de portes obertes de «Caves Mont-Fer-rant» celebrada el dia 24 d'octubre, l'exposició es va tornar a muntar en una carpa a l'entrada de les

caves. L'altra exposició es va dir ***El tren a Blanes. Imatges i documents del Fons Brillas***. Aquesta exposició es va muntar per complementar una altra exposició més general sobre la construcció de la línia ferroviària a França titulada ***El llarg camí de Barcelona a França***. Constava de diverses imatges relatives a l'estació, diversos textos i documentació provinent del fons de l'empresa de transports de can Brillas. També es va exposar una maqueta de l'estació cedida pel Sr. Xavier Oms. Aquesta exposició es va organitzar conjuntament amb el departament de Cultura de l'Ajuntament i es va poder veure durant el més de gener a la Casa Saladrigas.

Presentació de Miratges

Donacions

Donació del Sr. Xavier Puigdemont de Blanes

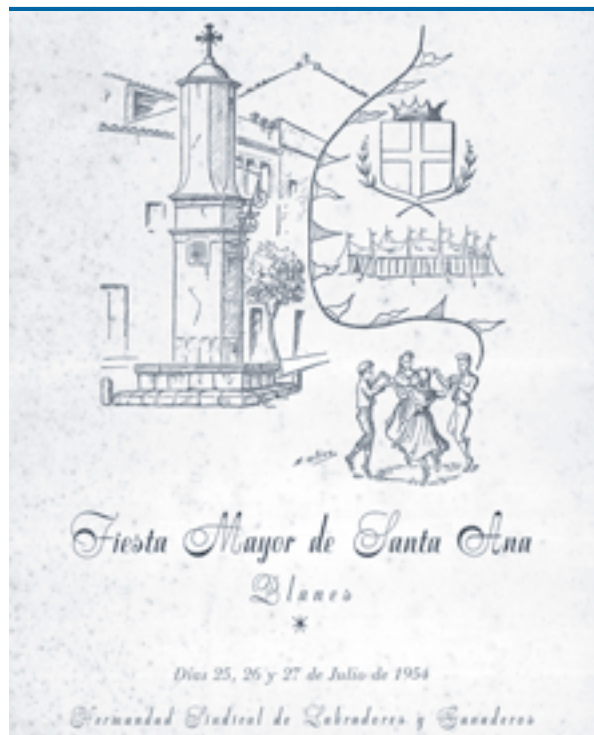
- Donació d'impresos i imatges relacionats amb Blanes provinents de l'antiga majordoma del rector de Santa Maria de Blanes Mn. Falcó, la Sra. Margarida Guitart.

Donació del Sr. Fernando Sancha de Blanes

- Documentació diversa de l'Associació de Veïns de la Plantera
  - 5 vídeos VHS activitats de l'associació de l'any 1994 al 1999
  - Documentació diversa i reculls de premsa referents a les activitats i reivindicacions de l'AV de la Plantera.
  - Convenis de SAFA de diferents anys.

Donació del Sr. Josep Alum i Vilabella de Blanes

- DVD obra de teatre Ruyra interpretada pel grup *El Mirall*.

Donació del Sr. Ruben Doll-Petit de Blanes

- Donació de la publicació *Els Catalans de Gènova* Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 2003. Núm. 256.

Donació de la Sra. Maria Rosa Zamora

- Donació de dues publicacions i poesies de Martín-Armando Díez Urueña
  - *Los Sénecas*. De Juan Zamora y Pérez de las Bacas. Romero Industria Gráfica. San Adrià del Besos.
  - Publicació *Nuevos encuentros* de Martín-Armando Díez Urueña. Ed. Betania. Madrid.

Donació de Ràdio Marina

- CD Ruyra 4 narracions llegides per Francesc de B. Moll.

Cessió en règim de comodtat de Tomàs Romero en nom de l'Associació fotogràfica i Cinematogràfica de Blanes

- Documentació de l'AFIC.
- Còpies originals d'imatges dels premis quillat i d'altres

Donació del Sr. Jaume Miralbell Roquet-Jalmar de Blanes

- Diversa documentació protocolitzada realitzada entre 1777 i 1879 relativa a una Causa Pia.

Donació del Sr. Joan Padern i Faig de Blanes

- Diversos llibres, documentació, catàlegs i cartells d'exposicions sobre la seva trajectòria com a pintor.

Donació de la Sra. Maria Mas i Salas de Blanes

- CD Blanes, *El convent i el seu entorn*. Vol realitzat per en Santos Gaztañondo i Fontrodona cap a l'any 1926.

Donació del Sr. Domènech Valls i Coll de Blanes

- Edició facsímil en dos volums del *Be Negre* dels anys 1931 al 1936.

Donació del Sr. Albert Ros i Coll de Blanes

- Edició facsímil: *Doctrina Catalanista*. De Fidel Constant. Barcelona. Estampa «La Catalana» de J. Puigventós. 1894.

Donació de la Sra. Maria Dolors Andreu de Blanes

- Disc de vinil *Joaquim Ruyra*. Discogràfica Vergara. Quatre narracions llegides per Francesc de Borja Moll.

Donació del Sr. Joaquim Alenyà i Alum de Blanes

- Publicacions de meteorologia que contenen algunes fotografies de J. Pons Girbau:
- Fontserè, Eduard. *Atlas elemental de núvols*. Gustau Gili, Barcelona, 1925
- Fontserè, Eduard. *Assaig d'un vocabulari meteorològic català*, Institut d'Estudis Catalana, Barcelona, 1948

- Fontserè, Eduard. La tramuntana empordanesa i el mestral del golf de Sant Jordi. Intitutió Patxot de Catalunya, Genèva, 1950.
- Centre excursionista de Catalunya. Muntanya i lleure 100 anys enrere. Pòrtic, Barcelona, 2001.

Donació del Sr. Josep Manel Gómez i Martínez de Blanes

- Dos treballs inèdits de l'autora Lluïsa Ramírez, any 1990:
  - Informe sobre el mercat de treball a la comarca de la Selva.
  - Informe sobre el mercat de treball del municipi de Blanes.
- Col·lecció de 20 positius fotogràfics de 30x40 i de 7 de 17'5x23'5 del fotògraf Raimon Gouzy

Donació de la Sra. Felícia Sala Viver de Barcelona

- Fons Rogeli Puig i Costas:
  - Dues imatges de l'entrada de les tropes nacionals a Blanes l'hivern de 1939.
  - Retalls de l'obra *Història de las escuadras de Cataluña* de J. Ortega on apareix el seu avi matern el general Josep Viver.
  - Biblioteca històrica
  - Documentació comercial sobre empreses de la família

Donació del Sr. Guelfo Zola de Blanes

- Col·lecció de diversos llibres del segle passat de la seva biblioteca personal.

Donació del Sr. Josep Maria Borràs i Cornellà de Blanes

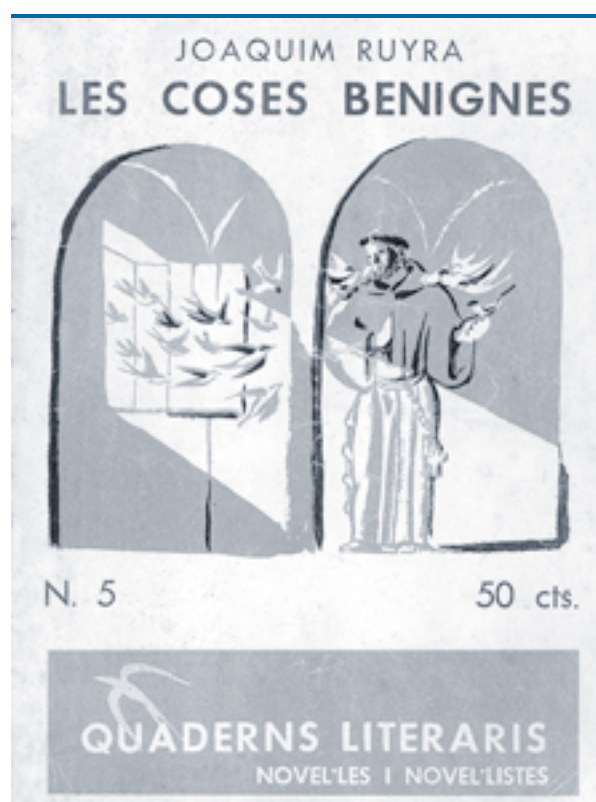
- Col·lecció original enquadernada de la revista Recvll de tot l'any 1923.

Donació del Sr. Josep Baltrons Carles i de la Sra. Teresa M. Colomer Baldrich de Blanes.

- Material fotogràfic divers:
  - 5 pel·lícules.
  - Una pantalla sonora, projector, filmadora... etc

Donació del Sr. Vicens Espigulé i Cuffí de Blanes

- Retalls del diari de *L'Independent* amb informació de Blanes i la seva llibreria.

Donació de la Sra. Montserrat Robert i del Sr. Guillem Llibre de Blanes.

- Original enquadernat en pergamí de les: *Constitucions, capitols, y actes de cort, fetas, y ator-gats, per la S.C.R. magestat del rey nostre senyor Dons Felip IV... anys 1701 i 1702.*

Donació del Sr. Federico Santa-Olalla de Blanes

- Diversos documents turístics i del Club Vela, anys 1964 a 1973:
  - Hemeroteca: Blanes, (1969), dos exemplars. *Blanes* (1973).
  - 2 banderins de Blanes, 2 adhesius *Blanes Costa-Brava*.
  - Tríptics turístics *Blanes Costa Brava*, anys: 1963 (En francès, alemany i castellà), 1964, i 1967.
  - *Felicitació de Nadal* any 1970, de X. Oms, amb dibuix del primer projecte del *Club Vela* de Blanes.

Donació del Sr. Alex Ros i Vidal de Blanes

- Diverses imatges del Fons documental de Foto Ros
- Tres ampliadores.

Donació del Sr. Josep Freixa i Campassol de Blanes

- Còpies d'algunes planes del *Diario de Barcelona*, any 1970, on apareixen articles seus sobre Blanes.

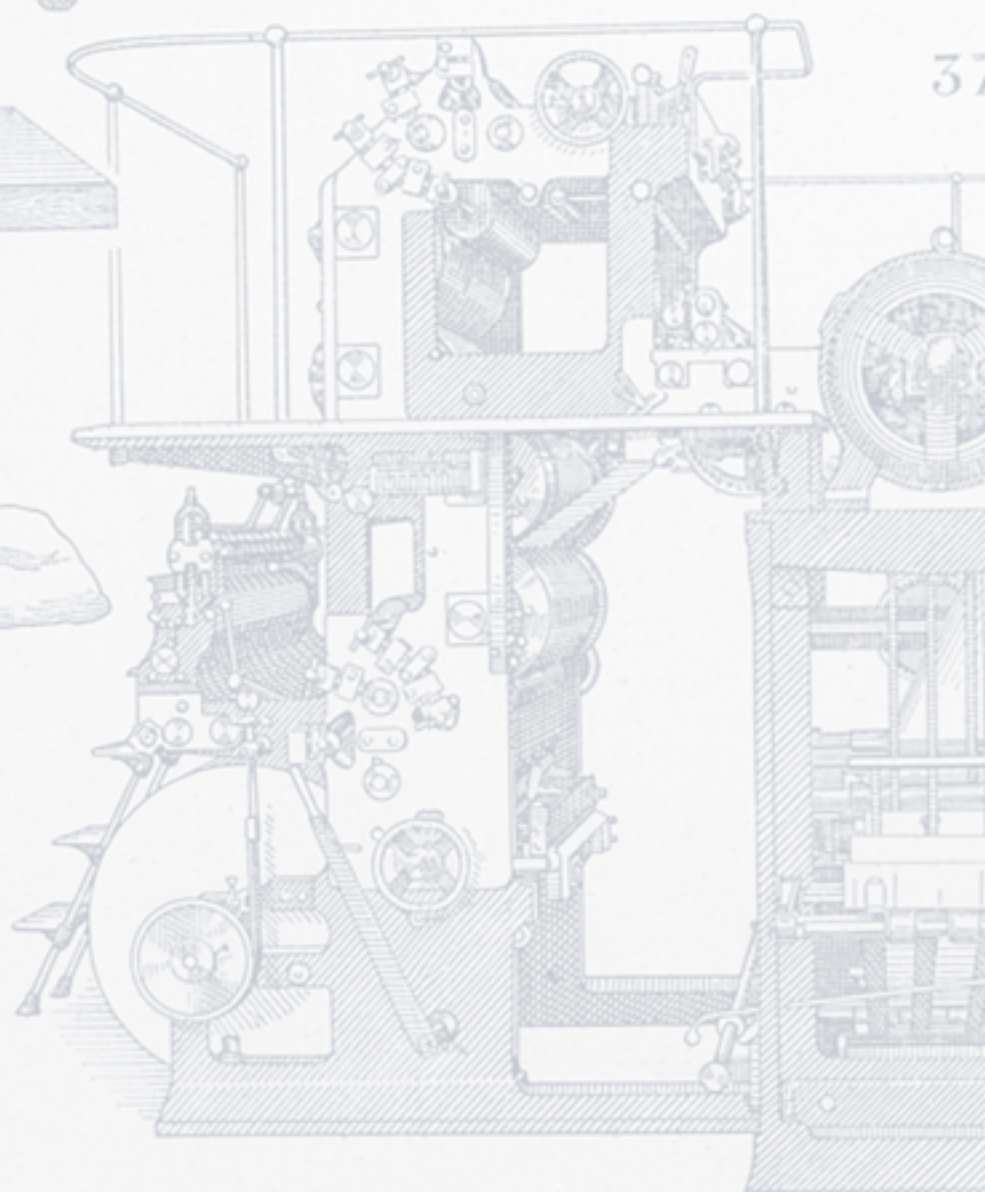
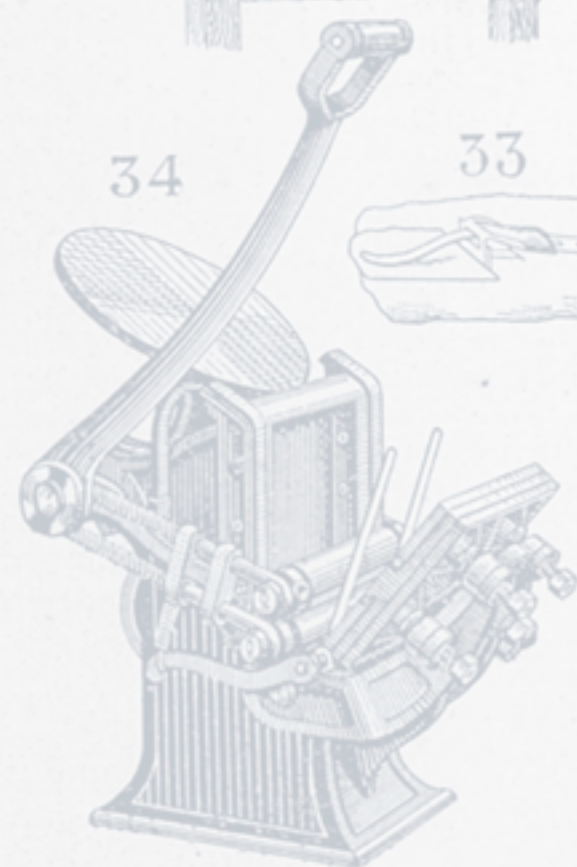
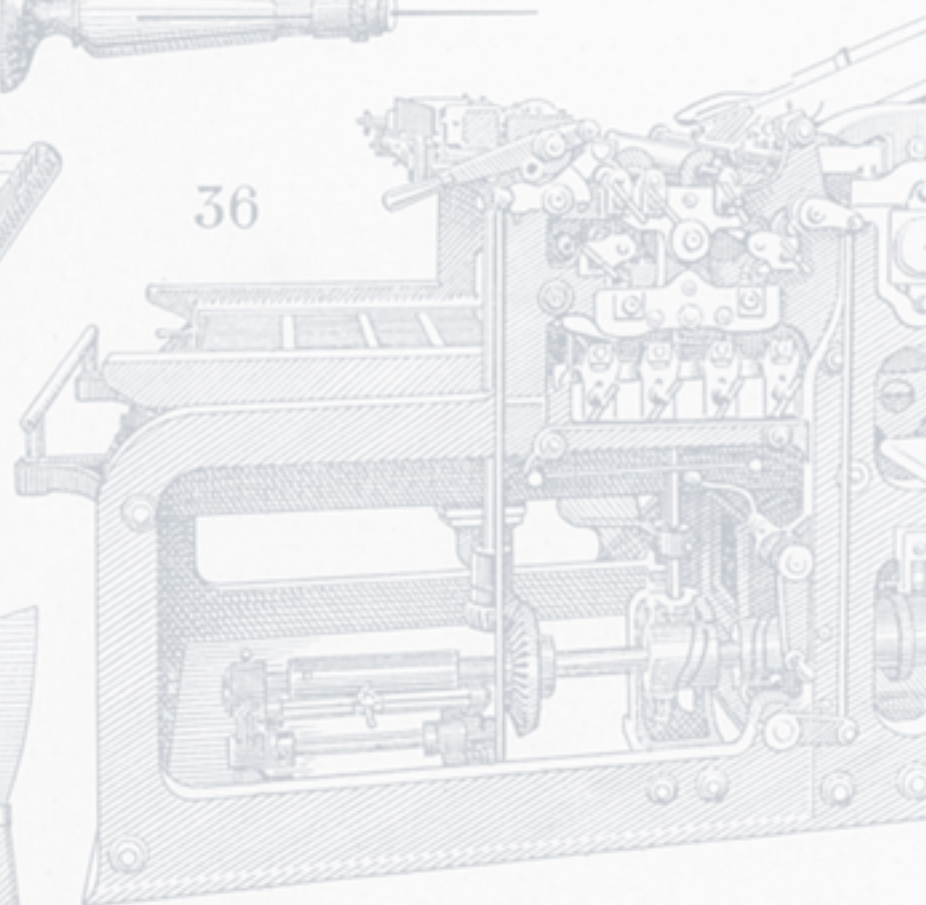
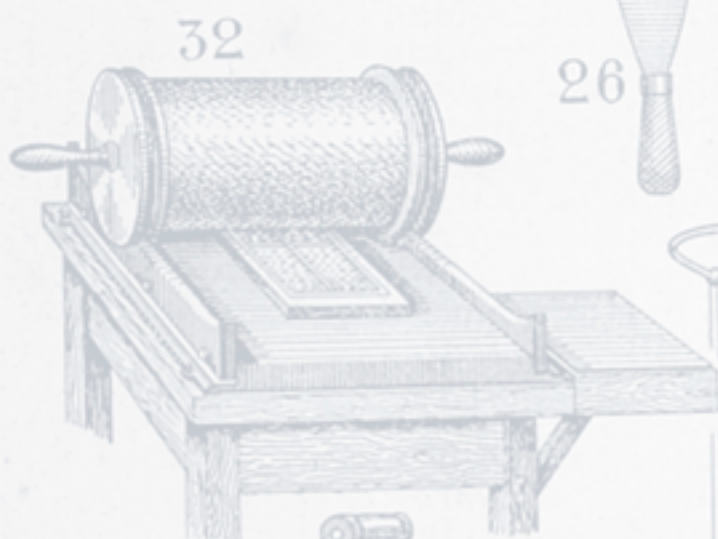
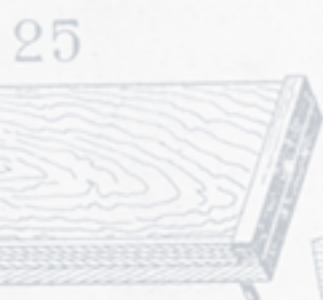
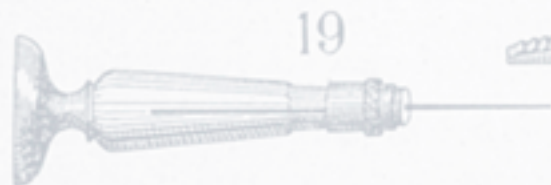
Donació del Sr. Josep Soley i Coll de Blanes

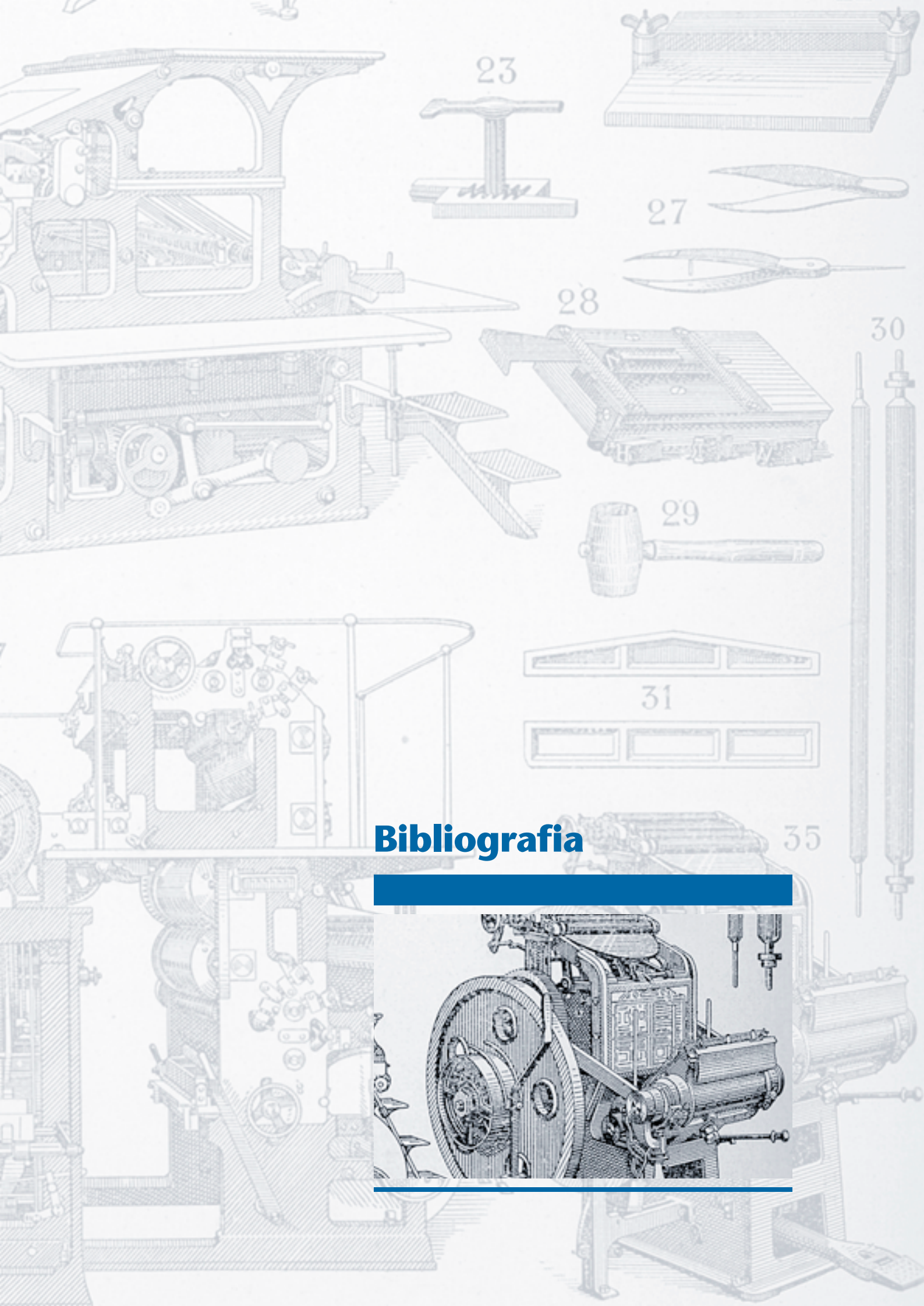
- Diversos programes de mà d'activitats festives, esportives i del Club Vela. Anys 1967 a 1984.

Donació del Sr. J.M.R. de Blanes

- Quadern de Bitàcola de la fragata *Marcelino Jané*, del capità Joan Ruiz, 1893-1894
- Diverses còpies d'imatges familiars

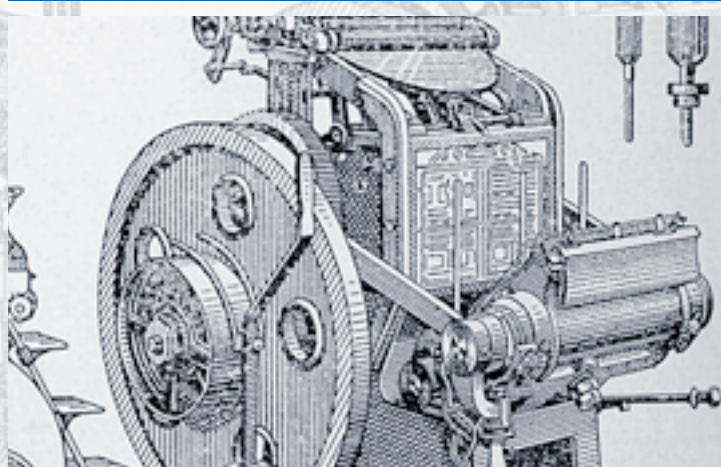

Bibliografia

[Redacted text]

L'entorn marí de Tossa de Mar, Lloret de Mar i Blanes

Autor: Enric Ballesteros

Edita: Competium SL

Lloc: Girona

Any: 2004

Pàgines: 127

Poques persones al nostre país coneixen tan bé el nostre litoral i el nostre fons marí com Enric Ballesteros, biòleg adscrit al CSIC. De la Costa Brava se n'ha escrit molt i, des de guies turístiques ben diverses, s'han mostrat els seus atractius paisatgístics, naturals, arquitectònics, gastronòmics, etc. Diversos escriptors n'han glossat els seus millors encants. Pla, Maragall, Ruyra, etc. n'han propagat als quatre vents les seves excel·lències. Qualsevol turista que ens visita pot des de la seva modèstia retornar al seu país i lloar el nostre litoral. Nosaltres mateixos el podem veure i explicar a tothom, cada dia, amb mil i un detalls segons l'habilitat dialèctica de cadascú, la capacitat de convicció dels nostres postulats i la voluntat de parar atenció del nostre interlocutor. Tanmateix, poques persones poden arribar a parlar amb coneixement de causa del que és el nostre fons marí. Per sota d'aquesta capa de mar que de la costa estant observem com un immens mantell sense fi, hi ha un món gairebé desconegut, enigmàtic, que encurioseix, fa respecte i temença alhora. Quan hom de petit llegeix Jules Verne, amb la seva coneguda obra de «20000 llegües de viatge submarí», fa volar la imaginació, somnia,... De ben segur que els fons del mar serà impossible de conèixer-los mai al cent per cent, igual que les interioritats d'aquesta nostra Terra. Tanmateix, hi ha gent que amb la seva professió és capaç d'assolir uns nivells de coneixement molt importants als quals, si s'hi afegeix una dosi de vocació professional, en resulta una voluntat divulgadora. Això és el que caracteritza l'autor del llibre, que sempre està disposat a compartir amb un públic ampli i divers els seus coneixements.

Aquest llibre, com el dels bolets del Massís de Cadiretes que l'Ajuntament de Tossa va publicar el 2001, són una mostra de la passió per la natura de Kike Ballesteros.

L'obra que aquí ressenyem presenta un conjunt gairebé únic de fotografies de l'entorn marí selvatà. Cal en aquest sentit fer una distinció entre les fotografies que corresponen al litoral i les relatives al fons marí, perquè les primeres imatges, sense menystenir la seva qualitat, resulta relativament més fàcil i accessible trobar-les i fins i tot copsar-les amb els propis ulls, però les submarines per les restriccions pròpies i objectives del medi és gairebé impossible arribar-hi, i si són de la qualitat que presenten les que aquí es publiquen encara menys. Ens manquen adjectius per lloar la qualitat dels documents fotogràfics que s'hi reproduïxen. Rarament es pot estar davant de testimonis gràfics de tan elevada qualitat. L'autor de les fotografies reuneix en si mateix l'avidesa i la curiositat per conèixer, la passió per la feina que realitza, la devoció pel mar, el gaudi envers l'espectacle de la natura i la voluntat de divulgar allò que observa i coneix. És gràcies a tot plegat que un llibre com aquest pot arribar a veure la llum. Per la seva concepció, contingut i realització, aquest treball convida el ciutadà, massa sovint passiu lector, a capbussar-se en un virtual viatge submarí a la Costa Brava sud.

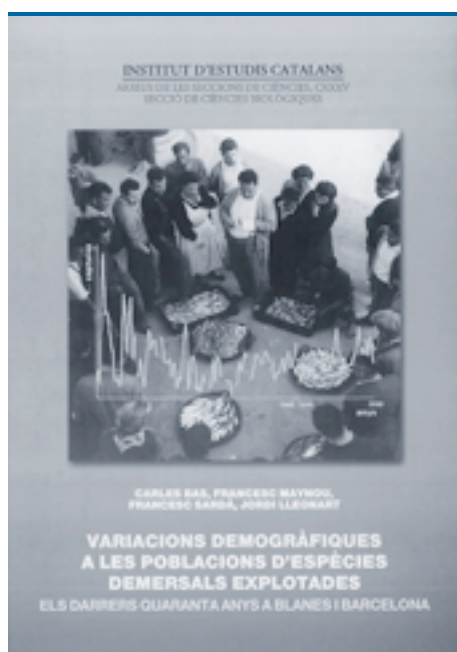
El llibre té un «però». No és per trobar-lo, hi és. Les fotografies per si soles mereixen la publicació. Com els bons aliments no requereixen additius. I l'harmonia del llibre es veu interrompuda per unes indefinibles adaptacions marítimes de rondalles de Jacint Verdaguer. Quina necessitat hi havia de trinxar l'obra verdagueriana, d'altra banda en el seu just punt prou admirable i admirada? Si, com es diu, el que es pretenia amb aquestes adaptacions era buscar una evocació marina, per què inventar o tergiversar, quan els nostres pobles tenen boniques llegendes i tradicions relacionades amb la mar, quan les nostres platges i costes estan plenes de nimfes, sirenes i altres elements propis del nostre imaginari col·lectiu? En opinió meua, discutible sens dubte, no calia malmetre l'obra del gran poeta, quan la tradició popular presenta riques rondalles. No ens calen els parcs temàtics que fan abstraccions de la realitat. La nostra mateixa realitat, la nostra identitat és autosuficient per despertar l'interès del lector. Per compartir espai amb aquestes fotografies tan autèntiques, tan singulars, tan naturals, tan en la seva justa essència, úniques, hauria estat millor buscar un additiu igual d'autèntic, natural i espontani com el que ofereix la nostra cultura popular. I si el que es pretenia era buscar l'aquiescència d'una de les grans plomes de la nostra literatura, hi ha molts autors que han descrit aquest petit tros de món amb gran detall i ventall de matisos cromàtics de la llengua.

Aquesta és una crítica que en absolut desmereix el llibre, perquè la seva part principal són les magnífiques fotografies que s'hi reproduïxen. Des del meu punt de vista és un gran plat, però amb una guarnició gens encertada. Si s'hagués estat més acurat en els textos, el resultat final podria haver estat un cinc estrelles. Però com passa en les guies turístiques, sobre gustos no hi ha res escrit, tot són opinions, que cadascú vegi i opini.

David Moré Aguirre
Arxiver municipal de Tossa de Mar

Variacions demogràfiques a les poblacions d'espècies demersals explotades

Els darrers quaranta anys a Blanes i Barcelona

Autors: Carles Bas, Francesc Maynou,
Francesc Sardà i Jordi Lleó

Edita: Institut d'Estudis Catalans

Lloc: Barcelona

Any: 2003

Pàgines: 202

Els treballs científics són sovint texts especialitzats difícilment comprensibles pels lectors que no han estat formats en aquests estudis. En aquest cas, tanmateix, no ens trobem només davant d'un estudi científic rigorós, sinó que el que tenim a les mans es pot considerar també un document històric i socioeconòmic basat en l'evolució de la pesca a Catalunya durant la segona meitat del segle XX. Així, malgrat la complexitat d'alguns capítols i l'especialització inevitable del llenguatge, el llibre és planer i, per tant, pot ser de gran interès per un ampli ventall de lectors.

Se'm fa difícil parlar-ne, però, sense tenir en compte que conec personalment tres dels autors i que, a més, el tema dels estudis del mar m'és molt proper. És per això i perquè, a més, també conec una mica el món dels pescadors, que puc entendre fàcilment com n'és d'important un estudi com el que ens presenta aquest llibre, i com n'és de complex i valuós poder disposar d'una sèrie tan llarga d'informació recopilada durant quasi 40 anys, especialment pel que fa a Blanes. Un aspecte que cal destacar, pel que fa a l'obtenció de la informació, és la relació de confiança que forçosament s'ha d'haver establert entre els pescadors i els científics, ja que és ben conegut com són de gelosos els pescadors pel que fa a facilitar el nom i situació dels seus caladors, i la quantitat i varietat d'espècies que en treuen. És només gràcies al fet de disposar d'unes dades fiables que podem conèixer les variacions demogràfiques de les poblacions d'espècies marines, explotades mitjançant la pesca d'arrossegament, a Blanes i a Barcelona durant el període recollit en el llibre. La informació que apareix al llibre és prou exhaustiva com per trobar-hi reflectits els noms de les barques, les quantitats capturades per cadascuna de les espècies estudiades (lluç, escamarlà, gamba rosada, rogers, popet, etc.) a cadascun dels caladors i al llarg dels anys, les quantitats pescades per barca i per dia, la potència de les barques i la seva evolució, entre d'altres.

Fa uns quants anys, a quasi tots els pobles costaners, la pesca era un dels més importants motors econòmics. Amb el temps, però, molts pobles han esdevingut ciutats i han anat girant l'esquena i oblidant els pescadors, la seva feina i el seu art. L'interès general de la població per la pesca, doncs, s'ha reduït bàsicament al desig de menjar peix fresc, sigui gran o petit. Tanmateix, tots ens queixem i esgarriem a l'hora de pagar-lo. L'explicació la podem trobar dins d'aquest llibre. Els autors demostren amb fonament científic un fet que, des de fa molt de temps, ja s'intuïa. I és que malgrat que l'esforç de pescar s'ha anat incrementant amb els anys (barques amb motors més potents, més lleugeres, més maniobrables, amb més espai de càrrega i més habitables), proporcionalment no s'han obtingut més captures, sinó que, de fet, fins i tot han disminuït. El motiu és molt clar; tal com demostren els autors: hi ha una sobreexplotació dels recursos

pesquers, agreujada moltes vegades per l'estat d'un fons marí malmès sense gaires miraments. Malgrat això, l'activitat pesquera es manté i s'hi continua invertint. Aquest fet, en principi sorprenent, s'explica si es té en compte que el que suporta el sector pesquer és l'increment creixent dels preus de mercat, que al seu torn augmenten, atesa l'escassetat del recurs i també per la creixent demanda per part dels consumidors.

L'estudi de les variacions demogràfiques que han patit les poblacions d'espècies marines d'interès comercial al llarg del temps de ser explotades és la clau per una futura planificació de com s'ha de gestionar aquest recurs i de quines mesures preventives cal prendre abans d'esgotar-lo irreversiblement.

Tanmateix, cal tenir present un aspecte que es va esmentant de manera recurrent al llibre, i és que si bé algunes vegades s'ha intentat establir mesures legislatives restrictives per frenar la sobreexplotació dels recursos pesquers, també l'incompliment de la normativa (sobrepasar el nivell de potència, utilitzar malles més petites al cop de l'art, etc.) ha estat una constant per part d'alguns pescadors. Aquest fet ens porta a concloure que, disposant ja dels resultats d'un estudi científic rigorós, ara el que cal és una profunda reflexió de tots els sectors implicats.

Dolors Rosell i Melé
Doctora en Biologia

Els "Catalans de Gènova"

Història de l'èxode i l'adhesió d'una classe dirigent en temps de guerra

Autor: Rubèn Doll-Petit

Edita: Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Lloc: Barcelona

Any: 2003

Pàgines: 545

Les converses estiuenques a can Gallet m'han transportat de nou al temps dels *americanos*. L'esplèndida casa que es féu construir el blanenc Bonaventura Puig Torrent al carrer de l' Esperança, ja fa una mica més de 100 anys, és una de les darreres mostres arquitectòniques d'aquell període que es conserven a la nostra vila. La seva rica decoració, el mobiliari de l'època, les fotografies a les parets i, sobretot, la tranquil·litat del seu jardí amb dues immenses magnòlies, feien reviure, sense voler, els records de la nostra història més recent. Les converses amb la senyora Felícia Sala Vivé i la seva amiga Margarita Puig Vieta (ambdues mantenen estrets vincles familiars amb l'illa de Cuba), anaven avançant en el temps fins arribar al tràgic període de la fratricida Guerra Civil de 1936-1939.

El 23 d'abril, a les 19.30 hores, s'havia presentat a la sala d'actes de l'Arxiu Municipal de Blanes el llibre *Els «catalans de Gènova»: història de l'èxode i l'adhesió d'una classe dirigent en temps de guerra* del llicenciat en història blanenc Rubèn Doll-Petit (Blanes, 1971). La presentació va anar a càrrec del mateix autor i del Dr. Francesc Vilanova i Vila-Abadal, investigador de la Fundació Pi i Sunyer i professor d'història contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona. El llibre, amb un gruix de 545 pàgines, ha sigut editat per Publicacions de l'Abadia de Montserrat dins la Biblioteca Abat Oliba. Estructurat en dos grans apartats, és un interessant treball de recerca on s'estudia la fugida forçada, durant els primers mesos de la Guerra Civil espanyola, d'un gran nombre de persones i famílies representatives de la classe benestant i conservadora de la societat catalana: industrials, polítics de dretes, eclesiàstics... Com explica Doll-Petit, fou aquesta una fugida ben organitzada i que va comptar amb l'ajut institucional de la pròpia Generalitat de Catalunya. Del port de Barcelona salparen sobretot vaixells italians i alemanys, que majoritàriament es van dirigir cap a la ciutat italiana de Gènova, on reberen una cordial benvinguda per part del govern feixista italià. El reconeixement de Franco per part del govern italià va suposar la clausura (el 21 de novembre de 1936) d'aquests trajectes «humanitaris». Es calcula que fins aquells moments havia sigut la via de sortida de prop de 15.000 catalans.

Al llarg dels 6 capítols del llibre: el fracàs colpista i les seves conseqüències; el camí precipitat cap a l'expatriació; la diplomàcia franquista a Gènova; els refugiats de Gènova; la Lliga Catalana: un partit amb entitat pròpia durant l'exili i el retorn a l'Espanya Nacional, l'autor fa un repàs a la trajectòria comuna de molta d'aquesta gent que ell anomena els «catalans de Gènova».

El segon gran apartat -més de la meitat del llibre està format per un exhaustiu apèndix documental-, és fruit del seu treball d'investigació en fonts inèdites de biblioteques i arxius italians i espanyols i gràcies a les entrevistes personals mantingudes amb algun dels protagonistes.

A les converses de can Gallet també es van esmentar els noms de moltes persones que van haver de fugir del país durant la guerra. Va ser llavors quan, davant la meua sorpresa, vaig conèixer una «catalana de Gènova»: la pròpia Margarita. Em va explicar els records familiars de la seva estada a Gènova i la presència d'altres famílies blanques com els Vieta o els Girbau. Sobretot recorda els bons moments que va passar a la localitat costanera de Varesse. Em comentà que la relativa comoditat amb què van viure fou possible gràcies als diners que rebien de les propietats i els estalvis ingressats en bancs de l'illa de Cuba. Van ser repatriats cap a Palma de Mallorca el 4 de maig de 1938, com podem comprovar en la llarga llista de noms que conclou el llibre que estem comentant. El primer estiu que van poder passar a Blanes, ja després de la guerra, va coincidir amb l'alcaldia de Rogeli Puig Costas, fill de l'americano Bonaventura i marit de la senyora Felícia.

Ben segur que les noves aportacions i la lectura del llibre *Els «catalans de Gènova»...* ens farà reflexionar al voltant de les circumstàncies polítiques i socials que van envoltar l'exili d'una part important de l'elit catalana del moment.

Aitor Roger Delgado
Llicenciat en història

Mayte Vieta sin fin

Idea i direcció: Mayte Vieta

Edita: Fundació Vila-Casas

Lloc: Barcelona

Any: 2003

Pàgines: 252

Els camins de la metàfora en Mayte Vieta

A l'espai *VolART*, títol excel·lent, que la Fundació Vila Casas ha instal·lat al carrer Ausiàs March de Barcelona, ara quasi farà un any, del 15 de gener al 3 d'abril, va exhibir-se una selecció d'obres de Mayte Vieta, que des del primer moment, només de veure-les, vaig pensar que comentaria en aquestes pàgines. Vol dir, per tant, que hi he anat pensant, que he anat mirant el catàleg i que he llegit i rellegit l'excel·lent introducció de Fernando Huici *Sublime confín*, diria que escrita per a l'ocasió, que al meu entendre interpreta Vieta molt encertadament, i alhora il·lumina -mai tan ben dit- l'espectador, que provarà d'entendre què ens vol dir l'artista.

El que defineix l'obra de M. Vieta em fa l'efecte que és la recerca constant de la metàfora, la voluntat de transmetre sensacions i vivències que l'espectador haurà d'interpretar, potser reinterpretar, adequar. Som lluny, molt lluny d'una determinada obra que, per entendre'ns, podríem anomenar decorativa, que no provoca cap esforç en l'espectador, ni trasllada cap sentiment, ni cap reflexió sobre els grans temes de l'art: el pas del temps, el silenci, el no-res, la ceguesa, la humanització de la natura i la traducció en vivències, el vent, el vol, la llum, les arrels i les cicatrius -restes d'un combat- que quan vàrem visitar *Artium*, a Vitoria, no tenien exposat.

En algun moment, com en *Mujer raíz*, és evident i meravellós el sentiment de totalitat, la fusió d'ésser i natura; però el títol potser necessita més càrrega metafòrica. Personalment, hauria optat per *Hecha (de) raíz*, o, simplement, *Raíz*.

I, ara que sóc aquí, un lleu retret a propòsit de dos altres títols que l'autora potser hauria pogut resoldre millor. *Animales del tiempo*, *Escaleras* és un títol contradictori. La primera part, que alhora és el títol de la sèrie, em sembla un molt bon títol, però la seva eficàcia desapareix quan al costat hi llegim *Escaleras*, un element massa evident que trenca la continuïtat de la metàfora. L'autora, em sembla que hauria d'haver optat per una paraula més abstracta, com *Cansancio*, *Espera*, *Oscuridad...* que haurien reforçat l'ocell.

El que comento també es pot veure en dos bronzes de 2003 on ressonen Dalí i Giacometti, que també pertanyen a la sèrie *Animales del tiempo*. En aquest cas, l'autora hi ha afegit *Galgos*, que lleument col·lisiona amb *Animales*. Vieta hauria hagut de prescindir d'un dels dos substantius, i optar per *Galgos del tiempo* o *El tiempo de los galgos*, també en clau metafòrica. M'encanten especialment les metàfores que es recolzen en la història de l'art. Per exemple, la banyera, que han tractat des de Degàs fins a Tàpies i Saura entre alguns altres. També m'han interessat molt els bronzes de les arrels que recorden alguns objectes surrealistes, especialment el títol, si no recordo malament, *Invernando*.

Mayte Vieta va començar a veure recompensada la seva tenacitat el dia que *Arpía*, comprada per la Generalitat Valenciana, es

convertí en portada de l'*ABC Cultural*, tot i que anteriorment ja havia tingut crítiques elogioses. Va ser una troballa, a la qual han seguit moltes d'altres, com per exemple *Silenci*, una instal·lació de tres fotografies que agrada molt. A més d'un espectador, he sentit relacionar aquestes fotografies, que objectivament invoquen el silenci en el mar, amb la permanència en el líquid amniòtic. És en aquest moment que el silenci, metàfora de la incomunicació, però també del plaer i la solitud als ulls de l'espectador es remetaforitza. I en aquestes operacions, Vieta hi té la mà trencada, vull dir que connecta amb molta facilitat amb l'espectador.

No voldria deixar de comentar, ni que sigui de passada, les vitrines *Cabellera del tiempo* i *En el vacío* -si ho he entès bé, propietat de la Fundació Vila Casas- en les quals l'autora ha treballat amb parafina, que presenten innovacions en la forma i molts suggeriments de fons. En aquest sentit és lloable també *Efímera*, una vitrina amb base d'acer polit que conté noranta-quatre papallones dissecades -el número l'ha d'entendre el destinatari de l'obra- que són una simfonia de colors. Antigament, aquestes insectes per la seva lleugeresa varen ser considerats símbols de l'ànima, i així varen aparèixer en moltes obres d'art fins a final del segle XIX. Però en iniciar-se el XX, Freud i Jung propiciaren una nova redefinició simbòlica que les assimilà a símbols fàl·lics, presents en molts autors dels anys trenta, com Dalí, Lorca, Cernuda i Planells, entre molts d'altres.

En el cas de Vieta, *Efímera*, amb aquesta base d'acer que actua en forma de mirall, no crec que sigui interpretable en cap de les dues direccions. M'inclino més a considerar aquestes papallones com a metàfores de l'ésser humà, d'allò que Kundera va reflectir en aquell títol tan suggerent, de lleugeresa extrema: *La insuportable lleugeresa de l'ésser*. O de la vida petita. En aquest sentit, la metàfora de l'individu, resulta molt rica perquè permet moltes lectures. Però en aquest cas, a diferència dels ocells, el símbol, com vostès comprovaran si algun dia veuen la peça, és de més difícil accés. Però el temps altra vegada, l'efímer il·lumina.

Abans d'acabar, quatre paraules encara sobre els materials. En diverses entrevistes, com la que apareix al catàleg amb Glòria Bosch, diu Vieta que no l'espanten els materials, és a dir, que en el futur la podem veure treballar, a més de bronze, cartró, parafina, fotografia duratrans, acer, llum i resines amb altres materials, que, de segur, ens presentaran noves metàfores més arriscades, però tan entenedores, amb contrastos que faciliten l'absorció per part de l'espectador.

De tots ells, perquè també ha de rebre un tractament com a material, m'ha interessat, com a molta altra gent, la introducció de la llum halògena que, com una aparició, com una segona llum (mesurable), intensifica estats. Ens aquesta direcció, Vieta ha inserit un poema de Carles Duarte, *Latent*, suggerit potser per aquestes dues llums contrastades, la que sempre hi és i la segona

llum. Tot i que Duarte no poetitza aquesta segona llum, sí que el seu poema interpreta molt bé algunes sèries de Vieta, especialment *Tarde de encuentro* (2002) i, *Naufugio* (2003), sobre tot si considerem els versos finals. Diu Duarte:

Plou llum;
la pell grisa de l'aigua
desvetlla el vell teixit del glaç,
la transparència;
cristalls ocults cremen clarors,
trenquen el son del mar.

S'atura el lent batec
i es desdibuixa.

La imatge sense temps.

No es mou sinó un silenci blau.

La vida incerta,
Fràgil.

Hi ha tot un altre camí que Huici apunta en la seva introducció. Es veu que gira a l'entorn de l'illa de Chiloé, que existeix allà lluny. L'existència d'aquesta illa, però no s'ha fet present encara en la seva obra, i no hi és present perquè encara no hi ha cap títol que hi al·ludeixi. Potser en el futur el naixement d'aquesta nova metàfora iniciarà un segon camí, la transformació de la metàfora en mite.

Mayte Vieta: la segona llum, la segona metàfora, la segona mar...

Josep Bota-Gibert

CN Napoleón Soliva El corazón de una escuela

Autor: Juan Carlos Baeza Berrocal

Any: 2004

Pàgines: 168

Coincidint amb l'any en què se celebrava el 25è aniversari de la creació del col·legi Napoleó Soliva ubicat al barri de la Plantera de Blanes, un exalumne, Juan Carlos Baeza Berrocal, (nascut a Blanes el 1978) va tenir la bona idea d'escriure el llibre «C.N. Napoleó Soliva, el corazón de una escuela», en què explica d'una forma personal i emotiva els records del seu pas per aquest col·legi, des de parvulari fins a 8è d'E.G.B. i l'empremta de l'educació que hi va rebre.

La seva lectura esdevé un recorregut, il·lustrat amb fotografies, des del primer curs de funcionament del centre -el setembre de 1979-, i s'atura d'una manera especial i detinguda en l'organització de l'escola els anys 80 i 90, fins a la situació actual.

Juan Carlos Baeza comença el llibre fent una presentació de Blanes, del veïnat de la Plantera i del naixement del col·legi. Després passa a explicar-nos subjectivament el seu primer dia d'escola, els seus aprenentatges al llarg dels diferents cursos, a parlar-nos dels mestres, de l'organització amb els originals tallers, l'hort on els alumnes conreaven, els experiments en el laboratori, les festes de la Castanyada, Nadal, Reis, Carnaval, Sant Jordi... i de la relació i participació de l'escola amb els pares i amb el veïnat.

I acaba comentant el canvi de l'EG. a l'ESO, la introducció de les noves tecnologies de l'educació, les remodelacions i les obres finals d'enguany.

També hi trobem uns apèndixs amb entrevistes, llista de mestres que han passat pel centre, poesies d'en Juan Carlos dedicades al col·legi i als mestres i dates per recordar.

De totes aquestes vivències, dels aprenentatges rebuts però, sobretot, de la manera de fer i d'ensenyar dels seus mestres i de la línia pedagògica del centre, Juan Carlos en vol fer un homenatge i el resultat és aquest llibre que s'ha publicat.

Fina Julià i Sabio
Mestra del CEIP Napoleó Soliva

Déu a peu de pàgina

Autor: Jaume Reixach

Edita: Ajuntament de Riells i Viabrea

Any: 2004

Pàgines: 248

Tenir l'oportunitat de fer una petita presentació del darrer llibre d'en Jaume Reixach, «capellà i escriptor» (tal com ell signa els articles, en una publicació tan nostra com és aquest darrer número de *Blanda*) després d'editar el seu darrer llibre *Déu a peu de pàgina*, a part de ser un repte per a mi, em satisfà perquè en la lectura dels seus articles sempre hi he destacat una sèrie de valors importantíssims.

No puc deixar de comentar que, quan va editar *El dia que em vaig conèixer*, ja em va sorprendre molt, tenint en compte que molts dels articles publicats no havia tingut ocasió de llegir-los a la premsa.

Ara, pels qui hem seguit o llegit els seus articles, el llibre no presenta cap novetat més que la de tenir-los tots a l'abast. Es tracta d'articles que, tot i estar ordenats per anys, no perden ni molt menys la gran virtut d'ésser realment d'opinió i que, tot i haver estat escrits en un moment concret, són intemporals, tenen un rerefons molt humà i compromès amb la societat alhora, a part d'ésser moltes vegades reflexions en veu alta, fet que fa que aquests articles siguin, encara, més compromesos amb la societat i el temps.

Avui dia no és habitual trobar articles d'interès i de contingut. La prova rau en el fet que cada vegada els diaris s'emplenen més d'articulistes que molt sovint es limiten a denunciar o a expressar idees molt personals i que, a més, normalment són de caràcter polític, i de denúncia i, per tant, molt partidistes.

Els diaris molt sovint tenen les seves tendències i on estan majoritàriament reflectides és en els articles d'opinió.

En Jaume precisament fa això, escriu, opina i debat sobre temes que són del seu interès, també d'un interès general i que, a més, l'afecten com ens poden afectar a cada un de nosaltres. Això precisament és el que finalment voldria destacar. En aquest treball hi ha un article, sobretot, molt proper a tots nosaltres: «La discrepància a l'església». Es tracta d'un text clar, entenedor i d'actualitat que reflecteix la realitat de la vida mateixa, i més quan aquesta vida entra en contradicció amb nosaltres mateixos, o amb la mateixa església. També hi ha un article que en el moment d'escriure aquestes ratlles té molta actualitat i que seguirà vigent, perquè ell també escriu des de peu de carrer, de la realitat, i no des de la lletra petita d'una «Constitució Europea». El dia a dia normalment és diferent al que de vegades i sobretot als polítics ens interessa transmetre al poble, com és l'article, «Els Cristians i la Constitució Europea». En el seu llibre també parla d'integració, d'immigració, ambdós temes d'un gran contingut social i humà. Es tracta de valors, uns valors que de vegades sembla que aquesta societat de la «globalització», com es diu ara, ha oblidat, o si més no, sembla haver deixat de banda.

Per als qui coneixeu en Jaume no puc afegir gaire més, però si algú no ha tingut l'ocasió de llegir els seus articles us en recomano la lectura.

M'agradaria, per qui no tingui o no hagi llegit el llibre encara, oferir-vos la JUSTIFICACIÓ que en Jaume posa per al títol del llibre.

Déu a peu de pàgina... Per què «a peu de pàgina»? Perquè no és bo -penso jo- que Déu ocupi els grans titulars. No és bo que obri portada o que sigui el gruix de les pàgines ventrals. Això ens remetria a una societat poc avançada, poc democràtica i de complicada convivència; ens remetria -probablement- a una societat fanatitzada.

No, és millor que Déu es trobi a peu de pàgina, com una nota aclaridora. Potser com la millor de totes, la que ho explica tot, però al capdavant una nota, un referent, una explicació. Però no un gran titular. La religió -com tota droga o com tot medicament, depèn de com s'ho miri cadascú- a petites dosis. Així és com dosifico jo la religió (Déu, la fe, ... etc.) en els meus articles. Bona part dels quals, d'altra banda, com els de l'Avui sense anar més lluny, han estat publicats -justament- a peu de pàgina.

Per acabar, vull encoratjar l'autor, l'amic Jaume, que segueixi oferint-nos aquests articles plens de contingut social i rerefons humà.

Gràcies Jaume.

Àlex Ros i Vidal

Retrats literaris

Autor: Jaume Reixach

Edita: Ed. Claret - Els Daus 223

Lloc: Barcelona

Any: 2004

Pàgines: 142

Tres característiques bàsiques defineixen la condició de l'autor d'aquest llibre: en primer lloc, és un mossèn; en segon, un lletraferit; en tercer, català, gironí i blanenc. Tenint en compte aquestes claus podrem entendre millor l'índole dels seus textos.

Prologat pel catedràtic de periodisme Llorenç Gomis, el tomet en qüestió recull una selecció de les col·laboracions mensuals de Jaume Reixach a la revista gironina *El Senyal* entre els anys 1999 i 2003. Generalment es tracta de breus apunts -retrats morals o esbossos biogràfic-literaris- centrats en una sola figura, evocada a partir d'una efemèride (aniversari de naixement o de mort) o d'una avinentesa (concessió d'un premi, publicació d'un llibre, òbit). En la seva majoria els personatges són, en un sentit ampli del terme, escriptors, especialment poetes. Tots ells configuren una galeria o inventari personal quallat d'interrelacions, sovint tan apassionat com poc arriscat, de les filies de l'autor. En efecte, tots comparteixen un tret: ésser fruit de l'admiració, i en alguns casos devoció, del mossèn.

Una breu anàlisi estadística pot il·luminar globalment aquest microcosmos. De les 44 ressenyes, 33 corresponen a catalans; 8, a estrangers; 3, a espanyols. 30 ja són morts; vius, 14. Només 6 són dones, totes escriptores. La major part -per això diem que s'hi arrisca poc- són personatges prou coneguts i més que consagrats, des de clàssics de les lletres catalanes (Verdaguer, Maragall, Sagarra, Ruyra, Pla) o d'altres més recents, morts i vius (Mercè Rodoreda, Pere Quart, Tísner, Montserrat Roig, Martí i Pol, Baltasar Porcel, Blai Bonet, Narcís Comadira), fins a clàssics estrangers (Dickens, Orwell, Malraux, Saint-Exupéry), passant per espanyols contemporanis (Josep M. Gironella, Jiménez Lozano, Juan Goytisolo); i dues o tres excepcions a les lletres: un pintor (Salvador Dalí), un actor (Vittorio Gassman).

Afegim l'obvietat que entre els escriptors s'hi aprecia un nombre notable de religiosos: Josep M. Ballarín, Miquel Batllori, Josep Baptista Bertran, Eusebi Colomer, Dídac Faig, Climent Forner, Camil Geis, Pere Ribot. Als quals caldria sumar uns quants més que, sense exercir de mossens, participen d'una destacada espiritualitat: Jacques Maritain, Raimon Panikkar, Emili Teixidor, Josep M. Espinàs.

Però, a més dels escriptors ressenyats, Reixach cita, encara que sigui de passada, molts d'altres, tant catalans (Espriu, Foix, Riba, Carner, Ferrater) com espanyols (García Lorca, M. Machado, Aub, Cela, Umbral), hispanoamericans (Monterroso) i estrangers (Huxley, Wells, Chesterson, Eco, Rilke, Bloy); així com també filòsofs (Heràclit, Bacon, Nietzsche, Bergson) i cineastes (Buñuel).

Al llarg de tots aquests retrats, i com adverteix Llorenç Gomis, Jaume Reixach exerceix de «conseller de lectures». Però també, o a més a més, i potser sense proposar-s'ho, de guia espiritual. D'acord amb el seu tarannà docent, la funció principal dels seus escrits és comunicadora, divulgadora, reivindicadora, evocadora.

Secundàriament, més en la línia pastoral, no pot estar-se d'oferir petits consells -»l'únic èxit de debò és no oblidar que som pols», «el premi més gran és una bona mort», «l'única tristesa digna d'aquest nom és la tristesa de no ser sant»- portats a col·lació arran de la vida del personatge evocat.

Hem dit que Reixach és un home de lletres i, també, un home de fe. Normalment, ambdues característiques no estan renyides. En cas de conflicte, però, la fe se superposa gairebé sempre a la literatura. Fins al punt que pot arribar a afirmar que «la paraula de Déu té més pes que la de Shakespeare o la de qualsevol autor literari». És com dir que davant del verb diví hom no pot més que emmudir. Sortosament els grans escriptors, potser per allò de jugar a ser déus, no s'ho han cregut del tot.

Sigui com sigui, aquests retrats traspuen bonhomia, saviesa i bagatge literari. La seva principal virtut és que, d'una manera o altra, i al marge d'ideologies, inciten a la lectura o, almenys, a l'apreciació dels autors comentats. Per contra, si alguna objecció se li pot fer al llibre és no dur afegit al títol l'adjectiu «cristians», o si més no «espirituals» (una espiritualitat, certament, cristianitzada). D'haver estat així, el lector potencial -hipòcrita o no- hauria estat previngut. En aquest sentit, i des d'un prisma estrictament literari, hi ha moments en què la militància llasta o desllueix el contingut.

L'autor, però, no enganya ningú. Practica un escriptura honesta, senzilla, entranyable. L'estil és natural, planer, sec, espontani i treballat alhora, sempre assequible. No es pot parlar, pròpiament, de literatura, sinó més aviat d'articles de divulgació assagística. No oculta el seu «afany per oferir un màxim d'informació d'obres i dates». Sovint es deixa endur per aquestes, però, d'altres vegades, també pel cor. És en aquests casos, quan més es deixa anar i no hi intervé per a res el vernís religiós, que Reixach assoleix veritables guanys. Com quan escriu sobre Juan Goytisolo, o sobre André Malraux. Aquí sí que parla l'home de lletres, per més que l'home de fe no desaparegui mai del tot.

Un llibret recomanable, amb cautela.

Francesc Fàbrega
Llicenciat en Filologia

Fotoperiodisme i societat a la Costa Brava Sud... El Blanes de J. Robert 1960-1975

Autors: DDAA

Edita: Ajuntament de Blanes

Lloc: Blanes

Any: 2004

Pàgines: 175

Comunicació gràfica a Blanes

En el context històric de la comunicació gironina, Blanes ha tingut un notable pes específic, ja que fou la vila nadiua d'un personatge imprescindible en aquest àmbit: Nil Maria Fabra i Deàs. En el darrer terç del segle XIX la progressiva ascensió de la premsa de caràcter informatiu féu que la notícia adquirís un protagonisme prioritari en els esquemes de molts periòdics de l'Estat espanyol. Un seguit de factors van contribuir a la nova situació: extensió de la xarxa telegràfica i ferroviària, creació d'un capitalisme d'empresa, augment de l'interès de l'opinió pública per la situació europea i major grau de professionalització dels periodistes.

A Europa funcionaven potents agències que subministraven notícies als mitjans de comunicació. En canvi, a l'Estat espanyol no se n'implantaren fins a l'any 1865, de la mà de Nil Maria Fabra, nascut a Blanes el 24 de febrer de 1843, que esdevé una figura polifacètica: empresari, periodista, escriptor, i, sens dubte, el veritable introductor, a l'Estat espanyol, dels principals avenços que configuren el periodisme modern. Fabra fixaria la seva residència a Madrid, on va fundar, el 1865, una mena de centre de corresponsals que es convertiria dos anys més tard en l'agència de notícies Fabra, que operava a l'Estat espanyol i a Portugal. Era el començament d'un gran imperi de la comunicació, inèdit fins aleshores a l'Estat. L'any 1868 Fabra comença a establir relacions amb les grans agències europees, i l'any 1870 passa a ser una sucursal de la poderosa agència francesa Havas, la qual signa un acord per intercanviar informacions i repartir-se les zones d'influència amb la prestigiosa agència anglesa Reuter i l'alemanya Wolff.

Aquests també són els anys en què Blanes enceta la seva tradició periodística. Així trobem que el 1868 ja s'editen *El Blandense* i *La Legalidad* i, posteriorment, l'any 1896 ja trobem *El Atalaya* i la corresponsalia de *La Costa de Llevant*. A banda de publicacions d'associacions i partits, uns anys més tard, el 1920, apareixia una revista que hauria de disposar d'una transcendent influència en el municipi, *Recull*, i que es deixaria de publicar en temps de la guerra civil per reprendre la seva edició l'any 1949.

Amb aquests antecedents històrics tan propicis per al desenvolupament periodístic, sorgeix Joaquim Robert (Blanes 1936), una figura clau en el marc de la memòria gràfica de Blanes dels anys de la consolidació del fenomen turístic. Gran afeccionat al món de la imatge -participa en la fundació de l'Associació Fotogràfica i Cinematogràfica de Blanes-, Robert exerceix una intensa tasca com a fotoperiodista en diversos mitjans, com ara *Los Sitios*, *La Vanguardia*, *el Noticiero Universal* i l'edició Costa Brava del diari *L'Indépendant* de Perpinyà. A més de les seves col·laboracions en els periòdics d'informació general, Robert participa amb assiduïtat en les publicacions locals *Recull* i *Villa de Blanes*. Fins i tot, juntament amb el periodista Joan Baptista Planells, munten una agència de notícies, recollint de manera molt modesta aquell testimoni que havia deixat Nil Maria Fabra feia un segle.

Exercir el fotoperiodisme no ha estat mai senzill, ja que durant molt temps ha estat inexistent la figura del fotògraf de plantilla. En general, tots els fotoperiodistes eren el que es coneix com a *free lance*, en el sentit més exacte de la paraula, ja que ni eren treballadors fixos dels mitjans de premsa -l'ocupació professional bàsica de Robert ha estat la fàbrica familiar de gèneres de punt i com a jutge de regates- i sovint ni tan sols realitzaven els seus reportatges fotogràfics per encàrrec. La iniciativa de les informacions gràfiques rarament partia de les redaccions. Els fotoperiodistes impressionaven les seves plaques al marge de l'activitat dels periòdics i quan les tenien revelades les anaven a oferir, a vegades en competència amb altres fotògrafs.

Però què aporta Joaquim Robert a la història de Blanes? Doncs senzillament aporta un testimoni gràfic d'un municipi que del 1960 al 1975 experimenta una profunda transformació urbanística i social. Sortosament, avui dia la fotografia ha deixat de ser un simple complement de la narració textual per esdevenir el que realment és: un veritable instrument de recerca històrica. Una atenta mirada a l'obra de Joaquim Robert posa de manifest aquella reiterada màxima que diu que una imatge val més que mil paraules. Sens dubte, el context històric ens ha privat de disposar d'algunes imatges que haurien estat, també, ben significatives, com podien ser les que fessin referència a l'activitat econòmica, social i laboral de la SAFA, però la censura de l'època (malgrat la Llei Fraga) -i a vegades l'autocensura- no permetia difondre una imatge conflictiva del país que entrés en contradicció amb la política del règim.

L'Arxiu Municipal de Blanes ha tingut la brillant iniciativa, a partir del fons gràfic que conserva de Joaquim Robert, d'organitzar una exposició i d'editar un esplèndid llibre que ultrapassa el caràcter efímer de la mostra i deixa testimoni per a les noves generacions d'un període molt significatiu per la història del país. Les fotografies de Robert que s'editen s'han organitzat en sis apartats que atorguen més coherència al treball i que abasten el següents temes: els corresponsals de premsa, el turisme, la vida oficial, l'esport, el paisatge urbà i la societat civil i la vida quotidiana. L'edició del material gràfic ve precedit per dos interessants articles: "Teoria i pràctica del fotoperiodisme" del periodista J. Víctor Gay, que fa una breu anàlisi del fotoperiodisme en el context gironí i català; i un text de l'arxiver Antoni Reyes que contextualitza l'obra de Joaquim Robert en el Blanes dels anys seixanta i setanta.

Si es reflexiona al voltant del món de la imatge històrica amb el llibre *Fotoperiodisme i societat a la Costa Brava Sud... El Blanes de J. Robert 1960-1975* a les mans, es constata la importància que té la fotografia en l'àmbit de la comunicació i de la recerca històrica.

Lluís Costa
Historiador de la comunicació i arxiver

Entre paréntesis

Autor: Roberto Bolaño

Editorial: Anagrama

Any: 2004

Pàgines: 316

Entre paréntesis és el títol d'un recull de textos de diversa tipologia escrits per Roberto Bolaño entre 1998 i 2003. Dues dates en la vida de l'escriptor que són com dos pols: 1998 és l'any de publicació de *Los detectives salvajes*, l'obra que li va donar el passaport a l'èxit; 2003 és l'any de la seva mort. Un recull de textos que Bolaño va escriure *entre paréntesis*, mentre s'entregava a l'escriptura de les seves novel·les, i que Ignacio Echevarría, responsable de l'edició, ha reunit en aquest volum pòstum, després de fer una tasca de selecció i ordenació amb molt bon criteri.

El llibre s'obre i es tanca amb dues peces que, com els signes gràfics del parèntesi, emmarquen els sis blocs centrals de la miscel·lània. La primera és l'*Autorretrato*, un text breu, quasi expressionista, que l'escriptor remata amb una confessió borgiana: "*Soy mucho más feliz leyendo que escribiendo.*" La segona, més extensa, és l'última entrevista que Bolaño va concedir abans de morir i que va ser publicada a la revista *Playboy*, en la seva edició mexicana. En les respostes, respira un Bolaño fresc i sincer que respon les preguntes -algunes força incisives- amb un discurs clar, tendre i irònic quan cal.

Tres discursos constitueixen el primer bloc. Tres discursos que l'editor es pren la llicència d'acompanyar amb el qualificatiu d'"*insufribles*" per la seva semblança amb dos discursos publicats en el llibre pòstum *El gaucho insufrible* ("*Literatura + enfermedad = enfermedad*") i "*Los mitos de Cthulhu*".

"*Fragmentos de un regreso al país natal*" és el títol del segon bloc. Un títol manllevat d'una crònica escrita per Bolaño l'any 1998, i que serveix per agrupar els escrits on l'escriptor rememora la seva estada a Xile, després d'una absència de vint-i-cinc anys.

La part central del llibre la formen més de vuitanta columnes periodístiques publicades en dos diaris. El gener de 1999, Bolaño accepta de publicar una columna setmanal al *Diari de Girona*. Un any i mig més tard, cancel·la el compromís amb aquest diari comarcal i enceta una nova etapa de col·laboracions amb el diari xilè d'àmplia difusió *Las Últimas Noticias*. *Entre paréntesis* és el nom que rep aquest tercer i més ampli bloc de textos i, com passa amb els anteriors, no és un títol inventat *ex profeso*, sinó el nom sota el qual Roberto Bolaño publicava els seus articles al diari xilè. En les columnes, predominen les opinions sobre escriptors i els comentaris d'obres literàries. El mateix Bolaño afirmava en una carta a Andrés Braitwaite, l'editor del diari xilè, que la seva "*sería una columna básicamente literaria*". No obstant això, també són matèria de les seves digressions: Blanes (*La primavera en Blanes*, *Cuento de Navidad en Blanes*), la seva platja (*Civilización*, *Historias de julio*, *Sol y calavera*) i els seus habitants, alguns anònims (*El invierno de las lectoras*) altres, no (*Los pasteleros*; *La librera*; *Dimas Luna, príncipe*; *El rapsoda de Blanes*).

En el quart bloc, "*Escenarios*", també apareixen textos vinculats a Blanes, que en paraules de Bolaño "*es más antigua que Nueva York y que en ocasiones parece una mezcla rabiosa de Tiro, Pompeya y Brooklyn*". En aquest apartat del llibre, s'hi inclouen articles que evoquen diversos escenaris i viatges. I és indiscutible que Blanes va ser el seu escenari vital durant més de vint anys. Quan ja no podia desempallegar-se de la popularitat, l'any 1999, Bolaño va ser convidat a fer el pregó de Festa Major. Fora de tota previsió en un acte tan protocol·lari, Bolaño va parlar sense

embuts del seu Blanes, va parlar dels seus amics, sense fer-ne distincions, d'Àngel Planells; dels seus amics morts per la droga i la sida; de Waldo el policia, i de Jordi el pescador... en un discurs transgressor que va provocar en el seu moment mirades contrariades i somriures còmplices i que no va passar per alt a la premsa. És talment una troballa que aparegui publicat en aquest volum l'original en castellà d'*El Pregón de Blanes*, atès que estranyament no n'hi havia cap còpia a l'Arxiu Municipal on es conserven tots els pregons des que l'any 1967 es va instaurar aquesta tradició. De fet, només se'n conservava una traducció al català publicada pel *Diari de Girona*.

En la mateixa línia de moltes de les cròniques, el cinquè bloc, "*El bibliotecario valiente*", està dedicat a parlar d'escriptors i de llibres. Al lector assidu de Bolaño no el sorprendrà l'estil descarat amb què profereix moltes de les seves agosarades crítiques. Per al lector novell, pot ser un estímul per endinsar-se en la seva obra.

El sisè i últim bloc, "*Un narrador en la intimidad*", és un apartat més confessional -divertidament confessional-. En aquest, el lector hi trobarà records del Bolaño adolescent, lladregot de llibres; reflexions -delirants- sobre la seva cuina de l'escriptura i consells -gens aconsellables- sobre "*el arte de escribir cuentos*".

La inclusió d'un índex onomàstic i d'un apèndix, on es detalla la procedència dels textos, és un prova del rigor amb què l'editor ha tingut cura dels textos.

No gosaria desdir la crítica quan afirma que *Entre paréntesis* és una "*cartografía personal*" o més exactament una "*autobiografía fragmentada*". Tanmateix em pregunto, des de la meua modesta posició de lectora, si aquestes expressions -ben trobades- no són també aplicables a tota la producció (poesia i prosa) de Bolaño; em pregunto si no és d'una manera fragmentada que l'escriptor ha anat escampant pistes -i, a vegades, paranys- sobre la seva biografia. Em qüestiono si no és el fragmentarisme, la captació de l'instant, de la idea, un tret estilístic de Bolaño, una característica del discurs aparentment desestructurat que en un punt es torna lògic, cartesià.

Entre paréntesis és un llibre per llegir i digerir en petites dosis. Fent paréntesis entre els diferents apartats. És un llibre que no força el lector a una lectura lineal, sinó que permet una lectura sincopada, interrompuda, fragmentada. A mesura que s'avança en la lectura dels discursos, dels pròlegs, dels escrits inèdits, dels articles d'opinió, dels escrits apologètics o condemnatoris d'escriptors i obres... es van descobrint les arestes del territori immens i inabarcable que conforma la biblioteca espiritual de Bolaño. Perquè *Entre paréntesis* és una mena d'atles literari personal, un índex d'autors i obres a la manera cervantina on Bolaño expressa les seves preferències literàries, on fa la llista d'autors afectes i desafectes. Numèricament l'escrutini decanta la balança del costat dels autors venerats entre els quals figuren Borges, Cortázar, Parra, Vila-Matas, Fresán, Pitol, Aira... La nòmina dels proscrius és menor i inclou, entre d'altres, Neruda, García Márquez i Isabel Allende. En definitiva, *Entre paréntesis* és una mena de compendi de les filies i les fòbies del particular món literari de Roberto Bolaño.

Caterina de Quers

Baranes: Som una nació

Pel forat de Sant Joan. Crònica d'una delirant independència d'opereta d'una vila per a ser capital d'alguna cosa

Autor: Josep Freixa i Campassol

Impressió: Línia Àuria

Any: 2004

Pàgines: 28

Ja en tenim tres! Josep Freixa ens torna a delectar amb una altra obreta que es presenta com una mena de continuació de *Blanes, Blandòstia, qui et va parir!* i de *Pel forat de Sant Joan. La torna de "Blanes, Blandòstia..."*. Recordem que la primera va aparèixer l'any 97, i que la segona va sortir al mercat l'any 2001. De totes dues ja en donàvem notícia en el número 5 d'aquesta mateixa revista.

I dic que ens la presenta com una mena de continuació, i no pas com una veritable continuació, perquè si bé les altres dues coincidien a presentar un grapat d'anècdotes que, suposadament, s'havien esdevingut al nostre poble, aquesta és una obra de creació original de l'autor. Sí, es tracta d'una anècdota, però és una anècdota imaginària, que ha creat Josep Freixa. Si aquesta narració es convertís finalment en una història explicada habitualment pels blanencs, potser sí que seria susceptible en algun moment de formar part d'un futur recull d'anècdotes, com els dos primers dels quals parlàvem.

De moment, el que ens trobem és una obra de ficció entorn d'un poble (*Baranes*, us recorda res, aquest nom?) en la qual els protagonistes, alguns dels membres del govern municipal, estan absolutament obsessionats per aconseguir la independència de la seva vila. Estaria bé que, quan llegiu aquesta narració, us fixéssiu, per exemple, en els noms dels participants en el ple (*Jep Canigó, Mon Vanos, Jan Fuig, Cesc Enfiladó, Mir Bontález, Im Galls...*), no sé si us recordaran algú que teniu molt a prop.

L'obra s'inicia amb una dedicatòria a tots els independentistes pacients i continua amb els versos de Goethe traduïts per Joan Maragall, i que estem cansats de llegir a la placeta de Goethe del jardí Mar i Murtra (*Saps on és el país dels tarongers en flor?...!*), amb la voluntat, imagino, de fer un cant a la terra de cadascú (independentista o no).

Tal com ja ens té acostumats, l'autor hi afegeix un advertiment al lector per tal que tingui en compte que la narració és una ficció, però que està inspirada en la realitat, i que en cap moment no pretén ridiculitzar ningú, sinó que la intenció és que passem un moment divertit llegint aquesta història. De fet, no hi ha dubte que aconsegueix tots dos propòsits.

És ara quan entrem directament en l'acció, que es distribueix en diversos apartats (que podrien respondre perfectament a l'estructura de qualsevol narració modèlica): en el pròleg ens introdueix l'esdeveniment que provocarà el naixement de la narració; en el plantejament ens posa en situació i ens presenta els personatges i la trama; és el nus la part que disposa de més pàgines i on es desenvolupa el gruix de l'anècdota; i abans d'entrar directament en el desenllaç, l'autor fa un parèntesi en el fil narratiu per fer-hi un afegit; finalment, entrem en el desenllaç, que es clou a tall d'obra de teatre (*Cau el teló*), potser amb la voluntat que

algun dels grups de teatre de Blanes pensi a portar l'obra a escena; encara hi trobarem un epíleg (que ens aclareix una mica la situació), una guia per als que necessitin una mica d'ajuda per entendre la història i un agraïment final a tots aquells que han ajudat d'alguna manera a tirar endavant aquest nou projecte.

Si ens fixem ara en la portada i en la contraportada, veurem que són les mateixes que les que van servir per a *Pel forat de Sant Joan. La torna de "Blanes, Blandòs..."*, només s'hi ha afegit l'aclariment de 2a part i ...i aquesta, la propina. Josep Freixa ens informa que és a causa del reciclatge. En aquest moment en què el reciclatge, la sostenibilitat i el medi ambient són pals de paller en els discursos polítics, és una bona idea reutilitzar les portades que potser van sobrar de l'última tirada. Jo només hi trobo a faltar no saber el títol de l'obra que estem a punt de llegir fins que no hem obert la primera pàgina. I, ja que parlem del títol, em sembla que si la progressió de la llargada és proporcional al nombre d'obres publicades, en la propera ja necessitarem una pàgina sencera per a escriure-hi el títol.

Voldria insistir, perquè ja ho deia en el *Blanda* de l'any passat parlant de la segona obra de Josep Freixa, que qualsevol mena d'escrit es mereix una revisió lingüística, encara que sigui una obreta de 28 pàgines. Em sembla que encara no s'hi ha pensat prou.

Si us animeu a llegir-la us puc ben assegurar que passareu una estona divertida. No heu d'esperar trobar-hi un nou candidat al Nobel ni una paròdia periodística de la realitat; es tracta d'una historieta explicada amb gràcia, en la qual reconeixem els personatges mitjançant uns noms ficticis molt ben trobats (com per exemple els dels dos grans músics de Blanes: en *Guinovart* i en *Bolina*) i en què el respecte per les persones esmentades és present en tot moment.

Josep Freixa torna a treballar per a Blanes, aquest cop no com a recopilador, sinó ja com a autor de creació.

Neus Baltrons Graboleda
Filòloga

Diccionari d'antroponímia catalana

Edita: Institut d'Estudis Catalans

Coordinador: Antoni M. Badia i Margarit

Lloc: Barcelona

Any: 2004

Pàgines: 197

Perseguint cognoms i orígens

Abans de començar aquesta ressenya, m'agradaria fer una quantes preguntes en veu alta. Tu, amic lector, com et dius?, com et diuen els altres? ¿Mai no has sentit: noi, d'on ets? I, quan t'has d'identificar, com ho fas? Et sembla que la gent s'ha identificat sempre de la mateixa manera? I el teu cognom, saps d'on ve? Doncs, d'això tracta aquest llibre.

Però abans de respondre aquestes preguntes, llegeix amb una certa atenció aquest passatge d'unes memòries blanenques, acabades de manllevar: *De petits, amb en Gavina, na Montserrat Puigverda, es petit de Can Funoi i na Besaluna, jugàvem als pous de Can Massonet, carregats de brisa fins a dalt. Mai no ens va passar res. Corríem després per les vinyes de Mont Ferrant a la recerca dels darrers gotims, i, mans engafitades, arribàvem fins a can Canaru. Voltàvem després per Cala Bona i El Convent, baixàvem a Sa Forcanera a pescar judrioles amb garbitanes, i acabàvem el dia entre Sa Palomera i Es Portell, pescant pops amb draps blancs, que en Grimal lligava amb cordes. La nostra colla era la més gran del poble. Hi havia en Calella i en Banyoles, na Saura i en Tià de la mula blanca, l'Alemaný i na Bastard, en Roig dels altos i sa gran de Can Maleta, na Joana Pocagana, en Cuní, l'Amigó, na Jupineta i sa Gascona.*

Quantes coses no es poden comentar d'aquest text! En primer lloc, recordeu que antigament Montserrat era un nom masculí. Si el nom l'havia de portar una dona calia fer-lo femení, Montserrat. Observeu també que les dones, quan es maridaven, acostumaven a prendre el nom de l'home convenientment adequat; Puigverda, Gascona i Jupineta, casades, doncs, amb en Puigvert, en Gascó i en Jupinet. Noteu, de passada, que Jupinet és el petit de Can Jupí, cognom adequadament dialectalitzat que -tal com raja- transcriu un capellà de Blanes al llibre on registra els baptismes. Imaginem l'escena. El capellà devia preguntar-li: com us dieu?, i l'altre que li fa: Jupí, i el capellà, que sap poc més de lletra, l'escriu tal com l'ha sentit, sense saber que, en rigor, aquell senyor es diu Jalpí o Gelpí, que també es troba escrit així. I com que és el petit dels germans Jupí, s'hauria de dir Jalpinet o Gelpinet, igual que Massonet és el petit de Can Massó. Però compliquem-ho una mica més: resulta que avui el tal Jalpinet, realment es diu Turon. No ho volia complicar, però observeu encara que *En Tià de la mula blanca* no necessita cognom, per identificar-lo només ens cal saber el color de la seva mula, de la mateixa manera que *En Roig dels altos* resulta clarament diferenciat de tots els altres Roig perquè es dedica als automòbils.

Tot, doncs, s'ha complicat molt: una cosa és com ens diem i una altra -de vegades ben distinta- és com ens diuen, com som reconeguts. Avui, sovint, això acaba essent insuficient: no reco-neixem ni el cognom, ni el motiu -si el tenen i es conserva-, ni on viuen, sense errar-nos de casa. I, doncs, acabem no sabent res amb precisió. Alguns, d'aquí en davant, s'estalviaran de preguntar.

Històricament, els processos d'identificació s'han basat en l'oralitat, i, quan -fa relativament poc- tot es va començar a escriure, el pes del que es deia i com es deia encara va ser determinant durant molt de

temps. N'era tant, de determinant, que avui encara hi ha persones que són més conegudes pel renom que pel cognom. Penso, per exemple, en l'arxiconegut *Sant Pare*, el cognom del qual, Baltrons, he trobat escrit *Bartrons* tantes vegades, confonent *l* i *r*, com feia antigament el parlar de Blanes, tret que es conserva, fossilitzat, en paraules com *aiguerit*, que encara ahir vaig sentir en lloc d'aigualit. D'això tracta aquest llibre apassionant.

No cal repassar el fragment per recordar que hem llegit molts noms de lloc. De tots, només Portell i Jalpí són alhora noms de lloc i cognoms. Tres d'altres -Besalú, Calella i Banyoles-, han estat sempre motius, igual que Maleta, Pocagana i Gavina. Parlo de memòria, puc, doncs, errar-la, però ara no recordo cap document on aquests motius apareguin com a cognoms. En canvi, Saura, Grimal i Cuní eren i són avui encara cognoms. I al revés: Funoi i Bastard eren cognoms i ara només són motius. Finalment, hi ha adjectius indicadors de procedència que avui a Blanes continuen essent cognoms, com Alemany i Gascons.

D'això tracta aquest llibre editat per l'Institut d'Estudis Catalans, de l'estudi d'una quarantena de cognoms, aplegats sota el títol de *Diccionari d'Antroponímia Catalana, volum de mostra*. S'inicia el llibre amb un pròleg de primer ordre del doctor Antoni Maria Badia i Margarit, que alhora és el coordinador del volum, en el qual hi han treballat fins a onze especialistes del Principat, les Illes i el País Valencià, entre ells la nostra conciutadana Neus Baltrons.

Com molts dels escrits del doctor Badia, el llibre pot seguir-lo qualsevol persona interessada, sense cap preparació especial, però va adreçat especialment a qui es vol dedicar a l'estudi dels cognoms. Aquests darrers tenen a l'abast un instrument de treball que els pot orientar i simplificar la recerca, cosa sempre molt important. Afegim-hi també que com a *volum de mostra* sembla que no ha de tenir continuació, perquè del que es tracta és d'assenyalar un camí, de mostrar; de proposar un mètode que ajudi a buidar articles, actes notariais, censos i censals, llibres de motius, registres de baptisme i d'òbits...

Tot aquest material algun dia formarà part d'un projecte que agrupa els països europeus que parlen llengües filles del llatí. Aquest projecte, anomenat *Patronymica Romanica* -abreujat en *PatRom-*, és un vast treball que consisteix a preparar un extraordinari -i, per això, *monumental*- diccionari de cognoms de totes les llengües filles del llatí, projecte que va iniciar-se el desembre de 1987 a Trèveris en un col·loqui, al qual assistiren una quarantena d'especialistes convocats per Dieter Kremer, entre ells el doctor Badia.

El projecte el coneixia perquè aquesta disciplina també m'ha interessat. Fa deu anys, en un col·loqui de la Societat d'Onomàstica celebrat a Girona, vaig presentar una comunicació, *Els motius de Blanes: Processos d'identificació i renoms entre 1560 i 1990* que va interessar Reina Bastardes, la qual, en iniciar-se el projecte PatRom, a través de Neus Baltrons em va demanar si podien incorporar material d'aquest article al diccionari. Sàpiguen, doncs, que en aquesta ressenya sóc jutge i part, no he d'amagar-ho. Tampoc no vull passar per alt altres afinitats.

Encara que no se'm cités, també en seria, de jutge i part, per dues raons: per l'estima que sento pel doctor Badia i per la devoció que professo a alumnes a qui he tingut el privilegi d'ensenyar.

Tot això em transporta a uns quants anys més enrera, quan freqüentava pols i arxius, segurament més malament que bé, sense un suport que m'ajudés, com és ara aquest llibre. Permetin-me afegir-hi encara que aquesta passió no ha desaparegut, que sovint molesto un company de feina que treballa en aquests temes a l'Empordà, perquè m'expliqui les seves darreres recerques. Suposo que ja saben que servidor, cul de mal seient, ara es deleix per l'estudi de la literatura i l'art d'avantguarda.

El llibre en qüestió és el resultat de buidar i ordenar una immensa quantitat de material de tot arreu. Res no és sobrer, interessa qualsevol dada. Perquè se'n facin una idea: és té en compte la més petita modificació d'un cognom. Per visualitzar-ho, posem-ne un exemple blanenc: el cognom Grimal, que em va fascinar des del primer dia per la seva procedència corsa. Quan aquesta nissaga arriba a Blanes i tenen les primeres criatures, als llibres de baptismes hi estan inscrits en un primer moment com a Grimalt -relacionats com entén el lector amb el cognom Grimaldi- i passen tot seguit a Grimal, que és com coneixem actualment aquest cognom que perviu a Blanes, Tordera i Malgrat.

I quins cognoms s'hi estudien? Doncs noms comuns que s'han convertit en propis. Per exemple, el que es diu o li diuen Cuní o altres variants, en algun moment de la història adopta aquest identificador perquè la forma de les dents o la prominència del llavi superior fa que tingui una certa retirada amb l'animal. També s'hi estudien noms de lloc, cognoms que en origen eren adjectius indicadors de procedència, com els *Alemanys*, estudiats a l'inici del volum. Els que teniu un cognom que prové d'un ofici o d'un càrrec com Sabater o Almirall també us hi veureu analitzats, així com els que teniu un cognom que reflecteix qualitats o defectes físics o morals: Bastard, per exemple, que avui a Blanes és un renom que, temps ha, va rebre la nissaga que vivia on actualment hi ha el cafè dels Terrassans. Si us dieu Bru -i, per extensió, Brunet-, Gras, Poc, Petit o Roig també hi trobareu el vostre article. Desperto la vostra curiositat? M'agradaria...

Aquest llibre és el resultat d'un treball lent, pacient, potser angaiós algunes vegades. Anar buidant i buidant llibres, monografies, articles i registres és una tasca més que lloable que no tothom és capaç de fer. Santa paciència i sants aprenentatges. Tota una altra cosa és buidar directament actes notariaus, censos i censals, llibres de motius, registres de baptismes, etc... que són més divertits i permeten treballar en moltes direccions, des d'estudis de població fins a procedències, genealogies, oficis, malalties, noms de lloc, noms de pila o prenom, formes de parlar... Vull assenyalar especialment -ara que en sé alguna cosa més- els poc estudiats registres notariaus d'arreu del país perquè mereixen que algú o, millor dit, alguns s'hi dediquin intensament. N'obtindran coneixements i devocions de primer ordre. O, el que és el mateix per a qui es deleix per l'estudi, *gratia plena*.

Josep Bota-Gibert

erva ordinem et ordo te servabit

Aquesta edició fou acabada el dia 24
de desembre de 2004 als tallers
d'Indústria Gràfica
Montserrat
